

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CEM DAVRAN

PALYAÇO'NUN GÜNLÜĞÜ

“En büyük cesaret iyi kalabilme çabasıdır”

DENEME

İNKILÂP 95. yıl

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://fantasy.org>

CEM DAVRAN PALYAÇO'NUN GÜNLÜĞÜ

"Ne zaman verdim bu ismi hatırlamıyorum. Palyaço'nun Günlüğü. Tahminen kırk beş yıldır yazıyorum. Küçük küçük notlar. Bazen tek satır, bazen sayfalarca. Dağınık zaman dilimlerinden dağınık cümleler. Bir gün hepsine birden isim koymak telaşı kaplamış içimi. Hani çocuk doğduktan sonra hemen ismini koymalı ya. Yaşasın, soluk alsın, evrende yeri olsun diye."

Tiyatro sahneleri ve televizyon ekranlarından milyonlarca izleyiciye ulaşp sevgisini kazanan Cem Davran, yayımlanan ilk kitabı *Palyaço'nun Günlüğü* ile sevenlerini nostaljik bir yolculuğa çıkarıyor.

Palyaço'nun Günlüğü, oyunculuğa başlama serüveninden şimdilerde kapılarına kilit vurulan sahnelere, eski Beyoğlu sokaklarından Türkiye'nin yakın tarihine; kısacası Cem Davran'ın ilk gençliğinden bugüne tüm yaşam deneyimini anlatıyor.

Palyaço'nun Günlüğü, sıcak üslubuyla okuyanların yüreğine dokunurken bin bir zorluk içinde kurulan sobalı evleri, eski kunduracıları, son oyun şakalarını, hoşgörü ve tahammül izleriyle bezeli eski mahallelerimizi hatırlatıyor.

ISBN 978-975-10-4299-6

9 789751 042996

f/inkilapkitavevi

@/inkilapkitavevi

/inkilapkitavevi

Online alışveriş: inkilap.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Palyaço'nun Günlüğü / Cem Davran

© 2021, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 44066

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Yayın direktörü Mehmet Bozkurt
Yayıma hazırlayan Günnur Aksakal
Kapak tasarım Emir Tali
Sayfa tasarım Beyzanur Karabulut

ISBN: 978-975-10-4299-6

21 22 23 7 6 5 4 3 2 1
İstanbul, 2021

Baskı ve Cilt

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
inkilap.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

CEM DAVRAN PALYAÇO'NUN GÜNLÜĞÜ

Muharrem Cem Davran

3 Mart 1964'te İstanbul Kasımpaşa'da doğdu ve büyüdü. 1977-78 sezonunda sınavla çocuk oyuncu olarak katıldığı Şehir Tiyatroları'nda, 1980 yılında henüz reşit olmamasına rağmen özel yetenek maddesinden stajyer sanatçı kadrosuna, 1983 yılında da asal sanatçı kadrosuna alındı. Aynı kurumda dört yıl yöneticilik de yaptıktan sonra, memur tiyatrocü sürecini sonlandırmak ve sadece özel tiyatro üretiminde bulunmak için elli yaşında kendi isteğiyle emekli oldu. Bu süre içinde dörder yıl Dormen Tiyatrosu ve Tiyatro İstanbul'da konuk oyuncu olarak çalıştı, Yıldız Üniversitesi Elektrik Mühendisliği bölümünde okudu, bir arkadaşıyla Yıldız Üniversitesi Oyuncuları (YÜO)'nı kurdu ve yönetti, okullarda tiyatro çalışmaları yaptırıp dersler verdi, iki yıl da Almanya'da özel bir oyunculuk okulunda hocalık yaptı. Çocukluğundan itibaren yazmaya hiç ara vermeyen Davran, *Esquire* dergisinde ve çeşitli gazetelerde yazılar, öyküler yazdı. Uzun süre İstanbul Halk Tiyatrosu'nda oyuncu, ortak ve yönetici olarak bulundu, 2020 yılında Davran Tiyatrosu'nu kurdu ve halen kendi tiyatrosu adına üretimde bulunmakta. Sinema ve televizyonda birçok film, dizi ve programa imza attı, sunuculuklar ve gösteriler yaptı, bu alanların tamamında onlarca ödül aldı. *Palyaço'nun Günlüğü*, 2015 yılından itibaren *Kafa Dergisi*'nde yazmakta olan Davran'ın ilk kitabı.

*Çok teşekkür ederim İnkılâp ailesi, Kafa Dergisi ailesi,
Ayça Derin Karabulut ve Candaş Tolga Işık.
Ben ne demezsem siz anlarsınız, var olunuz.*

Cem Davran

*Bu kitap senin için altın kafa Mehmet,
çok özledim bil diye...*

İçindekiler

Yusuf ile Kenan	13
Yaşlı Adam Şarkısı	17
Kasımpaşa Canavarı	21
Göbek Adı Muharrem	25
Sokoro	29
Ziya Bey, Annem ve Diğerleri	33
Fetbaz	37
Bütün Oğullarım	43
Melekler ve Kumarbazlar	47
Süet Bot Vedası	51
Travolta İmam	55
İstemem, Eksik Olsun	59
Elli Altı Plymouth ve En Büyük Günahkâr	63
Hiawatha	67
Giannetti Ailesi	71
Ar Mektubu, Görülmüştür	77
Palyaço'nun Günlüğü I	81
Red Kit'in Gölgesi	85
Palyaço'nun Günlüğü II	89
Palyaço'nun Günlüğü III	93
Orbita	97
Peyman Teyze Unutuldu	101
Kısacık Oyun	105
Van ve Melekler	113
Palyaço'nun Günlüğü IV	117
Aranıyor	121
Palyaço'nun Günlüğü V	125
Palyaço'nun Günlüğü VI	129
Şehit Fatma	133
Palyaço'nun Günlüğü VII	137
Son Oyun Şakası	143

Palyaço'nun Günlüğü VIII	147
Elektrik ile Tahrik	151
Küçük Hakan	155
Annem Vazgeçti	159
Palyaço'nun Günlüğü IX	163
Sen Yanımda Ol da Dert Üst Üste Gelsin	167
Palyaço'nun Günlüğü X	171
Palyaço'nun Günlüğü XI	175
Ruşen Amca'nın Oğlu Sedat	179
Çocuk İzi	183
Kraliçe	189
Palyaço'nun Günlüğü XII	193
Acı Vatan	199
Palyaço'nun Günlüğü XIII	203
Büyülü İlişki	207
Palyaço'nun Günlüğü XIV.....	211
Veda Ustası	215
Bahriyeli	219
Yürümek	223
Palyaço'nun Günlüğü XV.....	227
İki Bin Yirmi Yokuşu	233
Darülbedayi I	237
Darülbedayi II	241
Palyaço'nun Günlüğü XVI.....	245
Mösyö Dimitro'ya Mektup	249
Palyaço'nun Günlüğü XVII	253
Ve Panayır Köyden Gider	257
Yok Olmak	263
Son Masal	267
Palyaço'nun Günlüğü XVIII	271
Rabarba	275
Palyaço'nun Günlüğü XIX	279

Yusuf ile Kenan

Yıllar önce asistanlığını yaptığım Amerikalı yönetmen Kenneth Urmston, genel provaya geç kalan bir aktörü, ertesi akşam oynanacak oyundan çıkarmış ve genç yedek oyuncunun oynayacağını söylemişti. *Under study* diye isimlendirdiğimiz diğer oyuncu hazırlıksız yakalanmış ve hayatın ona sunduğu bu şansı bir çırpıda mundar etmişti. Kenneth “Belki de yarın salonda o gencin hayatını değiştirecek biri olacaktı, yazık. Bir sürü aktörün hikâyesi böyle başlar Amerika’da,” dedi ve konuyu kapattı.

Hayat belki de böyle bir şeydi. Bir adım eksik ya da fazla atmak, kontrol edemediğin tesadüflere hazır olmak, belki de hikâyemizin ta kendisiydi.

1979 yılının hemen başlarında Sahne Direktörlüğü’nden bir haber geldi. Önceki akşam, Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi’nde oynanan oyunu izleyen genç yönetmen görüşmek istiyor. İkinci filmini çekecek olan Ömer Kavur ve senaryoyu birlikte ürettiği Onat Kutlar ertesi gün tam karşımdaydı. O muhteşem insanlarla karşılaşmak... İşte belki bu da kader yahut benzeri bir şeydi. Küçüktüm ama hazırdım, adımlamaya hatta yudumlamaya başladım olan biteni. Acemi bir inançla dört elle sarılıverdim Yusuf ile Kenan’ın öyküsüne. Öyle ya, bir şeylere inanmak çok güzeldir.

Akvaryumdaki balık ne demiş? Tanrı mutlaka olmalı, yoksa suyu kim değiştiriyor?

UNESCO tarafından uluslararası çocuk yılı ilan edilen masum bir zaman dilimini, ertesi yılın sonlarında vandal bir askeri darbe karşılayacaktı ama derindeki şahsiyetler hariç kimsenin bundan haberi yoktu. Türk Sineması'nın pırıl pırıl yönetmeni ve koca bir ekip, iki çocuğun hikâyesi üzerinden en arı ve en samimi dokunuşlarla yaşananları tarif etmeye başlamıştı. İstanbul'un zorlu sokaklarında Yusuf ile Kenan'ın replikleri, Güneş Karabuda'nın görüntüleriyle buluşuyor, sınıf bilinci, eşitlik, adalet ve bütün özlediklerimiz aynı sinema cümlesinin kardeşi oluyordu.

Son sahne çekilecek, saçlarım bir mahalle berberinde kazıtıldı. Elde paspas hapisane koridoru temizlenirken Ömer Ağabey'in komutuyla kamera şaryonun üzerinde Yusuf'a yaklaştırmaya başladı. Aynı anda Yusuf elindeki paspasa yaslanıp düşüncelere daldı, kardeşi Kenan da elindeki zımparaya özgürlüğünü kattı ve sistemin yok ettiği bütün çocuklar adına Nâzım'ın cümleleri perdeye yansıdı.

“Çocuklar dünyayı alacak elimizden, ölümsüz ağaçlar dikecekler.”

Film, gala benzeri küçük gösterimlerle hayata karışıyor ve inanılmaz övgüler alıyordu. Antalya'daki yarışmada sansür gören filmler arasında yerini alınca jüri omurgalı bir duruşla çekildi ve bilinen festival taca çıktı. Bir yıl boyunca nedir bu olanlar diye sorgulama ve anlama çabası, çocuk-genç zamanımızın ikramiyesi olmuştu. Solcu ağabeyler zaman zaman kuytu birahanelerde meseleleri tartışırken beni de yanlarına katıyordu. Duyduklarımı biriktirip eve döndüğümde tartmaya kalkıyordum. Filmde küçücük bir anda dansözün memesi görünüyordu. Acaba bu yüzden mi filmime zulmediyorlardı? Çocuk aklım çok kısa bir süre sonra durumu kav-

radi; bu topraklar kendi çocuklarını ve onların hikâyesini sevmiyordu.

Üsküdar'da bir sinemada filmimiz gösterilecekti, gitmek istedim, Ömer Ağabey "Gitme" dedi. Beni korumuştı. Sinema bombalandı. "Faşistler yaptı" dediler. Katıldığı bütün yabancı festivallerden çok önemli ödüllerle dönen Yusuf ile Kenan'ın, kendi mahallesinde başına gelmeyen kalmadı. Şişli'de küçük bir sinema salonunda izlemeye gittim. Bilet almak istedim. Gişeci tanıdı, sinema müdürünü çağırdı, içeri davet ettiler. Fazla seyirci yoktu. Birkaç reklam, ardından bir civcivin hikâyesini anlatan ödüllü bir belgesel başladı, izledik ve ara oldu. Şaşırdım, gidip müdüre sordum bizim film nerede diye. Aradan sonra başlayacakmış. O kadar kesip kısaltmışlar ki ancak seansın yarısını dolduruyormuş. Çok merak etmiştim; acaba bir filmi kesen, sansürleyen adamın çocuğu yok muydu? Kimdi, kimlerdi?

1980, yakın dönem yılların başrol oyuncusu olmaya adaydı, öyle de oldu. Hem de hepimiz için. İki kardeşin hikâyesi hayata karışmış, afişler Beyoğlu'nu süslüyordu. Yaş on altı olmasına rağmen Şehir Tiyatrosu asal kadrosuna kabul ediliyorum. İlkokula ikinci sınıftan başlamışım, çocuk yaşta üniversite sınavına giriyorum, kazanınca işler karışıyor. Ömer Ağabey, "Çok erken, bu yaşta girme üniversiteye" diyor. Haklı olduğunu yıllar sonra anlıyorum.

Sonbahara doğru yaklaşırken her yandan silah sesleri geliyor. Arabesk melodilerle devrimci şarkılar arasında bocalıyor gündelik hayat. Tiyatro'da yeni oyun provasına başlıyoruz. Hem asistanım hem de oynuyorum. *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*. Sevgi Soysal romanı oyunlaştırılıyor. Kısa bir süre sonra evlerde yapılan aramalar yüzünden, bu prova'nın bütün notlarını sobaya atmak zorunda kalacağımızı henüz bilmiyorum. Önceki yıl saçmalayan film festivali bu sefer toparlanacak ve *Yusuf ile Kenan* öz vatanında hak ettiği kar-

şılığı bulacak diye hayal kuruyorum. Ne sene ama! Heyecan verici! Ben büyüyorum ve yaşam kendini muhteşem bir sunumla döküyor yollarıma. Ve bir eylül sabahı, bildiğiniz süreç başlıyor apoletli fotoğraflarla. Süreç diyorum çünkü bugüne dair ne varsa işkillendiğimiz, o sabah başladığına kesinlikle eminim. O sabah geleceğimiz çalındı en mahrem köşemizden. Aydınlik şiirlerin üstünü o sabah kapattılar cehalet yorganıyla. İki kardeşin, Yusuf ile Kenan'ın masumiyeti linç edildi ve kalabalıklara uzunca bir süre çocuk olmak yasak diye belleildi. Otuz iki yıl sonra aynı festivalde temsili ödölümü alırken öğretmenlere adanmış ve filmi kopan yerinden bağlamaya çalışmışım. İki çocuğun kaderinin hepimizin karanlığına ışık olacağına hâlâ inanıyorum.

“Hüzün ki en çok yakışandır bize, belki de en çok anladığımız” diyor Hilmi Yavuz. İşte o hüzün buralarda bir oyuncak abaküs çocukların elinde. İster filmi yeniden başlat ister kaldığı yerden devam et, fark etmiyor. Her nesil payına düşeni alıp devam ediyor. Karanlık, canlı bomba kılığında giriyor gençlerin arasına ve film sansürleyen kafanın akrabası cümlelerle, kamuoyu bilgilendiriliyor.

Bildiğinizi tekrar ettim bilerek. Bu yazı bir tesadüftü nasıl olsa. Yusuf ile Kenan, Ömer Ağabey'le birlikte yalnızlar diyarında şimdi.

“Ancak yalnızlıkları birbirine benzeyen insanlar, uzun yolda birbirlerini kaybetmezler” diyor ustalar.

Bir sonraki tesadüfte karşılaşmak umuduyla...

Yaşlı Adam Şarkısı

Bütün erkek çocuklar futbolcu olarak doğar, sonra diğer mesleklere ayrılırdı. Öyle bir mahalle işte. Tarifi masum olanlardan. Hani hafta sonu toplu halde vapurla adalara gidenler. Hani cenaze olduğunda sandalyesi yetmeyen evler.

Balkona asılan çamaşırların akraba olduğu sokaklar ve tam köşede hayata diklenen, uzun boylu bir merdiven. Kar yağdığında gözden kaybolan cinsten. Ortopedik hatıraların baş sorumlusu, yolculukların en kestirmesi.

Efsane Kamondo Merdivenleri kadar olmasa da hayli görkemli ve sokakları kardeş etmekte usta, simetri özüllü basamaklar. Tam ortasında çocukların yüzüstü sarılıp metrelerce kaydığı teneke tırabzan. Korkuluk diyordu ya herkes, güneşten ısınınca sahiden dokunmaya korkardın.

Diz, kafa, sağ ayak üçgeninde top sektiriyorum. Ara sıra sola denk geliyor, bütün vücudum kasılıyor, kaval kemiğinin dürtmesiyle meşin yuvarlak merdivenlere doğru hareketleniyor, son anda iki elimle tutuyorum. Etrafa bakıyorum gören var mı? Affedilecek bir durum değil bu bizim mahallede, utanır insan. Sektirdiğin top bile ağlar. Bırak gitsin merdivenlerden aşağı. El sürülmez bu racona. Söylemesi kolay. Daha önce çok başıma geldi. Öyle bir kaçırır ki o basamaklar siboplu bombayı, yetişip kavraman bir ömür sürer. Ailenden uzakla-

şıp geri dönerken mecburen ateşten korkuluklara sığınır, avuç avuç yanarsın. Böyle işte.

Neyse ki تنها zamana denk gelmişim, kimsecikler yok. Karşıdan şık ağabeylerden biri geliyor ama fark etmiş olamaz çünkü henüz belirdi ufuk çizgisinden. Sanki daha yeni sektirecekmiş gibi yapmaya başladım, güzel numaraydı bu. Hani, toplumla yeni geldim buralara, iki elimle şöyle dengeli bir pas atıp ayaklarıma, yeni başlayacağım sektirmeye. “At bakayım” dedi ufuktan doğan futbolcu eskisi. Emirdir bu bizde. O *at bakayım*; “Ağabeyin neler yaşadı neler, üç büyükler istedi ailem engel oldu, yoksa şimdi posterdim kibrit kutularında. Ayağımdan top alamazlardı, bir de süratliydim ki sorma” hikâyesinin özetidir. Öyle bir *at bakayım*dır vesselam. Heyecanlı bir asist sonrası, mokasenleriyle başladığı gösterisine çabucak veda etti ama hiç bozuntuya vermedi. “Vay be bizden geçmiş” diyerek yola devam etti. Donup kaldım. Son darbesi trajedim olmuştu. Topuktan sektirip göğsüne almak istediği top, benim kadar anlayışlı olmamış ve boyumu aşır merdivenlerin üstünden kanatlanmıştı. Kadere engel olamamıştım. Keşke az önce racona ters düşmeseydim, kendim salsaydım özgürlüğe her yanı dikişli şambreli.

Basamakları birer birer inip çıkmalı ya insan, sağlam olsun diye omurga; önce öyle başladım ben de. Sonra baktım mesafe açılıyor, yetişmek için menzile, ikişer üçer atlayarak hipotenüsten aşağı yol almaya başladım. Tam ustaca bir plonjonla hikâyeye nokta koyacaktım ki en güvenilirmez basamaklardan birinin kırık köşesi ayaklarımla vedalaştı. Artık ben de uçuyordum toplumun peşinden. Yerden bitme hayatım yelken açmıştı aşağı mahalleye doğru. O *at bakayım* var ya, *at bakayım*...

Küt parmaklı, nasırlı bir el uzandı boşluktan, usulca indirdi beni yere. Merdivenlerin alt köşesindeki küçük dükkândan yetişen yaşlı adam, hep sarıldığı sessizliğiyle yardım etmese,

kim bilir başıma neler gelirdi uçuşa yasak bölgede. Aslında sessiz bir adam değildi, sadece konuşmazdı. Mırıldanırdı, dudakları sürekli oynayan yaşlı bir ayakkabı tamir ustasıydı. Ağzına çivi doldurup gizli pençe yaparken bir şeyler duyulurdu ama söylediğini anlayan yoktu. Çok fazla efsane vardı hakkında. Dilsiz, aşk acısından bu halde. Dinyakos Usta'nın yeğeni. Futbolcu olamadığı için ayakkabıcı olmuş. Krampon yapmayı öğrenmiş de sonra vazgeçmiş. Bunun gibi bir sürü anlatı, dinleti. En çok dikkatimi çeken ondaki mırıldanma hastalığı, bir cins tik yani. Hafif şizofrenik sendromlar içeren ruhsal sıkıntı hâli. Yaşı bilinmiyor, söylemek zorundaysan, çok yaşlı.

Mırıldanan adamla dostluğumuz işte o son vücut çalışımıyla başladı. Az ileride konuşlanmış topumu aldım ve hayat basamaklarını çıkarken ona teşekkür ettim. İrikıyım elini sallayıp gülümsedi ve mırıldanmaya devam etti. Onu günlerce izlememe, sorular sormama izin veriyor, dahası cevap da veriyordu. Dilsiz falan değildi yani. Özenerek demlediği çayı ve kandil simidini paylaşırken ilk yüzsüzlüğümü yaptım ve asırlar sürecektir merakımı uygun bir dille boğumladım:

“Neden hep mırıldanıyorsun?”

“Şarkı söylüyorum.”

“Ne şarkısı?”

Gülümsedi.

“Yaşlı adam şarkısı...”

Hemen çaya, simide sarıldım. Tıpkı alt basamaktan uçarken çaresizliğime el uzattığı gibi yardımına koştu:

“Herkesin bir şarkısı vardır. Ben çok yaşıyım, o yüzden benimki yaşlı adam şarkısı. Ömrün boyunca söyleyebilirsin şarkını, hiç durmadan. Sözü, melodisi senindir. Şarkın biterse hayat biter. Gücünü sakın yitirme, şarkını söyle.”

Ne yalan söyleyeyim derhal Karate Kid triplerine girdim. Bir iki tane savunma hareketi de gösterirse eğitimim biter ve

alayına giderdi. Oysa çok basit bir oyun oynuyordu. Aklına gelen tüm kelimeler ve cümlelerle atonal melodiler oluşturu-
yor; bildiklerini, unuttuklarını, özlediklerini kendi müziği-
le kendine saklıyordu. Şarkısını mırıldanarak yaşamı tekrar
ediyor, fazladan yaşıyordu. İlk anda saçma gelen bu melodik
çözümü, fark etmeden hayatıma kattığımı ve zaman zaman
kilitli kapıları kendi şarkımla açtığımı çok sonra anladım.
Bir gün oğlum “Ne mırıldanıyorsun baba?” diye sorduğunda
benzer şeyler anlattığımı, yaşlı adam şarkısını hatırlayıp uy-
gun cümleleri seçmeye çalıştığımı itiraf etmeliyim.

Mahalleden taşınırken artık genç bir delikanlıydım. Tam
at bakayım rolünün aday adaylarından. Yaşlı adam şarkısı
birkaç yıl önce susmuştu. O sempatik dükkân oymacı atöl-
yesi olmuş, “Batan Güneş Beni de Al” melodisi baş köşeye
oturmuştu. O günlerden aklımda ne kaldıysa mırıldanmaya,
gönlümün bütün melodilerini en kıymetli cümlelerimle bulu-
şturmaya başladım. Kendi şarkımı söylerken sağa sola selam
verdim, şarkımı hiç kesmedim, uzun süre yürüdüm. Kabadayı
bir yokuşun başında nakarat bölümünü mırıldanırken, küçük
bir çocuk bahçe duvarına son şutunu atıp bana döndü. O ay-
dınlık gözlere gülümsedim ve acemice mırıldandım:

“At bakayım!”

Kasımpaşa Canavarı

Eve dönüyoruz Metin’le, çocukluk arkadaşım. Sakin, iyi huylu bir çocuk. Annesi Fikriye Teyze, annemin hemşehrisi, Rizeli. Beraber dolaşmamız güven veriyor ailelere, ikimiz de aklı başında biliniyoruz nihayetinde. Yetmişli yıllar ve ortam tedirgin ediyor tüm komşuları. Memur, işçi aileleri önü sonu, hem aş hem de can derdinde. Milliyetçi Cephe diye bir garip hükümet yönetiyor hayatımızı, çocukça kulak kabartıyoruz büyüklerin akşam sohbetlerine. Hava kararmak üzere, sonbahar kapımızda. O gün biraz fazla dolaştık galiba, maçlar yaptık, nemli topraklarda çivi oynadık, misket tokuşturduk, en etkili sapan için uygun dalları kestik, ekmek arası eğlence-likler doldurduk günümüze. Mahallenin köşesine gelince bütün uslu çocukların ebeveynlerini oracıkta buluverdik. Telaşlı ve endişeli büyükler haksız da sayılmazdı. Öyle bir dönemdi ki tehlike sokak sokak dolaşıyordu gamsız bir postacı gibi. Gencecik öğrenciler sağa sola savruluyor, gözü yaşlı ana babalar morglarda bayramlaşıyordu. Yine böyle bir tedirginlik zannettik o akşamüstü ürkekliğini. Oysa durum başkaydı. Kasımpaşa Canavarı korkusu yayılmıştı mahalleye. Kafası demir çubukla parçalanmış insanlar, seri cinayetler, ortalıkta dolaşan bir katil ve onlarca polisiye hikâye. Kimden çıktığı bilinmeyen bir haber evlerin ortasına düşmüş, aileler telaşa ka-

pılmıştı. “Seri katil Bayramyeri civarında görülmüş, son anda kaçmış.” Yani burnumuzun dibi. Doğru mu değil mi bilinmez ama yakınlarda oturan herkes etkilenmişti. Hava kararmadan evlere girilecek, canavar yakalanana kadar yalnız dolaşılmayacak, özellikle çocuklar gündüz vakti bile mahalleden uzaklaşmayacak. Enteresan bir sadeliği var çocukluğun. Hem korkuyorsun hem de merak ediyorsun, hatta korkmak hoşuna gidiyor. Hemen başladık arkadaşlarla bilgilerimizi birleştirip, derin analizler yapmaya. Kapı önünde izinli olduğumuz saatte kadar durumu netleştirdik. Tabii elimizden sapanlarımızı eksik etmeden. Bir inşaat işçisinin öldürülmesini, karpuz sergisinde aynı şekilde öldürülmüş başka birisini, evinde ölü bulunan kadını tek tek anlattı bilenler, duyanlar. Evlere dağılma zamanı geldiğinde hepimiz bir dedektif edasıyla vedalaştık ve kendi karargâhlarımıza çekildik. Geceye yaklaştıkça mahallenin sessizliğini duyabiliyordum. Tek başıma, cumbalı evimizin çini sobalı odasında düşlere, düşüncelere daldım. Nasıl bir şeydi bu Kasımpaşa Canavarı? Sabaha karşı saatlerde savunmasız birine yaklaşıyor, elindeki demir çubukla vurmaya başlıyor, soğukkanlı izler bırakarak karanlıkta kayboluyor. Oysa yaşama dair en temiz raconların muhitidir Kasımpaşa. Annemle babamın doğup büyüdüğü, aydınlık ruhların sevgi dolu mekânıdır. Çocukluk ve ilk gençlik zamanlarını anlatır ve çoğu zaman bir bozulmadan, çözülmeden bahsederdi büyükler ama yine de kendi çocuklarını bu kadim kültüre emanet eder, o sokaklara güvenirlerdi. Akşam üzeri buluşup en güzel kıyafetlerle Pera’ya çıkmak, genç kızların, genç erkeklerin tiyatro, sinema sohbetleri, kardeşçe yaşayan kutsallar, ortalıkta dolaşan Bahriye Subayları, siyasetin asla ayıramadığı komşular ve daha yüzlerce imgelem.

Çok net hatırlıyorum, bir akşam çoluklu çocuklu bir aile bizim sokaktan geçiyordu. Çevrenin insanı değillerdi. Misa-fir olarak bir düğüne gelmişler, birkaç gün kalıp gidecekler.

Düğün sonrası akrabalarının evine gidiyorlar, adam eğlencede içkiyi biraz fazla kaçırmış, anlaşılmaz bir dürtüyle mahallenin gençlerine küfüre varan ağır laflar ediyor. Ailenin kadınları, çocukları ürkek bir telaşla babalarını engellemeye çalışıyor. Normalde çok ciddi şeyler yaşanabilecekken, o güzelim so-kağın olgun insanları seslerini bile çıkarmadan, herkes birbirini kontrol ederek misafir aileyi kendinden koruyarak yolcu ettiler. İçlerinde babamın da olduğu büyükler gençlere işaret ediyor, “sakın” uyarıları arasında raconu kesiyordu. Çünkü bir aile, çünkü kadınlar ve çocuklar var. Adam ertesi gün bu dersi anlamış halde uğradı ve kahvehane önündeki herkes-ten özür dileyip teşekkür etti. İşte böyle nahif bir ortak nefesin solunduğu yerde bir canavar dolaşıyordu. Gece çabucak uykuyla buluşturdu hayal dünyamı. Sabah olana kadar kaç kere karşılaştım Kasımpaşa Canavarı’yla anlatamam. Akşam arkadaşlarla kurduğumuz dedektifçilik oyunu oradan oraya koşturdu beni sabaha kadar. Okullar açıldı, anneler çocukla-rının peşinden ayrılmadı. Gazeteler Türkiye’nin ilk seri katili cümlesiyle baş köşeye koydu Kasımpaşa Canavarı’nı. Kasım ayında bir sabaha karşı Piyalepaşa’da lastik değiştiren şoför son anda arkasını döndü ve elinde demir çubuk olan bir gö-rüntüyle karşılaştı. İlk darbeden kendini koruyan adam, elin-deki projektörü tepesindeki karaltıya tuttu, garip bir ışıltısı olan mavi gözlerle buluştu ve “Yapma!” diye bağırdı. Gün ça-bucak aydınlandı; işçiler, memurlar yola koyuldu, sonbahar son esintileriyle yaprakları süpürdü, birkaç ayyaş yağmurdan kaçmaya çalışırken yanlış evin kapısını çaldı ve Kasımpaşa Canavarı bir daha hiç ortaya çıkmadı. Yılların dedektifleri bu acayip dosyayı raflara kaldırırken tedirginlikler tekrar slo-ganların arasına döndü. Uzun zaman Kasımpaşa Canavarı var mıydı, yok muydu tartışıldı. Yakalanmadı ama vazgeçti, bir kişi değildi zaten, çok yaşlıydı eceliyle öldü, dosya bu yüz-den kapandı teorileri bakkal önü muhabbetlere kadar düştü.

Annemle babamın mahallesi artık bir daha hiç eskisi gibi olmadı. Raconlar yerini kırık dökük ilişkilere bıraktı. Herkesin başkasını koruyarak, kollayarak kurduğu sevgi çemberi, “Benim memurum işini bilir,” cümlesiyle son darbeyi aldı ve parçalandı. Bir polisiye roman mizansenini gibi en güzel zamanlarımız dosyalandı ve faili meçhul raflara kaldırıldı, Kasımpaşa Canavarı bile masum günler dosyasının içinde kaldı.

Göbek Adı Muharrem

Osmanlı'nın son dönemi. Her şey bize anlatıldığı gibi, belki de değil bilmiyoruz. Kitaplardaki tarih genelde üst sınıf insanlara dair. Sıradan insanlar, dağ başındaki köylerde yaşayan masum karakterler? Onların tarihi, hikâyesi? Tartışmaya gerek yok, vakanüvisler hep saltanat günlüğü kaydetmiş. Diğerleri olmasa da olur. İşte bu onlardan birinin, olmasa da olurların acımtırak hikâyesi.

Hep Kemaliye denir ama adı Eğin'dir, hatta "Agn". Ermenice "pınar" demek. On birinci yüzyılda Ermeniler tarafından iskân edilmiş bir doğa harikası. Etrafı küçük köylerle dolu. Bir tanesi Adak köyü, onun da asıl adı "Pat", nece olduğunu siz bulun. 1899'da doğuyor Muharrem bu köyde. Baba adı Recep, anne adı Maye. Evlerinin hemen dibinde bir Ermeni Kilisesi var. Meşhur ve karışık 1915 günleri yaşanmakta. Hani sıradan insanların, komşuların kardeş olduğu ama birilerinin yine bu masumiyeti öfkeye, kana buladığı dönem. Kilisenin papazı kızını veriyor genç Muharrem'e. Komşular birbirini koruyor, kolluyor, bu da öyle işte. Hemen bir çocukları oluyor, adı Mustafa. Ermeni kızımız artık Muharrem'in karısı, Mustafa'nın anası. Osmanlı'nın tehcir kararı iyice yaygınlaşıyor ve kızımızı da kapsıyor. Papaz ve ailesi Suriye'ye doğru yola çıkıyor, yanlarına Muharrem'le evlenmesine rağ-

men kurtaramadıkları kızlarını da alarak. Bebek Mustafa köyde babasıyla kalıyor. Dağ başındaki Pat köyü dağılmaya başlıyor. Fırat'ın kolları kıpkırmızıydı diye anlatan büyüklerin hiçbir hayatta değil ama acıları bile paylaşamayan kitleler, hâlâ nemalanmakta o köylerdeki masumiyetten.

Muharrem, yakın köy Sosik'ten Ayşe ile evlendirilir ve bebek Mustafa, Ayşe'nin nüfusuna kaydedilir. Annesini top-rağından kovan sistem ona yeni bir anne bulmuştur. Neredeyse bütün aile İstanbul'a göç ettiğinde bile Mustafa köyde kalır ve delikanlı olduğunda gerçeği öğrenir. İlk işi annesinin izini sürmektir. Suriye'ye kadar gider ve o Ermeni aileyi bulur, kendini tanıtır. Teyzeleri azıcık yolculuklarından bahseder ve oraya vardıktan hemen sonra annesinin öldüğünü söylerler. Adına bile ulaşamadığım Ermeni kızının ilk bebeğiyle vedası bu cümlelerle son bulur.

Muharrem yedi yıl Yemen'de askerlik yapar, bir ayağı sakat döner. Ayşe ile evliliği yeni canlara, doğumlara gebedir. İstanbul'a göç edilir, genç Cumhuriyet bu yaralı Osmanlı nefelerini Kasımpaşa Karakolu'nda bekçi yapar. Bekçi Muharrem bir süre sonra dönemin en güzel mekânlarından Emek Sineması'nın gece bekçisi olur. Ayşe'den olan büyük oğlu Mürşit en kıymetli sinema makinisti olacaktır yıllar sonra. Bir küçüğü Mehmet de efsane prodüksiyon amiri ve aksesuar şefi diye anılacaktır sanat camiasında. Hikâyenin buralara gelmesinde Bekçi Muharrem'in tarihi sinemayı korumasının etkisi çoktur esasen. Gelin görün ki sıradan insanların yaşattığı o güzelim mekânı, yüzlerce okumuş omurga yok etmiştir şimdilerde.

Eğin ve köylerindeki hikâyeler zamana direnmeye devam etmektedir. Muharrem'in ilk karısı, bebek Mustafa'nın annesi ve bütün Ermeni komşuların kokusu, dokusu oralardadır hâlâ.

Göz ucuyla evlere, sokaklara baksanız hissedersiniz. Kapı tokmaklarının tınısı ortalıktadır henüz, biraz kulak kabartsanız kimin geldiğini anlarsınız.

Muharrem yetmiş dört yaşında veda eder Pat köyünde başlayan hayatına. Osmanlı genci olarak başlayan hikâyesinin belki de en anlamlı ve en kısa cümlesi, komşu papazın kızıyla çocuk yaşta yaptığı evliliğidir. Bir dağ köyünde doğan iki genç ve bebekleri Mustafa, kısacık öyküleriyle bir dönem anlatırlar anlayana. Tarih okunaklı yazılmamıştır aslında. Tamamı savaş hatıralarıdır önu sonu. Bir gün sadece aşkları anlatan, barıştan, kardeşlikten dem vuran cümleler girdiğinde müfredata, torunlarımızın tarih sınavından kaç aldığıın önemi olmayacaktır. Hepsi artık okul birincisidir bu duygulu ütopya.

Büyükşehirlerde herkesin birbirine nerelisin diye sorduğu günlere gelinir ve herkes hiçbir yerlidir aslında. Çünkü bütün hikâyeler eksilmiş, öksüz kalmıştır. Bazen kadim bir türkünün etrafında, bazen de bir roman kahramanının yanı başında duygusal birkaç cümle kurulur, sonra gündelik algılarla veda edilir geçmişe en kısa zamanda.

Gün gelir öyle kısalır ki yaşadıklarımızın boyu, sadece bir göbek adı kıvamında hatırlanır topraktaki kökümüz. Çoğumuz da sıkıntı duyarız upuzun yazar isimlerinden. Enine büyüyen köksüz mısır yalnızlığı modern dünyamızın teması oluverir bir anda.

Genç Ermeni kızımız, Muharrem ve bebekleri Mustafa üç ayrı zaman dilimidir sanki. Hüzünlü bir akrabalık vardır aralarında ama üçü de yalnız salınır kendi zaman sarkacında.

İlk evliliği ve ilk çocuğunu, kendi çocukluğuyla birlikte sonradan ismi değiştirilen köyler gibi, tarihin vicdanına emanet eder Muharrem. İkinci eşini genç yaşta kaybeder. İstanbul'da üçüncü evliliğini yapar. 1956'da son çocuğuna merhaba der. Babasının adını verir ona, Recep.

Kendi adı yıllar sonra tekrar girer nüfus kayıtlarına. Bu sefer bir göbek adı oluverir Muharrem. Pat köyünde başlayan hikâye, torunlarından birinin yolculuğuna eşlik edecektir

bundan sonra. Sıradan insanların tüm yaşadıklarına, toprağından gitmek zorunda kalan masumiyetlerin hatırasına, her seferinde yeniden başlayabilen cesur babama, küçücük bir zaman diliminde karşılaştığımız dedeme tüm kalbimle ve göbek adımla saygılarımla,

Muharrem Cem Davran...

Sokoro

Bakkaldan aldığımız ikletler ve küçük ekerleri ahşap tepsiye dizdik. Marangoz ırağı olmanın avantajı. Iskarta tah-ta parçalarından dört kenarı ıtaltı küçük bir tezgâh yapmış-tık. Kısa kenarlarından bir iple bağlayıp boynumuza asılacak hale getirince, dönemin en işlevsel seyyar satıcı tepsiyi ortaya çıkıverdi. Mahalleden Taksim’e yürüyeceğiz. Yolda almak is-teyen olursa ne âlâ. Asıl hedef kitle meydandaki büyük kala-balık. Üstüne kâr ekleyip satmak Mahmut’un fikri. Harlık-lar yatırım bedeli. Taksim Meydanı on binlerce insan dolu, bir koyup üç almak ocuk oyuncağı. İstiklal Caddesi’nden yürüyoruz, henüz siftah yok. Tuhaf bir insan yoğunluğu var etrafta. Gittikçe yaklaşıyoruz o muhteşem kalabalığa. Sene 1977, işçilerin bayramı kutlanıyor. ocuk aklımız silah ses-leri ve ığlıklardan ürküyor, donup kalıyoruz. Binlerce insan üstümüze doğru koşuyor. Keşke daha fazla mal koysaydık tezgâha, baksana çok ciddi talep var. Anlamıyoruz! Karış ka-rış bildiğimiz ara sokaklardan kaçıp mahalleye zor atıyoruz kendimizi. ığlıkları hâlâ duyuyoruz ama güvendeyiz. Sular idaresi ve kocaman otelin tepesinden ateş edilmiş, sonrası bil-diğiniz gibi. Tezgâhımıza ne olduğunu hatırlamıyoruz bile. Can derdindeki binlerce ayak, basıp geçmiş çocukluğumuzun üstünden besbelli. Yüzde yüz zararlı kapatıyoruz dönemi.

Kobi sayılırsınız aslında ve devlet henüz zararımızı karşılamış değil.

Şarapçı oyma ustası durumun farkında, sırtıyor talaşların arasından. Çok fazla konuşmaz ama antenleri hep açıktır. Yaptığı ahşap oymaları, ön etekleri, zigonları görseniz şaşırırsınız, büyük sanatçı.

“Iskarpelayı kullanırken ahşabın suyuna gideceksin, tersine yontmaya kalkarsan istediğin şekli veremezsin. Her tarafından patlar bu güzelim malzeme. Çok mecbur kaldın, çizdiğin desen böyle, ters yani, o zaman sokoro çalışacaksın.

İki yönün dikine, enine.

Üçüncü yönü bulacaksın.

Çok da alışkanlık haline getirmeden elbet ve ilk bulduğun fırsatta tekrar suyuna döneceksin. Unutma, sokoro!”

Devlet-toplum ilişkisini anlattı galiba ama benim anlamam temizinden yirmi yıl sürdü.

Adım başı kimlik kontrolü yapılıyor, öğrenci belgesi göstermek riskli. Bir de emir varmış 15-25 yaş arası bulduğunuzu getirin diye. Daha geçen yıl tokat yemişim zaten çiklet çiğnediğim için. Kolunda tek pırpır, kafayı ağzımdaki çiklete takmış, kimlik sormayı bile unuttu, nasıl bir travması varsa Mabel Arap Kızı’yla. Yine uğradım Paris Bilardo Briç Salonu’na. Kimsecikler yok. Çakmakçı Cahit Baba, astsubay emeklisi Feridun Amca ve Kıbrıs gazisi Oğuz Abi kalmış, gerisini sebepsiz götürmüşler. En güzel arkadaşlarım sıfır tıraşlı ve ruhları örselenmiş halde döndüler günler sonra. Darbenin hemen ertesi bütün canlar pazarda. Ne olur ne olmaz çocuklarını askeri okula yazdırıyor aileler. Birileri tersine yontuyor hayat ağacını ya neyse!

Şeffaf plastik kimlik koruyucunun bir yüzünde nüfus kâğıdı, ortada mavi kart, arka yüzünde Şehir Tiyatrosu Stajyer Sanatçı kimliği; Birinci Dünya Savaşı’ndan kalma Fransız asker kostümüyle bile soran olursa çıkarıp gösteriyoruz. Haf-

ta sonu akşam saatleri, bilardo, briç oynuyor semtin kültürlü delikanlıları ve Mekteb-i Sultani gençleri. Sanki bir kolordu giriyor aniden içeriye. Ben bilmem merkez bilir jargonu itip kakıyor içerideki düşman kuvvetlerini. Kapı girişinden olduğum yere gelene kadar kim varsa hepsi yüklendi bile askeri araca. En son bir konsolos oğlunun sözlerini duydum Galatasaray Lisesi son sınıf öğrencisi. Kolunda As-İz yazan bir teğmen yaklaştı, plastik kimlik kabına baktı, kolumdan tutup tam dışarı çıkaracakken arka yüzdeki stajyer fotoğrafla karşılaştı. Garip bir şekilde yumuşadı kolumu kavrayan elleri:

“Sanatçıya saygımız her zaman sonsuzdur, siz içeride kalın.”

Filmi burada dondurun ve unutmayın, bir yıl sonra. Hava soğuk, boğazda salep içmişiz, dolaşıyoruz. Aynı kimliği gören başka bir rütbe:

“Sen sanatçısın, uyuşturucu kullandın mı?”

“Hiç bilmem, kullanmadım.”

“Göz altların niye kapkara?”

“Genetik bizim ailede.”

“Tükür bakayım şuraya!”

“Anlamadım!”

“Yere tükür ulan.”

Salep yapış yapış yapmış ağzımı, güç bela tükürdüm, amiri kesmedi.

“Bu kesin esrar kullanıyor, alın.”

“Hayatımda elimi sürmedim.”

“Kes lan.”

Doğru Emirgan Karakolu’na. Bu da mı sokoro ey şarapçı usta?

Küçük bir dikiş kutusu yapmıştım anneme. Ustadan gördüklerimle kapağına çiçekler, yapraklar oymuş, dikkatlice zımparalamış, cilalamıştım. Ahşaba nasıl davranılacağını çıraklara öğreten ustanın tembihiydi bu. “İlk çalışmanızı anneniz için yapın ve ona hediye edin. Çünkü bir daha hiç kimse

onun kadar iyi davranmayacak size, hiç kimse suyunuza gitmeyecek ve mutlu olmayacak tek bir gülümsemenizle.”

Haklıydı. Parmağına kıymık batmamış çocukları, yaşlarını büyütüp astılar. Hiçbir annenin gözünün yaşına bakmadılar. Öğrenci kimliklerini saklamak zorunda kalan bir nesil yarattılar elbirliğiyle. Belki de suyunuza gitmeliydi hayatın, mecbur kalınca sokoro yontmalıydı belki de. En güzel desenlerle, çocukluk hayallerimizle süsleyecektik barok oturma takımlarını. Kim bilir, belki de...

Ziya Bey, Annem ve Diğerleri

Mart'ın ikinci haftası, sene 1964, her taraf kar, yollar bembeyaz. Babam azıcık arkada elinde çantalar, önde annem, kucagında ben, henüz çıkılmış hastaneden. Aynalıçeşme'den aşağı dik yokuşun hemen başı, iner inmez Kasımpaşa Sipa-hifırın sokağı. Ablam komşulara emanet, henüz iki buçuk yaşında. Ufak tefek annem iriyarı bir adım atıyor, sonrası ka-dere emanet. Buzlu, karlı yokuş ilk doğum hediyesini veriyor ve yuvarlanmaya başlıyoruz ana oğul. Göğsüne bastırıyor be-beğin kafasını, siper ediyor vücudunu, uzunca bir süre kanat-lanıyoruz. Böyle başlıyor mahalleye ilk girişim. Bebekte hasar yok sayılır ama anne hâlâ çekiyor o adımın ince sızılarını. Kısa süre sonra akrabalar kalabalığından uzaklaşıp küçücük bir kira evine taşınıyor çekirdek aile. Üç katlı bir binanın gi-riş katı, düzayak, yokuşsuz. Baba gece gündüz çalışıyor, anne etrafa dikiş dikiyor katkı olsun diye. Yalnız gecelerin birinde Auer sobanın dibindeki çamaşırlar tutuşuyor. Kurutmak için sandalyenin yüksek kenarına asılmış, sobanın hemen dibinde bekliyor içimizdekiler, bebek ağlıyor, küçük kız hasta, varlık-lı müşterinin dikişi bitmek üzere ve alev topu minnacık evin göbeğinde boy gösteriyor. Karlı yokuştan birlikte kanatlan-dığımız melek, elleriyle kucaklayarak, ayaklarıyla tepinerek tek başına söndürüyor yangını ve hâlâ sızlıyor bu yanık do-

kular da. Bu ve bunun gibi yüzlerce direnişle devam ediyor hayat. İşçi-memur aileleri işte, evler küçük, çocuklar küçük, dünya küçük ama insanlar büyük, komşular kocaman, vicdanlar yüzlerce gezegeni taşıyacak kadar iri, diri. Babam güç bela denkleşen kirayı sabaha karşı masanın üstüne bırakıp çıkıyor evden. Ev sahibi Ziya Bey uygun saatte gelecek, üç minik daireden kiralari toplayıp gidecek. Pamuk görünümlü bir adam, yaşlıca, nur yüzlü, tatlı dilli. On yıl yaşadık evinde, “Bu ev senin ufaklık, sen ne dersen o olur,” dedi her gelişinde. Ayakta kalmaya çalışan insanların sıradan bir günü. Kapı çalıyor, Ziya Bey annemin kucağındaki bebeğe küçük bir dua mırıldanıyor belli belirsiz. Masanın üstündeki aylık kira eline düştüğünde bir miktarını ayırıp anneme çaktırmadan köşeye koyuveriyor. Tam gidecekken annem fark edip durduruyor adamcağızı.

“Ziya Bey bu nedir, bir sorun mu var?”

“Yok kızım. Bebeğin var, emziriyorsun, bu onun hakkı, süt parası, bundan sonra kiranız böyle.”

Tam elli yıl sonra anlattı annem bunu ve sükunetle ekledi.

“O zaman hiçbir şeyimiz yoktu ama iyi insan çoktu.”

Babamın kıt kanaat biriktirdiği sünnet param akrabalara gittiği ve bir daha hiç geri gelmediği için sabah erkenden annemle ilkyardım hastanesine gittik. Birkaç yıl daha geciksek sahiden ilkyardım operasyonu olacaktı. Babam küçücük birikimini ihtiyaç sahiplerine vermiş ve sünnet merasimim için paranın gelmesini beklemişti. Allahtan annem çabucak bu yangını da söndürdü. Pratisyen bir doktorun kucağına bıraktı beni, buğulu gözlerle kapıda bekledi. Mutluluktan bile olsa üzülmeyin diye içeride hep şarkı söyledim yüksek sesle, annemin duyacağı şekilde. Ziya bey acaba bana ne hediye getirecek diye umutlandım bir süre. Hiçbir şey getirmesine gerek yoktu aslında, kendi uğrasa yeterdi, hediye idi bana. Kirayı almaya başka biri geldi, kulak misafiri oldum, çok hastaydı.

İyi insanlar hastalanmamalı hatta ölmemeli diye düşündü masum aklım. Tam tersi olduğunu gördükçe, Allah baba onları çok seviyor bu yüzden yanına alıyor dedim bebekliğime. Biraz daha büyükçe tarihi bir vakıf evine taşındık yıllar sonra. Bu eski bina annemin master derecesi oldu. Senelerce üst kata su taşı, odun taşı, sabah akşam durmadan temizle, pişir, yıka, pilates kaseti çıkaracak kadar yoğun bir omurga devinimi... Keşke kalsaydık o küçük evimizde. Böylece annem de rahat ederdi. Ziya Bey de yok artık görünürde, ceza almış gibi büyüyoruz hüznün içinde. Bütün iyi insanların adı Ziya Bey oldu artık benim için.

İnsan ne yazarsa yazsın çocukluk kahramanlarını anlatırken eli titriyor. Kişisel tarihin onlar kadar oluyor. Onlar kadar iyi, onlar kadar kötü, onlar kadar mutlu, onlar kadar hüznü. Masum günlerimizin sempatik devleri bizi biz ediyor hatırladıkça. Sanki hepsi tek kişi gibi. Bazen anne oluyor bazen baba, bazen bir komşu bazen de ak saçlı bir ev sahibi. Annem şimdi bir kalorifer diliminin yanında oturuyor, babamdan bahsedip hüznleniyor. Umudunu hiç kaybetmiyor ve hâlâ tuzunu eksik koyduğu poğaçayı hatırlayıp kendine kızıyor. Ben, o daha çok anlatsın istiyorum, anlatsın ki nefesim artsın, anlatsın ki çocuklarıma miras kalsın.

Bir yandan da kapı ne zaman çalacak diye bekliyorum. Biliyorum, Ziya Bey bir daha hiç gelmeyecek ama ben onu asla unutmayacağım, o bunu bir yerlerden hissedecek.

Her ne olursa olsun kapınızı iyi bir insanın çalma ihtimalini düşleyin. Şu modern çağ dedikleri, binlerce kılıkta çıkacaktır karşınıza. Dert etmeyin, Ziya Bey, annem ve diğerleri düşlerinizi korur, siz sadece inanın kahramanlarınıza.

Fetbaz

İriyarı bir adamdı. Eski Tarlabası yolunun köşesinde beklerken gelen lüks bir arabanın önüne kendini attı, gözlerimle gördüm. Çok küçüktüm ama adamın bilerek yarattığı kazayı şaşkınlıkla izledim. Ani bir fren yapan arabadan şık insanlar indi ve yerde yatan adama yardım etmeye çalıştı. Akşam karanlığı çökmek üzereydi, eve girmeden arkadaşlara anlatmak için koştum, nefes nefese konuşmaya başladım. Fazla ilgilerini çekmedi, bir tanesi “Fetbaz o fetbaz” dedi. “Hep yapar o numarayı. Önemli bir şeyi yoktur. Hastane parasını alır kumara gider.”

Yaralanma pahasına, seçtiği arabanın önüne atlayan adam birazdan önümüzden geçti. Hafif sekiyordu, üstünü başını temizleyerek köşedeki büfeden bira alıp içmeye başladı. Hayatım boyunca karşılaştığım ilk “fetbaz” onu izlediğimi fark etti, “Kimin oğlusun” diye sordu. Babam mahallede sevilen, sayılan biriydi, adını duyunca gülümseyen gözlerle “Babana selamlarımı, saygılarımı söyle. Sen de git artık eve, merak ederler” dedi.

Geçen gün arabayı park ettim, çok fazla bilmediğim bir ara sokakta yürümeye başladım. Az ileride orta yaşlı, ufak tefek bir adam yere yığıldı. Durumu gören bir kadın ve ben hemen yardıma koştuk. Sara krizine benzer bir şey yaşıyor-

du. Kendine zarar vermesini engellemeye çalışırken, köşedeki bakkaldan soğan istedik koklatmak için. Bakkal dışarı çıktı, baktı ve “Boşverin, ilgilenmeyin fetbaz o” dedi. Yerdeki adamın yanına gitti. “Kalk lan fetbaz, yürü git işine kırarım kafanı.” Kriz geçiren adam bir anda kalktı “Sana ne lan, ne karışyorsun?” dedi, gözümüzün içine bakarak uzaklaştı.

Kısa süren toplantıdan çıktım, hafif yağmur başlamıştı. Sık adımlarla kaldırım kenarından seğirtirken köşede tanıdık gözlerle karşılaştım. “Merhaba abi. Az önce tanıdım ben seni, hayranız sana. Söyleyemedim kusura bakma. O bakkal her boka maydanoz olur. Ona ne zararım varsa, yavşak işte. Senin şey filmin vardı ya bayılırdım ben ona. Hani üçüz oynuyorsun falan.” Hiçbir şey söylemeden yürüdüm. Merak ederler diye değil ama bir an önce babama gördüğümü anlatayım diye hemen eve ışınladım kendimi. Arabanın önüne atlayan fetbazın birkaç hikâyesini anlattıktan sonra babam “Böyle insanlarla çok karşılaşacaksın, dikkatli ol” dedi. “Bazen hiç anlamayacaksın, hiç fark etmeyeceksin. Bazen de öylelerini tanıyacaksın ki bu basit mahalle fetbazlarını görmezden geleceksin. Sen masumiyetinle büyü oğlum. En büyük cesaret, iyi kalabilme çabasıdır. Aklınla kalbin kardeş olsun.”

Söyleyemedim ama kriz geçiren adamın sağ kaşından kan sızıyordu. Dönüp uyarmak istedim, vazgeçtim. Tuhaf, çocuksu bir kırgınlık engel oldu nedense. Karşılaştığın insanların her birinden bir tortu kalıyor hayatında. Tanıdık, tanımadık herkes birbirinin hayatına dokunuyor. İşte o dokunuşların bir bölümü çocukça bir kırgınlıkla son buluyor.

Binbir Surat Ali gördüğüm en usta ve en sempatik fetbazdı. En son incecik bıyıklı, saf bir koyun tüccarı kılığında gördüm onu. Harbiye’de bir kahvehane ortamına bir süredir kendini böyle kabul ettirmiş, “Zopalara daş dizilen oyundan oynayalım mı” diyerek okeye dördüncü olmuş ve küçük küçük para kaybetmiş. Kenardan oyununu izleyenler, “Ağam

sen bu oyunu yeni öğrendin herhalde, böyle çok kaybedersin haberin ola” deyince, “Para möhim değil sevdim ben bu oyunu gardaşlar” diyerek saflıkta zirve yapmıştır. Son günlerde aynı kitle, “Ağam maşallah şansın açıldı, yanlış oynasan da taş akıyor” diyerek konuyu kadere bağlasa da Fetbaz Ali’nin kurduğu tezgâh çift okey boşta dönerek devam etmiştir. Kahvehane kadrosu, hassas koyun tüccarının okey taşlarını nasıl sevk ve idare edebildiğini hiç bilemediler. Üstteki taşu uzanırken uzun parmaklarıyla balyanın dördüncü taşını çekebildiğini hiç göremediler.

Hayatı korumak, yaşananları en temiz yerinden tutmak dürtüsü, belki de örneklerin az zararlı olanlarını hatırlamakta ısrar ediyor. Oysa ne fetbazlar gördüm, görüyorum, kitlelerin geleceğini iç cebinde saklayan. İhtiraslarını, sonsuza kadar var olma egosunu, haksızlık, adaletsizlik, vicdansızlık nöbetleriyle açığa vuran. Ve ne fetbazlar gördüm, bir çocuğa evine git merak etmesinler diyemeyecek kadar az insan. Dolandırıcılık, büyük vurgun uzmanları, hırsızlık ve bilumum polisiye kavram sıradan aforizmalara dönüştü, normalleşti. Mahallenin delilerini yâd eder gibi bahsettiğimiz eski zaman fetbazları, günümüz bilançolarında görünemeyecek kadar zararsız kaldı. Şimdi, bugünden yarına yapacak bir şey yok belli ki. Çaldığını, aldığını ihtiyacı olana dağıtan masal kahramanlarına hiçbir çocuk inanmaz artık. Eskinin kötüsü bile iyiydi, yanlış bile doğruydu diyerek, sürekli masumiyet vurgusu yaparak sadece kendimizi kandırıyoruz. Muhtemel sonumuz için hazırlıktan başka bir şey değil bu. Elimizde üç beş “fetbaz” hikâyesi kalmış, aynı cümle içinde sayısız yalan söyleyen insanlar arasından, ehven-i şer ayıklamaya çalışıyoruz. İnsan ya, biz seçtik bu yolu, biz tercih ettik en kolay mutluluğu.

“Fetbaz” biziz artık.

Ayrılıkları hiç sevmedim. Kim sever ki zaten? En büyük ayrılık babamın ölümüydü. Anladım o an ve usta bir ayrılık uzmanı oldum. Yine sevmiyorum ama denk gelirse doksana vuruyorum topu, gelişine hem de. Bir tek çocukluğumdan ayrılamıyorum, fark ettim bir süre önce. Ona kıyamıyorum belli ki. Mecbur kalırsam ne yaparım bilmiyorum.

Bütün Oğullarım

Hikâye tadında büyüyoruz, hem de hepimiz. Büyüyoruz ve unutuyoruz bizi. Bir film izleyince, bir şarkı dinleyince, bir kitap okuyunca hatırlıyoruz en güzel yanımızı ve hayat bu ya, epeyce geç kalmış oluyoruz. Arthur Miller'ın efsane oyunu *All My Sons*, İkinci Dünya Savaşı'nda Hava Kuvvetleri'ne bozuk parçalar satarak gencecik pilotların ölümüne sebep olan bir işadamını anlatır. Daha doğrusu kendi oğulları dahil yüzlerce delikanlının hayatını, vicdansız ticaretine kurban eden karakter üzerinden toplumu eleştirir. Bir tiyatro oyunudur ama bugünden daha da gerçektir, can yakıcıdır. Türkçe *Bütün Oğullarım* veya *Hepsi Oğlumdu* çevirisiyle karşımıza çıkmıştır ve iki yorum da doğrudur.

Keramettin Öğretmen, muhteşem Köy Enstitüleri projesinin yetiştirdiği son isimlerdendi. Emeklilik döneminde oğullarım Can ve Ali'ye hem eğitim desteği vermek hem de yaşamla tanıştıkları yıllara eşlik etmek için bazı akşamlar bizde olurdu. Aydınlık bir Cumhuriyet öğretmeninın çocuklarımin ilk cümlelerini biçimlendirmesi özlediğimiz bir şeydi. Sıradan bir emekçi ailenin çocuğu olarak büyümüşüm ve öğretmenlerimin katkısını unutmam mümkün değildi. Keramettin Öğretmen geldiğimiz yolu yolculuğu biliyor, hangi öğretilerle hayatı adımladığımızı fark ediyordu.

Büyük oğlum bir gün arkadaşlarında görüp özendiği elektrikli scooter'dan bahsediyor ve çok istediğini öğretmene söylüyor. "Daha önce konuştuk, babama söyledim alamam oğlum dedi," diyor. Keramet'in Öğretmen, "Oğlum hissettiklerini babana yaz" diyor. İşte bundan tam on üç yıl önce büyük oğlum bana yazdığı mektubu sakladığım yerden çıkardım. Sadece küçük bir bölümünü, şimdilerde en iyi iki arkadaşımdan birinin affına sığınarak paylaşıyorum.

Babacığım sakın üzülme, ben sadece bir hayatımı anlattım sana. Kardeşim de ben de söylediğin gibi iyi, tok gözlü insanlar olacağız söz.

Çocuk yetiştirmek çok bilinenli bir denklem. Bilgilerin en başında sevgi geliyor. Sadece kendi çocuklarını değil, bütün çocukları düşünerek damıtabileceğin en masum yaşam kaynağı. Baba olmak, anne olmak ilahi sonuçlar ama sonra? Başkalarının oğullarının ölmesine sebep olan tiyatro karakteri gibi, nasıl bir miras bırakacaksın çocuklarına? İşte bireyler tek tek bu mirası önemsemediğinde o toplum aile oluyor. Yoksa ortalık muhabbetlerde aforizmik baloncuklar olarak sallanıp duruyor boşlukta. Çoğu zaman siyasi nutukları duyduktan sonra şöyle söylemek gelir içimden: Haydi herkes evine gitsin ve çocuklarından özür dilesin.

Ben de bir mektup yazdım oğluma. Keramet'in Hoca'yla karşılaştık, mektubu görmüş ve "İzniniz olursa bu mektubu isim vermeden diğer öğrencilerime okumak isterim," dedi. Kısmen ve zerre dokunmadan paylaşıyorum. Tarih 21 Temmuz 2003.

Sevgili oğlum Hür Can, yazdığın mektubu okudum ve düşündüm. Söylediklerin için teşekkür ederim. Duygulu ve samimi cümlelerin hoşuma gitti ve sana düşündüklerimi

söylemek gereği hissettim. Bak oğlum, benim babam sürekli bana bir şeyler anlattı, ben dinledim. Yıllarca babamın söyledikleri ile yaşamak istediklerim arasında sıkışıp kaldım. Sonra gerçekten istediğimin ne olduğuna karar verip çalıştım ve başardım. İşte o zaman babamın anlattıkları bana faydalı oldu ve bunun için babama hep teşekkür ettim. Yani önemli olan senin ne istediğindir. Benim sana anlattıklarım ise canın istediği zaman yardım alacağın el kitabın olsun. Sana bırakacağım en önemli emanet başarılı ve saygın bir soyadıdır. Bunun dışında her şeyi kendin çalışıp kazanmak ve başarmak zorundasın.

Bundan sonra epeyce okumak, sevgi dolu olmak, tok gözlü ve dürüst olmak cümleleri kuruyor ve finale geliyorum.

Arkadaşlarında görüp özenmen çok normal ama bundan sonra da arkadaşlarında her gördüğüne özenirsen bu normal değil. Bırak biraz da arkadaşların sana özensin. Senin okuduğun kitaplara, bildiğin şeylere, davranışlarına ve aklına. İnan bana oğlum yaşamak, doya doya yaşamak kadar değerli bir şey yoktur ve bu kesinlikle iyi insanların hakkıdır.

Ve mektup bitiyor.

Senin gibi iyi bir çocuğun böyle bir hediye hak ettiğini düşünüyorum. Verdiğin sözleri tutacağını biliyorum. Lütfen dikkatli kullan. İkinizi de çok seviyorum.

Bireyin yalnızlığı üzerine çok şey duydum, okudum. Bu yalnızlığın tek ışığı paylaşmak, sevgiyle, cesaretle paylaşmak bunu fark ettim. Israrla çocuklar ve çocukluk üzerine kalem oynatmamın tek sebebi, büyüyünce kirlenen ellerin dünyayı bir trajediye mahkûm etmeleri. Kimi zaman başkalarının çocuklarını yok sayarak, kimi zaman kendi çocuklarından bir canavar yaratarak.

Azıcık özelimi paylaştım farkındayım lakin bir yerlerde, gencecik insanlar yaşam kadar kıymetli bir hediyeden mahrum bırakılıyorsa kimsenin özeli olmamalı, kimse rahat uyuyamamalı. Hepsi oğlumdu, hepsi kızımdı, hepsi benim çocuğumdu diyebilen insanlar çoğaldıkça dağılacak bu sisli hava. Aksi halde yolumuzu kaybedeceğiz bu meçhul sonsuzlukta. Sevgiyle, saygıyla, aydınlıkla...

Melekler ve Kumarbazlar

Haklıydı Ertekin, yalnızlıkları benzeyen insanlar uzun yolda birbirini kaybetmiyor. Popüler bombardımanın ortasında, canını kurtarmaya çalışan küçük bir çocuk gibi koştururken karşılaştım bu masalla. Pırlanta gönüllü bir sinema âşığı, hoca, usta, çırak kıvamında demlenmiş, kitaplar yazmış, kitaplar okumuş, ilk filmini adımlayan güzel adam Ertekin Akpınar. Sayfalar elime değdiğinde koyu bir merak kapladı yüreğimi. Yaşananlar gerçek, karakterler gerçek, sessizlikler, çılgınlıklar gerçek, melekler, kumarbazlar, hepimiz gerçeğiz. Öyle mi acaba? Cevap yine hikâyede...

“Belki de öyle.”

Kaybedenlerin dile geldiği, deprem travmalarını sır gibi saklayan insanlarla dolu, çarpıcı, sert bir taşra öyküsü diye tanımladı bir dostum izlediği filmi. Oysa ben asil bir masumiyet öyküsü görüyordum etrafımda. Çark Caddesi’nde çekim yaparken bir çocuk bağırdı yanıımızdaki gerçek karaktere.

“Selami Abi, hayatını film yapıyorlarmış, doğru mu?”

“Evet ama asil taraflarını.”

Şehsuvar’ın dünyasıydı payıma düşen ve merakım hâlâ taptazeydi. İlk karşılaşmada soruverdim Ertekin’e.

“Neden ben?”

Hiç düşünmeden yanıtladı.

“Yüzündeki hüzne talibim.”

Bir daha bu konuyu konuşmadık.

Hikâyenin gerçek kadın karakteri, gizlice dünyanın bir ucundan gelip gala gecesi filmi izliyor ve yine gizlice kaçıyor kendi yaşadıklarından. Hiçbirimizle tanışmak istemiyor, buralarda durmak istemiyor, nişanlısının kardeşi tarafından tecavüze uğramış gençliğini sinema salonuna emanet edip gidiyor. Sonra öğrendik ve üzüldük elbette. Yine de anladık, hak verdik. Hiçbir film hayat kadar adaletsiz olamazdı. Ertekin’in masalı izleyiciyle buluştu ve hâlâ internet köşelerinde soluk almakta. Oyuncular, set çalışanları, herkes hayatına döndü, yeni hikâyelerle buluştu. Olması gerektiği gibi, rol kişileri sonsuzluktan el sallıyor artık yepyeni meraklara.

Hatıraların rengini kesinlikle zaman belirliyor. Yaşarken kendimiz kadar oluyor, kendimiz kadar mavi, belki de siyah, pembe, gri, kendimiz kadar parlak ve limoni. Ne yaşandıysa gerçek rengini yıllar sonra buluyor ve sonra hep öyle kalıyor. Tıpkı bugün yaşananlar gibi. Sert bir taşra filmi diye tarif edilen masaldan çok daha sert ve acımasız bir takvimdeyiz kuşkusuz. Herkes bağılıyor, vuruyor, öldürüyor, yok ediyor. Haklı olmanın peşinde milyonlarca şahsiyet, ne dinliyor ne görüyor, sadece vahşi bir oburluğun pençesinde karnını doyuruyor. Herkes herkesin hayatını kemiriyor. Bildiğiniz gibi esasen dünya can çekişiyor. İşte bugünlerin gerçek rengini hiç kimse bilmiyor. Zaman geçecek ve görebilenler görececek şimdilik sepya görünümlü bu fotoğraf sonunda nasıl bir renge bürünecek?

İçinde bulunduğu bir filminden söz etmek intihar gibi bir şey aslında. Ancak yıllar sonra birkaç cümle kurabiliyor insan, o da uzaktan akraba kıvamında. Mesela hemen sonrasında “Bir Ses Böler Geceyi” ya da şimdilerde “Ve Panayır Köyden Gider” yolculukları var soframda ama dillendirmek ne mümkün zamanın izni olmadan.

Ömer Kavur yalnızlığı diye bir yalnızlık keşfettim hayatımda epeyce zaman önce. Belki de buydu Ertekin ve düşlerindeki yolcularla benzeyen yalnızlığımız. Hayattan işkillenmek, vicdan saatinin tik taklarını yüreğinde hissetmek ya da hiçbiri. “Filmin sonuna gerçek kişileri anlatan, gösteren bir şeyler neden koymadın?” dedim Ertekin’e. “O asil ruhları yeteri kadar rahatsız ettim daha fazlasını yapamam” dedi. Bunu da bir daha konuşmadık. Melekler ve kumarbazlar dolu etraf dikkatli bakarsanız. Bir Ahmet Kaya şarkısı çalıyor yine kahvehane radyosunda: “*İçimde ölen biri var.*” Yalnızlığınız kadar belki de renginiz ve belki de Suren Asaduryan eşlik ediyor acılarınıza. Siz onu duduk sesi sanıyorsunuz, oysa o size kim olduğunuzu söylüyor. Salonun ışıkları yanıyor, perdede soluk bir yazı belirliyor:

“Kazananlar sonsuza kadar kazanmış olamazlar.”

Süet Bot Vedası

Ezbere bildiğim sokaklardan eve dönmeye çalışıyorum. Zaten hep böyle yaptım. Şartlar ne olursa olsun eve dönmeye çalıştım ve döndüm. Başarı saydım çoğu zaman bunu. Öyle bir hayat vardı ki sokakta, eve dönmek gittikçe güçleşiyordu. Babam usanmadan söylüyordu: “Oğlum büyüyorsun, evine dönmeyi unutma.” Yıllar sonra ödülleri donatıldığım Neil Simon’ın *Yeni Baştan* (Chapter Two) oyununda, son repliğimi söylüyorum, sahneden çıkıyorum ve alkış patlıyor salonda.

“Çocukken hayat ne güzeldi değil mi? Dışarıda başımız ne kadar belaya girerse girsin, eve dönünce annemiz pasta koyardı önümüze.”

İstiklal Caddesi kalabalık, arabalar gittikçe hızlanan yağmurda özenle yol almaya çalışıyor. Yetmişli yılların başı, sacak altı mizansenle adımlıyorum hayatı. Raf lastik ayakkabı sıırıslıklam oldu, sabaha kadar kurutmak gerekecek çünkü yarın yine lazım. Öbür gün de, öbür gün de. Hep lazım, şimdi de.

Balıkpazarı’nın köşesindeyim, yağmur daha da hızlandı, çaktırmadan ıslanmanın keyfini yaşıyorum ama ayaklarım çok üşüdü. Zaten etli, taraklı cinsinden, genetik böyle. İçimde de bir özgürlük fırtınası var ki hiç dinmiyor, yapacak bir şey yok bunda da genetik böyle. Azıcık zaman geçirmeli vitrine

bakarken, nasılsa hep böyle yağmaz bu güzellik. Tam dibimde Dore Kundura. Göz göze geliyoruz o muhteşem süet botla. Hayır doğru söylüyorum, o da bana bakıyor. Kesinlikle ruhu var onun, öylesine yakınız birbirimize aramızda cam vitrin olsa bile. Geniş kalıp, tam benlik. Bağcıklı, toprak renklerine bürünmüş, bilekleri yumuşacık. Büyüyünce oğluma bir sürü alacağım bundan ama şimdilik bir tek o yeter. Ayağıma göre olmasa da idare ederim, birkaç gün sıkar sonra şeklini alır biliyorum. İlk günler gollük ortalara bile dokunmam ama sonrası için garanti veremem. Belki de hiç dokunmam, bu konuda kendime güvenemiyorum. Evet ben büyüyorum ama ayaklarım da büyüyor. Sonbahar eşiğindeyiz ve yeni bir çift potin gerekli sıradaki günler için, gelecek için. Hazır ihtiyaç da varken, vitrinde güzeller güzeli de bana gülümserken.

“Paçadan bol bırak, büyüyünce de giyersin” günleri bunlar bilmez miyim, anlamaz mıyım? Yağmur dinmeye başladı, gözüm arkada adımlarım önde, akşam karanlığı karıştı hayallerime. Annem, lastik ayakkabıları kurutmaya çalışırken beklediğim cümleyi kurdu. “Yeni bir ayakkabı lazım sana.” Ah be anne, cennet senin dibinde, hele şu cümleden sonra.

Ertesi gün babamın sıcacık eline yapışmış çekiştiriyorum vitrinlerin dibinde. Şu dedim şu, şuna bakalım baba. Kül Kedisi gibi uzattım ayağımı, sarayın tezgâhtarı botun tekini ayağıma doğru yaklaştırdı, itmeye başladı. Bunun bir numara büyüğü yok mu? Depoya bakmamız lazım. Ne kadar fiyatı? Çok çalışacak kadar, çok! Sonra bir sürü vitrinden, sayısız deneme yaptık. Ben eve döndüm, babam hepimizin yükü sırtında işe giderken “Akşam gelince yine bakarız, yetişemezsem yarın sabah” dedi. Geç vakte kadar bekledim, kapı sesini duyunca sebepsiz yere uyuyor gibi yapmaya başladım. “Uyudu gali-ba, sesi çıkmıyor. Şansına bir numara büyüğü varmış, ayırın demiştin, kapanmadan yetişip aldım. Dore Kundura var ya köşede, oradan. Çok istiyordu.”

Gözlerimi açtım, yatağının başucundaydı. Babamın çok çalışması lazımdı ama söz, bunu hiç unutmayacaktım, unutmadım.

“Hanımefendi bu çocuğun resme çok yeteneği var, çini mürekkebiyle yaptığı resim ilçe birincisi oldu.”

“Öyle mi?”

İstemiyorum aslında ama son resmini çizeceğim, zirvede bırakacağım bu sanatı. Gece nefesimi tüketene kadar çizdim, çizdim, karakalem bir veda yarattım çocukluğuma. Kızarmış ekmek kokusuyla gelen sözler yeni bir sabahı karşıladı, yorğun ama mutlu ayaklarımla.

“Uyuyamamış, sabaha kadar ‘süet bot’ün resmini çizmiş.”

Acılar insanı büyütür denir ya duvar yazılarında, sevinçler de öyle, asırlar atlatır insana. Arkadaşından borç alıp hayalimi süslemişti babam. Mutluluğun resmini çizmiştim işte, bu yüzden bir daha hiç resim yapmadım.

Öyle güzel oturdu ki ayağıma, onunla ilk dışarı çıktığımda yaptığım şeye yürümek denemezdi, belki süzülme. Kanatlanıp uçmak tam da bugüne, buralara bir yere. Basit bir “süet bot”ün resmini çizemediğimiz günlere, vitrindeki mutluluklara dokunmanın heyecan vermediği sokaklara, caddelere doğru yol almak denilebilir. Baştan aşağı tüketim canavarı olduğumuz, yarınsız hayatlara koşmak da olabilir ilk masum adımlarımızın sonu.

Sonbaharda yine yağmur yağıyor ama bizim saçak altında göz göze geleceğimiz hayaller yok artık. Kendi kehanetimize koşuyoruz yıpranmış süet botlarımızla. Çocuklara söyleyin, ilk ve son kez dokunsunlar sonsuzluklarına. Resim yapsınlar, şiir yazsınlar ve masallarını sır gibi saklasınlar. Nasıl olsa bu azgın karmaşa, hayat süsü verilmiş bir vandallıkla çıkacak karşılarına. Hiç değilse o zamana kadar çocuk kalsınlar, hiç değilse...

Travolta İmam

Bir anda polis baskını olunca karıştıverdi ortalık. Şu ara çok sık kimlik kontrolü yapılıyor. Heyecanlanacak bir durum yok aslında ama ben on yediyim henüz, İmam on sekiz oldu geçen ay. Pasonun üstünde oynama yapmışım, al başına işi. Neyse problem çıkmadı, üç beş kişiyi bambaşka sebeplerden aldılar, sonra yine müzik başladı. Hafta sonu matine sonuçta. Damsız girilmez diyor kapıda, önce İmam girdi içeri, kız dışarı çıktı beni de aldı. Genelde yemiyorlar bu numarayı ama bize göz yumdular. Ne de olsa İmam'ın arkadaşıyım. Dönemin en popüler iki mekânından biri.

İmam Hatip Lisesi son sınıfta okuyor, piste çıktığı an herkes dans etmeyi bırakıp onu izliyor. Yakışıyor kerataya. Ortamın en güzel dans eden yakışıklı delikanlısına da elbette kızlar hasta.

Ailesi bilmiyor tabii. Din adamı olacak yakın gelecekte.

Yaz tatilinde mutlaka Kuran kursuna gidiyor bütün çocuklar.

Öyle de sempatik bir ağabey var ki eğitmen olarak, hepimiz oyun tadında heyecanlanıyoruz. Hem kuralları öğretiyor, anlatıyor, hem de pratik yanlışları düzeltiyor. O kurstan iki kişi sonradan İmam Hatip'e gitti. Biri mahalle takımının sağ açığı Ekrem, diğeri İmam. Bu arada başkası

anlatsa asla inanmayacağım şeyler de oluyordu o sıra. Farklı inançlardan olan arkadaşlarımız da çoğu zaman bizimle kursa geliyorlardı ve hiçbir sıkıntı olmuyordu. Eğitimci ağabey durumu biliyor ve onları da bu keyifli manevi yolculuğa dahil ediyordu. Hatta kardeş gibi büyüyen çocuklar birbirlerinin inançlarını kavlıyor ve saygıda kusur etmiyordu. Sanki bir kardeşlik rüyasıydı bu. Katolik arkadaşımızın babası vefat ettiğinde kilisede hepimiz dua ettik, kendi dualarımızı. Öyle anlatılmıştı bize kursta, Allah gönülden edilen bütün duaları kabul eder ve hep iyi insanları korur. Burası çok huzurlu bir mahalleydi diyorum, haksız mıyım?

İmam'ın şöhreti yavaş yavaş her tarafa yayılmaya başladı. Matine buluşmalarına sadece onu izlemek için gelenler bile vardı. Mekân sahipleri de bu durumun farkındaydı ve ona diğer genç müşterilerden farklı davranıyorlardı. Dönemsel bir gençlik eğlence biçimiydi disko dans. Yaşlar ilerleyecek ve herkes kendi yoluna gidecekti nasıl olsa. İmam'a da okulu bitirip ya İlahiyat Fakültesi ya da devlete başvurup erkenden din adamlığı yolu görünüyordu. Sağ açık Ekrem öyle yapmıştı.

Son kez yine tatilde kursa gittiğimde artık makamlı Kuran okuyor, anlıyor, yazıyordum.

Bir akşam dayımlar bizde misafirken evdeki herkesin, dönemin ünlü futbolcularının, sanatçıların adını Arapça yazıp gösteriyordum. Bir tanesine yengem azıcık kızdı, bunu yazma başka bir şarkıcı yaz dedi. Yıllar sonra anladım dayımın vukuatını. Sorunlu günleri hatırlatan bir isimmiş meğer.

İstanbul disko dans yarışması var, herkes İmam katılacak mı merak ediyor. Bazıları, ulan koca şehir, kim bilir kimler var, ödülü kapmak için eğitilmişler, profesyoneller de katılır mutlaka diyor. İmam'ın bölgesel hayranları da bu yarışmaya katılması konusunda baskı yapıyor. Dönem Travolta dönemi. Matine müdavimleri ezbere biliyor figürleri. Çok sağlam bir

jüri ama ayak oyunları vardır yine de. Bir de İmam Hatip öğrencisi olmak var ya! Neyse ne, İmam kararını verdi ve başvuruyu yaptı. Ön eleme turları falan derken otuza yakın yarışmacı erkeklerde finale kaldı, İmam da içlerinde. Matine buluşmaları artık final antrenmanına dönüşmüş durumda. Mekân emrine amade.

O zamanlar öyleydi, şu bilardo şampiyonu bu salondan çıkmış misali, takıldığımız müzik kulübü de çok önemsiyordu kendi bağrından yetişmiş karakterin akıbetini. Uzatmayacağım, finalde harika dans etti, biz tezahüratlarla inlettik ortalığı ve İmam disko dans şampiyonu oldu. İşte o andan sonra herkes ona Travolta İmam demeye başladı.

Mahallemizdeki Kuran kursu hocamızı, o aydınlık ağabeyimizi bir daha hiç görmedim. Yetiştirdiği öğrenciler hâlâ bütün inançlara saygılı, sevgi dolu insanlar. Dillerin, dinlerin, kültürlerin kardeşliğini bize aşıl原因an o harika din adamına selam olsun.

Bir selam da sağ açık Ekrem'e, duyduğum kadarıyla yakın bir camide görevliydi en son. Travolta İmam'a gelince bir süre sonra dansı bıraktığını öğrendim, sebebini bilmiyorum. Tek bildiğim şu anda başarılı bir işadamı. Saçı, sakalı kırışmış ve yanlışlıkla bir ritim duysa bile hâlâ en sıkı pirüeti dönecek kadar formda.

Bu düşler mahallesi de yok artık, belki de hiç olmadı. Gözümde çok eski bir insanlık filmi var sadece.

Unutmaktan korkuyor ve başucu hikâyelerimde yaşıtıyorum gördüklerimi. Şu günlerde gönlüme ilişen farklı şeylere inanıp huzurla, kardeşçe yaşamamanın hatırası. Göz ve kalp taniğiyim ve çok özlüyorum.

İstemem, Eksik Olsun

Yazmayı düşündüğüm, küçük notlarla biçimlendirmeye çalıştığım onlarca hikâyeye var önümde. Hepsi zamanın birinde hayatıma dokunmuş, çocukluğumla tanışmış gerçek cümleler. *Kafa*'ya yazar mısın abi sorusuna evet dedikten sonra gün bugündür, paylaşmanın yeridir bu sofraya diye düşündüğüm, acemi hatıralar. Gündem denilen bataklığın içine girmeden aktör kafası kıvamında iki lafın belini kırmak niyeti belki de. Büyüdüğüm ortamda herkes ama herkes iyi insan olabilme çabasındaydı. Geçip gittiği için değil, nostaljik tatlandırıcının etkisiyle hiç değil, sahiden öyleydi. Bir zamanlar buralarda çoğunluk iyi olmak peşindeydi. İşte o temiz zamanlardan iç cebimde kalanları paylaşmayı da bu yüzden çok önemsedim. Ben de anlatmazsam nahak yere öksüz kalacak, unutulacak o güzelim komşuluklar, o masum kardeşlikler diye düşündüm. Biliyorum hepimiz binlerce cinayetin tanığıyız ve bu tanıklıklar uykularımızı esir alıyor, şişmiş gözlerle bir tür suç ortağı oluyoruz en güzel yıllarımızda. Tam da böyle zamanlarda anlamlı değil midir iyi kalabilme telaşı? Tam da böyle zamanlarda anlatmak, bıkmadan usanmadan sevgiden bahsetmek gerekmez mi? Ütopyalarımız katledildi diye vazgeçecek miyiz aydınlıktan? Biz de kirlendik nasıl olsa deyip gündemin hazır kıtası mı ola-

cağız? Günahkâr kalabalıkların peşine takılıp temize çıkmaya mı çalışacağız? Doğruyu nüfusuna geçirmiş kibirlerin tamamına selam mı duracağız? Savaşını öve öve bitiremeyenlerin kimliksiz neferleri mi olacağız? Fikirler, inançlar şehir dışı imarsız arsalara dönüşmüşken, gel birkaç parsel sen de kap, buralar çok kıymetlenecek diyen tüccarlara, her yanı hayat dolu emeklerimizi mi kaptıracağız? Böyle yüzlerce soru beliriyor kafamda ve hepsine tek bir cevap parıldıyor çocukluğumun mahyasında.

İstemem, eksik olsun.

Hem de Cyrano de Bergerac gibi, tam zamanında, ayırmadan, kayırmadan, alayına. Ben haklıyım diyenlerin tamamına. İnanacaksan bana inan, senin yerine ben düşünürüm diyen bütün akıllara, akıllılara.

Uzak yakın hiçbir savaşta yokum ben. Savaş denilen acizliğe, vahşete asla göz kırpamam. Yeteri kadar gördüm kandırılmış bünyelerin önce kendini vurmasını. Oğlunun mezu niyet törenine sokulmayan başı örtülü teyzeyi de gördüm, o teyzenin arkasına saklanıp kutsal cümle ticareti yapanı da. İşçilerin yürüyüşünden ilk sapakta faktoring sokağına dalan abilerimiz de oldu, inanç bezirgânı çok uluslu oyuncaklarımız da. Bunları görüp, bilip çoktan seçmeli şıklardan birine mühür mü basacağız?

İstemem, eksik olsun.

Mahallemizin en güzel komşuları yok artık. Ermeniler, Rumlar, akraba köylülerimiz ve akrabadan yakın yan bahçelerimiz. Ben yapmadım o yaptı diyenlerden birine mi inanacağız? Ya da kalabalıkların peşine takılıp darağacının dibinde yaşasın ihtilal diye mi bağıracağız? Kendi el yapımı bumeranglarıyla ruhundan vurulanları mı kutsayacağız, oturduğu yerden üstü boyalı özgürlük naraları atanları mı?

İstemem, eksik olsun.

Hiçbir savaşta yokum ben. Barışın sözlüklerden el çabukluğuyla çıkarılıp atılmasına gönlüm razı değil. Kötülük en sık

kıyafetlerle dolaşıyor ortalıkta, bir giydiğini bir daha giymiyor. Masallarımızı, hayallerimizi paylaşmayalım diye, sevgiden, barıştan dem vurulmasın diye kılık değiştirip masumiyetimize sızıyor. Milyonlarca insan ihanete uğruyor, gözü yaşlı annelerin ağıtları yeniden bestelenip piyasaya sürülüyor. Kıymeti kendinde saklı kehanetlere mi inanacağız, güzelim toplumu nefessiz bırakan yalanlara mı? Kusursuzluk cümbüşüne mi katılacağız, bizim yerimize düşünenlerin düşününe mi?

İstemem, eksik olsun.

Metaforlar bile yorgunsa işimiz zor demektir biliyorum. Oysa sadeleşmek, sahici kalabilmek için çok zaman harcadık, başaramadık. Elimizde yalnızca yalnızlığımız kaldı. Birilerinin peşinden gitmek zorundaysanız, kendi peşinizden gidin. Rüya görmeye çalışın, hayal kurmayı deneyin, oyun oynama dürtünüzü kimselere emanet etmeyin. Sanatla, edebiyatla birbir görüşmeler yapın, aklınızda kalanları gönül dolabınızda saklayın. Bu topraklar diye başlayan cümleler içimi sızlatıyor çoğu zaman. Kalanını sevgisini yitirmiş birileri tamamlayacak diye ödüm pathyor. Evet bu topraklar gözleri parıldayan, yüreği yumuşacık insanların yaşadığı bir cennet. Uygun parçalara ayırıp hormonlu gıdalarla ruh haritasını bozmaya çalışsan da genetiği sağlam insanlar yaşıyor burada. Sırf bu yüzden bu topraklar diye başlarsanız cümleye, mutlaka yanına küçük, sevgi dolu bir gülümseme ekleyin. Göreceksiniz o küçük gülümseme ışığınız olacak, yolunuzu aydınlatacak. İnsan yalnızken de çok kalabalık olabilir. Modern dünya parametrelerinden sıyrılıp güneşe bakabilir. Bizi bize kavuşturacak şey, önümüze gerdikleri süslü püslü perdeyi aralayıp türkü söylemek belki de. Asık yüzlü bağırtılar mı, vicdanı eksik siyasi nutuklar mı, komşuluğu eskiten, kardeşliği eksiltен sahte oyunbazlar mı, kendini yeni sabahların şeyhi sanan cambazlar mı? Savaş mı, ille de savaş mı?

İstemem, eksik olsun.

Elli Altı Plymouth ve En Büyük Günahkâr

“Bu kadar zor olduğunu bilseydim yaşlanmazdım” dedi ve olduğu yere yığıldı. Hemen köşedeki taksiye koyduk, doğru hastaneye. Ne tuhaf, hiç tanımadığımız bir adam elli altı model arabanın arka koltuğunda kucağımda yatıyor. Böyle detaylar hep düşüncelerimi karıştırır ama yine de bir köşeye ilıştıririm. Köpeklerin yollara işaret atması gibi, cümlelerin içinde kaybolmamı engelliyor sanki. Arabanın modeli diyorum, konuyla ilgisi yok ama aynısından babamda da vardı. Üç beş kuruş biriktirmişti, eski bir arkadaşından taksi plakalı elli altı Plymouth satın aldı. Azıcık da borçlandı. Ek gelir olur, yatırımdır falan diye düşündü. Ehliyeti olmasına rağmen araba kullanmayı pek bilmiyordu. Mecburen teslim olduğu şoförler yüzünden neredeyse hurda fiyatına gitti elimizden güzelim araba. O yıllarda taksi plakası şimdiki gibi servet falan da değildi, borçları anca kapattı. Çocuk olmasaydım babacığımı muhtaç etmezdim kimseye, atlardım koldan vites, doğru pavyonların önüne. En çok oradan iş çıkardı taksilere. Yaşım küçük de olsa mahallede olup bitenin farkındaydım. Bu olaydan sonra babam yine bana eşsiz bir özet bıraktı.

“Oğlum, hangi işi yaparsan yap, istersen git lokanta aç, aşçı işi bırakıp gittiğinde önlüğü takıp tezgâha geçemiyorsan batarsın. O iş asla senin mesleğin olmaz, olamaz.”

Şoför, Plymouth’u Kemberburgaz denilen bölgede bırakıp kaçmış. Bildiğiniz bataklıktan çıkarmışlar arabayı. Babam çok hata yapardı. Bazen özellikle bana hayatı öğretebilsin, teoriyi pratikle destekleyip bana sunabilsin diye bilerek hata yaptığını düşünürdüm. Öyle basit ve öngörülebilir hatalar yaptı ki böyle düşünmekten başka çarem yoktu.

“Dostuna para vereceksen borç olarak verme, durumun varsa hediye et. Borç olursa beklersin ödemesini, ödeyemezse hem paranı hem de dostunu kaybedersin.”

Herhalde nasıl bir şeyler yaşadığını tahmin etmişsinizdir.

Metin ön koltukta şoförle hangi acil servise gideceğimizi tartışırken bana döndü:

“Oğlum adam ölmesin sakın, başımıza iş almayalım.”

O sırada inlemeye başladı. Çok yaşlıydı. Tarlabası’nın köşesinde eve dönerken gördük onu. Duvara tutunarak yürümeye çalışıyor, dengeyi sağlayacağım derken orasını burasını çarpıyordu. İhtiyacı olana gücün yettiği kadar yardım etmek, vicdanlı olmak gibi özellikler genel alışkanlıklardı, şimdiki gibi özel durumlar değildi. Çoğunluk öyleydi.

“Amca iyi misin?”

“Bilmiyorum.”

Sarhoş falan olmadığını anlayıp bakkalın köşesine oturtuk.

“Biraz soluklanayım kendim giderim, siz beni merak etmeyin.”

“Amca nerede oturuyorsun, evine bırakalım” dedi Metin. Adam küçük bir sessizlikten sonra tık nefes anlatmaya başladı.

“Hiçbir şey hatırlamıyorum. Aslında hatırlıyorum da hatırlamak istemiyorum. Doksan bir yaşındayım ve bütün ya-

şadıklarımı unutmak istiyorum. En büyük günahkârım ben. Allah sırf bu yüzden uzun yaşıyor beni. Siz çok gençsiniz. Her yaptığınızı önce vicdanınıza sorun, af dileyin.”

Özellikle kendini ele vermeden, yarı anlaşılır konuşarak kafamızı karıştırdı bir anda.

“Amca ailen nerede?”

Ne sorarsan sor kendi söylemek istediklerini söylüyordu.

“Savaşa katıldım ben, madalyalarım var ama şimdi olsa katılmazdım. Çok can aldım, çok. Tek tek gözümün önünden geçiyorlar, unutturmuyorlar. Başkalarının kahramanı olan, kendi hayatının kurbanı olur. Gidin evinize, unutun beni.”

Marquez’in kısa öykü karakteriydi sanki. Bilmece gibi şeyler söyleyip basit bir öğretiyle bitiriyordu cümlesini.

“Bu dünya insanlara göre tasarlanmamış, misafir olmamız bu yüzden. Başkasının evi burası.”

Metin’le bakiştık, gel de çık işin içinden. Doğrusu polise haber vermektir. Usulca kaldıralım dedik sonrası malum, elli altı Plymouth’un içindeyiz. Babamda da vardı demiştım ya! Ne arabaydı ama. Plakası hâlâ aklımda 34 AH 607. Babam senelerce söyleyip durdu.

“Oğlum akarken doldur. At kenara unut. Ev al önce ev al. Hiçbir şeyin olmasa bile, kendi evinde soğan ekmek yer kimseye muhtaç olmazsın.”

Onlarca nesil bunları duyarak büyüdü zaten. Efsane ebeveyn öğütleriydi bu cümleler.

“Zamanında param da vardı, almadım oradan bir arsa, bak şimdi nasıl değerli. Para da çarçur oldu.”

Bunu listede bir numaraya koymayan yoktur herhalde.

Acil kapısında dikkatlice indirdik, tuhaf soluk alıyordu. Sedyeye koyan görevli “Ah be Sefer amca” dedi. İlk müdahaleler yapılırken bütün öyküsünü dinledik. Kasımpaşa’da küçük yıkık bir evde yalnız yaşıyormuş. Zamanında iki üç fabrika sahibi çok zengin bir adammış. Batmış, ailesi dağıl-

mış, arayanı soranı yokmuş. Kimine göre kumardan, içki-den, kimine göre de âşık olduğu bir dansöz yüzünden bu hale gelmiş. Servetinin kaynağı hakkında tanıyanlar acayip şeyler söylüyormuş.

“Hep savaştım falan diye anlatır, yalan aslında. Tam tersi savaştan kaçmış, çok korkmuş. 6-7 Eylül olaylarında Pera’da iki dükkânı yağmalamış, ne var ne yok, kasa falan. Büyükler anlatırdı, 1955 Eylül ayında hiçbir şeyi yokmuş, 56’da kendine sıfır Plymouth almış” dedi görevli. Hayretler içinde, kendi deyimiyle en büyük günahkârın hikâyesini dinlerken, nöbetçi acil doktoru “Kurtaramadık, yakınlarına haber verin” diyerek dışarı çıktı.

Buraya kadardı işte. Yalanlar, doğrular her şey buraya kadardı. Sonrası çok daha gerçek, çok daha temizdi. Pırıl pırıl bir hayat sürmek mümkün müydü acaba? Son dakikalarına tanıklık ettiğimiz adam bize günah mı çıkarmıştı? Anlatılanlar doğru muydu? Kim bilir belki de gerçekten savaşmıştı ve belki de hiç elli altı Plymouth’u olmamıştı. Hikâyenizi temiz tutmak sizin elinizde. Mış gibi yaparak sadece kendini kandırıyor insan. “İyi olmak kolay değil ama iyi kalmak çok daha zor, senden bir ömür ister. Bedelini öde ve iyi kal” diyordu babam. Son güne kadar unutmayacağım, söz.

Hiawatha

*Sağanağı da sevin fırtınayı da,
Koskoca ırmakların akışını da.
Çamlar arasından kıvrıla dolana,
Yüce dağların gümbürtüsünü sevin.
Kulak verin hep bu eski ağıtlara,
Dinleyin şarkısını Hiawatha'nın...*

Doğup büyüdüğüm şehirde, canımın parçası İstanbul'da kendimi bir Kızılderili masalının içinde buluyorum. Her taraf inşaat, her taraf beton, geçmişimiz moloz yığını, geleceğimiz toz duman ve ben barış çubuğu tuttürüp kardeşlerimi Çamlıca Tepesi'nden belki de son kez topraklarımızın halini görmeye çağırıyorum.

Geldi Komançiler ve Mohawklar, Şoşoniler ve Dakotalar, Huronlar ve Ocibualar, geldi bir araya bütün savaşçılar, yüce barış çubuğunun çağrısıyla.

Longfellow'un şiirlerinden oluşan Hiawatha'nın öyküsü içinde dolaşıyorum, içimden ağlamak geliyor, gözlerim doluyor ve tam o sırada bir damperli kamyon geçiyor sol şeritten. Yüku ağır, vurdumduymaz, kuralsızlığa ve geleceksizliğe yol alıyor. Az ileride trafik sıkışıyor, duruyor, yaya geçidinin ortasında Ulu Gitche Manitu beliriyor. Üzgün ve acı içinde sesleniyor hepimize.

Ey çocuklarım! Zavallı çocuklarım! Size avlanacağınız toprak verdim. Balık tutulacak ırmaklar verdim. Size ayı ve yaban bizonu verdim. Karacayı verdim, al ren geyiğini. Batıklığı yaban kuşlarla donattım, ırmakları tepeleme balıklarla. Gönülleriniz olmadı mı daha da, neden avlıyorsunuz birbirinizi? Yeter, bıktım artık kavgalarınızdan. Savaşlarınızdan, hep kan dökmenizden. Bundan böyle barış içinde yaşayın, kardeşler gibi barışık, bir arada. Size ulu bir yalvaç göndereceğim, mert, yiğit, Hiawatha olacak adı. Onun öğütlerine kulak verdikçe, çoğalacaksınız esenlik içinde. Kulak asmazsanız uyarılarına, eriyip yok olacaksınız, usulca!

Gitche Manitu şantiyelerin arasında kaybolurken bütün kabile bir otobüsün içine doluyoruz. Biri şoföre saldırıyor, başka biri genç bir kadını tekmeliyor, birileri kışkırtıyor, birileri döviz kurlarını takip ediyor, ruhu sıkışık kalabalık olan biteni izliyor. Kimse kimseyi dinlemiyor, anlamıyor. Bol şeritli yollarda kardeşliğimizi, sevgimizi arayıp duruyoruz ve ilk durakta genç Hiawatha katılıyor aramıza. Okuyla yayını kapıp ormana doğru koşmaya başlıyor, hepimizi yeşillığe doğru çağırıyor. Ardıç kuşu vurmayın bizi diye ötüyor, mavi kuş Ouissu ve sincap gibi sıçrayan Adjimo yalvarıyor, ne olur dokunmayın en küçük yaprağa bile. Kuşların kanatlarına tutunup uçmak, nefes almak istiyoruz ama azıcık yükselince gökdelenlere çarpıp yere düşüyoruz. Batı Rüzgârı Mudjekeewis'in uğultusu çığlıklarımızı gizliyor, sesimizi duyuramıyoruz birbirimize, hızla uzaklaşıyoruz masumiyetimizden aynı otobüsün içinde. Çalgıcı Chibiabos hüznü bir türküye başlıyor toprağımız kokan, güzel günlerimizi hatırlatan. Bir ateş yakıp etrafına toplanıyoruz, utanarak mırıldanıyoruz.

Yıkanmalı şimdi sonsuz akan ırmakta, alıp götürmeli yüzümüzden boyayı, elimizden kanları. Gömülmeli silahlar, savaş baltaları. Kardeşler gibi yaşamalı, bir arada.

Gökten ay bakıyor bize ve fısıldıyor; gündüz tedirgindir, geceyse sakin, sabırla yönet aileni Gülen Su Minnehaha. Tekrar mutlu bir aile, huzurlu bir toplum olmak için dua ediyoruz Hiawatha ile Minnehaha'nın düğün şöleninde. Tarlaları yeniden ekiyoruz, çocuklarımız sokaklarda oynuyor, güneşle ısıtıyoruz günlerimizi, doğadan af diliyor, kaybettiğimiz ruhumuzu buluyoruz. Hiawatha ayağa kalkıp bize veda ediyor: Gidiyorum sevgili halkım, elveda. Bilin, uzun bir yolculuk var önümde. Kulak verin hep bilgeliğin sesine.

Kuş sesleri eşlik ederken son şansımıza, Hiawatha ısıltılı gün batımında yol aldı, mor sislerinde akşam saatlerinin. Sıla rüzgârlarının anayurduna, sonrasızlık diyarına.

İş çıkışı saati daha da kalabalıklaştı yollar. Yanı başımızdaki tragedyanın suçsuz göçmenleri belirdi kırmızı ışıklarda, parklarda, mahalle aralarında. Bu yakışıklı şehir son kozunu oynuyordu sahte kumar masasında. Bir masala ihtiyacımız vardı belli ki, bir Kızılderili masalına. Ne çabuk anlarsak o kadar iyi, bizi biz yapan şeyin beton olmadığını. Doğa hepsini geri alacak nasılsa. Çırlıçıplak kalacağız sonunda. İşte o zaman yeniden başlayabilmek için tek servetimiz yine vicdan olacak eğer kalmışsa. İşte o zaman göz göze gelip aynı otobüste yolculuk yaptığımızı ve son durağın karanlık olduğunu anlayacağız. Belki de ilk kez uyanacağız ve günaydın kardeşim diyeceğiz. Eminim o gün gelecek ve biz birbirimize kavuşmanın türküsünü söylerken şehrin en yüksek tepesinde genç bir Kızılderili bize gülümseyecek. Hiawatha ve kabilesine çiçeklerimiz, kuşlarımız, ağaçlarımız teşekkür edecek ve o gün doğan çocuklar bir nehirden öbürüne geçerken büyüyecek...

Giannetti Ailesi

Küçücük bir çocuğum, hayal gibi zamanlardan geliyorum. Dünyanın kimseyi üzmeden döndüğü masum öykülerden doğuyor, acıların sevgi sofrasına katık edildiği aydınlık sokaklarda koşuyorum. Dizlerim yara bere, sırtım ter içinde, annem evde yok ama ben komşuların salonunda baş köşede uyukluyorum. Karşı balkondan Lieselotte (Giannetti) Teyze çağırıyor. Çilekli pasta yapmış, en sevdiklerimden. Kızları Gisella ve Daniela okuldan gelmiş, ablam Mine de orada, bir ben eksigim. Her zamanki harika sofralardan birine oturur, Giannetti Ailesi'nin huzur dolu komşuluklarını koklar, insan olmayı, kardeş olmayı o muhteşem insanlardan öğrenir, mutlu olurum. Severo (Giannetti) Amca işten dönünce babamla sohbet eder, aynı anda üç kız çocuğu beni boyar, kostümler giydirir, onlara en teatral gösterilerimi sunarım, alkışlarlar ve büyürüm, hem de çok büyürüm.

Hepimizden fazla İstanbullu, bu toprakların hepimizden eski asil ruhlarını incitmeden kelimelerimi özenle seçerek paylaşmayı deneyeceğim bu masalı. Saçıma sakalıma aklar düşmüşken, biz daha fazla unutmadan.

Canzuch ve Giannetti aileleri 1830'lerden başlayıp 1965'e kadar ayakta kalan İstanbul'un ilk eczanesi ve ilaç laboratuvarının sahipleridir. Kanzuk Boğaz Pastilleri denince şimdi

bile herkesin hatırlayacağı bu gerçek masal, Osmanlı'nın nasıl görkemli bir insanlık mirası olduğunun ve mirasçısıyım diyen bizlerin o masalı nasıl paramparça ettiğimizin açık kanıtıdır bana göre. Merak edenler konuyla ilgili akademik çalışmaları bulup bakabilir ve üzülebilir. Ben sadece Giannetti Ailesi'nin komşu çocuğu olarak acemice onlara el sallayacağım ve bu topraklara kattıkları için saygılarımı sunacağım. Bir de Lieselotte Teyze ile Severo Amca için dua edeceğim.

İki ailenin yıllar süren iş ortaklıkları Victoria Canzuch ve Lorenzo Giannetti'nin evlilikleriyle akrabalık bağına da dönüşür. Bu bağ 1867 ve 1879'da Vincent ve Silvio'nun doğumlarıyla iyice kuvvetlenir.

1919'da Silvio'nun bir oğlu olur, çocukluğumun en şık karakterlerinden Severo Giannetti. Hikâyemdeki en eski arkadaşlarım, kardeşlerim Gisella ve Daniela'nın babaları. Biz onlara hep Gigi ve Dani dedik, masalın devamında da böyle diyeceğim izninizle. Baba İtalyan anne Alman, bu iki kardeşin soy ağaçları o kadar derin ki sadece bildiklerimi yazmaya kalksam koskoca bir Osmanlı İmparatorluğu çalışması yapmam gerekir. Söylemem gereken en önemli şey, bu güzel insanların çoğu İstanbul'da doğdu ve büyüdü ama şimdi yoklar!

Bakkalın oğlu askere giderken ona hediye alan, evinde yaptırdığı küçük bir tadilatla toz kalktı diye bütün komşulara tatlılar yollayıp özür dileyen, mahallenin en küçüğünden en büyüğüne herkesle konuşan, sevgi dolu bakışlarını hiç unutamadığım Severo Amca, 1984'te altmış beş yaşında aniden vefat etti. O kadar aile gibiydik ki başta babam, hepimiz, bu güzel aileye elimizden geldiği kadar destek olmaya çalışıyorduk. Acıyı asaletle paylaşmayı da ben Giannetti ailesinden öğrendim. Dani'nin bir işe girmesi gerekiyordu. Babam bir randevu ayarladı, bana "Sen de yanında ol, kız başına gitmesin oralara" dedi. Dani ve ben Eczacıbaşı'na görüşmeye gittik. Hayata bakın, Osmanlı'da eczacılığın sembolü Gian-

netti Ailesi'nin son kuşağının iş başvurusu bu, düşünün. Gigi ve Dani babalarının öğretilerine sahip çıkarak hayatı adım-lamaya devam ettiler. Aradaki otuz küsur yılı atlayıp bugüne geliyorum. Şimdi nerede miyim? Şimdi Feriköy Katolik Mezarlığı'ndayım. Lieselotte Teyze'nin töreninde ben de kendi dualarımı okuyorum. Almanya'da vefat etti, vasiyeti gereği yakıldı ve külleri İstanbul'a getirildi. Tören sonrası Gigi ve oğlu Lorenzo, Dani ve eşi Ali (yine hayata bakın ki Dani yıllar önce Londra'da tanıştığı bir Iraklıyla evlendi) ve yakın birkaç dost yemek yedik. Sofrada hep Lieselotte Teyze'nin sevdiği yemekler vardı ve tabii çilekli tatlı da. Gönlünü ve sofrasını bütün komşularıyla paylaşmış teyzemizi sonsuzluğa uğurladık. Bir gün yolunuz düşerse Feriköy Katolik Mezarlığı'na uğrayın. Hemen sağda Canzuch ve Giannetti ailelerinin mezarını yan yana göreceksiniz. Dua edin, sonra çıkın, biraz yürüyün ve yine düşünün derim.

Neden bu toprağın o güzelim insanları veda bile edemeden usulca kayboldular? Neden onların çocukları, torunları, burada kendi sokaklarında değiller? Neden Giannetti Ailesi'nin tarihe tanık apartmanı şimdilerde zevksiz bir otelin yan binası? Vandalca budadık geçmişimizi, atalarımıza ihanet ettik hepsi bu. Hayran olunacak bir imparatorluğun ne estiğini ne de ruhunu taşıdık bugüne. Sadece hamasi cümlelerle caka satıyoruz kendi yakın çevremize. Sahip çıkamadık en kadim komşularımıza. Giannetti Ailesi'ne günaydın diyemeyeceğimiz sabahları tercih ettik, yazık bize. Çocukluktan kalma birkaç satıra sığındım kabul buyurursanız. Belki de yüzlerce sayfalık bir romanı sıkıştırdım şu efervesan günlere. O harika insanlar dualarımda hep baş köşede. Gisella ve Daniela kardeşlerimin affına sığınarak, Severo Amca ve Lieselotte Teyze'yi özleyerek, Giannetti Ailesi'ne saygıyla ve hep aynı muhabbetle... Komşunun oğlu Cem'den sevgilerle.

Samimiyetsiz, sahte zamanlar yaşıyoruz ve ben ısrarla yazıyorum. Bazen kendime rağmen yazıyorum bazen de gördüklerime rağmen. Teklifsiz tanığı olduk düşünce katliamlarının. Biz de ortağız artık bütün suçlara.

Ar Mektubu, Görülmüştür

Kıymetli büyüğüm, uzun zamandır sizden haber alamayınca son bir mektup daha yazmak geldi içimden. Daha önce yazdıklarına bir cevap gelmese de okuduğunuzu, beni anladığınızı hissediyor, mutlu oluyordum. Sizden öğrendiklerimle hayatı adımlarken heyecanımı cümlelere dökmek arzusu, mektupların içinde çocuk gibi koşturmama sebep oldu hep. Bir sonraki mektubu yazmak için zamanın geçmesini beklemek dahi yaşadıklarımı anlamlı kıldı. Sadece bu yüzden bile minnettarım size. Lakin bu son hocam, bir daha yazmayacağım çünkü utaniyorum. Zaten artık okumuyorsunuz biliyorum, anlıyorum. Son mektubuma böyle başladığım için bağışlayın beni. Yeni bir yılın ilk adımlarında karamsar görünebilir hatta umudunu yitirmiş olabilirim. Böyle bile olsa sakın üzülmeyin benim için. Bilirsiniz her sabah şükrederek güne başlayanlardan, uyanmayı, soluk almayı armağan sayanlardanım, tıpkı öğrettiğiniz gibi. Sadece şu sıralar olan biten çok canımı acıtıyor ve hepimiz için kaygılanıyorum o kadar. Utanmam da bundan. Utanmayı unuttuğumuz için utaniyorum. Vicdanı tavan arasına sakladığımız, cehaleti maharet saydığımız, nefreti, öfkeyi bir tezgâhtar edasıyla pazarladığımız için utaniyorum. Biz demekten vazgeçtiğimiz, aydınlığı lanetleyip karanlığı kutsadığımız için utaniyorum. Neyse hocam, son

mektubumu daha fazla nefessiz bırakmadan, buralarda neler oluyor azıcık bahsedeyim ve sonra veda edeyim size.

Savaşırsız, katliamsız tek bir günümüz yok. Kimler mi savaşıyor? Kardeşler, evet kardeşler savaşıyor. Bütün insanlar kardeştir derdiniz ya, işte bu yüzden kocaman bir iç savaş var burada, bu yorgun dünyada. Güçlüler her zamankinden daha zalim, ezilenler her zamankinden daha güçsüz. Çocuklara kıyıyorlar hocam, çocuklara kıyıyorlar. İnsanlığın başına daha kötü ne gelebilir ki? Akılla, hayal gücüyle üretilen her yenilik silaha dönüşüyor. Hatırlar mısınız, en faydalı icatlardan biri olan uçak, çocukların üzerine bomba yağdırdığında ne demiştik? Tele takılan uçurtmaları kurtarabilecekken imha edilecek hedefleri saptayan uyduları fark edince ne hissetmiştik? Enola Gay atom bombasını yarınlara üzerine bıraktığında hiçbir şey eskisi gibi olamaz artık demiştik. Hiçbir şey eskisi gibi olmadı evet, her şey daha da kötü oldu. Çağın icadı internet, acıların, ölümlerin yarıştırıldığı asosyal bir market artık. Açık arttırmayla değerlendirilen hayatların, yalanlarla süslendiği bir müzayede o sanal mucize. İnanır mısınız hocam, artık bütün insanca ilişkiler, virüslü data transferleri kıvamında ve komşusunun yokluğuna burun kıvrıran profiller çoğunlukta.

İnanımayla da kirllettiler inançları da hocam. En çok da bundan utanmalı ya insan! Her yanımızda bombalar patlatılırken, gencecik yüreklerin hikâyesi irikıyım politikalara kurban edilirken, kime dua edeceğimizi şaşırmışken nasıl utanmaz, nasıl eksilmez insan? Biliyor musunuz, uzun zamandır hiçbir annenin gözüne bakamaz olduk. Yanlışlıkla göz göze gelsek ve o anne bize hiçbir şey söylemese, bizi sessizliğiyle boğsa, nasıl uyanacağız ertesi sabaha? Yeni, yepyeni bir Monopoly sürümünün düğmesine basıldı. Cıvalı, hileli zarlar atılıyor, ne gelirse o oynanıyor. İnsanlar binlerce yıldır yaşadığı topraklardan göç ediyor. Sahile vuran bedenler X-Ray cihazlara takılmadan sınırdan geçebiliyor. Devletler arası muhab-

betler üçüncü sınıf bir sahtelikle devam ediyor, en şık toplantı salonlarında kirli gözyaşları akıtılıyor ve kandırılmış kalabalıklar bu insanlık yangınına ayakta alkışlıyor. Herkes birbirinin kıymetlisine saldırıyor, çok olanlar az olanların ömründen alıyor. İnsanlık dörtmala yarınsızlığa koşuyor.

Kıymetli hocam, böyle bir ar mektubu yazmak istemezdim size. Utanılacak cümleleri işte halimiz budur deyip not düşmek istemezdim elbette. Kendi tarafına kelle toplamaktan başka hüneri olmayan fikirlerin, sahip olduğu güzelliklerin farkına varamamış cahillerin, ilkel kabilelerin istilası altındayız belli ki. Dünya yuvarlaktır denildiğinde bile daha makuldü sanki kopartılan fırtına. Belki de başa dönüyoruz, belki de hiç başlamadık şimdi başlıyoruz. İyi şeyler olacak, iyi olanlar kazanacak; kim bilir belki de böyle bir kumar, böyle bir labirent soframıza konulan. Birkaç satır sanattan, edebiyattan da söz etmek isterdim aslında. Ne de olsa sığınılacak en güzel liman tehlike anında. Yazık ki biraz utanmaktan biraz da sonsuz yalnızlıktan erteledim o en güzel cümleleri. Şimdiyi yazdım size, gerçek şimdiyi. Öyle ya, nasıl yalan söyler insan kendi kendine. Yalanın, tamiri en zor olan türü değil mi bu?

Satırlarıma son verirken umudumu yeşerttiğimi bilmenizi isterim. Bugüne sevgi katıp yarını öyle düşlemek, özgürlüğün kokusunu hiç yitirmemek özlemiyle. Sokak çalgıcılarının melodileri eşliğinde dans edeceğimiz günlere inanarak, çocukların saklambaçta sobelenme endişesini önemseyerek, balıkçı teknelerinin, kumdan kalelerin, ağaçların, kuşların resmini çizerek tüketeceğimiz bir yıl olsun önümüzdeki. Öyle bir yıl olsun ki utanmayalım ne ondan ne de kendimizden.

Hoşçakalın.

Palyaço'nun Günlüğü

I

Ne zaman verdim bu ismi hatırlamıyorum. Palyaço'nun Günlüğü. Tahminen kırk beş yıldır yazıyorum. Küçük küçük notlar. Bazen tek satır, bazen sayfalarca. Dağınık zaman dilimlerinden dağınık cümleler. Bir gün hepsine birden isim koymak telaşı kaplamış içimi. Hani çocuk doğduktan sonra hemen ismini koymalı ya. Yaşasın, soluk alsın, evrende yeri olsun diye. Gelenektir ve doğrudur. Sanki bu insiyakla bütün karamaları isimlendirmişim anlayacağınız. Anne evi, sandık, eski torba, eski dolap ve nihayet çekmecemin kuytuları. Toparladım çoğunu. Aylar önce paylaşmaya karar verdim, vazgeçtim. Korktum, çekindim atmosferin kirinden. Kelebeklerim oksijensiz kalır da bir gün bile yaşayamaz diye ürktüm. Kalın bir kitap olacak kadar çoklar ve bir o kadar masumlar. Zamanı geldi sanki. Onları özgür bırakacağım, kendi kanatlarıyla ucsunlar. Sadece size emanet edebilirdim onları ve öyle yapıyorum. Tarihlerini özellikle eklemiyorum. Zamansızlığın keyfini çıkaralım, takvimleri durduralım diye. Uçurtmaları hazırlayalım ve bak-

kalın köşesinde buluşalım. Cümlelerin arasında bir palyaço göreceksiniz, işte o benim. Birbirimizi gözyaşımızdan tanıyalım ve kahkaha atalım. Rüzgâr bizden yana, güneş de öyle. Akşam çökene kadar vaktimiz var, haydi birlikte uçalım.

Annem pencereleri çarşafarla kaplıyor. Kartartma varmış. Karaoğlan açıklama yaptı adaya barış götürceğiz diyor. Çok seviyoruz onu. Ben öbürlerini sevmiyorum. Şişko olan çok yalan söylüyor. Karaoğlan iyi insan, hep o kalsın.

Çok mu para kazanıyorsun o programdan? Hangisi baba?

Şu acayip gözlükler takıyorsun ya! Evet baba, ne oldu ki? Bir şey yok, öyle sordum. Doktorlar bir süre daha kalmalı hastanede diyor ama durumun iyiye gidiyormuş. Çekimden çıkınca uğrayacağım yanına. Boşver, her yanım insan dolu ne yapacaksın gelip, git dinlen evinde. Dün gece odada senin dizinin tekrarını izledim, çok hoşuma gitti yine. Vasfi Bey görse gurur duyardı seninle. Sağ ol babacığım. Şu programı beğenmedin değil mi? Hangisini? Hani dedin ya acayip gözlükler takıyorsun diye. Beğenmedim oğlum. Çocukların var, haklısın sen de.

Ayrılıkları hiç sevmedim. Kim sever ki zaten? En büyük ayrılık babamın ölümüydü. Anladım o an ve usta bir ayrılık uzmanı oldum. Yine sevmiyorum ama denk gelirse doksana vuruyorum topu, gelişine hem de. Bir tek çocukluğumdan ayrılamıyorum, fark

ettim bir süre önce. Ona kıyamıyorum belli ki. Mecbur kalırsam ne yaparım bilmiyorum. İnsan t p kuyruğunda beklemeyi  zler mi? Soğuk ve yaşlı bir vakıf evinde bron it olmayı? Kullanılmış, yağlı rulmanlarla tornet yapmayı? Eski bir  ini sobanın başında âşık olmayı? Tek bir botla dört mevsim ko mayı? Bu  zlem ayrılığa engel, gördüm yaşadıkça. Ayrılıkları hiç sevmedim. Kim sever ki zaten?

Kadıköy'de yürüyoruz sadece. Uzun sarı saçları var. Yanında olmayı seviyorum. Keşke biraz sakalım çıksaydı. Aynı ya tayız ama kendimi küçük  ocuk gibi hissediyorum. Sanki benden ho lanıyor. Öyle olmasa niye bu pasajda vitrinlere bakıyoruz ki? Oyundan sonra giderdi yoksa, niye benimle dolanıyor?

S zl s  geldi. Amma uzun boylu lan herif!!!

Bayrak töreninde madalyalarımızı aldık. Kros ko mak çok zormu , bitiremeyecektim az kalsın. Önümde yüzlerce kişi vardı, hepsi beni geçti ama bana da birincilik madalyası verdiler. Bütün okul alkı lıyor uzun mesafe ko ucularını. Bilmiyorlar tabii, 64 doğumlulardan iki kişi katılmışız, neyse ki onu geçmişim. Kendi kategorimde birinci oldum, zaten iki ki iydik.

Anlamıyorum, anlayamıyorum. Biz olmaktan bahsedendenler ne çok istemiyor biz olmayı. Belki de nasıl biz olunacağını bilmiyorlar. İzansız bir dönem bu. Kimsenin niyeti yok sanki iyiliğe, kardeşliğe. Hatasız gibi görünmek tela ı, sarma ık

misali dolanmış çoğunluğun bünyesine. Gördüğünü zanneden görmüyor, bildiğini söyleyen bilmiyor. Geri vitesle takılı gidiyoruz. Demlenme yaşlarıma denk gelmek zorunda mıydı bu pis kokulu yıllar? Sergüzeşt mevsimler yaşıyoruz. Korku doluyuz, endişeliyiz. Çocuklara berbat bir miras bırakmak üzereyiz. Sahiden mecbur muyuz bu karanlığa?

♦♦♦

Yazılı sınavda boş kâğıt verdim, annelere söylemedim. Çok istiyorlar bahriye subayı olmamı, ben istemiyorum. Heybeliada tıklım tıklım. Çay bahçesinde küçük bir altın buldum. Annem uğurdur, sınavı kazanacaksın herhalde dedi. Hemen çıkmadım, biraz bekledim. İki üç kişi çıktı öyle verdim kâğıdı katlayarak. Deniz Lisesi güzel yer ama bana göre değil. Büyüyünce söylerim. Zaten zaman geçmiş olur. Beyaz kıyafet sevmiyordum derim. İnanmazlar.

♦♦♦

Un fabrikasının sahibinin oğlu arakladı kızını. Spor araba yanaştı okulun kapısına, vinnnn. Bu bana ders olsun. Yok yok olmasın, ne dersi ya! Yine olsun yine araklasın, ben de şiir çok nasıl olsa.

♦♦♦

İşte böyle şimdilik. Ufak tefek notlar dedim ya zaman sağanağından. palyaço'nun Günlüğü diye saklamışım yüzlercesini, kabul buyurunuz. Siz de yaşadıklarınızı not alın. Öyle günler geçiyor ki mutlaka ihtiyacınız olacak o masumiyete. Unutmayın; Palyaçolar hüznü saklar, kahkaha size kalsın diye.

Red Kit'in Gölgesi

Gölgesinden hızlı silah çeker. Sempatik ve yalnız bir kovboydur. Atı Düldül, köpeği Rin Tin Tin her an onun yanındadır. Dalton Kardeşler'e hayatı zindan eder. Suçluların ve adaletsizliğin amansız düşmanıdır. Çocukluğumuza dokunup gidenlerdendir. Red Kit deriz ona ve unutmayız güzel yürekli silahşörümüzü. Bu cümlelere milyonlarca hayatta denk gelirsiniz. Öyle bir ortak dildir ki tek seferde anlaşır, derhal saçınızdan küçük bir kâkülü alnınıza düşürür, Calamity Jane'in kötü kurabiyelerinin kokusunu alırsınız. Sadece bir çizgi karakter değildir o. Zamanın sandığında saklanan gerçek bir kahramandır.

Zemin katın küçücük penceresinden etrafı izliyordum. Gecenin büyüsunü çok severdim. Karanlıktaki gölgelerden anlamlar çıkarır, sonunda çocukların kazandığı savaş senaryoları yazardım. Dışarıda tuhaf bir koşturmaca oldu. Karşıdaki duvara ağabeyler yine bir şeyler yazıyor sandım. Çok ufaktım ama o zaman da uyku sorunum vardı. Boyumdan büyük hayaller göz kapaklarımin altına saklanır, gece olunca ortaya çıkardı. Biraz ürkek ama meraklı gözlerle, hiç kılmıdamadan izlemeye başladım. Az ilerideki sokak lambası ve ay ışığı el ele verip bir gölge oyununa çevirirdi mahalleyi. Belli belirsiz karartılar dans eder gibi hareket eder, sanki ka-

rar verilmiş bir uyumla, gün aydınlanıncaya kadar muhteşem bir koreografi sunardı. O kadar çok izlemiştim ki bu siyah beyaz filmi, sadece gölgelerden kim kimdir, ne yapıyor, nereye gider anlardım. Belki de gerçek hikâye böyle değildi ama benim senaryom hiç şaşmazdı. 1970-71 yılları ruhumda hep o karanlık sokak fotoğrafıyla asılı kaldı. Babam gece de çalışıyor, yorgun annem ve odun sobasının yanında ders çalışan ablam uyuyakalmış. Odanın tek penceresi artık benim beyaz perdem.

Birkaç tane uzun ve kısa boylu gölge duvara yaklaşıp, sokağın başından uzayan elin gölgesi işaret verir ve duvarın dibinde fısıltılı bir dans başlar. Eller fırçaları havaya kaldırıp kahrolsun cümlesini ilaştırır zulmün ensesine, bazı yerlerine afişler de yapıştırılmış eski duvarın üzerinde şekiller belirir, rengini gündüz keşfedeceğimiz dokunuşlarla gençler ertesi güne yön verir. Ezberimdeki film böyleydi ama o gece biraz farklıydı. Gölgele başka türlü dans ediyordu. Yazlık sinemada gösterilecek Red Kit filminin afişleri belki de hiç kan rengine bulanmamıştı.

İki kez ateş edildi. Annem belimden tutup çekti, küçük odanın köşesine doğru eğildik. Gölgele görebilmem imkânsızdı. Sadece belli belirsiz sesler duydum kısa bir süre. Sonra uyudum, uyudum, uyudum.

Duvarlara yazı yazılan dönemlerin enteresan bir cazibesi vardı. Bir oyuna dönmüştü bu yasak faaliyet. O gece tuhaf olan, ezbere bildiğim gölgelerin dışında yepyeni bir gölgenin belirmesiydi. Şekli afişteki kovboya çok benziyordu. Neredeyse alnına düşen saç parçası bile belliydi. Yazı mı yazıyordu, afiş mi asıyordu kimse bilemedi. Red Kit'in gölgesini vurmuşlardı. Her gün babama yalvarırdım. Adını da yarım yamalak söyler, baba Yet Kit'e gidelim diye ağlardım. İzzet Günay başroldeydi. Adaletli, vicdanlı, iyi bir karakterdi. En önemlisi çok gençti. Gölgesinden bile korktular belli ki.

Sabah duvarın her yerinde yüzlerce yazı, sağında solunda afişler ve kan vardı. Uzun süre o duvarın yanına hiçbir gölge uğramadı. Bir iki gün içinde kat kat boyayla kapattıklarını sandılar yaşananları. Oysa Red Kit'in gölgesi hep oradaydı, aklımdaydı. Rin Tin Tin ve Düldül afişin köşesinden her gece gülümsedi bana.

Aynı duvarın üzerinde neler yaşandı neler. Bazen yazılar film afişlerinin üzerinden geçer, bazen de film afişleri heceleri bölerdi. Aralarında hiç sorun olmadı, ben tanıgım. Ta ki o geceye kadar. Bir gün aktör olacağım ve Red Kit oynayacağım diyordum. Biraz büyüdükçe tipim de benzemeye başlamıştı zaten. Alnımın üstünde dönen saçım ne zaman aşağı düşse, yalnız kovboy oluyordum birdenbire. Arkadaşlarım bile söylüyordu, Red Kit gibisin kardeşim. Vurulan gölge uzak bir mahalleden gelmiş genç bir delikanlıymış. Yine kardeş kardeşi vurdu diyordu büyükler. Sonra bunu demekten de vazgeçtiler.

O çocuk gölgelerini kötüledikçe kötülediler. Böyle emredilmişti yüksek yerlerden. Benim için sadece film afişi asan masum bir gölgeydi o. Red Kit'in gölgesi. Özgür olmak, karanlıktan çıkmak istiyordu, korkmuyordu.

Kırk küsur yıl sonra gittim o sokağa. Duvar yerindeydi. Zevksiz bir fayansla kaplanmıştı. Köşedeki gençler referandumu tartışıyordu. Ortadan ikiye bölünmüşler ve gölgesiz kalmışlardı. Anlatmak geldi içimden, dinleyecek halleri yoktu, gözleri kapalıydı. Küçük bir dal kopardım ağaçtan, dudağımın kenarına ilıştirdim. Eksik beyaz saçlarımdan bir bukle alnıma düşürdüm, kuvvetli bir ısıklık çaldım. Düldül koşarak geldi. Atladım üstüne koş dedim. Rin Tin Tin nefes nefese kaldı gölgelerin içinde. Yalnız kovboyun gölgesini yüreğimin en kuytu yerine sakladım, bir daha kimse vurmasın diye. Annem sabah uyandırana kadar uyudum, uyudum, uyudum.

Palyaço'nun Günlüğü

II

Bütün romanlar eksiktir. Bütün filmler hatta bütün şiirler. En doğru cümleyi aramakla geçer kalem erbabının hayatı. Bu eksikliğe âşıktır ve alışıktır sadık okuyucu.

Bunları yazdığımda yirmili yaşlarımdayım. *Yüzyıllık Yalnızlık* okudum ve kaleme sarıldım. Niyetim ne bilmiyorum! Birazdan eski şiirlerimi çıkarıp yakacağım çini sobada. Yıllar sonraya kalmasınlar istiyorum. Kullanışlı bir hüznün var onlarda, bu çok kötü. Bir gün birilerinin eline geçer diye korkuyorum galiba. Kim bilir ne düşüneceğim yıllar sonra bu satırları okuyunca. Bunları da mı yaksam acaba? İyi ki öyle bir şey yapmamışım.

İkinci köprü yapıldı İstanbul'a. Birincinin açılışına gitmiştik ailecek. Çok uzatıyor yolu ikinci köprü. Bomboş zaten. Bir gün bu da yetmeyecek diyenler var. İlk kez arabam oldu, mavi bir Serçe. Bugün müzik dinleyerek geçtim yeni köprüden.

İki tane soba kocaman vakıf evini ısıtırdı. Biri Auer diğeri antika çini soba. Tek tek evleri arıyorlar. Korku dolu herkes. Bizim kapıda çalınmadan bazı şeyleri sobada yaktı babam. En çok *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*'na üzuldüm. Romandan oyuna uyarlandı. Çetin İpekkaya yönetmen, ben de asistanım. Prova, rejî notları falan ne varsa yandı. İki soba bütün gün çalıştı ama ev çok soğuktu.

Seviyorum pavyonları. Gittiğim yerde önce pavyon ziyareti yaparım. Şehri anlar, sabah içine kendimi bırakırım. Artık emin ellerdeyim.

Günlük tutmak mesele değil. Ben unutmaktan korkuyorum. Çok gencim farkındayım ama bir yanımlı yaşı gibi. 1402 diye bir kanun var. Nasıl bir şeyse herkesi hapse atıp hayatını karartıyorlar. Tiyatro'nun en güzel abileri atıldı. Tam üç liste geldi. Harika sanatçılar, o güzel insanlar kendi yuvalarından uzaklaştırıldı. Coşkun Paşa diye birisi, yanında birkaç kişiyle gelip genel prova izliyor. Tamam derlerse oyun perde açıyor. *Şafak Karakolu* her şey hazırken kaldırıldı mesela. Sevmiyorum bugünleri, sevmiyorum. Bilge Abi'yi son anda Vasfî Bey kurtarmış, öyle diyorlar. Peki Başar Abi, Çetin Hocam, Macit Abi, Savaş Abi, Ali Abi? Radyodan haber verildiğinde annem ağlamıştı, şimdi yapılanları görünce çok üzümlü dua ediyor. Galiba ben solcuyum. Off, çok okumak lazım...

Robot resimlerin hepsi bana benziyor. Belki de ben öyle sanıyorum. Her tarafa asmışlar. Caddeler, sokaklar, duraklar ve özellikle vapur iskeleleri. Beklerken herkes önce çaktırmadan etrafına bakıyor, robot resimlere benzeyen birisi var mı diye. Çok kötü çizilmiş kara kalem hatta çalakalem resimler. Kenarlarında isimler yazıyor. Görenler emniyet birimlerine haber versin. Ben hepsini kendime benzetiyorum, ne olacak şimdi? Ya birisi işte bu deyip beni gösterirse? Korkuttular hepimizi, ondan bu! Saçımı uzun tutmalıyım bir süre daha. Bir yanlışa kurban olmamalı.

Alageyik Sokağı. On sekiz yaşından küçükler giremez yazıyor mavi kapıda. Ben on yedi oldum. Merak ediyorum. Bir de Kemeraltı Kuyu Sokak var az aşağıda. Orası daha ucuz ama daha kötüymüş. Mahalleden dört kişiyiz. Kalabalığa karışıp girdim dar sokaklı evlerin yoğunluğuna. Çok çirkin lan kadınlar. Japon Gül güzeldi. Adımı sordu, bir an söylemek istemedim ama sonra söyledim. Benim adım Gül dedi. Japon Gül derler bana. Gözleri çekik çekik ya ondan. Yaşın kaç? On sekiz. Daha küçük gösteriyorsun. Lafı karıştırdım, Paris'ten geliyorum. Hadi be! Keşke bana koku, parfüm falan getirseydin. Bir dahaki sefere getiririm. Paris takıldığımız bilardo salonunun adıydı. Heyecandan söyledim. Biliyordur, bu çevrenin çocuğu olduğumu belki anlar diye. Neden yaptım? Evet, heyecandan. Hiçbir şey anlamadım ama ayrılırken yürüyüşüm değişti. Keşke yanımda tespih olsaydı, büyük gösteriyor insanı.

Samimiyetsiz, sahte zamanlar yaşıyoruz ve ben ısrarla yazıyorum. Bazen kendime rağmen yazıyorum bazen de gördüklerime rağmen. Teklifsiz tanıştık olduk düşünce katliamlarının. Biz de ortağınız artık bütün suçlara. Milenyuma az kaldı. Daha kötüsü olur mu? Bilemedim...

Sevdim bu günlük tombalasını. Elimi yıpranmış sayfaların arasına sokuyorum, rasgele bir tanesini çekip alıyorum. Kırk yıllık bir cümle de denk geliyor, dört yıllık bir cümle de. Kronoloji yok, tarih yok. Siz de sıraya koymayın sakın. Zaman dilimlerini çok merak ediyorsanız arayıp bulun. Hepsi kelimelerde saklı. Gizli kalsın diye değil, zamanı durduralım diye. *Palyaço'nun Günlüğü*'nden sevgiyle, muhabbetle...

Palyaço'nun Günlüğü

III

Yaş 53.

Tam da şimdi. Yazmaya yeniden başlamışken ve yazmak her zamankinden daha da zorken. Günlüklerimden notlar. Bu sefer yaş ekleyerek. Takvim bilgisiyle değil de kaçınıcı senede, kaçınıcı dönemeçte olduğumu hatırlatarak. Olabildiğince sıradan cümlelerle ve aslına sadık kalarak. Tam anlamıyla geçmişten kopyala bugüne yapıştır hadisesi. Eğriye eğri, doğruya doğru.

Tam da şimdi.

Yaş 32.

Birkaç tane yaşanmış hikâye biliyorum yazarlar hakkında. Yayınevleri onları hiç önemsememiş, yazdıklarını beğenmemiş. Bir gün başka (takma) bir isimle başvurmuşlar, kabul görmüş, kitap çok satmış, o isimle ünlü ve başarılı olmuşlar. Daha önce ciddiye alınmayan çalışmaları da yeni sahiplerinin adıyla basılmış ve onlar da edebiyat tarihindeki yerini almış böylece.

Kapitalist dünya haklı yakınması olanı, acısı olanı, vicdan isyanlarını pek sevmez. Potansiyel şizofreni gördüğü her kaderden uzak durur. Bunalımlarıyla boğuşanı, fırtınalı ruhları pek tercih etmez. Tüm bunları önemser gibi yapar ama taklidine, sahtesine itibar eder mümkünse. Varıyoğu akçeli bir sistem, üreten insanın kaynağı mikropsuz, bakterisiz olsun ister ve ortaya çıkan ürünü kendi inorganik sofrasında servis eder. Oysa gerçek sanat, edebiyat ve bilumum başkaldırı genellikle o yaşam kokan iklimlerden ürer, türer. Kapitalizm denilen egemen, çocuklarını obur olmaya zorlayan ebeveyne benzer. Hiç kimse acıkmasın diye sığılmasın ister.

Yaş 19.

Mavi göklerin ötesinde soluk almak belki düşlerim. Uzun sürmese de sırtlamak yaşanmayan günlerimi. Tertemiz, bencil olmayan ama benden bir şeyler. Özlemler. Uzakta da olsalar benimler ve benim gibiler, o mavi gökler.

Yaş 23.

Bizimkiler aşk evliliği yapmamış. Sonradan alışıp sevmişler ya da önemsemişler birbirlerini. Öyle aşk çocuğu falan değilim anlayacağınız ama iyi insanların çocuğuyum. Evlatlarına hayatlarını adayanlar geleneği bizimkisi. Zor bir durum. Bir yanımda keşke öyle yapmasalarmış, azıcık da kendilerini düşünselermiş diyor, bir yanımda o zaman sen ne olacaktın salak diyor. Ortası yok mu bunun? İyi anne babalar erken mi bırakır hayatı? Üzülüyorum bu iki güzel insan için.

Yaş 49.

Epeydir not düşmüyorum, yazmıyorum. Kötü cümleler kurmak istemiyorum aslında. Ülkem, vatanım karanlığa doğru koşuyor. Komşuluklar, el ele olmalar, farklı şeylere inanıp barış içinde yaşamalar, gençler, çocuklar, aydınlık yarınlara... Nasıl da içi boşaldı hepsinin. Umut mu? Var olmasına var! Belki de yok! Bir süre daha yazmayacağım. Bir süre daha kendi kendimi yazmamakla tehdit edeceğim.

Yaş 50.

Suya yazı yazmak bu herhalde. Hanımefendi diyor ki, siz tiyatro kökenlisiniz, niçin uzaksınız sizi var eden değere? Aklım, fikrim koruyun beni. Tam üç oyunda oynuyorum, günlerim gecelerim tiyatroyla geçiyor. Ülkenin her yanına gitmeye çalışıyorum, turne manyağı oldum. Hiçbirini söylemedim. Haklısınız hanımefendi, dikkate alacağım dedim. Biri bizi özetliyor ama kim? Sadece bir soru soracağım hanımefendi. En son ne zaman hangi oyuna gittiniz? Çok oldu, ben de izleyici olarak uzak kaldım. Anladım, iyi günler hanımefendi.

Yaş 22.

İlk kez kaloriferli bir evde yaşıyoruz. Babam arka odada uyurken hırsız pencereden girmeye kalkıyor. Tam o sırada babamın horlamasıyla karşılaşp aşağı düşüyor. Küçük yaralanmalarla seke seke, küfür ederek kaçıyor. Nasıl horladığını görmeyen bilemez. Hırsız korkmakta haklı.

Yaş 28.

Baba oldum. Nefesimsin oğlum. Kim bilir ne hatalar yapacağım. Bağışla beni olur mu? Hoş geldin masalına.

Yaş 33.

Bir oğlum daha oldu. Artık birbirinize hediyesiniz. Sen de hoş geldin masalına küçüğüm. Koşun birlikte sonsuzluğa.

Yaş 11.

Babamın midesi hasta, ülser. Annem paça çorbası yapıyor. Babam iyileşsin ne olur Allahım.

Böyle işte. Küçük küçük hatırlatmalar kendi başıma, kendi ruhuma. *Palyaço'nun Günlüğü (III)* oldu. Etrafın isteği, biraz daha demesi şenlendirdi ortalığı. Devam eder miyim bilmiyorum. Belki ara veririm bir süre. Onlarca öykü bekliyor sırada. Cümlelerin de kaderi var icabında. Çırılçıplak yazıldı bunca satır senelerin başucunda. Yürürken de koşarken de sevgiyle, saygıyla, kahramanca.

Orbita

Öyle zor ki anlatmak, tarif etmek hayatı. Şart mıdır, gerekli midir? Nasıl adımlayacağız ertesi günleri, anlamak coşkusunu dizginleyerek? Saçma sapan şiirler yazmamız, kendimizi evrenin sırrına adanmışlığımız boşuna mı? Yeniyetme günlerimizde, üniversite bahçesinde, bütün dersleri kaçırdığımız zamanlarda çözmüştük oysa yaşamak denilen denklemi. Var olmanın bilmem kaçınıcı dereceden köklerini bir çırpıda bulmuş, eldeki somutları cümlelerdeki soyutların yerine koyup eşitliğin sağına hep hayatı denk getirmiştik. Formülümüz basitti. Küçük küçük gezegenleriz, hem de hepimiz. Biz başka gezegenlerin yörüngesindeyiz, başkaları da bizim yörüngemizde. Kendi etrafımızda dönerken aynı anda başka bir çekim gücünün etrafında da dönüyoruz. Tesadüf diye cebimize koyduğumuz her şey matematiksel bir ifade icabında. Aslolan yörüngeler. Sıradan bir devinim içindeyiz ve bu devinim yola, sistematik bir döngüye sebep oluyor. Başlıyoruz hareket etmeye ve sonunda aynı yere dönüyoruz. Sonsuzluktan bakınca geometrik yörüngelerin gözle görülmez noktalarıyız. O kadar ufacığız ki varlığımızı kanıtlamak için fazladan enerji harcıyoruz.

Sabaha karşı hastahanenin bahçesinde tek başıma, yağın kar ve soğukla muhabbet ediyorum. Aylar önce annesinin ısrar-

rıyla, tomografiler ve bilumum görüntülemeler sonunda yepyeni bir yol haritamız oldu. Göz çukurunun üstünde, beyin zarının dibinde kocaman bir kemik uru. Orbita bölgesi diye tarif edilen adres kısmetse geçici ikâmetgahımız artık. Efsane hoca anneye aynen şöyle dedi. “Kızım ben elli yıldır o bölgeye girip çıkıyorum. Bu uru bu seviyede, hiçbir emare yokken tek bir güç keşfedebilir: anne.” Aynen böyle olmuştu. Ben oğlum tanıyorum, bu gözü arkadan bir şey itiyor, içeride bir şey var. Çok pimpiriklisiniz hanımefendi, yok öyle bir şey, kontrol ettik, maşallah sporcu delikanlı, çok sağlam. Bu sözlerle rağmen direnen annelik, sinirlere ve beyin bölgesine dadanmak üzereyken orbitadaki uru kucakladı. Kulaktan kulağa açılan kafatasının uygun yerinden girildi, yörünge değiştirildi. Kar hızlanmaya başladı, yoğun bakımın loş ışıkları her bir kar tanesini aydınlatmaya yetiyor. Adını koyarken söylemişlerdi, zordur taşıması, yükü ağır olur. Ali olacak hayatı, yakışacak ona. Ağabeyi Can katıyor küçüğüne, hep baş ucunda. O da vakit kazanmak için hızlı davranmış, yedi aylıkken katılmıştı aramıza. Prematüre başlangıcını şenliğe çevirmişti el yordamıyla. Acil servis hemen yanı başında. İyice hareketlenmeye başladı. Gezegenler, yörüngeler dolu etraf. Ameliyatın kendisini de sonrasını da anlatmak, anlamak çok zor, tıpkı hayat gibi. Kafatası kemiği diğerlerine benzemiyor. Kesilmesi çok zor tekrar kaynaması ancak takviyelerle mümkün. Lakin içeri de girmek gerekiyor. Hem de girene kadar ne varsa kesip biçip ayırarak. Ura dönüşmüş kemiği alınca orbita boş kalıyor, mecbur yeri doldurulacak. Geri dönerken her şey tersine yapılacak ve mask yerine oturtulup zımbalanıp çıkılacak. Ne acayip bir tarif değil mi? Yaş on yedi ama hepimizden büyük, hepimizden metanetli ve güçlü. Etrafındaki romantik cümlelere aldırmadan aklını, yüreğini harman edip ders veriyor bütün gezegenlere. Biz acemi yetişkinler kafatasının sırrını çözmeye çalışırken genç büyüğümüz ağrı ve ödem atıyor okyanuslara.

İki üç gün tam olarak uyanamıyor, telaşlanıyoruz ama yeşil kıyafetleriyle narkozitör hocayı görünce bir anda kendine geliyor ve haydi devam edelim kaldığımız yerden diyor.

Sabah iyice belirginleşti. Çevre yolu gürültüsü eşlik ediyor kafataslarının serüvenine. Telefonuma uzanıyorum, Amerika'dan mesaj var. Filmimin yönetmeni montajı Los Angeles'ta yapıyor. Yazın çıktık, bitirdik. Nerede olduğumu, ne yaptığımı bilmiyor ama sanki hissediyor. Yabancıyı oynuyorum filmde ve hayatta. Afiş tasarımı belli oldu, görmek ister misin? Çok isterim, merak da ediyorum. Al bakalım, gönderdim. İşte o an bir yörünge daha değişiyor. Yüksek çözünürlüklü tasarım yavaşça belirginleşiyor. Afişin ortasında bir kafatası. Orbita başrolde yine. Bu nasıl olur diyorum, ne haldeyiz söylemiyorum. Kaba montajı izleyip senaryoyu okuyan tasarımcı böyle düşlemiş diyor.

Neredeyse üç yıl oluyor, hayat yepyeni gezegenler ve tap-taze yörüngelerle devam ediyor. Anne henüz ayrılıyor Nöroşirürji Merkezi'nden. Ben tek tek vedalaşıp uzaklaşıyorum o sabah yörüngeme eşlik eden kar tanelerinden. İki ışıltılı gezegenimiz el ele sonsuzluğa koşuyor ve biz doğanın bütün armağanlarını saygıyla selamlıyoruz. Gördüğüm en muhteşem filmi kafatasımın her köşesine yerleştiriyorum. Orbita bütün dillerde yörünge demekmiş yeni öğreniyorum.

Ne için yazıyorsan öyle yürüyorsun satırların arasında. Kimi vedalaşmak kimi kavuşmak için yazıyor. Kafatasımız yörüngemiz esasen. Her birimiz güvenli bir orbita arıyoruz çocuksu yolculuğumuzda. Bazen bir göz çukuru kadar oluyor uçurumlar, bazen lopların yanı başındaki incecik beyin zarı kadar. Görünmez gezegenleriz ya sonsuzlukta, enimiz boyumuz hissettiğimiz kadar. Şimdi ve yarın yörüngemizin koordinatları. Keyfini çıkarmak belki de tek anahtar. Hayat denilen cüsse, siz ne kadar hayal ediyorsanız tam da o kadar.

Peyman Teyze Unutuldu

Küçücük bir çatı katında yaşayan, yalnızlığın asil cümlesiydi. Tek başına, buruşmuş, kavrulmuş elleriyle hayata dokunan, gelincik sigarası söndükten sonra bile gözleri ışıltıya, çocukluğumun masal kahramanı.

Eski bir evin geniş terası, en dipte tek odalı bir malikâne. Çocuk boyumla bile zor sığdığım mekânda, minnacık, belki de üç yüz yaşında bir kadın yaşırdı. Masal bu ya, bir vardı bir yoktu. Bankacı oğlu Enver Abi ne kadar uğrarsa, soluk alması o kadar kolaydı.

Laf aramızda Enver Abi de başka bir kahramandı. Yeniköy Sahili'nde küçük bir sandalı düşlerinin baş köşesine oturtmuş, en ucuna da Moby Dick yazmıştı. İşte o sahilde beyaz balinanın bordasından belime ip bağlayıp beni denize attı ve ben o günden beri suya dokununca balık olurum. Derinlere yüzerim, uzaklara yüzerim, akıntıyla yüzerim, hayat çok üstüme gelirse akıntıya karşı bile yüzerim. Enver Abi sandalında ilk dublesini tamamlamadan büyürüm, kocaman olurum hatta yaşlanmaya başlarım.

Terasta her gün ayrı bir oyun kurardım kendime. Değişik meslekler bulur, doğaçlamanın konusunu belirler ve bazen bir polis, bazen bir ayakkabı boyacısı, bazen bir doktor olur ciddiyetle işime gücüme bakardım. Peyman Teyze'nin

kapısı gıcırdamaya başladığında ciddiyetim iki kat artardı. Oynadığım oyuna benden çok inanır, sevgi dolu bir özen gösterirdi. Bir kere bile masalımı bozmadı inanır mısınız? Toplayabildiğim ayakkabıları ustaca boyamaya, tamir etmeye çalışırken usulca yaklaştı, bir terlik ve bir ayakkabıyı önüme bıraktı, ikisini de tamir edip boyar mısın usta dedi. Akşam alırım, buyur bu da ücreti. O bir lirayla Gelincik ve simit aldım, Enver Abi görmeden sigarasını ve tamiri mümkün olmayan ayakkabısını Peyman Teyze'ye teslim ettim. Küçük penceresinden gördüğü çocuk oyununa her gün yeni bir anlam katan o yumuşacık kalbi hiç unutmadım. Kızıldere'li çadırım yıkılınca seri adımlarla gelip en kıymetli yastığını büyük reise hediye eden bilgeyi nasıl unuturum. Çadırın çöken bölümünü o yastıkla destekledim ve kabilem büyük bir trajediyi atlattı. Peyman Teyze dans eder gibi odasına dönerken anlamını bilmediğim sesler çıkarıyor, oracıkta bestelediği apaçi ağıtını söylüyordu. Kurtuluş Savaşı'nda orduları idare ederken düşman cephesine sızıp bana bilgi getirmesi de büyük bir cesaretti. Ya acil servise getirilen yaralı çocuğu hayata döndürürken, kanamayı durdurumama yardım eden hemşire? Uzay gemisini göktaşı saldırısından korumaya çalışırken mürettebatı sakinleştiren ikinci kaptan? Peyman Teyze benim en kıymetli oyun arkadaşımdı.

Okula başladım. Yorgun argın da gelsem terasa çıktım, kimse yoktu. Hızlıca bir oyun kurdum, hiç ses çıkmadı. Seyyar satıcı oldum, kapıyı çaldım, evde kimse yoktu. Terasa bakan küçük pencerenin tam önünde türkü söyledim, duyan olmadı. Belli ki artık oynamak istemiyordu. Onu yalnız bırakmıştım. Nerede olduğunu sordum, cennette dediler, inandım. Yaz oldu, annemin bolca akrabası bize misafirlige geldi. Yatacak yer kalmayınca babam Enver Abi'den çatı katının anahtarını almış, ikimiz yukarıda yatacağız oğlum dedi. Kapı açıldığında bütün hikâyelerimle dolu minnacık bir sarayla karşılaştım. O

gece hiç uyumadım, hep oyun oynadım. Peyman Teyze oradaydı ve bana hep eşlik etti, kimseye çaktırmadım.

1974'te yine eski ama daha geniş bir eve taşındık. Son kez terasa baktım, tamir ettiğim terlikleri çatı katının girişine bıraktım, kulağımdaki Kızılderili ağıtıyla oyun dolu günlere veda ettim.

Sanki yazgımız böyleymiş gibi, çoğumuz en çabuk çocukluğumuzdan vazgeçiyoruz. Hayal kurmayı hem kendimize hem de geleceğimize yasaklıyoruz. Küçük bir tahta parçasıyla masum bir dünya kurmaktan, bulutları çiçeklere benzetmekten, görünmez olmaktan korkuyoruz. Bize sonsuzluğu sunan bütün duygularımızı yok pahasına satıyoruz. Karşılığında aldığımız her neyse ona hayat diyoruz. Bazen yaşlı bir kadın masalımız oluyor, bazen hiç tanımadığımız bir çocuk. Peyman Teyze hepimizin akrabası aslında. Biliyoruz onu, tanıyoruz ama göz göze gelmek istemiyoruz. Büyümek en azgın trajedimiz elbet. Tek bir bakışta bile buluşsak çocukluk kahramanımızla utanacağız, bilmem kaç yüzyıllık yükü taşıyamayacağız ve kalan zaman bize yetmeyecek anlıyoruz. İşte o an ne masal kalıyor ne de kahraman, tükeniyoruz.

Masallarla birlikte o yüzlerce yıllık asaleti de unuttuk. Alt komşunun çocuğuna hayal bahçesi armağan eden Peyman Teyze'yi hiç yaşamamış sandık. "Bize ne oldu"lar arasında sıkışıp kaldık. Kafamızı kaldırıp kiminle komşuyuz diye bakmadık. Görmeyen kalplerde nabız aradık ve el birliğiyle gözden uzaklaştık. Çocuklarımızla masalları paylaşmadık. Kasatı yüreğimiz övünç kaynağımız oldu.

Peyman Teyze unutuldu, bir kez bile ağlamadık.

Kısacık Oyun

Dekor

Yağmurlu bir gün. Yapışık apartmanlar birbirinden sıkılmış gibi. Pencerelerden dar bir sokak görünmekte. Bütün dar sokaklar gibi yalnız ve yorgun. Herkes hangi evde ne konuşuluyor, ne yemek yapılıyor farkında. Kokular ve cümleler ortak ve ortalıkta, hiç kimse hiçbirini sahiplenmiyor. Sadece bir simitçi geçti az önce tek bir tane satamadan. Niyeti de yoktu belli ki. Kestirme diye girdiği sokağı hızlı adımlarla, nefes nefese bitirdi, ana caddeye çıktı. Yağmur hızlandı, sokak bomboş.

Apartman 1 Daire 4

“Haberlerde izledim az önce, vergi affı çıkmış... Bir şey yapmayacak mısın?”

“Bir sonraki affı bekleyeceğim.”

“Saçmalama.”

“Bu ülkede düzgün yaşamaya çalışmak saçma asıl. Sene-lerce her kurala uyduk da ne oldu? Ödül mü verdiler?”

“Üç kuruş borç, öde gitsin allasen. Bırak kim ne yapıyor-sa yapsın.”

“Zamanında hiçbir şey yapmayacağım artık. Benim saatimle sistemin saati aynı çalışmıyor madem!”

“Yahu sen istesen de öyle olamazsın. Öyle yetiştirilmedik biz. Millet holding batırıyor, uçan kuşa borcu var ama pişkin pişkin yaşayıp gidiyor. Sen yapabilir misin?”

“Bundan sonra yapacağım.”

“Haydi git kapat şu borcu da rahat uyu, haydi.”

“...”

“Sen bilirsin.”

Apartman 9 Daire 3

“Eve gitmem lazım, kızı doktora götüreceğiz. Hemen asma suratını, her şeyi düzelteceğim göreceksin. Kokun burumda dolanacağım bütün gün. Hayat böyle bir şey işte. Keşke yıllar önce karşılaşsaydık ama ne yapalım?”

“...”

“Sen de çık dolaş, eve kapatma kendini.”

“...”

“Ararım akşam. Yağmur var sabaha kadar aklında olsun, haberlerde izledim. Bir şey söylemeyecek misin?”

“Hayır.”

“Sen bilirsin.”

Apartman 14 Daire 3

“Şimdi girdim eve. Merdivendeydim, telefon sesini duydum, yetişemedim.”

“...”

“Herhalde sen aramışsındır diye arayayım dedim. Cep telefonum kapalı, borçtan. Ev numarasını da senden başka kim arar ki?”

“...”

“Olsun, sesini duymuş oldum. Hastanedeydim. Çok yaşlı, evde bakamam. Sosyal sigortası var. Hiçbir şey hatırlamıyor, kimseyi tanımıyor, beni bile, ama organları sağlam dedi doktor. Allah affetsin bir yaştan sonra göçüp gitmeli insan. Kız çocuğu olmak çok kötü, her şey üstüne kalıyor. Kaç ay

oldu biz ayrılalı? Dur ben söyleyeyim, sekiz ay. Annem se-verdi seni. Sizinkiler nasıl, sen nasılsın? Özlemişim sahiden. Kimse girdi mi hayatına? Boş durmazsın sen. Heyecan yaptım hep ben konuşuyorum. Bir şey söylemeyecek misin?”

“Hayır.”

“Sen bilirsin.”

Apartman 8 Daire 10

“Oğlum çık artık dışarı, yemeğin soğudu. Bak kaldıraca-ğım sofradan. Senin yüzünden mutfakçı toplayamıyorum. Her yerim ağrıyor zaten. Kocaman adamsın artık. Kalk o bilgisa-yarın başından, bir şeyler yap. Dersin yok mu bugün senin. Bu üniversite nasıl şey? Uğradığın yok. Ben anlamıyor mu-yum sanıyorsun? Çatıdan su akıyor arka odaya. En üst daire diye kimse karışmıyor. Bizden de onlara aksın görürüm o za-man. Ne kötü insanlar. Komşuluk öldü, eskiden böyle miydi? Aile gibiydik. Kaldırıyorum tabağı? Yemeyecek misin?”

“Hayır.”

“Sen bilirsin.”

Apartman 7 Daire 2

“Sen mi kurmuştun saati? İşim gücüm yok, uyku vardı daha.”

“Ne dedin duymadım. Ben çıkıyorum.”

“Saati niye kurdun, beni de uyandırdı.”

“Anlamadım ne diyorsun? Ayten’in babasının duasına gi-diyorum. Oradan da çarşıya inerim. Sen de kalk artık, şu aile hekimine git muayene ol, bütün gece öksürdün. Emeklisin, ücretsiz bize. İçme şu zıkkımı da.”

“Bu yüzden mi uyandırdın beni. Ayıp be, kurt kocayın-ca!”

“Ne diyorsun yahu, duyamıyorum.”

“Yok bir şey.”

“Uyuyakalma sakın, iyi değil gündüz vakti uyumak. Saati kurayım mı, ister misin?”

“Hayır.”

“Sen bilirsin.”

Apartman 5 Daire 6

“İki satırlık adamları musallat ettik ömrümüze, bundandır böyle dibe vuruşumuz. Bundandır böyle dibe vuruşumuz.”

“Ne demek şimdi bu? Şarkı mı söylüyorsun bana laf mı sokuyorsun?”

“Olmasa mektubun, yazdıkların olmasa, kim inanır senle ayrıldığımıza. Sanma unutulur, kalp ağrısı zamanla.”

“Lafı dolandırma, ne söyleyeceksen direkt söyle.”

“Mademki istiyorsun öyleyse durma git. Beni düşünme rahat ol yalnız kalabilirim.”

“...”

“Kal bu gece, kal bu gece, yaşanacak çok şey var bu gece.”

“Hastasın!”

“Duydum ki unutmuşsun, gözlerimin rengini.”

“...”

“Şarkılar seni söyler, dillerde nağme adın, dillerde nağme adın.”

“Bu mudur yani?”

“İçimde yılların yorgunluğu var, bahtımı yeniden yazsan ne fayda.”

“Bunu ilk kez duyuyorum. Böyle mi devam edeceksin? Deliliğe vurup sıvışmak ya da başka frekanstayım sendromları? İnsan gibi konuşmayacak mısınız?”

“Hayır ben değilim ben olamam yanındaki. Hayır ben değilim yanı başındaki.”

“Sen bilirsin.”

Apartman 11 Daire 6

“Teyzeciğim, kentsel dönüşüm bu, mecburi. Deprem falan var Allah saklasın. Sırayla bütün bu sokak yıkılacak zaten. Bir imza at şuna. Bir süre başka bir yerde oturacaksın, sonra yepyeni evine döneceksin. Sadece komşuların artacak.

“Ne demek o?”

“İşi yapan şirket fazladan kat ekleyecek, yeni daireler olacak. Yoksa niye yapsın elâlemin adamı, niye karşılıksız girsin bu işe?”

“İstemem.”

“Teyzeciğim, sen kabul etmesen de bir gün mirasçılarının yapacak bunu valla.”

“Ne demek o?”

“Yanlış anlama, bu elbet olacak diyorum.”

“Benden sonra kim ne istiyorsa yapsın, hayattayken istemiyorum.”

“Teyzeciğim, benim de işim gücüm var, meraklısı değilim böyle kapı kapı dolaşmanın ama bir tek sen kaldın. Ben zaten muhalif bir insanım, tarihi doku benim için de çok önemli. Hatırla bir ağaç için neler yaptık, haksızlığa nasıl karşı çıktık. Görmedin mi hiç beni? Sosyal medyada yüzlerce fotoğrafım dolaştı. Yüzümde maske vardı, gaz sıkılıyordu ya ondan. Güven bana. Bu sokak olduğu gibi değişecek. Apartmanların girişine dükkân izni de var. Düşünsene şöyle kafeler, meyhaneler, resim sergileri. Kıymetlenecek sokak.”

“Benim için böyle kıymetli, eskisi gibi.”

“Anlıyorum, çok iyi anlıyorum ama dünya değişiyor, sistem değişiyor. Uyum sağlayarak koruyabiliriz kendimizi. Hazır bir fırsat gelmiş elimize. Belediye, devlet hepsi destekliyor. İstersen biraz daha düşün, akşam uğrarım imzalarsın. Geç kaldım konsoloslukta işim var.”

“Uğramana gerek yok, istemiyorum.”

“Benim için sorun yok teyzeciğim, Almanya’da oturma iznim var, gider rahatıma bakarım.”

“Öyle yap o zaman.”

“Sen yine de düşün teyzem.”

“Gerek yok, istemiyorum, hayır.”

“Sen bilirsin.”

Final

Yağmur şiddetini arttırır. Kokular ve sesler birbirine karışmaya devam eder. Oyuncular tek tek apartmanlardan çıkar, sokağın ortasında buluşurlar. Kimse kimseyi tanımamaktadır, selam bile veremez biri diğerine. En yaşlısı şemsiyesini açar. Herkes o şemsiyeye sığınmaya çalışarak ama yine kimse kimseye dokunmadan sessizce sokağı terk ederler. Baştaki simitçi naylonla kapladığı simitlerini satmaya çalışarak girer. Bağırır:

“Simitçi, simitçi... simit, simit, simitçi...”

Etraftan hiç ses gelmez.

“Siz bilirsiniz...”

Evlerin ışıkları tek tek söner.

Karanlık.

Çok seversek zarar veriyoruz. Ummadığımız ve tam da ihtiyacımız olan bir anda karşımıza çıkan renkleri kirletiyoruz. Sevgimiz, temiz yüreğimiz tuzağımız oluyor. Kocaman bir dilemma bu!

Van ve Melekler

Depremın hemen 6ncesıydı. TEGV (Türkiye Eğitim G6nüllüleri Vakfı) için etkinlikler düşünüy6r, koordinat6r arkadaşım Nice’le 6ocukların hayallerini tam da hayatın merkezine koyabilen fikirler arasında dolaşıp duruyorduk. Birden aklıma 1979’da ger6ekleştirilen, benim de içinde bulunduğum bir proje geldi.

Çocuk Hakları İlkeleri’nden yola 6ıkarak tüm 6lkeye yayılan bir tiyatro 6alışması. Eski uygulamadan esinlenip yepyeni bir proje oluşturuldu ve TEGV ekibi tüm uzmanlarıyla harika bir etkinlik ortaya 6ıkardı. Özü kısaca şöyleydi, uluslararası çocuk hakları ilkelerinin maddeleriyle ilgili drama 6alışmaları yapılacaktır. Tecrübeli tiyatrocular ve uzmanlar el ele TEGV 6ocuklarıyla aylarca 6alışacak, her maddenin içeriğine uygun kısa oyunlar sadece 6ocukların hayal ettiğı gibi şekillecek ve sonunda 6ocuklar kendi haklarını tiyatro sahnesinden 6lkenin d6rt bir yanında haykıracak.

G6nüllü tiyatrocular dostlar TEGV eğitim parklarının olduğu iller arasından birer tane seçti. Ben en uzak neresi dedim, Van dediler, hemen seçtim. Aylarca gidip gelmek, 6ocuklarla sevgi dolu bir 6alışmanın içinde olmak ve en önemlisi o muhteşem varlıkların yüreğine dokunabilmek için yüzlerce insan programını yaptı. TEGV Van Eğitim Parkı Müdiresi Rezzan

Hanım'ın da efsane desteğiyle benim programım kesinleşti. Çok yoğun ve detaylı bir ön çalışmayla ilk adımlar atılacaktı. Tiyatrocu dostum Bahtiyar'a bana katılır mısın, bir kere birlikte Van'a gider çalışmayı başlatırız sonra sırayla gidip geliriz dedim. Elbette sonuna kadar varım dedi ve ilk çalışma için Van'daki çocuklarımızla buluşmaya gittik. Sözün kısası sonuna kadar hep birlikte gittik, hiç ayrılamadık o pırıl pırıl yüreklerden. Verdiğimiz sözü iki kişilik tuttuk hiç aksatmadan.

Her çocuğun eğitim hakkını teslim eden maddeyi anlatan oyun şekillendi gibi. Küçük çocuk sabah okula başlayacak, uykuya dalıyor, rüya görüyor, guguklu saat çalınca uyanıyor ve heyecanla okula gidiyor. Üç kısa oyundan biri böyle başlıyor. O harika oyuncular rollerini, mizansenlerini biliyor, son provalara yaklaşıyoruz. Guguklu Saat rolünün sahibi de belli olunca üç dört çocuk açıkta kaldı. Doğaçlama yöntemiyle yeni karakterler bulmalıydık. Onlara siz de melek rolündesiniz dedim. Uykudaki çocuğun rüyasında olun ve onun güzel bir sabaha uyanmasını sağlayın. Tam buradan el ele girin ve istediğiniz bir şarkıyı söyleyin. Sahnenin önünden geçin ve siz çıkınca gün aydınlansın, sabah olsun. Haydi deneyelim.

Büyük bir ciddiyetle başlayan akış provası tam da karar verdiğimiz gibi ilerledi. Çocuk okula başlamanın heyecanıyla uykuya daldı ve melekler usulca sahneye, kendi düşlerinin içine girdiler. Bize sonsuz yardımı olan asistanımız Aziz, Bahtiyar ve ben hayranlıkla izlerken doğanın en yetenekli oyuncularını, birden göz göze geldik. Melekler çok güzel bir melodiyle içeri girmişler ve ustalıkla mizansenini tamamlayıp sahneden çıkmışlardı. Sadece söyledikleri şarkıyı anlamamıştım. Aziz'e baktım, Kürtçe bir türkü abi dedi. Çocuklar Kürt, Kürtçe rüya görürler. Bu çok sevdikleri bir türkü. İsteddiğiniz bir şarkıyla girin deyince Kürt Melek oldular. Harika, harika, çocukları kucakladım ve bu bölüm kesinlikle böyle olacak dedim.

Gidip gelişlerin birinde, uçaktan inip hemen TEGV parkına ulaşmıştım. Onlarca çocuk beni çok özlemiş ve bahçede birbirimize koşarak sarılmıştık. Kalabalığın az ilerisinde bir tanesi kesin bitlenecek demiş benim için. Duyduğumda kahkaha atmıştım. Nasıl keskin bir algıları ve tertemiz bir dünyaları vardı.

Oyun günü Van Devlet Tiyatrosu Sahnesi'ne doğru yürürken az ileride tatsız bir şeyler olduğunu fark ettim. Çocuklarla beraber hiç istifimizi bozmadan elimizde melek kanatları, küçük kostüm parçalarıyla yolumuza devam ettik. Anlamadığımız bir gerginliğin içinden kanatlı melekler geçmişti. Bu geçişe tanıklık eden ve şaşkınlıkla bakan öfkeli yetişkinler büyülenmiş gibi kaldılar, biz geçip gittikten sonra kaldıkları yerden devam ettiler. Kısa bir an için bile olsa akılları başlarına gelmişti melekler sayesinde. Keşke hep öyle kalsalardı, keşke çocukların masumiyetine teslim etselerdi ertesi zamanlarını. Akşam muhteşem bir gösteri yapıldı. Tıklım tıklım dolu salon ayakta alkışlarken hepimiz kuliste ağlıyorduk. Masal gibi aradan yıllar geçti. Bir iki ay önce Aziz'in inanılmaz organizasyonu ile bütün İstanbul Halk Tiyatrosu ekibi Van turnesine gittik. Aynı salonda tam dört oyun oynadık. Yıllar önce meleklerin söylediği türkü hâlâ sahnenin dört bir yanında yankılanıyordu. Artık gençliğe adım atmış olan çocuklarımızdan bazılarını görebilme şansımız da oldu. Van'daki her saniyemizde o harika bölgenin yüce gönüllü insanları bizi hiç yalnız bırakmadı. Yıllar önce bir TEGV çocuğu olan Aziz kardeşimizin soluksuz misafirperverliğine bütün Van eşlik etti. Yüreğimizin en masum köşesini orada bıraktık ve bir kez daha vedalaşıp döndük çokbilmişlerin arasına. Şimdi o melekler birer yetişkin olarak yaşamın sularında yüzüyor ve kim bilir hangi guguklu saatin gürültüsüyle güne uyanıyorlar. Hepsi çok yetenekliydi ve hepsi güzeller güzeliydi. Bütün çocukların en sevdikleri türkülerle düş gördüğü, melek kanat-

larının gölgesinde büyüyebildiği bir dünya özlemiyle yaşama-
lı. Israrla, inatla, sevgiyle.

Ülkemizin en kıymetli organizasyonlarından biri olan
Türkiye Eğitim Gönülleri Vakfı'na sonsuz teşekkürlerimle.
Bir çocuk değişir, Türkiye değişir.

Palyaço'nun Günlüğü

IV

En yakıcı hatayı henüz yapmadım, çok heyecan verici. Öyle bir zamanda duvara toslamalıyım ki vay be demeliyim, bu ana bu yakışırdı. Tecrübe dolu bir hata olmalı, fazla bilmekten, fazla yaşamaktan olmalı. Hatanın kralı olmalı, sevdirmeli kendini. Efsane hata için çok gencim hâlâ. Emekleme dönemlerinde insan hata yapmıyor. Söylenenler doğru değil. Hatta tam tersi her şey yerli yerinde oluyor o rasgele adımlarda. Yaşamaya aç enerji kandırıyor insanları. Canım benim çok genç, çok hata yapacak, çok. Hadi oradan! Nerede görülmüş ıssız dolu bir hayatın deneme yanılmalarının yanlışılar listesine eklendiği. Senin kuruntun bu! Hatalar büyümekle başlıyor, yaşlanmakla. Kocaman olmakla çamura batıyor insanın ayakları. Vay be kocaman olmuşsun! Hoş geldin bataklığa demek işte, kandırmayın kendinizi.

Bütün bildiklerimi gençlere anlatmak istiyorum. İnanılmış, doğru diye süslenmiş yalanları bilsinler istiyorum. Lakin öyle bir yöntem bulmalı ve öyle bir masumiyetle kurmalıyım

ki gerç k cümleleri, hikâye tadında tınlasın yaşanan bütün yalanlar. İşte o zaman geçmiş geçmişte kalacaktır en asil kıyafetiyle. İşte o zaman, doğrunun ışığı öfke bulutundan s z l p aydınlatacaktır taze günleri. Kararsızım. Belki de hiç bulandırmamak lazım tertemiz akılları. Tarihe sahici olan kalır her nasılsa. Gençlere yetişemiyorum zaten, çok hızlı koşuyorlar. Nefes nefese uyanırken ertesı günlere yalanlardan bahsetmek de nesi? Kısacık zamanları öğrenmekle geçirmek en güzeli. Daha genç olandan daha fazla öğrenir, kalp ritmimi üretmeye ayarlarım. Yazarım. Evet en güzeli bu, yazarım. Belki de okurlar. Belki de...

Bir ay içinde iki kez kitap hediye edildi bana. İki tane Oruç Aruoba kitabı. Hediye eden iki kişinin ortak özelliği sinemacı olmaları. Birbirlerini tanımıyorlar ama aynı cümlede buluştular işte habersiz. İkisi de yönetmen ve ikisinin de bir tane uzun metraj filmi var. Kolay değildir Oruç Aruoba cümlelerini emanet etmek de almak da. İnsan kıymetli hissediyor kendini, heyecanlanıyor.    nc  hediye yi taşıyabilir miyim bilmiyorum. Ertekin ve Tunç, umarım bir gün tanışırsınız.

Günleri kovalıyorsun demişti ustam. Dindir azıcık fırtınanı. Ya o zaman ben ben olmazsam demiştim. Endişe bu besbelli, anlıyorum. Sen tek bir şey değilsin görüyorum, izliyorum. Dur demedim zaten, asla durma. Dindir de yanlış kelime olabilir. Bırak yelkenlerini şişsirin rüzgâr. Direnmek daha doğru sanki, direnmek. Olacakları sev, olması muhtemelleri de. Acele etme sadece. Yüzlerce yıllık bir ömür bi  kendine. Sen ne kadar zamandan işkillensen de içindeki aktör usulca çıksın suyun üstüne.  o-

cukluğunu bilirim şimdi de genç oldun. Bu kulis senin hatıralarınla dolacak bir gün. Sen uzaklarda olacaksın belki de. Keyfini çıkar en küçük repliğinin. Hediye olarak düşün. Yılların çabucak geçmesine izin verme. Ben umursamadım, sen umursa. Özleyeceksin az önce biten oyunu inan bana hem de çok özleyeceksin.

Çocuklar büyüyünce yeniden başlıyor insan. En baştan, acemice, heyecanlı... Neredeyse gidip kendi okul kaydımı yaptıracayım. Kendi kendimin velisi olacağım. Müdür Bey, oğlumuz biraz yaramazdır ama çalışkandır. Çok acayip bir sıfırlama biçimi. Bildiğin her şey yeni bir hayatın emrine amade. Zamanı sevmek gerek çünkü sevildiğini hissederse dostluk ediyor insana. İnatçıdır zaman, dediğim dediktir ama sözünü tutar. Sözün özü, çocuklar büyüyünce filozof oluyor insan.

Vahşi bir ormanda yol alıyorsun, yürüyorsun, durmuyorsun. Ya da tek bir otun bile bitmediği sarp kayalıklarda. Her taraf tuzak dolu. Kaplan bile yakalanıyor ama sansar sıvışıyor. Sonra mutlaka o da kendine uygun bir tuzağa yakalanıyor. Sen yalınayaksın. Hem yürüyor hem büyüyorsun. Vahşi tuzaklardan birine takılıyorsun. Canın acıyarak kurtuluyor, yara bere içinde devam ediyorsun. Bitmiyor kapanlar, tuzaklar. Bir tane daha, bir tane daha. Zamanla öğreniyorsun, eksiliyorsun. En kurnaz ve en tehlikeli olanları artık umursamıyorsun. Küçükler takılıyor serçe parmaklarına. Koparıp atıyorsun. Yaraların var, kanayanları var, var oğlu var. "O" yürüdün ama çok darbe almışsın, bak üstün başın kan diyor. Geldim ya ışığa diyorsun. "O" ütülü smokin gibi istiyor seni. İmkânsız diyorsun. Yol bu, yolculuk bu. "O"

hiç kımıldamamış bile, oturan obur. Tuzakları seviyor, takılıp kurtulamayanlarla besleniyor. "O" tek bir adım bile atmadan şişiyor. "O" o kadar kalabalık ki...

Güçlü olabilirsin ama ilk onu unutmalsın. Her türlü güç önce sahibinin düşmanı oluyor. Uzakdoğu kestirmelerine girmeden, sade, samimi. Bitmesin istiyorsan sofrandan kaldır o zehirli gıdayı.

Kavga bitince herkes eski yerine döner. Hiçbir faydası olmaz sonuçta. Usul usul, kırmadan dökmeden de tarlalar paylaşılabilir. Aslında her şey böyle başladı ya! Adamın biri buradan buraya kadar benim dedi ve mülkiyet akademik bir anlam kazandı. Ne gerek vardı?

Aman diyorum, Macbeth uykuyu öldürmesin yine. Uyumalı çaktırmadan kendimize. Ölüme benzer o hiçliğe varmadan az önce okuyun bunları. Sonra kapatın gözlerinizi. Sabaha ne kalırsa o kadar işte. Keyifli sonsuzluklar hepinize.

Aranıyor

Kalabalık vapur iskelesi gergin, ürkek yüzlerle dolu. Birazdan kartpostal figürüne benzeyen oyuncak vapura binilecek ve eşsiz boğaz yolculuğuyla karşı kıyıya geçilecek. Martılar mı istersin, rüzgâr mı istersin, kısacık yolculuğa eşlik edecek demli çay mı istersin? İster şiir yaz, ister hayal kur. İstersen ilk aşkını düşün. Çocukluğunu hatırla, tatlı tatlı hüzünlen. Dibimizdeki masala rağmen iskelede herkes mutsuz ve korku içinde. Darbenin hemen sonrası. Tarihi yapının rengârenk vitrayları, rutubetli duvarları köşe bucak robot resimlerle dolu. Sayısız tanıklığa rağmen suskunluğunu bozmamış, yıpransa da asaletini kaybetmemiş bu sırdaş bina bile mutsuz belli ki. Bir yanı güneş alıyor, bir yanı karanlık. Eskimiş kamyon lastikleriyle direniyor hayata. Az sonra bir palamar fırlatılacak en can alıcı köşesine. Yeni kalabalıklar koşturacak o yakadan bu yakaya. Yine de mutsuz işte herkes, her şey asık suratlı, dalgalar bile. Sihirli şehrin tadını çıkaramıyor hiç kimse. Öyle bir vurmuş ki sahte eylül güneşi ensemize, kimse kafasını kaldırıp vatan denilen çocukluk bahçesini göremiyor. Öyle günler işte! Korkuyor anne babalar, yarınlara korkuyor.

Sokaklar, caddeler ve otobüs durakları ve tabii iskeleler arananların resimleriyle dolu. Nasıl bir elden çıkmışsa hepsi aynı kişi sanki. Kovboy filmlerindeki WANTED bile çok daha

ince ayar dokunuşlarla, en sempatik sunuşlarla kalmışken hafızamızda, bunlar çok korkutucu geliyor insana. Saniyede yirmi dört kare geçiyor “aranıyor” afişleri gözümüzün önünden ve beynimiz onu tek bir görüntüde kurguluyor. Ortaya çıkan filmin konusu tam bir tragedya, hepimiz aranıyoruz. Üç dört kez üst üste duvardaki, camdaki çizimlere bakan, hemen yanındakine benzetiyor o soluk karakalem görüntüyü, yanındaki de aynı şeyi ona yapıyor, sonunda herkes üstünde “aranıyor” yazan portreleri kendisine benzetiyor ve korkuyor.

Çok gencim, endişeliyim. İskeledeki kalabalık bana bakıyor, tanıdılar sonunda beni. Şimdi hepsi beni işaret edecek ve yakalanacağım. O ben değilim diyemeden susturacaklar, susacağım. Korku ekiyorlar can tarlamıza besbelli. Bizden çok çocuklarımıza sinecek bu korku, maksat bu, senaryo bu. Sonunda korkmaktan bile korkacak yepyeni nesillerle devam edecek boğaz yolculuğu. İstedikleri bu.

O vapura bir atabilsem kendimi, karşı kıyıya geçene kadar yaşarım hızlıca. Okulu bitiririm, askerlik yaparım, evlenirim, çocuklarım olur, biraz kilo alırım, saçlarım beyazlar, yaşlanırım. Yeter ki yakalanmadan iskeleye yanaşan o eski vapura bir adım atıp, en sıcak köşesine sığınabileyim. Her yere herkesin resmini asmışlarken, herkes aranıyorken, herkes başkasını işaret ediyorken nasıl büyüyeceğim? Nasıl uyandıracak beni annem sabahları? Kalabalığa karışmadan nasıl döneceğim cumbalı evimize?

Girişteki jandarma bana benzeyen delikanlıyı bir köşeye çekti. Görevli kapıyı açınca hemen vapura ulaşabileyim diye önlere doğru yürümüş, ahşap iskeletli cam kapının dibine saklanmışım. Şimdi arkası çok kalabalık. Parmak ucuna kalkıp görmek istiyorum. Delikanlıyı birileri işaret etti galiba. Kimlikteki fotoğrafla duvardaki resim karşılaştırıldı. Öğrenciyim dedi ama gerisini duyamıyorum. Jandarmalar koluna girdi, itiş kakış, ağlamaklı bir uğultu kapladı iskeleyi. Kala-

balık, rüzgâra direnen buğday tarlası gibi yalpaladı ve çocuğu götürdüler. Korku dolu sessizlikte son cümleyi duyabildim sadece: “O ben değilim.”

Bir kişi eksildi aramızdan. Vapur usulca yanaşıyor iskeleye. Birazdan taşıdıklarını bırakıp bizi alacak ve yola eksilerek devam edeceğiz, karşı kıyıya kaç kişi ulaşabilecek kim bilir. Duvardan bir resim eksildi. Arananlardan biri daha yakalandı. O tek tip çizimler bitene kadar rahat yok hiçbirimize.

1981 yılında Üsküdar Vapur İskelesi’nden karga tulumba götürülen genç kardeş, kimdin bilmiyorum. Belki gerçekten o sen değildin, belki de duvardaki resmin ta kendisiydin. Senin izin olmadan korkularımızın kahramanı yapmıştım o gün seni. Bütün arananlar sendin sanki, hepimizin yerine yaşar gibiydin. Şimdi bu cümleleri okuyacak kadar zamanın kalmışsa eğer, senden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı belsin. O masum boğaz yolculuğunu hiç kimse tamamlayamadı. Sanki teker teker hepimizi derin sulara bıraktılar. Karşı kıyıya vardığında vapurda kimse yoktu. Yüzü bize benzeyen bir akranımızı da yaşını büyütüp astılar. Hepimiz aranıyorduk, hepimizi buldular. Arsız bir ustalıkla yaptılar hem de bunu. Robot resimlerin işi bitince hepsini yırtıp yarınsız bir sobada yaktılar. Kala kala karanlık isli puslu bir dünya kaldı çocukların elinde.

Boğaz yine çok güzel, hele akşam üzeri güneşi telaşlı kalabalıkların üstüne vurduğunda bambaşka. Özelleştirilmiş jetonsuz geçişler taşıyor herkesi bir kıyıdan diğerine. Geçmişsiz koltuklara oturup başımızı eğiyoruz akıllı telefonlara ve yolculuk bitene kadar kımıldamıyoruz. Belki yine birileri o ben değilim diyor, duymuyoruz, görmüyoruz. Seksenlerin delikanlıları birer martı olmuş uçuyorlar. Birkaç tanesi iskelenin ucuna konmuş yeni yolcuları selamlıyor. Belki de hâlâ aranıyorlar ama bu sefer sahiden tanınmayacak haldeler. Arananların resimleri yerine sahte afişler eklenmiş, tarihe benzeme-

ye çalışan cümlelerle stüdyo daireler pazarlanıyor. İskelenin önünde göçmen bir çocuk ağlıyor ve bütün martılar ona eşlik ediyor. Mutsuz bir zabıta çocuğu kolundan tutup götürüyor. Koro ezberletilmiş şarkısını söylüyor:

Aranıyor bu çocuk, aranıyor.

Palyaço'nun Günlüğü

V

Çok seversek zarar veriyoruz. Ummadığımız ve tam da ihtiyacımız olan bir anda karşımıza çıkan renkleri kirletiyoruz. Sevgimiz, temiz yüreğimiz tuzağımız oluyor. Kocaman bir dilemma bu!

Çok sevmesek mi acaba? Ya da sevsek ve belli etmesek mi? Hani üzmemeye çalışırken üzersin, canını acıtmayayım istersin ama can yakarsın. *Fareler ve İnsanlar*'daki Lennie gibiyiz çoğu zaman. Heyecanlı ve aceleci sevgilerimiz cinayet silahına dönüşüyor. Bizi biz yapan tüm güzellikleri kendi elimizle ve iyi niyetle katlediyoruz. İnsanız ya! Elimizin ayarını bilmiyoruz.

Ömrünü yazarak geçirenlere hayranlığım giderek artıyor. Bu insanlar yazdıklarının fazlasını da okuyorlar. Cümlelerin içinde koşmanın, duyguların, dillerin, kültürlerin arasında nefes almanın sadeliğine, bilgeliğine tanık oluyorum onları izledikçe. Biraz daha devam ederse

bandeki bu hayranlık, hiç sevmediğim "keşke"nin tutsağı olacağım. Keşke, o kadar yazacak, o kadar okuyacak zamanım kalsaydı, keşke.

Çok gençtik, çok çocuktuk. Neye karar verdiğimizizi bilmeden yola çıktık. Çerkez Prensesi derdim ona. Yine bilmeden söyledim, çocukça söyledim ama öyle hissederdim. Yol bu ya, nefesimiz de yerinde, koştukça koştuk. Anne olduk, baba olduk, bir baktık ki yoldaş olduk. Çok anne gördüm, çok dost gördüm ama onun kadar arı, onun kadar toprağı sağlam, onun kadar kökü binlerce yıllık olanını görmedim. Babamdan miras babalık dürtülerim onun annelik tuvalinde en güzel resimlerini çizdi. Eve ekmek getiren iriyarı adam olabileyim diye bana en temiz sayfalarını açtı. Başardıysam sayesinde. Şimdi kocaman adamlar var sıradaki kaderlerimizde. Âşık olduğumuz, canımızı unutturacak kadar sevdiğimiz boylu poslu adamlar. Bizim için hâlâ bebeklik yataklarında yatsalar da kokularını uzaklardan alabildiğimiz dalgalı saçlı delikanlılar. Prenses çocukları onlar. Zamanın seli daha ne kadar nazar boncuğu taşıyacaksa öykümüze, hazırız suyun debisinde sürüklenmeye. Çünkü söz verdik o iki masum gencin dillere destan türküsüne.

Kapının önünde koyu bir sohbet var yine. Çok seviyorum bu sesleri, çok seviyorum babamla kamyoncu Mehmet'in politik atışmalarını. Öyle tatlı ve öyle dostça tartışıyorlar ki. Tesadüf gibi, iki Mehmet muhabbeti bu. Babam Ecevit'in

halkçı, sade, samimi ve namuslu oluşundan, Mehmet Amca Demirel'in ülkeye çağ atlatmasından söz ediyor. Babamı severler, saygı duyarlar mahallede. Kasımpaşa'nın altın kafasıdır, öyle diyor çocukluk arkadaşları. Küçük halam bir dükkâna girdiğinde, bu altın kafanın kardeşi, ne istiyorsa alsın derlermiş. Öyle de güveniyorlar işte. Babam hemen gider kardeşi ne aldıysa ödermiş. Ecevit konusunda haklı. Ben de düşündüm, çok temiz bir adam. Zaten öyle olmasa babam onu savunmazdı. Ne günler, ne güzel günler. Seviyorum bu mahalleyi.

(Tarihsiz satırlar. Yetmişlerde bir gün, kim bilir hangi gün?)

Başka türlü yaşamak mümkün. Umursamadan, ağır bir ritimle. Sakin sakin. Günleri kovalamadan belki de hiç uykudan uyanmadan yaşamak. Gel gör ki olmuyor bu her şeyle haşır neşir gözlerle. Görmek anlamaya bırakıyor yerini. İşte o zaman fark etmek kapıdan giriyor. Elin-den tuttuğu gibi koşturuyor seni. Başka türlü yaşamak mümkün ama bir Fikret Kızılok şarkısı duymadan hiç anlamı kalmıyor.

Milenyum çocukları reşit oluyor. 2018 onları mahkeme kararıyla karşılayacak. Artık istediğiniz yere istediğiniz imzayı atın, özgürsünüz. Oy verin, iktidar olun, rejimi değiştirin ya da size nasıl bir dünya emanet edildiğine bakın ve suçlayın. Sizden önceki herkesi suçlayın, yargılayın. Doğduğunuz yıl elektronik sayaçlarla karşılandı çok zaman önce. Saatler önce ileriye

alındı, sonra geriye sayılmaya başlandı ve bir yılbaşı gecesi sizin binyılınız başladı. Sizi merakla bekledik. Hoş geldiniz...

Yalnızlık yılları hüküm sürüyor, tarihe böyle geçmeli. Kitaplar böyle yazmalı, bir meçhul dönemdi ki herkes yalnızdı. Sayı arttıkça tek başınalık da arttı. Milyarlarca insan vardı çocuklar ama kimse kimseyi tanımazdı, bilmezdi. Yalan söylemek ortak dildi. Herkes herkesi yanlış anlardı. Masumiyetin katledildiği yıllardı.

Yılın son ayının son cümlelerini babalar ve oğullar için tüketmek geldi içimden. Nasıl da fırtınalı bir yolculuktur baba-oğul ilişkisi, bilenler bilir. Aktörlüğün demlenme döneminde karşıma çıktı *Babamın Kemikleri* hikâyesi. Öyle zor öyle yoğun bir zaman parçası çaldım ki ömrümden. Bütün babalara selam çakmak olsun niyetim. Bir hikâyenin peşinden gitmek olsun kıymetim. Henüz bitirdik çekimleri. Hayata karıştığında artık size emanet olacak ve o zaman kim bilir ben hangi sessizliği adımlıyor olacağım. *Babamın Kemikleri* yeni yılın bir köşesinde karşınıza çıktığında, bir tanıdığa rastlamış gibi olursunuz umarım.

O zaman elbet bir iki satır yazarız birbirimize. Sevdalarınıza, öfkenize, yüreğinize, direnmenize ve bütün hayallerinize, saygıyla, sevgiyle. Yepyeni yılınız şimdiden kutlu olsun.

Palyaço'nun Günlüğü

VI

Bütün savaşlarımız içinde, iyi kalabilmek için gösterdiğimiz çaba elbette en zor, en yorucu, bıktırıcı olanı. En çok yaralayanı hatta yok edenı. Yine de ona bir savaş gözüyle bakmamalı. İronik, metaforik ya da her neyse, yakışmıyor o güzelim "iyi"nin yakasına savaş kelimesi. Çocukların adındaki masumiyete de konduramam ya, yine neyse. İyi başlıyoruz ama kötü bitiriyoruz kesin bu. Yaşamının tarifi neredeyse. Bütün iyiler usulca kötüye dönüşüyor. Al bu cümleyi, sabaha kadar, sonuna kadar tırtıkla. Kötüye direnenler diplerde kalıyor, boğulmamak için sanata sarılıyor. Yine de savaş değil bu! Belki kavga, kardeş kavgası. İyi kalabilmek önu sonu bir gölge oyunu.

Sayıklarken

(Yıllar önce kısa bir süre notlarıma sayıklarken adını vermişim, sonra vazgeçip yine Palyaço'nun Günlüğü başlığını kullanmışım. Neden bilmiyorum!)

Vasfi Bey kapıdan girdi ve nerede o çocuk dedi. Sen Mehmet'in oğlu musun? Evet efendim.

Seni oyunuma aldım, Aynaroz Kadısı. Teşekkür ederim efendim. Benden önce seni stajyer kadroya almışlar, herhalde bir bildikleri var. Üç küçük rol oynayacaksın, üçünü de istediğim gibi oynayamazsan asal kadroya giremezsin.

Çalış, çok çalış. Tamam efendim. İki ay sonra ilk oyun günü, hemen kadro işini halledin. Efendim daha küçük, önceki yönetim stajyere almış ama yasal değil, reşit olması lazım. Sanat Kurulu kararı çıkarın, özel yetenek diye. Herkese imzaya açın, en son bana imzalatın sonra da bakanlığa yollayın ki çocuğun maaşı başlasın. Bizden önce yapılmış efendim, öyle bir rapor var zaten. Aklın yolu bir, hemen halledin sonra da oturup çocuğu izleyin. İzlediler, izliyorlar hocam.

Basit yaşamaya çalış derdi. Çok genç öldü, bu muydu basit olan? Ortaköy'de buluşup en az beşer tane çay içer birbirimizin lafını keserdik hep. İkimiz de konuşmayı çok severdik. İçimizdeki yangını söndüremez, cümlelerle alev saçardık. Benden on yaş büyüktü ama yakın arkadaş gibiydik. Travmatik hayatını hangi renge boyasın bilemezdi. Bazen yardım isterdi kendine kızarak. En çok kendiyile savaşırdı ve en çok kendine yenilirdi. Sadece türkü söylerken sakinleşir, göz göre göre aynı hataları tekrarlardı. Bir aşiret çocuğundan kala kala tertemiz yüreği kalmıştı, onu da hep sonraya sakladı. Evet, basit yaşadı ama yeteri kadar zamanı hiç olmadı. Var mıydı yok muydu? Bana sorsan, hiç doğmadı! Sırf bu yüzden, erkenden ölmesine gerek yoktu. Biraz daha kalsa, dolansa şuralarda, belki de anlardı. Basit yaşamak bir aslana yakışmazdı.

Sayıklarken

Kız çocuğu olmak çok zor. En güzel ailede bile zor. Öyle bir gelenekler, alışkanlıklar silsilesi bastırıyor ki sobalı evin ortasına, yürekler katılaşıyor bir anda. Ablam benim, her şeye rağmen yürüyor yarınlara. Çok şanslıyım, çok. O var ya, şıarmak kaldı bana.

Sayıklarken

Hırçın Kız provası var. Tek bir replik: "İşte efendimin buyurdukları şapka." Rolüm şapkacı. Bir sürü sahnede var ama bir defa konuşuyor. Okulda sınavım var, yönetmenden (Engin Uludağ) izin aldım azıcık gecikmeli katılacağım. Başrolde Nedret Hanım (Güvenç). Replikli sahneye ucundan yetiştim. Anlamadım neden Nedret Hanım tersledi beni. Heyecanla cevap verir gibi oldum ama sustum. Şartlar ne olursa olsun ustaya söz söylenmez. Kenardan provayı izleyen Feridun Ağabey (Karakaya) çıkışta yakaladı, sağlam bir fırça da ondan yedim. Nedret Hanım'a cevap vermeye yeltendim diye. Galiba seviyorlar beni, önemsiyorlar.

İki üç yıl önce BKM kulisinde birisi seslendi, Nedret Hanım. Oyun izlemeye gelmiş, içerde ağırılıyorlar. Hemen koştum ellerinden öptüm. Hâl hatır soracaktım susturdu. Kulisteki herkese "Beni dinler misiniz?" dedi. "Yıllar önce bir provada genç, yetenekli, yolun başında bir aktöre haksızlık yaptım. Yönetmen Engin Uludağ'dan sınavı için izin almış olmasına rağmen, aceleyle de olsa sahnesine yetişmişti. Nahak yere ona geç kalmış muamelesi yaptım ve o sesini bile çıkarmadı." Aman ustam ne olursunuz yapmayın diyecek oldum. "Hayır oğlum, bu benim içime dert olmuştu." Efendim otuz yıl geçti na-

sıl olur da diyecekken, "Dur bitireyim" dedi. "Benim yüzümden bir de Feridun onu üzmüş, bunu da biliyorum. Şimdi ondan özür diliyorum. Gözümüz üstündeydi, bu çocuk başka diyorduk. Yıllar çabucak geçti, o artık sevilen, beğenilen bir aktör. Aklımda tutmaya çalıştım, bir gün bu hatamı telafi edeceğim dedim. Kismet bugüneymiş." Ağladım gizlice, ağladım.

Feridun Ağabey bu dünyadan göçmeden son bir röportaj verir. Sorulardan biri şudur: Yeni nesil oyuncularını nasıl buluyorsunuz, var mı beğendiğiniz? Benim de içinde olduğum birkaç isim söyler gazeteci. Efsane Cilalı İbo güzel şeyler söyler yeni dönem oyuncular için ve sonuna ekler. Hepsinin değişik özellikleri var ama Cem başka. Gerisini yazmayayım. O röportajı kesip sakladım.

Darülbeydi'de doğdum, büyüdüm, yetiştim. Yıllar içinde not aldığım ya da hafızamda sakladığım her şeyi masanın üstüne koyuyorum, neredeyse hayatımın tamamı o asil çatının altında geçmiş. Şimdiye dair söz söylemek istemem çünkü içim yanar, yüreğim kanar. Tepebaşı Dram Tiyatrosu yangını gibi ruhum. Ayakta kalması en büyük dileğim. Belki bir gün sadece Darülbeydi anlatırım. Behzat Butak'ın eşi Lamia Hanım'ın öyküsünü paylaşırım. Ya da Yeni Komedi Tiyatrosu'nu unutanlara hatırlatırım. Aktör Kafası ya cümlemiz, belki de sadece kendime saklar, günü gelince oynarım.

Şehit Fatma

Yetmişli yıllar yeni başlamış. Komşular aile kıvamında yaşamaktan vazgeçmemiş, politikacılar her şeye rağmen sanat denilen hayat damarını unutmamış, genç cumhuriyet heyecanını yitirmemiş ve Ayşe tatile çıkmamış henüz. Kasımpaşa Lisesi'nin hemen dibinde küçük ama sempatik bir ilkokul: Dr. Tevfik Sağlam İlkokulu. Bugün bile önünden geçerken gözden kaçırdığımız, Tarlabası yolunun Unkapanı'na bağlandığı yerde, semtin çocuklarını yarınlara hazırlayan, belki de dönemin en kıymetli okullarından biri. Sıradan bir devlet okulu olmasına rağmen, uzun yıllar muhteşem öğretmen kadrosuyla çağdaş bir eğitim resitali sunan, dokunduğu her çocuğa sanat, kültür sofrası kuran, şimdilerde çok yaşlı bu bina, o yıllarda tarihi Beyoğlu İlçesi'nin göz bebeği idi. Altmışların sonu, ablam birinci sınıfa kaydedildi. Ben evde yalnız kaldım. Ablam sene sonu doğumlu olduğu için bir sonraki yaş grubuyla okula başladı, benim daha iki yılım var. O yıllarda ağustos ayından sonra doğanlar bir sonraki sene doğumlularla okula başlatılırdı ve bana göre çok sağlıklı bir yöntemdi, istisnalar hariç tabii. Sabahları annem yürüyerek ablamı okula götürüyor, ben de arkalarından onları izliyorum ve çok üzüliyordum. Bu durumu bir süre sonra annem ablamın öğretmenine anlatınca, Ulviye Öğretmen, çocuk üzülmesin ablasıyla ara sıra o da

gelsin, sessizce derse katılabilirse misafir olmasında sakınca yok demiş. Yaşı daha küçük, sıkılır nasıl olsa ama en azından okul ve okumak onda üzüntülü bir durum olarak, ablasından ayrılıp yalnız kaldığı bir hatıra olarak kalmasın. Yaşı gelince kismetse onu da okulumuza kaydedeceğiz nasılsa. Nurlar içinde uyusun o muhteşem Atatürk kadını Ulviye Öğretmen, Misafirlikten hiç sıkılmadım, aksatmadan ben de ablamla hep okula gittim, çok sevdim Dr. Tefvik Sağlam İlkokulu'nu. İki yıl sonra yaşı gelip kaydım yapılırken okul idaresi annemi Milli Eğitim Seviye Sınavı konusunda bilgilendirir. Şimdi var mı böyle bir şey bilmiyorum. Çocuk sıkılabilir baştan başlarsa. Gördüğümüz kadarıyla ilk döneme dair her şeyi bilip yapıyor. Seviye sınavına göre yapalım kaydını. Sınav sonucu, ikinci ya da üçüncü sınıf için uygun, birinci sınıfı okumasına gerek yok. Neredeyse ablamın sınıfına yapacaklar kaydımı. Ulviye Öğretmen devreye giriyor; çok küçük kalır, çocuk için zararlı, ikinci sınıftan başlaması uygun. Annemler çok güveniyor onun görüşüne ve bari ikiden başlasın diyorlar. Hatıralarımda ilkokul bir karnesi yok ve hep kendimden büyüklerle okuyorum. Lise sona gelene kadar lakabım bastıbacak, her zaman sınıfın en küçüğüyüm, üniversite dahil. Eskiler bilir bir de o yıllarda tartışmalı nüfus kâğıdı yaşları, geç başlamalar ve şimdiki kadar kolay sınıf geçilmediği için sınıfta kalmalar yüzünden ilkokulda sakal tıraşı olan bile vardı. İşte onlardan bir tanesi, ablamların yıl sonu müsamesesinde Yunan generali oynayacak. Oyunun adı Şehit Fatma. Ablamın rolü Fatma'nın köydeki bir arkadaşı. Kurtuluş Savaşı, Yunan askerleri köyü ele geçirmiş, buna karşı koyan kahraman köylülerden Fatma'yı general öldürür. O sırada bizim askerler gelip köyü kurtarır, düşman askerlerinin hepsi esir alınır ve bayrağımız göndere çekilir.

Okul sıralarını birleştirerek yapılan sahnenin üstünde son prova yapılıyor, ertesi gün gösteri var. Öğretmen çok kızgın,

üzüntülü, çaresiz çünkü ablamın sınıf arkadaşı, Yunan generalini oynayacak çocuk ailesiyle İzmir'e gitmiş. Habersiz, izinsiz. Fatma'yı şehit edecek öğrenci arıyorlar, mümkünse iriyarı olup büyük gösterenlerden. Yine ablamın tepesinde her provayı izlemiş olan ben köşede duruyorum. Kızcağız ne çekti benden anlatsam satırlar yetmez. Anamın ilki olacağıma dağlara tilki olaydım kıvamında canım ablam. Öğretmen; kardeşin yapabilir mi dedi, yaparım diye atladım. Akşam aceleyle bulunan bir garson kostümü bana uygun Yunan generali üniforması haline getirildi. Oyunun sonunda girip teslim olmasını isteyeceğim, benim iki katım iriliğindeki Fatma saldıracak ve ateş edeceğim. Ve ertesi gün, tıklım tıklım müsamere salonu... Öğretmenlerden biri kapsüllü tabancayı nasıl kullanacağını gösterdi, içine de tek bir kapsül koyup belime taktı. Panonun arkasında sıramı bekliyorum, köyde direniş var, askerlere işaret ettim, Yunan bayrağı elimizde girdik içeri. Komşular yuh alıyor, aldırmiyorum. Birkaç küçük replikten sonra Fatma arkasında köylülerle üzerimize geliyor, içlerinde ablam da var. Zaten en hırslı o geliyor. Çıkıyorum silahı basıyorum tetiğe, çalışmıyor. Fatma yaklaşıyor, ağzımı burunumu kıracak. Garson kostümü üzerimden düşüyor, kafamı içeri çeksem görünmez olacağım. Bir daha deniyorum yine tık yok, silah çalışmıyor. Meğer kapsül yerinden kaymış. Fatma tam bana yumruğu yapıştırırken, yere doğru tutup ne oldu buna diye bakındığımda silah patlıyor, ben ayağımdan vuruluyorum, Fatma sesi duyunca yandım anam diye yere atıyor kendini, ablam hem Fatma'nın hem de kendi intikamını alacakken Türk Askeri gelip beni esir alıyor ve salon alkıştan yıkılıyor. Yunan generalinin sakarlığıyla başlayan kariyerimi bir sonraki yıl toparlayabiliyorum ancak. Hafta sonu okul müdürü haber veriyor, çini mürekkebiyle çizdiğim resim Beyoğlu İlçesi ilkokullar arası resim birincisi olmuş. Okul adına büyük gurur kaynağı. Pazartesi sabahı bayrak töreninde

madalyam takılacak. Bir uyandım heyecandan gözümde kocaman bir arpacık çıkmış. Şehit Fatma'nın ahı tuttu sanki. Müdür süslü cümlelerle adımı anons ettiğinde yumruk yemiş gibi tek gözüm kapalı, alkışlar eşliğinde madalyam takıldı. Bütün gün çıkarmadım boynumdan.

Dr. Tefvik Sağlam İlkokulu hatıralarımın hep baş köşesinde durur. Bugünün satırlarına birkaç tane bile tertemiz cümle ekleyebiliyorsam, o küçük okuldaki yüreği kocaman öğretmenlerin ve çocuklarını sanatla buluşturmak için çırpınan ailelerin sayesinde. Şimdiye dair umudu yeşertsin diye paylaştım belki de. O günlerin bütün mahallelerine sevgiyle, saygıyla ve elbette hasretle.

Palyaço'nun Günlüğü

VII

Kavgalar

Hayır diyebilmek. Kavganın hası, adam akıllısı. Hele alıştırdıysan aksine, hem kendini hem de kalabalıkları! Tadından yenmiyor ilk denemede. Bir şaşkınlık etrafta, bir telaş. Hayır! Oh be, işte bu! Kıvamında elbette, sentesinde ve doğru zamanda.

Temiz kalmak. En baştan söylemeli, mümkün değil. Şöyle bir bakınca naturaya da uygun değil. Ağaç da kirlenir, kuş da yaprak da. Sonra bir yağmur yağar, kar düşer hayatın saçaklarına ve kiri pası alır. Var olmanın kıymetli bir süreci bu. Temiz kalmak değil temizlenmek mümkün en organik yollarla. Buna kurulu döngü, buna ayarlı yaşam belirtileri. Ruhuna hiçbir kimyasal leke çıkarıcı değdirmeden, doğanın sana sunduklarıyla, yürek yordamıyla küçük temizlikler yapabilirsin. Bırak izi kalsın yakanda, omzunda, göğsünün tam ortasında. Kıyafetine veda ettiğinde içine işlememiş olsun yeter. Böylesi yakışır nefes alanlara.

Yalana yalan demek. Önü sonu şizofrenik bir hikâye. An olur aklınızdan geçer lakin söyleyemezsiniz. Zamanla sınıflandırma başlar, bazı yalanları kabul eder insan. Görmezden gelmeye başlar. Artık içtihat olmuştur, geleneksel kabul görmüştür sizde ve etrafınızda. Yıllarca göz tanıklığı yaparsınız hayat mahkemesinde. Aynı gün aynı saat siz de oradasınızdır. Kalıp kıymetli birileri başka türlü anlatır, düpedüz yalan söyler ve vakanüvis öyle kaydeder. Sesinizi çıkarıp yalan bu yalan diyemezsiniz. Kocaman sahteliklere dokunamazken cılız palavralara diklenirsiniz. Yani yalan söylersiniz. Yalana yalan diyemedikçe akıl padişahınız kafesi kırar ve kuşların her biri ayrı yöne uçar, siz de uzaktan izlersiniz.

Çocuk sahibi olmak. En baştan veda etmeli bu söyleyişe, bu seslenişe. İnsan hiçbir şeyin sahibi değil, olamaz belli bu. Çocuğun oluyor, çocukların oluyor ama sahibi olmak ne? Elbette en baştan veda etmeli ve öyle anlatmalı yürek kırıntılarını. Önü sonu bir günlük! Belki bir gün birilerinin eline geçer diye değil, sahidten öyle diye, heyecanı akılda kalsın, zamana dirensin diye. En saf, en acemi haliyle, yarın-lara mektup hissiyle, işte şöyle. Önce ezberden, öğretilerden, gelenekten, binlerce yıllık beslenme biçiminden bir dürtü sanki, özellikle baba olmak. Sonra cennetin kapısı, süt kokan bir masumiyet, can nakli yepyeni bir masala. Çocuk, çocuklar. İkinci olunca birincinin kokusu bölünür mü derken, aynısından bir tane daha, bir tane daha. Bildiğin sonsuzluk saklı bu tek taraflı sevdada. Geceleri çaktırmadan sessizce nefes alıyor mu kontrolleri, bir anda saat kaç oldu hâlâ gelmedi, nerede kaldı bu endişesiyle

tanışıyor. yakın dost bu ıkı titreşim. Sonrası çok dramatik. Adanmışlık kaplıyor her yanını. Çocuklarım alsın ne kadar nefes varsa, onların olsun ruhumdan kopan tüm çiçekler. Sesimi duymalılar, sesimi de almalılar! Neredeler? Nerede olacaklar, kendi menkıbelerinin peşindeler. Büyüdüler! Merak buyurmayın, doğada bunun da penceresi var, özlem. Tatlı tatlı, rahatsızlık vermeden, hafif ıslanmış gözlerle özlemek. Keyif mi istiyorsun, al sana keyif dolu bir özlem. Yatağını, yastığını koklamadan, eski bir kazağına hayatın bütün hacmini yüklemekten, tadını çıkararak burnunda tütsün o halde. Çünkü o sırada babanla anneni hatırlayacak zamanın da olacak belli ki. İtiraf et, ufaktan bir şamar bu. Kötü anlamıyla değil, küçücük bir iğne dokunuşu, bir uyarı. Çocuğun olunca anlarsın, gümbürtüsü sağanak halinde yağar üstüne. İliklerine kadar ıslanırsın bu yağmurda, saçak altı yürüsen de. Yine kavga bu hem de kendi kendinle. Yine kavganın en oturaklısı, rüzgâra karşı koşanı ve ağlamaklısı.

Hatırlamak. Güçlü bir hafıza ağır bir cezadır insana. Böyle mi sahiden? Ben seviyorum oysa hatırlamayı. Unutmamak başka hatırlamak başka! Birinde bir kavga seziyorum yine, bir karmaşa. Diğeri daha barışık, daha kendiliğinden, naturayı selamlayan cinsten. Günlük tutmanın tatlı yol arkadaşlığı hatırlamak anahtarını sunuyor usulca. Evet her şeyi hatırlıyorum, her şeyi. Odun sobasının ısıttığı mutluluğu, sokakların çocukları sarıp kokladığı günleri, bakkal defterindeki borç listesini, bayram yerindeki sihirbazları, sofrası her dem taze komşuları çok iyi hatırlıyorum. İlk aşkı da hatırlıyorum, ilk kavgamı da. Nerede olursan

ol bir aşağı mahalle vardı mesela. Orada akrabalar olurdu, sınıf arkadaşların otururdu. Farklı düşünen ama el ele yaşayabilen insanları hatırlıyorum. Yazlık sinemaya hırka, kazak takviyesiyle gidip Pele'nin gollerini, ilk uzay yolculuğunu, Avare filmini izlediğimizi hatırlıyorum. Ense kıllarını çelik usturayla temizleyen mahalle berberini ve usturayı koreografık bir yöntemle kayışta bileyişini hatırlıyorum. Önemli mi bilmiyorum ama hatırlıyorum ve bu sebepsiz hatırlamayı çok seviyorum. Buz gibi yatağa sığındığım soğuk gecelerde titreyerek ettiğim duayı hatırlıyorum; yattım saçıma, döndüm soluma sığındım Allahıma, melekler şahit olsun dinime imanıma. Annemin öğrettiği günü hatırlıyorum, annemin öğrettiği her şeyi hatırlıyorum.

Yine günlükten notlar, yine dağınık, çalışma masam gibi. Her şeyin yerini biliyorum, her satırın, her anlamın. Yıllar önce ilk cümleyi yazdığım günü hatırlıyorum da...

*Kız çocuğu olmak çok zor. En güzel ailede bile zor.
Öyle bir gelenekler, alışkanlıklar silsilesi bastırıyor
ki sobalı evin ortasına, yürekler katılaşıyor bir anda.
Ablam benim, her şeye rağmen yürüyor yarınlara.
Çok şanslıyım, çok. O var ya, şırmarmak kaldı bana.*

Son Oyun Şakası

Tiyatro ortamı çok kullanır bu tanımı. Uzun zamandır oynanan bir oyunun son gününde, oyuncular birbirine çeşitli şakalar, tuzaklar hazırlar, mümkünse seyirciye hissettirmeden son oyunun içine yerleştirir. Özellikle kalabalık, büyük prodüksiyonlarda sahnede o sırada işi olmayanlar bile kuliste durmaz, porter kenarından, dekor arkasında sahneyi görebileceği bir yerden oyunu takip ederler. Hatıra olacak son oyun şakalarını kaçırmamak için küçük büyük herkes sahne kenarına doluşur. En azından bir zamanlar böyleydi, özellikle kurum tiyatrolarında. Bazı ustalar bu işe çok kızar engel olmaya çalışırdı ama kendi arkadaşları, yaşlıları tarafından en uygun şakayla ödüllendirilirdi. Mesela Erol Keskin ustamız, hocamız bu uygunsuz durumu kabul etmez, bağırır çağırırdı ama en sağlam şakalara da kendisi maruz kalırdı. Yıllar önce *Gazete Gazete* oyunun son gününde aceleyle sahne kenarında kostüm değiştirip, terliklerini giyip antre yapması gereken bir anda yalınayak ve uçarak sahneye girdi çünkü rahmetli Özdemir Han o terlikleri çiviyle yere çakmıştı. Gördüğüm en acayip şakalardan biriydi. Tabii böyle durumlarda ne kadar deneyimli olursan ol aynı zamanda supleks sahibi de olmak gerekiyordu. İşin doğrusu bu sahne pratiği herkeste yoktu. En ciddi usta aktörler, disiplin abidesi efsaneler, kimler kimler

bu tiyatro ritüelinin kurbanı oldular, bir bilseniz. Aşırı titizliğiyle nam salmış oyuncunun kullandığı her şey, kostüm içleri, aksesuarlar çamura bulandı, tutkallandı, yılan tiki olan Atacan Arseven için dekorun her tarafına oyuncak yılanlar bırakıldı. Her oyun milim milim aynı replikleri söyleyen, mizansenlerin asla dışına çıkmayan hatta çıkamayan kaç usta oyuncuya, kontra karşılıklar verildi saysam sayfalar yetmez. En büyük darbeyi rol gereği bir şey yemek içmek zorunda olanlar alırdı. Tahmin edeceğiniz gibi sağlam bir şaka zeminiydi bu ve kaçması zordu. Siz hiç şarap testisini kafaya dikip lafını söylemesi gerekirken, ağızındakini Sezar'ın üstüne püskürten Romalı subay gördünüz mü? Ben gördüm. Yüzlerce oyun azıcık meyve suyuyla hazırlanan sahne şarabı, son oyun en ilginç karışımla hazırlanıp yerine koyulmuştu. Tuz, gerçek şarap, azıcık rakı ve çay. Başka bir açıdan bakınca birine son oyun şakası yapılması, o oyuncunun kadroda önemsenen biri olduğunu da gösterirdi. Sevilen, değerli bulunan, dikkat çeken. Hatıralara saklanacak isimler seçilirdi. Doğrusu işin bu tarafını yıllar geçince fark ettim. Rahmetli Cüneyt Türel ustaya her zaman her türlü sahne şakası yapıldı ve o güzel adam bütün bu şakaları taşıyacak kadar kaliteliydi. Tüm asaletiyile yapılanı karşılamaya çalışır ve geleneği de oyunu da bozmadı. Son oyun şakası bir masalın hayata tutunma çabasıydı sanki. Okuma provaları heyecanıyla başlayan serüven ilk oyunla birlikte ete kemiğe bürünüyor, nefes almaya başlıyor ve uzun zaman sonra çeşitli şakalarla hayattan çekiliyor. Son denilen hüznü kapatmak, çaktırmamak için, sanki bir vedayı anlamlı kılmak için yapılan muziplikler, zamanın sonsuz gücünü kanıtlardı hepimize. Geleneksel bir mutluluk oyunuydu o şakalar. Her ne yaşandıysa sahiplenme dürtüsüydü. Yıllar önce oynadığım *Palyaço Prens*'in son gününde şakayı o kadar planlı ve komplike bir hale getirdik ki cadı tarafından büyü yapılan kralın oğlunun hikâyesi, bir aşiret reisinin oğ-

lunun yaşadıklarına dönüştü. Şive yaparak başladığımız ilk replikler bütün kadroyu içine çekti ve herkes çeşitli şivelerle, duruma uygun dans figürleriyle oyuna devam etmek zorunda kaldı. Kral, Kraliçe, Haberci gibi klasik figürler tek tek yerel karakterlere dönüştü. Harika bir son oyundu. Seyirci ayakta alkışlarken izin isteyip küçük bir konuşma yaptım ve yaşadığımızı paylaştım. Son oyun ritüelini biraz ileri götürdük, öyküyü bozmadık ama bir sarayda geçecekken kendiliğinden bir aşirette geçti dedim. Müthiş bir alkış koptu ve böylesi çok daha güzel, bayıldık, çok şanslıymışız deyip dakikalarca alkışladılar. Çok riskli bir son oyun şakasıydı ama mutlu sonla bitti. Palyaço Prens cadıyı yendi ve prensesine kavuştu. Daha doğrusu aşiret reisinin oğlu büyücüyü ve kötü muhtarı yendi ve komşu köyden sevdiğine kavuştu. Böylelikle kan davaları bitti, herkes barış içinde, huzurla yaşamaya devam etti. Yerel bir türküyle masal sona erdi. Bu arada, hiç haberleri yokken girdiğimiz türküye şaşkınlıkla ama hatasız eşlik eden orkestramızı asla unutamam. Şimdilerde hepsi birer başarılı ve ünlü müzisyen.

Çok fazla mutfaktan ve teknik bir gelenek olduğunu bile bile azıcık bahsetmek istedim. Keyifli hatıraların demlenip bugünü lezzetli kılması en acil ihtiyacımız. Son oyun şakaları yepyeni başlangıçların habercisidir, heyecan verici yeni masalların bahar dalları gibidir. Aslında son değildir, başlangıçtır o sürprizlerle dolu oyun.

1982, Tepebaşı Deneme Sahnesi, oyun *Avanak*, üç perdelik Fransız komedisi. Dönemin efsane oyuncusu Gülistan Güzey birazdan sahneye girecektir. Muhteşem, alımlı ve ünlü bir Fransız aktristini canlandırmaktadır. İkinci perde lüks bir otel odasında geçer. Önce elinde bavullarla genç otel görevlisi girer (bendeniz). Sonra büyük antre alkışıyla Armandine. Küçücük el çantasını çıkarıp bahşiş verecektir ve oyunun sonrasıyla bağlantılıdır bu bahşiş. Son oyundur, Ayşegül Devrim

aynı soyunma odasında olmanın şansıyla küçük çantanın içine Tuncer Sevi'nin alt-üst damağını koymuştur. Gülistan Hanım elini çantaya sokar ve çığlık atar, bütün çantayı verir, al hepsi senin olsun der. Ustanın en tiksindiği şeydir ve arkadaşları bunu iyi bilir!

Şu bahsetmek var ya! Ondan, onlardan söz etmek. Çok büyük keyif veriyor bana. Ustaları saygıyla anmak, hayatıma kattıkları için minnettar olmak, unutulmamaları için çaba göstermek ve tabii öğretilerini yeni kuşaklara aktarmak onur duyduğum bir görev benim için. Yaşı benden büyüklere ağabey, abla derim, sadece çıraklığını yaptıklarıma usta derim. İşte son oyun şakası da böyle bir zamanda aklıma düştü. Rahmetli Suna Pekuysal'ın bana yaptığı efsane şakayı hatırlayıp büyük ustaya dua ettim. O gün sahiden son oyunuydu. Bir daha sahneye hiç çıkmadı. Veda ederken, sahneden inme sakın, burada doğduğunu unutma dedi. Mizansen gereği sarıldığımızda elimi sıkıca tuttu, iyi değilim sen devam et dedi, sahneden çıktı. Upuzun ikili sahneyi tek başıma oynarken kenardan gülümseyerek izledi ve gözden kayboldu. O son oyun şakasının bir el verme, geleneği devretme olduğunu anlayıp oyunu hatasız bağladım ve ikimizin üstüne kapanması gereken perde tek başıma benim üstüme kapandı. Sıradan gibi görünen bir tiyatro ritüelinin bu kadar ustaca biçimlendirildiğini hatırlamıyorum. Şimdi sahnede her yalnız kaldığımda tatlı bir heyecan kaplar içimi. Onlarca büyük oyuncu birazdan sahneye girecektir. Gözlerim kuliste hepsini arar. Bilirim, ustalar köşede bir yerde muzipçe gülümsüyordur ve anlarım bu kesinlikle bir son oyun şakasıdır.

Palyaço'nun Günlüğü

VIII

Bitmiş ama eksik, ne gam!

Eksik 1

"Sustuğunda öğrendiklerini hiç unutmaz insan. Öyle bir ustalık zamanıdır ki o tercih, senden sesini alır yerine bir aydınlık verir. Işıl ışıl duyarsın olan biteni, çığlık çığlığa görürsün söylenmeyeni. Sustuğunda büyür insan. Büyüdükçe fark eder, anlar insan."

Sessizlik en kuvvetli çığlıksa eğer, en son en yakınındaki duyuyor o çığlığı. Bütün gürültüler yanı başında duruyorken, güvendiğin kulaklar sağır oluyor sessizliğine. Gözüne bakmaya doyamadıkların anlamıyor kalbinde boğumlanan, diyafram nefesiyle tek seferde haykırdığın tek kelimelik tiradı. İşte sessizlik öylesine bir uçurum! Kenarında dolaşmanın tek tehlikesi kendin değilsin. Ayağın kaydığında ya da tutunamazken boşluğa, yanında sevdiklerini de düşürebilir, yitirebilirsin. Belki de sırf bu yüzden hiç kimse tek başına susamaz, yalandır bu.

Sabana karşı bu cumlelerle uyandım. Rüyamda kalabalıklara konuşma yapıyordum. Aslında upuzun bir konuşmaydı ama uyanınca bu kadar aklımda kalmıştı. Ne kadar zorlasam da kendimi, cümlelerin devamı rüyamda saklı kaldı.

Eksik 2

Tarihsiz kahraman:

Havanın kararması yeterli değildi. Gece olmalıydı, gece. Karanlık ve sessizlik buluşmalıydı. Hayat kenara çekilmeliydi. Sabırla bekledi, tam zamanında dışarı çıktı. Sadece sarhoşlara alışık bir saatte yürümeye başladı arnavutkaldırımında. Sivri burun rugan ayakkabı hem ayağını sıkıyor hem de bakımsız sokakların hiç alışık olmadığı bir ses çıkarıyordu. Ütüsü hatıra olmuş smokin soğuğa direnemiyor, papyonun lastiği son boğumunda isyan ediyordu. Bu halde, bu sokakta, bu saatte olacak şey değildi. Fotoğrafı tamamlar gibi, resme son fırça darbesini vurur gibi mırıldanmaya başladı: *When the sun shines on the mountains and the night is on the run. It's a new day, it's a new way and i fly up to the sun. Una paloma blanca, i'm just a bird in the sky. Una paloma blanca, over the mountains i fly. No one can take my freedom away.*

Sabahı karşılayan sıradan bir eylül günü, Anadolu'nun bağrından kopup gelmiş bir dipçik darbesiyle yere yığıldı asalet. Son kez bir cemsenin arkasında görüldü Hasdal yollarında.

Bin dokuz yüz seksen, yazıldığı gibi okunan bir yıl değildi. Hiçbir tarih bu kadar geleceğin habercisi olamazdı. O yıl bütün kalitesini, şıklığını, estetiğini tarihsiz kahramanlarla birlikte Pera'nın ara sokaklarında kaybetti koca bir toplum.

Eksik 3

Aynadır başkası. Çoğu zaman umursanmaz, rasyonel saçmalıkların kurbanıdır ve kirli yanımıza ilıştırılmıştır ama yansımamızdır başkası. Biz biçim veririz, biz nefes verir, dile getiririz. Zayıf yanlarımızı yükler, korkularımızı ekler, bize hiç benzemediğini sandığımız bir avatar çizeriz beceriksiz parmaklarımızla; adına başkası deriz. Kaç kilo geliyorsak hayat kantarında o kadar çeker o da aşağı yukarı. Aynadır elbette. Çoğu zaman tek yumurta ikizimizdir. Herkes birbirinin sahil şerididir. Dalgalanmalarımızla şekil verir, etrafımızdaki kayaları yontar, rüzgârımızla son rötuşları yapar kendimize benzetiriz ve hiç durmayan, dinmeyen bu döngünün öz çocuğuna başkası deriz. Asırlık depremlerimizde, tutunamadığımız sarsıntılarda koparız bütünümüzden. Şöyle bir bakılsa, üstünkörü çizilse bile hikâyemizin haritası, nasıl da göze çarpar birbirinden kopmuş sayısız hayat parçası. Topoğrafik gölgelerden, kırıldığımız yerlerden, fay hatlarından bellidir; aslında bizizdir başkası.

Kendime not

Topoğrafya: Bir kara parçasının doğal engebe ve özelliklerini kâğıt üzerinde çizgilerle gösterme işi.

Topografya: (Alan kuramı) İçinde ya da aralarında ruhsal süreçlerin işlediği bölgeler ya da dizgeler.

Eksik 4

Yıllar önce GS dergisinde bir yazım yayımlanmıştı: "İki Küçük Kadeh". Kuruluşun ellinci yılına özel, sınırlı sayıda üretilmiş, üzerinde ilk kulüp armasının olduğu 1955 yapımı şık kadehler. İki tanesini nasıl olduysa babam almış korumuştur. İki küçük kadeh çocukluğumun her anında kendini

hissettirir, salondaki vitrinin içinde, dantellerin arasında ışıldardı. Benden yazı istediklerinde, çocukken o kadehlere bakıp kurduğum imgeleri masal diliyle anlatmaya çalışmış, ruhunu hiç unutmayacağım, hayran olduğum bir asaleti acemi cümlelerle tarif etmiştim. O genç satırların üzerinden yirmi yıldan fazla geçmiş. Şimdi yorgun ve üzgünüm. Parçalı formanın tam ortasında, kalbimin tam üstünde duran çocuk elim, için için sızlıyor. Mahallemde ne olduysa, caddelerde, sokaklarda ne yaşandıysa, hayran olduğum asalet payına düşeni aldı sanki. Yazmaya kıyamıyorum, bakmaya doyamıyorum. İki küçük kadeh babamla vedalaşalı çok oldu ama ışıltısı hiç eksilmeden aynı vitrinde annemin başucunda duruyor. Unutma zamanlarını süren annem bir tek onlara dokundurmuyor, onları unutmuyor. Gözü takıldığında mırıldanmaya başlıyor. Berlin Panteri Turgay, Taçsız Kral Metin Oktay diye söylenerek uykuya dalıyor.

Not: Bizi sevenleri üzmeelim baba.

Bitmiş ama eksik mi sahiden?

Notlar, karalamalar, serbest yazılar, öyküler. Bazılarını ayırmışım! Yazmayı bırakmışım, bitirmişim ve eksik diye not düşmüşüm. Çoğuna bir daha el sürmemişim, kaderlerine terk etmişim. Yıllar sonra tekrar dokunmaya başlayıp uğraştığım ve bambaşka kapıları açtıklarım da var. Onlar tamamlanmış artık bana göre! Hiç sanmıyorum. Buna hayat karar veriyor, zaman kesiyor raconu. İşte bu yüzden, sırf bu yüzden birkaç tanesini paylaştım. Belki de eksik değildir bazıları, çoktan bitmiştir, tamamdır. Şiirler, romanlar hatta şarkılar böyle nefes alıyordur belki de. Bir ucu açık kalarak, sonsuzluktan bir pencere açarak ya da son satırı kendinden bile saklayarak.

Not: Eksik.

Elektrik ile Tahrik

“Tamam, tiyatrocı ol ama bir de mesleğin olsun.”

Yetmişli yıllar ve cümlelere son noktayı koyan seksen vandallığı, çocuklarının geleceğinden endişe duyan işçi-memur ailelerine bu cümleyi sıkça kurdurdu maalesef. Kimsenin kusuru yoktu hatta ortada bir kusur da yoktu. Sadece bu kırk yıllık masalda tutunamayıp yolunu kaybedenler, bir daha evine dönüp annesinin sofrasına oturamayanlar oldu. Asıl buna yanmalı, buna dertlenmeli bu toplum. Doktor, mimar, mühendis, subay vb. kartvizitler, orta-alt sınıf çocuklarının kurtuluş reçeteleri olarak her kiralık evin baş köşesinde durur, sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi okumak azıcık daha yukarı mahalle duvarlarını süslerdi. Yetmişler ve son durak seksen baygınlığından uyanabilip hayalinin peşinden koşmayı başaran şanslıydı. İşte ben o şanslı gençlerden biriydim.

İlkokula doğrudan ikinci sınıftan başlayıp ilk sınavda da saçma on sekiz tercihten birini tutturunca çocuk yaşıta, on altı gevşekliğinde üniversitede buldum kendimi. Birinci tercihte Cerrahpaşa Tıp yazıyordu. Neden mi? Öyleydi, toplumsal olarak öyleydi! Bin dokuz yüz seksen! Stajyer Sanatçı kadrosuna alınmışım, memuriyete ilk adımı atmışım. Provalar, kurum içi dersler, oyunlar derken sebepsiz bir mühendislik eğitimi de hayatımın kenarına ilişıverdi. Eskrim, hareket, dik-

siyon, makyaj derslerinden çıkıp enerji dağıtım dersine katılmaya çalışmanın, akşam Antonius'un habercisini oynayıp sabah osiloskop deneyinde kaybolmanın yabancılaşmasını eminim Nikola Tesla bile yaşamamıştır. İkinci derece denklemlerin köklerini bir çırpıda buluyordum ama Macbeth'in iktidar hırsını kavramakta zorlanıyordum.

Okula girerken baştan aşağı arıyor jandarmalar, yüksek sesle konuşanı azarlıyorlar, teknik resim dersi olmayanlar o gün pergel, cetvel vb. araçları okula sokamıyor ve tek pırpır astsubay mühendislik fakültesi girişinde Yusuf ile Kenan hayranlığını dile getiriyor, sinemanın büyüünden bahsedip ne işin var burada diyor. Epik mi demiştiniz? Absürt mü yoksa?

Babasını çok seven her delikanlı gibi ömrümün bir bölümünü onu mutlu etmeye adanmıştım belki. Aslında kendi düşlerinden vazgeçmeden bunu başarabilmek mümkün, sadece biraz fazla zaman alıyor. Kafanı kullanırsan faydası da oluyor ama yaşama yorgunluğunun ve grotesk yıpranmanın karşılığı yok açıkçası.

Darbe sonrası yeniden başlayan akademik eğitim kör topal ilerliyor aslında. Bahçesi, koridorları jandarma dolu binalarda doktora tezleri hazırlanıyor. Sosyal ortamı hiçlik seviyesinde mühendis, mimar adayları fazla kalabalık görünmemeye çalışarak ders başı yapıyorlar. Azıcık nefes almak için folklor grubu bile kurmaya kalksalar sıkı yönetim tokmağını kafalarına yiyecekler. İşte bu sakil günlerde dekanlığa başvurdum. Üniversitede tiyatro kulübü kurmak istiyorum. Kimsin? Şehir Tiyatrosu kadrolu oyuncusuyum. Burada ne işin var? Mühendislik Fakültesi öğrencisiyim aynı zamanda. Yayıldı bu bilgi, rektörlüğe kadar gitti. Senato kendi yabancılaşmasını yaşarken arkadaşlar koş dedi, sınav var. Elektromanyetik dalga teorisi, en problemlili ders, adını bile zor söylüyorum, haberim yok. Ben tiyatrodaki provadayken işlenmiş bazı konular, şimdi

de ilk sınav. Anlamadan, bilmeden takıldım bizim çocukların peşine. Ne yazdılarsa yazdım, ne çizdilerse çizdim. Sonuç mükemmel tabii. Enerji dağıtım projesi çizmem, hesaplamam lazım. Kura çekerek herkese şehir bölge paftaları dağıtılıyor, bana Urfa çıktı. Küçük ve mümkünse haç plan şehirlere enerji dağıtmak kolay ama Urfa zor. Karışık bir yapı ve birbirinden uzak asimetrik köyler. Taşıyıcı, köşede taşıyıcı direkler, trafolar derken çizimleri bile yapamadım henüz. Tiyatroda provadayım, Rumuz Goncagül çalışıyoruz. Hem oynuyorum hem asistanlık yapıyorum. Provadan çıkıp arkadaşların bekâr evine uğradım. Herkes son hesaplamaları yapıyor, projeler bitmek üzere. Sağ olsunlar benim olmayan projeme de el attılar. Hesapların birazı oradan birazı buradan Urfa'ya enerjiyi dağıttım. Bir hafta sonra dersin profesörü çağırdı. Tiyatrocu, projene azıcık baktım. Bu projeyi uygulasak değil Urfa, bütün güneydoğu haritadan silinir. Zaten senin işin değil onu anladım da tepedeki en büyük köyü neden paftadan kazıdın, onlar mum ışığıyla mı devam etsin? Hocam vakit kalmamıştı, sırf o köy için sayfalarca hesap, çizim falan. Bir de çok uzak, okul falan yok. Şehir merkezine inmeleri daha doğru olur. Tamam tamam anladım. Geçen Harbiye'de oyununu izledim çok güzeldi. *Antonius ve Kleopatra*, çok severim, yıllar önce filmini de izlemiştim. Teşekkür ederim hocam. Proje? Türk Tiyatrosu'na saygımdan ve sevgimden, senin de bu okula katkılarından ötürü... (Projeden geçtim, hatıra diye paftayı istedim çok sevindiler, verdiler. Mühendislik tarihine kalmaması iyi olur dediler.)

Elektrik ile tahrik ya da elektrik motoru ile tahrik, yeni dönem derslerinden biri. Şehir Tiyatrosu'nda Shakespeare'den *Hırçın Kız* çalışıyoruz, önce yaz oyunu olarak Rumeli Hisarı'nda oynanacak sonra sezonda devam edecek.

Ya derse gireceğim ya da provaya gideceğim. Yanına bir de çocuk oyunu eklediler. Kurduğumuz üniversite tiyatro kulübü çok iyi gidiyor, orada da *Bunalım* adında bir gençlik oyunu çalışıyoruz. Şehir Tiyatrosu'ndaki provalardan çıkıp okul tiyatrosundaki provalara gidiyorum. Elektrik ile tahrik teorileri bensiz geliyor. Devre analizleri, yüksek frekans teknikleri, elektrik makinaları, aydınlatma projeleri, güç elektroniği ve Dionysos Şenlikleri kol kola yürüyor. Bir perde kapanıyor diğeri açılıyor. Vavien tiratlar bir faz bir nötr devam ediyor.

Kimilerinin kaderidir bu, aynı anda birkaç ömür yaşamak. Sahiden absürttür böyle masallar ama caziptir bir yanıla. Zaman çabucak geçer ve en çok neye âşıksanız onunla devam edersiniz yola. Elektrik ile tahrik de böyle bir şeydir zaten. Sistem sizin sevginizle çalışır ya da durur. Eski Yunan'dan beri böyledir hem de.

Küçük Hakan

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler ne-dense berber ve develer sanırım kalıplı olduklarından tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken ki yaşlılık galiba tam da böyle bir şey, insanların birbirini çok sevdiği bir ülke varmış. Güçlü bir Hakan'ın yönettiği topraklarda cennet gibi mahallelerde, iyilikle, adalet duygusuyla, vicdanla yetiştirilen çocuklar özgürce koşar oynarmış. İşte bu mahallelerin birinde çocuklar bir gün “Hakancılık” oyunu oynamaya karar vermiş. Önce demokratik bir oylamayla aralarından bir Hakan seçmişler. Sonra o Hakan diğer arkadaşlarına görevler dağıtmış, sorumluluklar vermiş. Kimini yardımcısı, kimini kumandan, kimini haberci yapmış. Arkadaşlarına özelliklerine, yeteneklerine ve tabii isteklerine göre yetkiler vermiş ve oyuna başlamışlar. Amaçları, çok sevdikleri mahallelerini daha da güzelleştirmek ve kötülüklerden korumakmış.

Abbas Çılga'nın yazdığı *Küçük Hakan* çocuk oyunu tam da burada başlıyor işte. 42 yıl önce oynamaya başladığımız bu oyun, bir zamanların efsane organizasyonu, unutulmaz Türkbank Çocuk Tiyatrosu tarafından senelerce sahnelendi. Bu kaliteli kurum Üstün Asutay önderliğinde çok uzun yıllar bu ülkenin aydınlık geleceğine hizmet etti, oyuncular, yazar-

lar ve en kıymetlisi seyirciler yetiştirdi. *Küçük Hakan* deyince anlatacak çok şey var ama biz dönelim hikâyemize.

Çocuklar kurdukları bu oyunla hem günlerini eğlenceli hale getirirler, çalışmış ve üretmiş olurlar hem de doğup büyüdükləri mahallelerini kimsenin tahmin edemeyeceğı bir masalın başkahramanı yaparlar. Bu arada çok ciddi konulara da el atar, anlaşmazlıkları çözer, masumiyetlerini adalet dağıtmak ve küçük dünyalarını iyilikle donatmak için seferber ederler. Çocukçadır elbette tüm yaptıkları ama büyüklere örnek olacak kadar iyilik, güzellik doludur heyecan verici oyunları. Büyüklər azıcık endişe etmeye başlar ve çocuklarını uyarmaya çalışırlar. Ne de olsa, çocukça da olsa ufaktan bir sistem-yönetim eleştirisi kıvamındadır bu küçük mahalle oyunu.

Tam da o sıralarda ülkede bazı sorunlar başlamıştır. Özellikle halkın birbirine duyduğu güven ve adaletli paylaşma, iş-aş gibi konularda ortaya çıkan çeşitli problemler, haksızlıklar, Hakan'ın kulağına gitmiştir. İşin doğrusu olan bitenden başta Hakan olmak üzere bütün yöneticiler sorumludur. Güzelim ülkede huzursuzluk başlamıştır. Bir gün Hakan yanına birkaç kişi alarak tebdil-i kıyafet sokağı çıkar ve neler olup bittiğini öğrenmek için halkın arasına karışır. Küçük Hakan ve arkadaşlarını öğrenir, çaktırmadan sıradan biri gibi huzurlarına çıkar.

Oyunu daha fazla anlatmadan şu bilgiyi hemen tarihe ilıştireyim. Tek televizyon kanalımız oyunu çekmiştir ve yayın günü *Hürriyet* gazetesi şu haberi girer: *Küçük Hakan* oyunu-muz büyüklere ders olsun. Bu akşam birinci bölümünü izleyeceğiniz çocuk oyununda küçükler kadar büyüklerin de ilgisini çekecek bölümler var. Haber devam eder. Oyunu baştan sona başarıyla yürüten küçük sanatçılar, sanki büyüklerine bir ders verme azmiyle çalışıyorlar ve zaman zaman onları yeriyorlar. Küçük Hakan'ın büyükleri aşan sözleri şunlar: "Ne yapayım anneciğim çalışmak istiyorum ama iş yok. Kaç kişiden iş is-

tedim vermiyorlar. Veysilerin kahvesine temizlikçi girecektim olmadı. Hurşit Dayı beni bostan bekçiliğine alacaktı ama caydı. Çarşıdan yük taşımak istiyordum ama bırakmadılar. Hakan'ın adamları kendi istediklerine çarşıda iş veriyorlar.” Böyle devam ediyor ana oğul konuşması.

Sonunda Hakan kendi gözleriyle görür çocukların kurduğu minik düzeni. Hatta onlara oyunu devam ettirmeleri için fırsat verir. Aralarında anlaşmazlık olan kişilerin Küçük Hakan'ın huzurunda nasıl adaletle tanıştığını, çocukça sevgileriyle dünyayı nasıl güzelleştirdiklerini, yalansız dolansız yöntemlerle sahte ve sahiciyi nasıl ayırabildiklerini anlar ve kendini tanıtır. Çocukların yaptığından çok etkilenir ve saraya davet eder. Sarayda kısa bir süre için bazı sorunların çözümünü onlara bırakır, sonuç mükemmeldir. Küçük Hakan ve arkadaşlarına yanımda kalın, hep sarayımda olun der ama çocuklar kabul etmez. Oyunlarına, evlerine, okullarına dönmek istediklerini söyler ve saraydan ayrılırlar. Hakan tüm ülkeye duyurur; bundan sonra her şey çocukların istediği gibi olacaktır ve ülkede tek bir mutsuz çocuk kalmayacaktır.

11 Şubat 1978 günü 18.30'da *Küçük Hakan*'ın birinci bölümü TRT'de yayınlanır. Hemen ertesi yıl tüm dünyada uluslararası çocuk yılı ilan edilir ve bu duyguyla çekilen, çocukların başrolde olduğu film yasaklanır. Oyun oynayan çocukların üstüne bombalar atılır, dünyanın birçok köşesinde sokaklar, mahalleler her türlü masala kapanır.

Küçük Hakan oyunu yıllar sonra ilginç bir tesadüfle aklıma düştü. O günlerin sepya fotoğrafını bugünlerin üstüne koydum. Ortaya çıkan hiçliği hangi tarafından anlatayım bilemedim. Yıllar önce yaşanmış bir masalı mı, elimizden kayıp giden yarınları mı? Hangisini tercih edeyim? Bu arada söylemeyi unuttum, *Küçük Hakan* oyunuyla hayatımda ilk kez tiyatrodan para kazandım. Hafta sonu oyun bittiğinde yevmiyemi alır, doğruca götürür anneme verirdim. Masal bu ya,

o küçücük para annemin elinde bir hazineye dönüşürdü. Kırk yıl boyunca her şeyimize yeterdi. Gördüğünüz gibi hakkımı yine masallardan yana kullandım. Belki de en çok buna ihtiyacımız var. Kim bilir, belki de!

Annem Vazgeçti

Ağır ceza reisi Yusuf Ziya Bey bir kız torunu olduğuna çok sevinir. Karadeniz binlerce Naciye'nin ışıyla, zekâsıyla, yeteneğiyle köpürecektir. Sevilen, sayılan bir hâkimdir. Genç Cumhuriyet sakalını kesmesini söyler, kabul etmez ve bir hukukçuya yakışan nazik ve asil bir üslupla istifasını kaleme alır. Rize, Trabzon ve civarında dağıttığı adaletin fısıltısı Ankara'ya ulaşalı çok olmuştur. Cumhurbaşkanı'ndan yazılı bir emir gelir. Yusuf Ziya Bey sakalını kesmeden görevine devam edecektir. Onun hukukçuluğuna hem toplumun hem de yönetimin güveni tamdır. Çok önemli saydığı sakalı yüreğindeki hassas teraziye engel değildir.

Naciye ve erkek kardeşi annelerinin ölümüyle dedelerinin yanında kalırlar bir süre, babaları ikinci evliliğini yapar ve onunla birlikte İstanbul Kasımpaşa'ya yerleşirler. Yeni evlilikten bir erkek çocuk daha aralarına katılır. Bir süre sonra Yusuf Ziya Bey hanımını İstanbul'a yollar. Naciye ve kardeşine bakmak bize düşer, üvey anne elinde olmaları doğru değil, babalarıyla konuş ve hiç değilse kızı al gel der. Hanımı İstanbul'dan eli boş döner. Bey, çocuklar çok mutlu, Allah'ı var kadıncağız öz anneleri gibi bakıyor, üç kardeş mesut bir şekilde yaşıyorlar. Gerçekten öyledir, Naciye yıllarca öz annemiz gibiydi, çok kıymetli bir insandı diye anlatır. Hayat işte,

o güzelim kadıncağz da erken yaşta vefat eder. Naciye genç kızığa adım atarken hem abla hem annedir artık. Bin dokuz yüz otuzlar Karadenizli Muslu ailesi için sürekli değışim ve parçalanma zamanıdır.

Osmanlı'nın Cumhuriyet'e bıraktığı Yusuf Ziya Bey gibi en önemli renkler yavaş yavaş veda etmektedir. İkinci Dünya Savaşı yılları başlar. Nüfus kâğıdında Naciye olan ismi Kasımpaşalı genç kız Ayfer olarak devam edecektir. Evin büyük kızıdır ve iki erkek kardeşi için hayatını adamıştır. Aynı anneden büyüğü erkenden evlenip gider, diğeri annesinden küçüğü Ayfer'in ilk çocuğı gibidir. Oğlu gibi bakar büyütür onu. O sıralar baba yine bir hemşehrisiyle üçüncü evliliğini yapar. Yeni gelin neredeyse Ayfer'le aynı yaştadır. Küçük kardeşi de evlenir ve o yıllar için geç sayılacak bir yaşta artık Ayfer için de evlenip gitme zamanıdır. Hatta geç bile kalmıştır. Sanata, özellikle müziğe çok yeteneğı olmasına, okumayı çok sevmesine rağmen koşullar ve hayatın ondan sürekli kahramanlık beklemesi yüzünden istediğı okullara gidemez ama çoğı dönem akranı gibi bıķı dikiş eğitimi alır. Bu özelliğı yıllar sonra evliyken, çocuklarının ve kocasının yaşam kaynağı olacak ve onu zor zamanların kahramanı yapacaktır yine. Vazgeçmek gibi bir seçeneğı olmayan Naciye aynı kaderi Kasımpaşa'nın göbeğinde Ayfer'e devretmiştir.

Mahalleli büyüklerin, komşuların araya girmesiyle Kasımpaşa'nın gençlerinden Mehmet'le tanıştırılır. Zaten yazlık sinemanın kapısında birkaç kez gördüğü, beğendiğı, esmer, yakışıklı bir delikanlıdır. Eğin'den annesi hamileyken göç etmişler, semtte doğmuş, aynı Naciye gibi küçük yaşta annesini kaybetmiş, kendi ayakları üzerinde durmayı başarmış, sevilen, namuslu, ahlaklı delikanlı Ayfer'den üç yaş küçüktür. O yıllarda iki ayrı kültür ve delikanlının kızdan küçük olması sorun edilmez, düşünün! Kasımpaşa esasen böyle bir yerdir işte ya neyse!

Mahallenin kızları genelde bahriye subayıyla evlenir. Kuzey Deniz Saha Komutanlığı, Bahriye Hastanesi sayesinde semt bembeyaz giyinmiş yakışıklı subaylarla doludur ama Ayfer'in yolu artık bellidir. Yine vazgeçmez kahramanımız. Yeşilçam'da prodüksiyon amirliği yapan –daha sonra Darülbeydeyi aksesuar şefi olan– Mehmet'le mutlu bir yuva kurar. Bir kız bir erkek iki çocuğu olur. Gelin gittiği ev çileli hayatının devamı hatta daha zorudur. Mehmet'le el ele vedalaşırlar geçmişleriyle, iki çocukla kutu gibi başka bir eve taşınırlar.

Zor yıllar deyip geçmeli buraları da çünkü artık annem vazgeçti. Tek başına hayatın en önemli yüklerini taşıdığı zamanları, yokluklardan mucizeler çıkardığını, bir melek gibi geçirdiği onlarca seneyi, acıları, yalınayak söndürdüğü yangınları, ailesine verdiği hayatını hatırlamaktan vazgeçti. İki gün önce doğurduğu bebeğiyle hastane dönüşü karlı yokuştan aşağı yuvarlanmasını bile kabul etmiyor artık. Canı ne isterse onu hatırlıyor, istemediğinden vazgeçiyor. Oğlu gibi büyüttüğü kardeşini oğlu gibi hatırlıyor, öldüğünü duyup unutuyor. Yıllar önce yitirdi Mehmet'i ama artık bu ayrılıktan da vazgeçti. Kimine göre demans düğmesine basıldı, kimine göre aslında hatırlıyor. Bana göre annem ilk kez vazgeçti. Bu kim diyorlar benim için, bazen kardeşim, bazen benim oğlum diyor. Kaç çocuğun var senin diye soruyor, söylüyorum; güzel, evlat iyidir diyor. Evet dünü, dünleri hatırlamıyor ama seksen yıl önce Yusuf Ziya Dede'nin yanındaki mutluluğunu hatırlıyor. O kadar yoruldu, o kadar incindi ki ruhu, bazen hiçbir şeyimiz yoktu ama iyi insan çoktu deyip noktayı koyuyor ve susuyor. Ara sıra Atatürk'e dua edip cenazesi hakkında birkaç söz söylüyor. Doksanı merdiven dayamış bu Cumhuriyet kadını eminim ilk kez vazgeçiyor. Kız çocuğu olmak zordu diyor, sonra çok eski bir şarkıyı söylüyor. Tekrar dedesinin yanındaki günlerine dönüyor, gerisinden vazgeçiyor.

Yüzlerce gözyaşı biriktirecek hatıra vardı bu notların içinde, hepsini çıkardım. Madem annem vazgeçti, bana ne oluyordu ki? Ben kimdim! Vazgeç annem vazgeç, her şeyden, hepimizden vazgeç. Canın ne kadar vazgeçmek istiyorsa o kadar vazgeç. Bir tek yaşamaktan vazgeçme nolur. Vazgeçme ki biraz daha kokunu hissedelim, saçını okşayalım, o güzel sesini duyalım. Görmekten de bakmaktan da vazgeçtin biliyorum, gözlerin artık sende değil anlıyorum ama sen nasıl istersen annem. Sen nasıl düşünüyor, nasıl hissediyorsan öyle olsun artık her şey. Sonsuzluk Naciye'nin, Ayfer'in.

İstedğin kadar vazgeç.

Palyaço'nun Günlüğü

IX

Babamın mezarına gitmeyeli çok oldu. İlk yıllar neredeyse yolumu değiştirip uğrar, özel günlerin dışında da ziyaret ederdim. Sonra bir şey oldu, ben de anlamadım. Soğuk bir mermerin tanıklığında babamla konuşmayı, dertleşmeyi bıraktım. Dua ediyorum hâlâ, onu düşünmediğim gün yok ama o toprak yola epeydir girmiyorum. Sanki buluşma yerimizi değiştirdik, sanki gizli bir sığınak yarattık kendimize baba-oğul. Beni anladığını ve beni çok sevdiğini biliyorum. Onun sonsuz sevgisi olmasa yaşamın ağırlığını taşıyabilir miyim bilmiyorum. Yaşa oğlum, doya doya yaşa diyor bana. Hasta haliyle, sen beni anlarsın deyip ağlamaya başlamıştı. Anlarım elbet. Ölümüne yakın değil, ilk günden itibaren çok sevdim ve anladım babamı. Kala-balık çekildikten sonra kimsenin bilmediği bir mekân bulduk kendimize, orada kavuşuyor, dertleşiyoruz şimdi. Bir tek kokusu eksildi azıcık, onun dışında her şey tastamam. Sırrımı verip gün alıyorum babamdan. Onda sırlar birikiyor, bende günler. Yapma dediğini yapmıyorum, sözü-

nü dinliyorum. Babamla yaşlarımız aynı artık, ikimiz de çaktırmıyoruz. Arkadaşız besbelli. İnsan arkadaşının mezarına gitmeli değil mi?

Mesafe çok önemli anladım. Herkesle, her şeyle hatta kendinle bile. Mesafe belirleyici. Yaşananlara da yaşanması muhtemellere de sebep oluyor. Aynı anda birçok şeyi yaparken hele. Bir de zaman vermek, zaman tanımak var; sorma gitsin. Herkese o kadar çok zaman verdim ki neredeyse bana kalmadı.

Birden hızlandı zaman. Şaka değil ha, acayip hızlandı hem de. Günlük yazmaya takatim kalmıyor. Şöyle bir baktım, epeydir yazmamışım tek satır bile. Yazmadığın zaman kaçırıyorsundur, kesinlikle kaçırıyorsundur. Oysa kaçış yok bu hikâyeden. Deney faresi çaresizliğini bilir misin? Bir yerde okumuştum. Yıllarca aynı muameleye maruz kaldıkları için genetik kodlarına girmiş artık çaresizlikleri. Yazmalı, kabullenmemeli. Yazmak sıkı bir direniş, hem de kendine rağmen.

Çocuklarımı mı özlüyorum, çocukluğumu mu bilmiyorum, dedi. İkisi aynı şey belki de. Çocukluğuma dönmek isterim ama yanımda çocuklarım da olsun. Yoksa istemem eksik olsun. Sıkma canını, çocukların çocukluğun olmadan hiçbir yere gitmez. Çocukluğun da çocuklarını asla terk etmez. Onlar birbirinin can dostu, nefes ortağı. Sen sadece araya girme. Bu kurgu senin hediyen, sonsuzluğa yolculuğun. Keyfini çıkar. Camdan seyret saklambaçlarını, körebe heyecanlarını ve sakın karışma. Çocuklarıyla çocukluğun koştursun, terli terli su içsin, haylazlık yapsın gönül bahçende. Sen hava karardığında ses et azıcık incitmeden ruhlarını. Balkon kapısını da çaktırmadan aralık bırak, yorgun argın dönsünler

yuvalarına canları istediğinde. Uyuyormuş numarası yaparken onların gürültülerini dinle. Öyle muhteşem bir konser duyamayacak o kulaklar bir daha. Keratalar inletsin ortalığı, sen çıkan her sesi kaydet yüreğine. Çocukluğunla çocukların akrandır, gör, bil ama kimseye söyleme.

Yargılarımız gerçeklerimiz mi sahiden? "Düşüncemizin katlanması mı güzel, zalim kaderin yumruklarına, oklarına, yoksa direktip bela denizlerine karşı dur yeter demesi mi?" Böyle diyor Hamlet.

Yokluğunu düşünüyor, yok olduğunda olacakları. Yine "olmak"a geldi çattı mesele. Hasta yatağında, en sağlıklı gününde, gençliğinde, yaşlılığında, hem de bir anda o anı yitirme korkusu içinde yaşıyor. İyi tanıyorum onu. Yok olmak istemiyor.

Küçük yol kazaları, duvara toslamalar, lastik patlatmalar aynı zamanda arınma zamanlarıdır. Sayfayı temize çekmek için bulunmaz fırsatlardır. Sahte ile sahiciyi en net haliyle görebilmenin keyifli oyunlarıdır.

İnsanlar hangi tuzaklara düşeceklerinin bilgisini alın yazısı gibi taşırlar. Herkes görür kendileri göremez. O kadar bariz durur o adresler alınlarının tam ortasında. Yeni yetme kurnazlar hemen dalar ve başarı sayar, keşif zanneder gün gibi ortada olanı. Oysa dost görür ve sana gösterir. Ayna mıdır? Aynadır, evet.

Masallar birbirine karışsa da zaman zaman, sonunda herkes kendi masalına döner. Yalnızlık çıkmasın bu masal metaforundan ama böyledir, böyle yürür bu zaman sarkacında işler. Masalla doludur okyanusun dibi ve hepsi başladığı gibi bitmiştir. Hiçbir masal diğerinin sularında yüzememiştir.

Gerçekle ilgisi olmayan, hayatın akışına zerre dokunamayan bir takvim işletiriz çoğu zaman. Öyle bir takvimdir ki her başlangıç aslında bir ertelemedir o sahte sayfalarda. Ondan sonra, bundan sonra diye başlar yaşamak hevesleri. Okul bittikten sonra, evlendikten sonra, çocuk olduktan, büyüdükten sonra... Bir türlü başlayamaz kişi, bir türlü yaşayamaz. Bazen hava durumuna bazen dünya düzenine ara sıra da sebepsiz yorgunluğumuza yükleriz vazgeçmek telaşımızı ve şimdiyi kurtardığımızı zannederiz. Oysa kutsal çark işlemeye devam eder, sana aldırılmaz, sürekli değişimini, gelişimini asla ıskalamaz. Gün geçip zaman azaldığında sebeplerimiz hazırdır. Bütün yapamadıklarımızı keyifsiz bir vasiyet halinde bizden sonrakilere bırakırız. Ben şu sebepler yüzünden yapamadım, yaşayamadım, siz benim yerime de yaşayın. Çok basit bir hesap fazlaca tembellikten çözümsüz bir probleme dönüşür. Kendimizi kandırdığımız takvimin yaprakları un ufak olur, senelerin tozundan göz gözü görmez. Elde ne mi kaldı? Yitirdiğimiz anlar sonsuz boşluğumuz oldu. Çok bildiğimizi sandık! Yanıldık! Vazgeçtik, erteledik ve üşendik.

Epeydir günlükten notlar paylaşmıyordum. Biraz ürkerek biraz da heyecanla kııptım, hırpaladım cümleleri.

İyice anlaşılmasın diye değil elbet. Okuyana yük olmasın, hayatı daha da zorlaştırmamasın kıvamında silkeleyerek, yine efervesan paragraflar halinde koydum sofraya. Muhabbet mi? Hep acemice, bilerek, isteyerek.

Sen Yanımda Ol da Dert Üst Üste Gelsin

Yazlık fikri bugün bile tartışılıyor, özellikle İstanbul'da yaşamaya çalışanlar arasında. Şehrin yakınında olmalı, tam tersi çok uzakta olmalı, hiç olmamalı. Aile muhabbetlerinde ne yapıp eder, bir yolunu bulur ve sofranın ortasına koyuverir kendini yazlık ev hadisesi. İmkânı olmayanlar için ulaşması mutluluk verici bir hayal, emekli ikramiyesiyle altın vuruş kıvamında bir hamle, hali vakti yerinde olanlar için gel de karar ver ikilemi yahut aynı düdüklü tencereden bir tane daha almak telaşı. Ev, araba, yazlık üçlemesinin yaramaz çocuğu, her sene her şeye yeniden başlatan arabesk gayrimenkul. Yazlık nankördür demişti babam. Tam da öyle, sınırlı sorumlu nankör sahil konutları vesselam.

Hiçbir zaman yazlığımız olmadı ama onun hakkında o kadar çok şey öğrendik ve öyle çok çimdikledik ki onu, anne kıvamında bilir memur çocukları ikinci el sayfiye özlemini. Özenirsin, istersin, akraba yanına usulca yanaşır tadını alırsın ama bir türlü kendine yakıştıramazsın. Yaz tatillerini mahallenin ara sokaklarında geçiren gençlerin, hafta sonları dinlediği arabesk müziktir deniz kenarı site yaşamları. Kaç yıl geçerse geçsin melodisi hep akılda kalır, unutulmaz.

Üç genç adam işte böyle zamanların birinde, öyle yazlık evlerin dibinde çadır kurmaya karar verdik. Kumburgaz civarı, dönemin en gözde yazlık sitelerinin bulunduğu sahil şeridi. Camiye yakın, evlere azıcık uzak kimsesiz bir toprağa konuşlandık. Hava karardığında henüz bitirmiştik derme çatma yazlığımızı. Etrafta bizden başka kimse yoktu. Yanımızda getirdiğimiz ekmek arası ziyafetlerle keyfimizi yerine getirmeye çalıştık. Aramızda daha önce çadır kuran ve yavrukurt alışkanlığı olan bir kişi vardı, o da sadece bir kere hilen birilerinin yanında misafir olarak kalmıştı. Elimizde onun tek seferlik gözlemlerinden başka bir bilgimiz yoktu. Sırf bu yüzden sabah başladığımız emanet çadırı kurma işini akşam karanlığında ancak bitirebilmiştik. Yolun bir yerinde ben birkaç kez vazgeçmeyi denemiştim ama racona tersti ve âşık olduğum kızı uzaktan da olsa görmek için buna değerdi. Diğer ikisi de zaten birilerine âşık olmaya gelmişti. Öyle ya; sayfiye yerinde âşık olunur, ateş yakılır, etrafında şarkı söylenirdi. Bize ait bir yaşam olmadığı aklımıza bile gelmedi. Hafta sonları bütün mahalle ada vapuruna doluşmak yahut Florya halk plajında parmak arasından kumları ayıklamak bir yere kadardı. Akşam kızarmış patates gibi eve dönmek, omuz başlarına yoğurt sürmek şöyle dursun, artık bilindik bir sayfiye yerinde kalıcı olmak istiyorduk. Yığma siteler yerine şimdilik kalın kumaştan bir çadırla geleceğimize, yaşam çıtamıza yatırım yapmaya karar vermiştik. İşin ucuna bir de yaz aşkı ekleyip sevdiğimiz parçaları sahil boyunca mırıldanacağız, daha ne olsun. “Tanrım gönlümdeki muradı versin, sen yanımda ol da dert üst üste gelsin.”¹

Gece usulca çöktü yazlığımızın içine. Rutubet, böcekler ve uzaktaki evlerden gelen kahkahalar moral bozucuydu ama pes etmek yoktu. Yaşça bizden biraz büyük olan ateş yakalım

1 Şikâyetim Var (Söz: Ülkü Aker, 1980, Müzik: Selami Şahin)

dedi. Denizin dibindeyiz, ısınırız, böcekleri kovar, bir de ay ışığına katkısı olur. Bakın ileride evlerin önünde birkaç tane ateş var gördünüz mü? Demek ki sadece romantizm değilmiş sahilde ateş yakmanın sebebi. Çalı çırpı ateşinin etrafında geceyi tüketmeye çalıştık. Bir ara şarkı söyledik isteksizce. Nendendir bilinmez benim şarkımdı ama diğer ikisi de sahiplendi. Üç ayrı yorumla, bizden haberi olmayan aşklarımıza aynı şarkıyla seslendik. “Tanrım gönlümdeki muradı versin, sen yanımda ol da dert üst üste gelsin.” Tam üç kez aynı şarkı, o kadar.

Battaniyelerin içinde küçük horlamalar eşliğinde sabahı bulduk. Ben hiç uyumadım. Hoyrat bir elin çadırı dürtmesiyle uyandık. Buraya çadır kuramazsınız, caminin arazisi, yasak. Jandarma gelmeden toplayın. Gece ikisi uyurken kendi kendime konuştum hep. Keşke evimde olsaydım, yazlık nankördü zaten. Kışın bırakırsın, yazın gelir tekrar toparlarsın. Orası akmıştır, burası kokmuştur. Yaz aşkları da sonbaharla biter, herkes hayatına kaldığı yerden devam eder. Bin trolleybüse, git Aşıyan civarına, atla denize, dön evine. Kıza âşıksın, o gelmiş ailesiyle yazlığa. Sahilde ağır çekim koşup boynuna atlayacak değil ya. Ayrıca tek mayoyla gelinmez sayfiyeye. Olmaz yani. Islak ıslak oturmaz yazlığı olanlar, zararlı. Bir de tek şarkıyla geçmez bütün bir yaz. Nereden baksan yanlış.

O dönem İstanbul’un işçi-memur çocukları çok rüya görürdü bilir misiniz? Büyüklerin anlattığı efsane emlak hikâyeleri sebep olurdu buna. Dağ başıydı o zaman, al dediler şu araziyi, evi, apartmanı. Alacak param da var ha! Aman ya dedim, alıp ne yapacağım. Şimdi nasıl kıymetli bak. Alsaydım yedi ceddin yemekle bitiremezdi. O sitelerin olduğu sahil var ya, işte orası.

Çadırı topladık. Annemlere arkadaşların yazlığı var orada kalacağız demiştim. Sıkıldım döndüm derim. Sabah güneşi altında sahil boyunca epeyce yürüdük. On sekiz evler sitesinin

yanında bir çay bahçesi vardı, girdik. Mevsimlik işçi tipleri-
miz hemen dikkat çekti. Üç ay alalım kardeş. İstanbul oto-
büsleri nereden kalkıyor?

Sahil gençlerle dolmaya başladı. Yanık tenli bir tanesi,
Suat Abi müziğinin sesini biraz açsana dedi. Bir de sahile dört
karışık tost, dört Çamlıca. Kızların hepsi birbirine benziyor-
du, hepsi âşık olduğum kızın ikiziydi sanki. Yazlık yerde böy-
le mi oluyordu acaba? Haydi gidelim dedi arkadaş. Akşam
mahallede takılırız, bizim çocuklara buraları anlatırız, bir
numara yok lan, çok sıkıcı bu yazlık işi deriz. Harbiden de
öyle. Ne anlıyorlar bilmem. Bir kere onca parayı birkaç ay
için buralara gömmek saçma. Ha, Bodrum’da olur anlarım.

ay bahçesinden ayrılırken üçümüz de birbirimize bak-
tık. Şarkımız almaya başlamıştı. Kızlardan biri koşup geldi.
Suat Abi şu müziği değıştirsene, sabah sabah içimiz karardı.
Lionel Richie falan yok mu? *Hello, is it me you’re looking
for*. Beste aynı kaldı ama biz sözleri değıştirerek mırıldanma-
ya başladık ve yola koyulduk: “Tanrım gönlümdeki muradı
versin, sen yanımda ol da dert üst üste gelsin.”

Az önce Spotify’da yetmişler seksenler nostalji playlist
almaya başladı. Şezlonga uzandım dinlemeye başladım. Oğ-
luma dedim ki bak şu karşıdaki sahil var ya, sitelerin olduğu,
yıllar önce orayı bana satmak istediler, param da var ha...

Palyaço'nun Günlüğü

X

Sabah çok erken kalktım. Uykum var daha ama uyumak istemiyorum nedense. Okula gideceğim, sonra prova, akşam da oyun. Yirmili yaşların başındayım ve yorgunum. Bu kadar yoğun olmamalı bir genç. Tembellik zannederler ama değil. Yaşamak kaçıyor köşe bucak. Neyse bugünü de atlatayım bir çözüm bulurum. Böyle gitmez...

Bir önceki cümleyle vedalaşarak yaşıyoruz. Devasa bir kıyım bu aslında. Sırada ne varsa söyleyeceğimiz, yok ederek başlıyor nefes almaya, sonra kendi başına da aynı şey geliyor, yok oluyor. Bunu biz yapıyoruz, biz. Korkudan, yüzleşme korkusundan önceki kendimize dair bütün izleri siliyoruz. Her seferinde yeniden başlamak diye bir şarkı tutturmışuz, detone bir hayatı senfoni zannedip bas bas bağıırıyoruz.

Kenara çekilip izlemeyi öğrenmeli insan. Bunu en çok sözün biriktiği anda yapmalı her

de. Kırgınlık, yılgınlık belirtisi göstermeden –ki o zaman sahici olamaz portreniz– anlamaya çalışarak izlemeli olan biteni. Böyle bir halde kendini çok daha kolay araklarsın. Bir kitabı hızlı hızlı okumaya çalışmak kadar büyük bir trajedi olamaz esasen. Böyledir işte hayatın kendisi de. Satırlar kocaman olur gözünün önünde, paragraflar geri geri gider, bütün noktalama işaretleri kuytulara saklanır, kelimeler çatlaklardan içeri sızar yalan yanlış. Bu seli durdurmanın tek yolu zamanın bendine saklanıp fırtınanın dinmesini beklemektir. Kenara çekilip dinlemeyi de öğrenmeli insan...

Yol belli eder kendini, azıcık yüksekte bakınca. Görmek için sadece, anlamak için parmakların ucunda hafif uzanıp ileriye bakmak kâfidir çoğu zaman. Günlük tutmak, notlar almak biraz böyle bir şey işte. Yolu fark etmenin asaletli yalnızlığı diyorum ben, başkası nostaljik ayak izleri diyor bu serbest cümlelere. Hepten de özgür değil ha! Bir şekilde kilitli oluyor yine de kendi başına türeyen zaman notları. Kısım ne olur ne olmaz ürkmeleri bekçilik ediyor, engelliyor en doğru kelimeyi, kısım de ben anlıyorum ya yeter kestirmesi biçimliyor henüz yaşanmış hadiseyi. Yine de hiçten iyi, bomboş sayfaları sevmem zaten. Bir gün hak vereceğim kendime biliyorum, yazıyorum. (Yaş tam otuz ha!)

Bugün çok ölüm var ortalıkta, fazlaca görünür. Peşinden inanmak geliyor koşar adım! Hangisine? Yaşamaya mı, ölüme mi inanmak? Yoksa

her ıkısına birden mı? Kaç kez söyleyebilirim ki, akvaryumdaki balık ne demiş: "Tanrı mutlaka olmalı, yoksa suyu kim değiştiriyor?" Yıllar önce trafikte yanımızdan bir cenaze arabası geçti, arkadaşım işte herhangi bir ölüm dedi. Çok tuhaf gelmişti bana. Herhangi bir ölüm mü? Kafamı en işlek caddedeki alışveriş merkezine çevirdim, kalabalığa bakıp, herhangi bir hayat demek istedim. Öyle kapkara duygularla bakmayı sevmiyorum, aslında doğru da bulmuyorum ama doğrunun yanlıştın fazla yeri yok bu cümlede. Gülümsemek, öyle selamlamak doğanın mektuplarını, var olmayı sıcacık kahkahalarla kutlamak benim yolum. Sabahı kısıkvrak yakalamak, hava kararana kadar beslemek o yeni doğmuş yavruyu ve yaşlı geceyle muhabbet edip dostça vedalaşmak günle, her seferinde bu karşılama uğurlama adabını en baştan yaşamak benim herhangi bir yaşım. Bütün inançlardan, bütün kutsal metinlerden en keyifli satırları derleyip, evreni sahici bir armağana dönüştürmek benim mesleğim. Herhangi bir ölüm deyip geçemem ben, biliyorum. İlla bir renk bulurum tanımadığım hikâyelerde. Bu mucize uyumu sıradanlaştıramam.

Gözyaşıyla gülümsemeyi yan yana görmezsem eksik bulurum hayatı, benden bir şey saklanıyor diye düşünürüm. Binlerce yıllık öğretileri bir kalemde silemem ama üstüne çocukça bir hınzırlık eklemesem anlayamam, fark edemem herhangi bir tesadüfü. İşte yine bir cenaze arabası daha geçti ve ben gülümsedim. Göz kırptım. Hava kararmak üzere. Yorgunum, sağlam uyurum. Sabah yine heyecanlanacağım biliyorum. Herhangi bir sabah olmayacak eminim. Özel bir aydınlık başlayacak kesinlikle, yeni, yepyeni. Bu muhteşem kurguyu seviyor ve ona güveniyorum.

Bazı insanları yeteri kadar izleyin, onlar için neyin, kimin kıymetli olduğunu anlamazsınız. Çok acayip! Neye çok önem veriyorlar, hangi sözcüğün peşinden gidiyorlar, bir tanecik bile ayrıcalıklı cümleleri yok mu? Onlar her kimse, yaşamsal bir itinanın zerre kadar izine rastlayamazsınız tükettikleri hayatta. Tabii ki acayip! Kalabalıklara pazarlar gibi değil elbette, işaret parmağıyla gözünüze sokar gibi de değil ama tercihlerden, küçükçük anlardan, kuytadaki sessizliklerden ya da ufak tefek heyecanlardan keşfedebileceğiniz önemler, kıymetler arar bulamazsınız. Masalları masal gibi değildir, şarkıları melodisizdir. Kulak tırma-lar sesleri, gözü yorar resimleri. Bazı insanlar böyledir, acayıptır!

Tarihsiz ve tarifsiz notlar işte! Çok uzun mesafeli olanlar da var hemen bugünün dibinde olan da. Meraklısı oluştu zaman içinde, sahi-den meraklısı. Küçük öykülere ne zaman elimi atsam, günlük yok mu abi deyiveriyor birileri. En acemi satırların bile uğrak yeridir gönlünüz. Nereden başlarsa başlasın yoluna, mutlaka uğruyor çocukluğunuza. Gördünüz mü, zamansızlık hissi yine keyif verdi bana. Bir sonraki durakta karşılaşmak umuduyla..

Palyaço'nun Günlüğü

XI

2010

Binalar yapıyoruz görkemli ve son teknoloji. Eskileri yıkıp yenisini yapıyoruz rengârenk. Çimento ve bilumum kimyasal bir araya gelip yarınımıza yol veriyor, yön veriyor. Binalar görüyoruz rüyalarımızda yıkık dökük. Bir uyanıyoruz, yepyeni olmuş betonarmeler, seramikler, aşınmış kadifeler, yağmur olukları, çatlak saçaklar. Daha ne istiyoruz? Yeni işte, yepyeni!!!

Şehir Tiyatrosu Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi bunlardan sadece bir tanesi. Çok yıpranmıştı ve bulunduğu arazi sebebiyle toplu bir yenilenme hareketinin içinde olmalıydı kuşkusuz. Komşu binalarla birlikte sıfırdan yıkılıp yapıldı bugünlerde. Yeniyi hak ediyoruz elbette ama eskinin tadını katmadan, ömürlere sığmayan öğretileri, hatıraları kollamadan, gelenekleri yeninin temeline katmadan hangi bina sağlam durabilir ki? Önce dinledim sonra ben de yaşadım ve şimdi tarihe bu satırları not düşmeliyim hiç değilse! Benim baktığım pencere epeydir kapalı, içeri ne güneş ne hava giriyor.

Böyle giderse soluksuz kalacak bütün yaşananlar. Azıcık aralıyorum nefes nefese!

Askeri Müze, Spor Sergi Sarayı, Orduevi, Radyoevi, Cemal Reşit Rey Konser Salonu ve azıcık aşağıda Açık Hava Tiyatrosu. Dönüşüm kaçınılmaz bu vadide ve sıra geldi sahnemize. Fikirler firarda ortalıkta. Bilen bilmeyen herkes konuşuyor. Güzel, sıkıntı yok, gelişmek için şart bunlar. Sonunda yepyeni bir salon övgülerle, sloganlarla açıldı.

Hemen yol üstü girişinde, kulisin dibinde bir çayhanesi, gece gündüz yaşayan bir buluşma mekânı vardı. Provada olan oyuncular, eskiler, yeniler, misafirler yaşamın, günlerin akışına uygun bir biçimde burada karşılaşırdı. Emekli sanatçılar, hocalar, ustalar küçük yürüyüşlerinin soluklanma durağı olarak burayı kullanır, uğramışken iki hatıra anlatır heyecan katardı. Yanlış cümlelerimiz düzeltilir, kullandığımız dil biçimlenirdi. Sanata, hayata dair efsane bir mektepti o küçücük mekân. Geleneğin zinciri böyle dört duvarlar sayesinde kopmuyor, geleceğe yürüyordu. Nerede şimdi? İçeriğe, ruha sahip çıkmadan çizilen projeler mezarlığında, unutuldu bile. Tek tek, kare kare anlatır herkesi ağlatırım. Bu sadece minnacık bir örnek. Anlatıyorum içim yandı diye. Yıkmadan yenilenemez mi? Yıllar sonra yolu düşünlerin hatıralarını neden yok ederiz? Neden eski mahallemize dönmenin heyecanı esirgenir bizden? Göreceksiniz çok kısa bir süre sonra zincir kopacak, kimse kimseyi tanımayacak, bizi var eden gelenekler elimizden kayıp yok olacak.

Yeni binanın projesi berbat deyip geçsem mi? Tamamen teknik saçmalıklarını anlatsam da

duygusuna, geleneğine, öğretisine hiç dokunmasam mı? Hiç mi canı yanan yok anlamadım ki! Yırtıp atsam mı acaba şu yazdıklarımı.

2018

Yırtıp atmamışım.

Sadece kendime yazmışım. Binlerce sayfalık bir konuyu orta karar bir paragrafla not düşmüşüm. Anlayan, hisseden için konu çok net aslında. Hem de nasıl berrak ve görünür!

Sosyal medyaya bir fotoğraf düştü. Kurumsal hesaptan bir fotoğraf paylaşıldı. Uzun yıllar önce oynanmış bir oyundan bir an. İki usta, iki efsane var görüntüde. Aşağıda isimleri var, yanlış! Fotoğrafın altına not düştüm, arkadaşlar isimler yanlış diye. Nezaketle arayan kurum çalışanına doğru isimleri söyledim ve düzelttiler. Buruk ve üzgündüler böyle bir hatadan dolayı. Samimiyetle inandım ve onların adına ben de üzüldüm. Kusurları yoktu sanki. Gelenek zinciri kopmuştu. Etraflarında o geleneği devredecek kimse de kalmamıştı. Alt katta, girişte ıhlamurunu içen bir ustaya mutlaka rastlanır ve ona sorulabilirdi ama yeni projede itibar görmemişti o buluşma mekânı. Belli ki çizenin, AutoCAD programından çıkış alanın pek merakı da yoktu acaba burada neler yaşandı diye. Girişteki "yitirdiklerimiz" fotoğraflarından başka kimse kalmamıştı bu güzelim kurumda. Suyun yönü değişmiş ve tarihimiz yeni yapılan barajın altında kalmıştı.

Geçmiş olsun hepimize!

1987

Askerden döndüm, dilekçe verdim, tekrar kadroma girdim. Büyükler aman şu emeklilik hakkını

yakma dıyor, ne emekliliğı ya! Bu yaşta düşünülecek şey mi bu? Ne yaparsan yap senelerin mutlaka toplansın, primler ödensin, falan, filan. Çok sağlamcılar, otuz sene sonrayı mı planlayacağım? Yine de üzmayelim onları, haydi bakalım.

2014

Emekli oldum, çok acayip! Dün girdim Darülbedayi'ye, dün. Kırk yıla yakın zaman bir anda geçmiş. Tuhaf bir özgürlük hissi. Emeklilik demişken, büyükler haklıymış, ellerinden öperim. İyi ki...

Yine bir yeni yıl kapımızda. *Palyaço'nun Günlüğü* hâlâ tıka basa dolu. Ayıklamaktan yorulmuş aslında. Sanki ne söylersen söyle ya da ne söylemezsen söyleme hayat kendi oyununu oynayacakmış gibi. Küçük notların, çiziklerin dipsiz karanlıkta yolunu kaybetmesinden korkuyorum belki de. Yepyeni bir yıl başlayacak ama ben filmin sonunu biliyorum. Olsun, bilmiyormuş gibi yapacağım, siz de öyle yapın. Her yerde savaş, çocukların tepesinde bombalar, koca göbekli, renkli kravatlı adamlardan her türlü yalan, kurlar, borsalar ve uyuyan kalabalıklar. İşte yeni yıl, yeni dünya! Anlamıyormuş gibi yapacağım, siz de öyle yapın. Bu film sürprizlere gebedir elbet. Bir bakarsınız, birileri huzur, barış, sevgi katar atmosfere, biz de doya doya soluk alırız. Yeni yılda büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim. Ben üç yüz yılım daha varmış gibi yapacağım, siz de öyle yapın...

Ruşen Amca'nın Oğlu Sedat

Sessizce yaklaşp heyecanlı gencin kulağına bir şeyler fı-sıldadı, ikram edilen tatlıdan biraz yedi ve orta sehpanın dan-telli köşesinde duran kristal kayığın içindeki kaçak sigaralar-dan birini aldı. Misafirlere teklif etti, tekrar yerine oturdu.

“Oğlumuz diye söylemiyorum Sedat bir tanedir.”

Örnek gösterilen erkek evlatlar efsanesi iyi ihtimalle yet-mişlerden kaldı beynimizin en masum köşesinde. Sorunsuz bir öğrencilik, zamanında askerlik, bütün geleneklere tartış-masız ve gönülden uyum sağlamak, iş, maaş, terbiyeli bir ses-sizlik, büyüklerin silueti gibi yaşamak, en geç yirmili yaşların sonunda işaret edilen birisiyle evlenmek, yuva kurmak. “Bak Ruşen Amca'nın oğlu Sedat'a, sırf annesi istiyor diye...”

Doksanlar tüketiliyorken hem gönlümüze hem de renk-siz hayatımıza düştü bu cümle Gani Müjde kalemiyle. Oğ-lunu baş göz etmek isteyen Menkıbe Mahmutoglu hiç bı-kmadan yürüdü bu aşına cümlenin üstünde. Fantastik bir dizinin kahramanları uzun yıllar hepimiz adına konuştu sanki. Mazhar ve Ruhsar sorunsalı yağmursuz bir günde sona erecek, trikotajla hiçbir ilgisi olmayan kader ağlarını örecekt ve dış güçlerden çok daha aktif ruhumuz yetişmeden Menkıbe Hanım geleneğin çarkını işletecekti. Olmadı, bir türlü yapamadı.

Masal da olsa rüya da olsa Ruşen Amca'nın oğlu Sedat gibi ideal bir evlat çıkmadı Mazhar'ın bünyesinden. Hangisiydik hiç kimse bilmiyor, bilemedi. Mazhar da doluydu ortalık, Ruşen Amca'nın oğlu Sedat da. Büyükler yaşayamadıkları günlerden mi sayıyordu evlatların taptaze geleceğini, yoksa kendi kaderlerini bağlayan zincirleri kırmak için yardım mı istiyorlardı? Herkes mi çaresizdi? Çok mu çabuk büyümüş-tük?

“Ne diyordum efendim? Oğlumuz Sedat bir tanedir.” Öyle mi acaba? Başkalarının planladığı bir hayatın başrol oyuncusudur. Kendine ait bir hikâyesi yoktur, olamaz, olmalıdır. Büyükler istiyor diye nefes alır, sırf onları üzmemek için ortalıkta kariyer abidesi gibi dolanır. Oysa bu gerçek değildir. Yalandan, şekilden ibaret akraba ziyaretlerinde yıllarını mide gazıyla tüketmiş, seri üretimin sorunsuz prototipi olarak sevmediği suretlere saygıda kusur etmemiş, akranlarının yaptığına yapmadığına her dem özenmiş, soyu taaa bilmem nerelere dayanan aile fotoğrafının köşesinde mutsuzluğunu saklarken kendini ele vermiş, diploması ebeveyninin yatak odasında asılı görünmez bir adamdır o. İşte gerçek tam da böyledir.

Kendini keşfetmek, kendini araklamak çok acılı bir yolculuk ama sonunda asude bir hayat vadediyor insana. Oysa bizi başkaları tarif ediyor, biçimlendiriyor ve elimizi kolumuzu bağlı bırakıyor çoğunlukla. Geleneksel toplumların esasen hiç de geleneğe dokunmayan, yaşça büyüklerin eksik cümlelerini tamamlamaktan ibaret seçkiye, taptaze bir ömür adak olarak sunuluyor. “Bak, Ruşen Amca'nın oğlu Sedat hep büyükler ne derse onu yapıyor, annesi istiyor diye paçalı don giyiyor, pazar günleri kravat takıp akraba ziyareti yapıyor, hoşlandığı kızı rüyasından bile atıp İsmet Teyze'nin evde kalmış kızıyla sözleniyor, arkadaşları maç izlerken o gümüşleri parlatıyor.”

Bir dönemin fantastik karakteri Mazhar, annesi Menkıbe, kız kardeşi Firdevs ve elbette kanka Yılan Müfit birkaç jenerasyonun büyümesine, serpilmesine eşlik etti. Bu top-rakların muhtelif köşelerinde yaşanamayan ne varsa Ruşen Amca'nın bir türlü ortalıkta görünmeyen oğlu Sedat'ın üstüne kaldı. Yolunu arayan gençler Generation Reklam Ajansı'nın patronu Ernesto Önder'e iş başvurusu yapmak için sıraya girdi. Öyleydi doksanlar! Gülümseyerek tartıştığımız yıllardı ve özelemlerimiz çocukça masumiyetimiz kadardı. Ne eksik ne fazla.

Gerçeğimizin bir köşesinde “Bu senin hayatım, dilediğin gibi yaşa, kendini ara, bul ve sonsuzluğa yürü,” diyebilen büyükler de vardı. Hepten teslim olmamıştık henüz. Ezbere sunulanları kendi yüreğinde tartıp, öz cümlesini kalan günlerinin emrine sunabilen, gelenekleri günle günlerle buluşturabilen, sonunda kendi masalını ruhuyla kucaklayan bir nesil de vardı. Şimdilerde birer yetişkin o çocuklar. Kim bilir nerede ne yapıyorlar? Kaç tanesi ipi göğüsledi, kaç tanesi Sedat'la karşılaştı, tanıştı?

Kaç tanesi görünmez, bilinmez oldu? Kaç tanesinin geleceği kendi avuçlarında kaldı?

Yılların bize en kıymetli emaneti masallar kuşkusuz. Her şeyimizi saklayabildiğimiz bir hazine sandığı düşünün, öylesine kıymetli. Günü geldiğinde içinden ısıltılı günlerimizi tutup çıkarabildiğimiz, hayallerimizi en temiz haliyle bıraktığımız gibi bulduğumuz, kahramanlarımızla karşılaşp heyecanlandığımız, cennet gibi bir buluşma mekânı masallar. Bugünün dijital yoğunluğunda, dokunmatik ve hatta gözümüzden sesimizden aldığı komutlarla otomatik biçimlenen hatıralar arasında, bu kıymetli hazine kendine yaşam alanı bulmakta, nefes almakta zorlanıyor. Binlerce yıllık öğretileri taşıyan yükü ağır cümleler, tek kullanımlık ifadelerle mücadele edemiyor. En azından şimdilik böyle. Peki yarın?

Yarın, küçük bir el hareketiyle ya da sihirli sözcüğü söyleyerek açabileceğimiz bir kapı değil maalesef! Keşke öyle olsa ama değil. Yarının anahtarı yine o masal sandığında ve onun da şifresi Ruşen Amca'nın oğlu Sedat'la birlikte çok uzakta. Bizim için saklıyor görünmez kahramanımız, gelecek denilen mucizenin çocukça hevesini. Belki bir gün aklımız başımıza gelir diye, belki yine hayal kurarız diye, belki ruhumuz yeni dünya düzeninden kaçmak ister diye, belki de sadece annesi öyle istedi diye...

Çocuk İzi

Ankara'nın havası çok kirli. Fazla dışarıya çıkma oğlum, dikkat et dedi annem. Küçük çantamı hazırladı, neyi nereye koyduysa bana gösterdi. Bak, kirlilerini buraya koy olur mu? Şu kadarı cebinde dursun, kalan paranın birazı kazakların arasında, birazı da yandaki küçük fermuarlı cepte. Kimliğini yanından hiç ayırma, her tarafta kontrol ediyorlar aman oğlum. Bizi ara. Sor orada ankesörlü telefon diye, bulamazsan kaldığınız otelden ödemeli ara. Para almazlar o zaman, biz öderiz. Yine de jeton bulunsun hep yanında. Bulabilirsen Günder yengen, Ali abin var, uğra, severler seni, hoşlarına gider. Adresleri burada yazılı. Tunalı Hilmi Caddesi...

On dört yaşımıydım. İlk büyük tiyatro turnesi. Bir hafta evimden, odamdan, yatağımdan uzak kalacağım. Annem, babam, ablam...

Babam hep kaçardı vedalardan, yine öyle yaptı. Orada olsa ağlardı biliyorum. Otel odalarını oldum olası bu yüzden sevmiyorum belki de. Çocukluğumdaki ayrılıkları hatırlatıyor diye. Evet, sonra çok ayrılık yaşadım. Benim de hikâyem böyleymiş! Tam kırk bir yıldır turneye çıkıyorum. Sürekli bir yerlere, bir şeylere veda ediyorum. İnsan alışıyor elbette ama kabul etmek çok zor, sevmiyorum ayrılığı, sevmeyeceğim de. Şimdi görüntü konuşuyoruz çocuklarla. Zaten o kadar da küçük değiller,

kocaman adamlar. Olsun, yine de paranızı ayrı yerlere bölüştürün, bak, orada falanca var iyi dostumdur, bir ihtiyacınız olursa onu arayın, uğrayın. Üşütmeyin oralarda, hasta olursunuz, hava değişimi çarpar, alışıık değİlsiniz... Böyle şeyler söylerken kaç kez yakaladım kendimi. İnsan çocuklarını yanındayken bile özlüyor. Annem haklıymış valla. Otobüsle vardık sonunda bu gri şehre. Ulus'ta bir otel, bir filmde gördüğüme benzer. Ben den başka çocuk da var oyunda ama onların velileri yanında. Annesi, ağabeyi falan. Çoğu zaman umursamadığımız hatta zor zamanlar diye işaretlediğimiz küçücük hatıralar aslında ne mühim öğretiler taşıyormuş. Hayatının en zor gecesiydi. Uyumaya çalışmamı, o çocukça savaşı anlatamam, şimdi bile gözlerim doluyor, duygusallaşıyorum. O yıllarda oteller oda kahvaltı değil. Sabah kalkıp Ulus'ta yürürken bir börekçi buldum. Hava çok soğuk. Bir çay, iki poğaç. Şansa bak tam karşıda telefon kulübesi var. Bir avuç jetonla evi aradım, öyle mutlu oldum ki. İyiyim anne merak etme. Tamam, son jeton bu, ararım yine. Babam sıraya girmiş öyle telefon bağlatmıştı eve. Olmasa bakkalı arayacaktım. Ankara'yı sevmedim. Kaldığımız otelin yakınında Devlet Tiyatrosu yemekhanesi var. Öğle yemeğı için oraya gideceğim, ucuz. Kar yağıyor, kırmızı yün beremi başıma geçirdim, hızlı adımlarla yürüdüm. Kapıdaki adama turne ekibinden olduğumu, yemekhaneyi kullanabilirsiniz dediklerini söyledim. Sıraya girip yemeğimi aldım, masaya koydum.

Tam o sırada geçen biri bana çarptı, kabanının yarısı çorbanın içine girdi. Üzüldü etraftakiler. Azıcık peçeteyle temizledim, yemeğimi yedim. Başka kaban yok! Kazakla otele döndüm, küvette lacivert kabanın çorbalı yarısını yıkadım, kaloriferin üstüne koydum. Akşama kadar kurur umarım yoksa ıslak giyip gideceğim oyuna. Sobalı evi özlemek diye bir şey yazmışım küçük bir kâğıdın üstüne. Ne yalan söyleyeyim hep özlüyorum. Nasıl güzel üşünür koridorda, salonda, sabah uyandığında.

Hani annen yanında olsa, sana bir çorba yapar, bir ıhlamur kaynatır, bütün nazını da çeker ve sen anında iyileşirsin ya, işte öyleyim. Ankara'nın havası hasta etti beni. İstanbul böyle değildir, daha yumuşak daha ılımlıdır. İklimi de böyledir ilişkileri de.

Biraz daha jeton harcadım. Annem sesimden anladı, anlaması bile iyi geldi sanki. Aslında ona çaktırmamaya çalışırken toparladım biraz. Bu, tek başıma ayakta durmaya çalışmamın ilk örneklerindendi. Akşam biraz ateşim çıktı, terleyip üstümü değiştirdim, Gripin aldım, uyudum.

Hüzünlü ama mucize bir döngüsü var hayatın. Farkına vardığımızda, kıymetini keşfettiğimizde, keşke daha çok tadını çıkarsaydım, keşke vedaları bile hediye saysaydım diyorsunuz çünkü anlıyorsunuz; zorunlu bu, gerçeğin ta kendisi bu. Önce çocukluğunla sonra çocuklarınla vedalaşıyorsun.

Dönüyoruz artık, oyunlar çok güzel geçti. Büyükler her oyundan sonra bir yere gitti, arkadaşlarının barı galiba, biz otele döndük tabii. Son gece oteldeyiz hepimiz. Dışarı çıktım biraz, her taraf bembeyaz olmuş. Soğuk ama hoşuma gitti bu sefer, alıştım, alışıyorum galiba. Otelin bahçesindeki bembeyaz halıya uzandım, kollarımı açtım, kımıldamadan gökyüzünü seyrettim biraz. Artık odaya gitme vakti. Dönüp arkama baktım karların üstünde izim çıkmıştı. Kendime bakar, kendimle vedalaşır gibiydim. Çok güzel uyudum.

Ankara'ya gidiyoruz, bir hafta turne. CIP salonunda anons bekliyorum. Telefon susmuyor. Birazdan uçakta kaptacağım ve özgürlük. Kış turnesi keyifli oluyor. Dopdolu salon, sıcacık alkışlar, oyun sonrası biraz muhabbet ve yorgun bir uyku. Son kez telefonda hava durumuna baktım, bir hafta yoğun kar yağışı, kapattım.

Ankara'ya indiğimizde bir çocuk izi arayacağım karların üstünde. Az önce son jetonuyla annesini arayan, eski bir otelin bahçesinde boylu boyunca karlara uzanıp yıldızları izle-

yen, kabanı çorba kokulu bir ocuk izi. O zamana kadar da hiç kimseyle vedalaşmayacağım.

Yaşamakla, geçen zamanla tuhaf bir savaşı var insanın. Ne kadar insan varsa o kadar. Her savaş diğeriyle de savaşıyor, savaşların savaşı gibi kaotik bir fotoğraf önu sonu.

Kraliçe

“İki seçeneği vardır insanın, fazlası yok. Yapabildikleriyle yol almak, mutlu olursun; yapamadıklarıyla yerinde saymak, mutsuz olursun. Bu kadar basit aslında hayat. Büyük anlamlar yükleme her şeye. Yol, yolcu, yolculuk; bitti, bu!”

Aşağı yukarı böyle şeyler söyledi son konuşmamızda. Yetmişli yaşlarını süren gerçek bir İstanbul hanımefendisiydi. Tam olarak nerede nasıl samimi olduk hatırlamıyorum ama itiraf etmeliyim, ilk gördüğümde ilerlemiş yaşına rağmen çok dikkatimi çekmişti. Haydi daha net konuşayım, kadın olarak çok beğenmiştim. İnsan böyle zamanlarda yaş farkı falan düşünmüyor, özellikle romanlarda hiç problem değil ya, bizimki de öyle bir şey olur diye düşünmüştüm, roman tadında yani. Şimdi hatırladım, Asmalımescit Galerisi’nde bir sergi açılışında ilk cümlelerimizi kurmuştuk. Daha önce birkaç kez aynı ortamda bulunmuş ama tanışmamıştık.

“Uğur’un arkadaşı mısınız?”

“Evet, nereden bildiniz?”

“Hep onun sergilerinde görüyorum, tiyatrocusunuz galiba. Utanarak söylüyorum, hiç izlemedim. Oysa çok oyuna gittim, giderim.”

“Önemli değil efendim, tanıştığımıza memnun oldum.”

“Teşekkür ederim, ben de memnun oldum delikanlı.”

Resim, tiyatro üzerine keyifli ve aynı zamanda bilgili cümleleri dışında kim olduğuna hatta nasıl bir hayatın parçası olduğuna dair hiçbir fikrim olmadan bir iki saat tükettik ve vedalaştık. Çok sade ve işe yarar bilgiler veriyordu sohbetinin köşe bucağında. İşin ilginç yanı bunu bilerek yapıyor gibi değildi. Yaşının ilerlemiş olması, asil duruşu, gün görmüş, yaşamış hali insana güven veriyordu ama tarifi zor bir mesafe de apaçık önümde duruyordu. Görünmez bir emniyet şeridi vardı ve insan ister istemez sakınıyordu fazla adım atmaktan. Boşuna değildi ilk hissettiğim, roman kahramanı gibiydi.

Son dakikalarda bir cesaretle üç gün sonraki oyuna davet etmiş, erken gelebilirse oyun öncesi bir kahve ikram etmekten memnun olacağımı söylemiştim.

“Çok naziksin delikanlı, tabii gelirim, Harbiye’de değil mi?”

Fuayedeki kafede birer sade kahve eşliğinde sohbete başladık. Çok yakında oturduğunu anlayabildim sadece. Tuhaf bir biçimde hakkında öğrenmek istediğim çok şey olmasına rağmen sormıyordum. Bilerek ya da bilmeyerek kabalık yapamayacağınız biri, çok acayip! Genç bir oyuncu için bulunmaz bir hazine ve benim ilgimi çeken bütün ayrıntılar onun çantasında saklı sanki. Yeteri kadar konuşuyor, yeteri kadar susuyor oysa ben hep o anlatsın istiyorum.

Çok şık, kaliteli, uyumlu giyiniyor, belli ki pahalı bir parfüm kullanıyor ve yaşlı yüzünü, kırışık ellerini hiç saklamadan, yüzyıl daha yaşayacakmış gibi olumlu bir enerjiyle konuşuyor.

Onu tanımlamaya, tanımaya çalışmaktan vazgeçip çok eski bir yakınlığın sıcaklığına atıverdim kendimi tek bir cümlesiyle: “Eşim hayatta olsaydı tanımanı çok isterdim.”

Yalnızlığa dair öyle şeyler söyledi ki bir an önce yaşlanmak istedim. “Yalnızlığı sevmeli insan, gerçeğiyle barışmalı yoksa koca bir ömür yalan söylersin kendine. Kötü bir şeymiş gibi değil aksine hediyeymiş gibi, kutsal bir emanetmiş

gibi kabul etmeli yalnızlığı. En kıymetli teslimiyet bu! Herkes yalnızdır ve bu asla dramatik bir şey değildir. Yalnızlık sonsuzluktur.”

Bir sonraki buluşmamızda ben davetliydim. Teşvikiye’de ara sokakta çok keyifli bir mekânda bitki çayı içerken izlediği oyunumuz hakkında fikrini söyledi, tabii her zamanki zarafetiyle. “Uğursuz oyun diyorlar Avrupa’da, zaman içinde çeşitli versiyonlarını izledim. Yanlış hatırlamıyorsam ilk kez öğrenciliğim sırasında Londra’da yarı amatör bir ekipten izlemiştim *Macbeth*’i.”

“Nasıl buldunuz bizimkini? Lütfen açıkça söyleyin olur mu?”

İki ay sonra güneşli bir gün, kitapçının kafesindeyiz. Kısa zamanda bir ömre sığacak kadar konuştuk belki ama yetmiyor, onunla geçen her saniye sonralara, kalanlara ekleniyor. Garip bir ayrıcalık hissi kaplıyor içimi anlattıklarını dinlerken; zaman bunlar benden merak etme der gibi göz kırıyor.

“Çocuğum olmadı, çok istedim ama olmadı. Bir kadın cümlesini nasıl sonlandırır bilemiyorum bu yüzden. Üzgün değilim ama acemi bir veda bekliyor beni biliyorum.”

Kadınlar hakkında konuşmak için çok gençtim. Hatta bir yerde okumuştum, kadınlar hakkında konuşmak için ikinci kez doğmayı bekleyin, ortalama bir ömür yeterli değil diyordu.

Ona karşı nasıl bir duygu içindeydim tam olarak tarif etmem zordu. Hayranlık, elde var bir. Güvenmek, öğrenmek, dostluk, bunlar da eklenebilirdi. Peki ya aşk? Saçma geliyor değil mi? Bence değil. Bana sürekli delikanlı demesi, ustaca ve bilgece biçim verdiği mesafe zaten yeteri kadar anlaşılıyordu. Benim aşk dediğim de bulmacada çıkan cinsten bir şey değildi ya neyse!

Bir gün, “Bak delikanlı, seninle sohbet çok keyifli. Yaşının çok ilerisinde bir ruhun var. Yine de fazla konuştuk. İki gün sonra önemli bir ameliyat geçireceğim.” dedi.

İlk kez sözünü kestim.

“Yanınızda olmak isterim.”

“Olmaz, gerek yok ama çok teşekkür ederim nezaketin için.”

“İyileştikten sonra görüşeceğimize söz verin o halde.”

“Benim yaşımda hiçbir şey için söz verilmez. Ne olur ne olmaz söyleyeyim, kötü bir *Macbeth* yorumuydu. Torpil geçmiyorum ama senin enerjini çok beğendim, yeteneklisin. Emimin sahne sana çok iyi davranacak. Hoşça kal.”

Bir daha hiç görüşmedik. Masal kahramanı gibi genç zamanlarıma dokundu ve gitti. Ne evini bildim ne adresini ne telefon numarasını. Her buluşmanın sonunda bir sonrakini planlayıp ayrıldık. Varla yok arası bir parıltıydı. Bütün anlattıkları aklımda. Hepsini yazmaya kalksam binlerce sayfa yetmez herhalde. Acemi bir veda bekliyor beni demişti. Belki de haklıydı. Benim gözümde bir kraliçeydi ve öyle bir asaletle yağlı boya bir tabloya dönüştü hikâyesi. Şu an tahminen yüz on beş yaşında ve kim bilir hangi sarayın en dokunulmaz kuytusunda. Kraliçeye her zaman saygılarımla...

Palyaço'nun Günlüğü

XII

"Yaşım yirmi beş," dedim.

"Çok daha küçük gösteriyorsun, genetik herhalde."

"Olabilir, neden merak ettiniz yaşıma?"

"Cümlelerin delikanlı, cümlelerin ağır geliyor sanki. Bazen bana da olurdu senin yaşlarında. Kendimi bana ait olmayan cümlelerin, anlamların içinde bulurdum. Sakın yanlış anlama! Farkında olmadan tüm benliğiyle, tüm masumiyetiyle dalıyor insan okyanus dalgaları gibi cümlelerin arasına. Genç bir cesaret ve zamansız bir açlık hissiyle saldırdım çoğu kez bilgiye, bilinmeze. Öyle olmuyor kendini beslemek, gördüm zamanla. Yirmi beş dedin değil mi? Yaşlı cümlelerle didişmek için çok gençsin. Kendine noktalama işareti gibi davranma, çelişmekten, hata yapmaktan korkma. Kitapta okudun diye bilmem kaç zaman önce biriktirilmiş düşüncelerle kendi yolunu tıkama. Tamam öğren, bil hatta benimse istiyorsan ama kim ne keşfetmişse etmiş, umursama. Bir sürü yanlış bul kendinde gerekirse, bir sürü dilemma, yüzlerce, binlerce anlam-

sızlık yakala dilerseñ hayatında! Senin olduk-larından emin ol yeter. Sadece senin!"

Buna benzer şeyler söyledi hayran olduğum hoca, usta. Aklımda kalanları yazdım işte. Bir gün belki zamanı gelince hatırlamak isterim diye. Belki de kaybolur zaman içinde, bilmiyorum.

Sobalı ev özlemi cümlelere sığmayacak kadar derin. Kalorifer peteği ya da zeminden ısıtma gibi ruhu olmayan sistemlerin anlayamayacağı, ulaşamayacağı kadar derin hem de. Öyle sıhhi tesisat fetişi gibi bir bulanıklık değil, kocaman bir dünya var içinde o derinliğin. En üstte sıcacık bir masumiyetle karşılaşırsınız, gerisini siz düşünün hatta yaşamışlardan, hissetmişlerden dinleyin. (Bu sobalı ev konusu başlı başına bir edebiyat ürünü olmaya aday esasen. Çok hassas bir yanımıza dokunuyor ne zaman lafını etsem. Belli ki bir köşemiz sıcacık hâlâ, tütmeğe devam ediyor masumiyetimizin bacası her şeye rağmen.)

Dün kırkınıcı yaş günümü kutladık. Bir kenara çekilip hemen yazmak istedim. Geç yattım geç kalktım tabii ama aklımda hâlâ düşündüklerim. Ertesi güne bırakılmış değil, uykuyla uyanıklık arasında bir gezinti sadece gecikmenin sebebi.

Elimde bu "özel" yaş için bana yakınlarımın duygularını aktaran mektuplar var. Hediye işte. Herkes dili döndüğünce bir şeyler yazmış.

Yorumsuz saklayacağım. Uzun yıllar sonra açıp okuduğumda neler hissedeceğim kim bilir?

Akşam kocaman bir masanın etrafında toplandık. Yenildi, içildi, eğlenildi. Bir ara -işte o bir kenara çekilip yazmak istediğim an- yabancılaşıp kendime ve masaya dışarıdan, karşı binanın penceresinden bakar gibi oldum. Küçük bir an ama unutulmaz! Kimdi onlar? Nasıl bir araya gelmişlerdi? Sonraları nasıl olacaktı? Mesela yirmi yıl sonra, tekrar aynı sofra kurulabilir ve kaldıkları yerden devam edebilirler miydi? Hayat onlara nasıl bir oyun kuruyordu? Karşı pencereden bakmayı bıraktım, şarkıya eşlik edip muamları üfledim.

Dün elli beşinci yaş günümü kutladık. Şimdi o mektupları okuyorum, masanın fotoğraflarına bakıyorum, bir şeyler yazıyorum. Belki bir gün paylaşırım, belki de hiç!

Canım oğluma, başarılarından çok mutluyum, nice sağlıklı yaş günlerine dileklerimle.

Seni çok seven baban. Mehmet Davran.

Biriktirdiği anılarla geride kalan yıllar, birbirlerini geride bırakma yarışındalar. Ama yine de beni yakalayamazsın Cem..

Merhaba Cem, girizgâha uygun olsun diye çok ama çok gerilere gideceğim. Yıl 1975. (Sayfalar, sayfalar, yaşananlar...) O çocuk oyuncu, evimi, yüreğimi, düşüncelerimi paylaştığım ar-

kadaşım oluyor... Arkadaşlığımız üç yıl süren *Ahududu* oyunuyla dönüyor dostluğa. Ve çehresi değişen Ülker Sokak'taki 44 numaralı ev. Geride kalan oldukça çok yıl var ama dedim ya, yine de beni yakalayamazsın. Yüreğindekiyle sağlıklı nice uzun yıllara, Davranlarıyla. Ben, Ferhan, Özgür, 44 numara seni unutmayacağız Cem.

Arslan abin. (Arslan Kacar)

Benim dünyamın "Cem köşesi" var. O köşede aydınlık, sağlam, yumuşak, ince, temiz, onurlu, hakiki bir cevher saklıyorum. Kararmasın, kırılmasın, kirlenmesin, lekelenmesin, yıpranmasın, çalınmasın diye hep nöbetteyim. Kırkıncı yař günün için bir öğüt geçiyor içimden; sen de kendi dünyandaki cevher köşelerini iyi gözet, sıkı koru. Bil ki onlardan daha değerli bir varlığın hiç olmadı, olmayacak da. İkinci kırka hoř geldin, sefalar getirdin Cem; güzel yaša canım kardeşim.

Füsun (abla) Akatlı.

Hikâyemin üç özel insanı artık sonsuzlukta. O yaş gününden sonra birkaç yıl içinde veda ettiler bu dünyaya. Bana yazdıklarından küçük notları paylaştım sadece. Hatırlama, unutmama kapısını biraz daha aralasın diye. Asıl cümleleri, o tekrar tekrar okuduğum sayfalar benimle birlikte kanatlanıp uçacaklar daha. Hatıralarına saygıyla.

Sadece bu üç dokunuştan sonra gelelim masaya. Bu kez uzaktaki bir apartmanın çatısından bakar gibi hem de.

O masa dağıldı elbette. Kötü bir çözölme, dağılma değil sakın ha! Sadece hayat kadar, zaman kadar ve tabii hikâyeler izin verdiği kadar. O gün unutmuş olabilirim söylemeyi ama şimdi başka bir çatıdan seslenebilirim onlara. İyi ki vardınız o masada, hep sağlıkla, mutlulukla.

Palyaço'nun Günlüğü epeydir yoktu ortalıkta. Kendine ait tuhaf bir zamanlaması var. Bir şey oluyor, sanki iklim değişıyor ve cümleleri ortalığa saçılıyor. Yazmanın büyüüne inananlar için anlaşılır bir durum, sorun yok. Küçük, basit, kıvrımsız öykülerin peşinde koştuğum günlerde bana da sürpriz oldu. Yaşamayı sevmenin, hayatı armağan kabul etmenin, evrenin yolladığı her ne varsa sevgiyle kucaklamanın, hatıraları selamlamanın keyfine okuyarak, yazarak varabiliyoruz. İşte bu yolun en heyecan verici yolcularından biri de günlükler. Şimdi varsın saatler ileri-geri alınsın. Palyaço gülümsemesini saklamıyorsa artık, takvimler ne yapsın? Kim bilir zamanlarından birinde tekrar buluşmak üzere, muhabbetle...

Acı Vatan

Meydandaki dönercinin önünde durdu, bütün şehri selamlar gibi elindeki katlanmış gazeteyi havaya kaldırıp öğle vakti yoğunluğunu yaşayan Essen esnafına varlığını hissettirdi, her zamanki köşesine oturmadan kahvesi masaya gelmişti bile. Ne yapıp edip *Cumhuriyet* gazetesini bulur, koltuğunun altına sıkıştırır ve Hauptbahnhof (ana istasyon) civarındaki meydanlardan birinde oturup saatlerce ölüm ilanları dâhil okurdu.

Kasım 1961’de Düsseldorf’a ulaşan ilk işçi grubundaydı. Uzun süre Gelsenkirchen ve son otuz yıl Essen’de yaşadı. Meydanları selamlama ritüeli, yüzlerce arkadaşıyla birlikte çalıştığı meydan düzenleme işinden kalmaydı.

“İnsanların üzerinde bir hayat tükettiği şu taşlar var ya, onları tek tek biz yerleştirdik, aylarca. Gençliğimizin üzerinde bir medeniyet yükseldi. İstasyonun çıkışına fotoğrafımızı koymuşlardı bir ara, şimdi kaldırdılar. Zaten o meydan işçilerinden toplansan üç dört kişi hayatta. Biri de benim. North Rhein Westfalen’ın belki de en eski ve en yaşlı kahramanı, elli yedi yılını maden ocakları ve kaldırım taşlarına saklamış bir *Gastarbeiter*, yani konuk işçi.”

Almanya'ya ilk vardıklarında yerleştirildikleri yurt ya da göçmen evlerine benzer yapılardan (*heim*) başladı, artık dillere sakız olmuş acı vatan hikâyelerini hızlıca özetledi.

“Şimdi bunları koy bir kenara, burası zaten masal dolu, hangi kapıyı çalsan anlatırlar. Ben sana yirmi altı yaşımın heyecanı, o trenin penceresinden bakarken kendi kendime mırıldandıklarımı söyleyeceğim, sonra da gazeteme dalıp seninle hiç konuşmamış gibi yapacağım.”

Avrupa'ya çalışmaya gidenler, onların yaşadıkları, uyum sorunu, vatansızlık hissi, geri dönmek üzere başlayan gidişlerin bambaşka bir kitlesel fotoğrafa dönüşmesi, sonraki jenerasyonlar ve yepyeni bir insan tipinin ortaya çıkması; çok bilinenli bir denklem gibi ortalıkta hâlâ. Sanatın, edebiyatın en küçük detayına kadar dokunduğu ve dokunmaya devam ettiği, yıllar öncenin kaba söyleyişiyle “Alamancı” konusu. Artık o kadar çok biliyoruz ki ne olup bittiğini, konuşmaya bile gerek duymuyoruz. Oysa büyüyerek devam ediyor bence acı vatan efsanesi.

“Ürkek kedi yavruları gibiydik. Tren toprağımızdan uzaklaştıkça yaşlanmaya başladık sanki. Bir bilinmeze doğru gidiyorduk aslında. Neden mecbur kalmıştık böyle bir şeye. Atatürk olsaydı izin vermezdi diye düşünmüştüm genç aklımla. Taptaze iş gücümüzü doğduğumuz yerde kıymetlendirir, demir ağlar örmeye devam ederdik, fabrikalar kurar, çalışır, üretirdik. Siyasetten anlamazdım, sevmezdim ama hayatı sorgulayan, var olmanın büyüsunü sürekli yüreğinde taşıyan bir gençtim. Belli bir süre çalışıp bir ülkenin kalkınmasına katkı sunacak, ceplerimiz yabancı parayla dolu ülkemize dönecektik. Öyle olmadı işte. Memleket dediğimiz sevgiliyle uzaklaştık, koptuk, başkasının masalında kaybolduk. Geçen gün torunumun çocuğu doğdu burada fakat ben hâlâ biz kimiz, burada ne işimiz var diye soruyorum kendime. Evet, doğru duydun! Biz kimiz? Burada ne işimiz var? Elli yedi yıl sonra bile!!!”

Yıllara, yüzyıllara dayanan yaşamsal tekrarlar, deneyimler, düşünme biçimleri ve hatta zevkler, beğeniler yeteri kadar içtiğinde zamanın suyundan, genetik kodlara, ırk özelliklerine dönüşüyor. Neredeyse altmış yıl önce başlayan bu hikâyenin o insanlara kattıkları da eksilttikleri de sanki ortak genetik özellikleri olmuş gibi. Tatillerde, izinlerde uğradıkları, bazen uzun süre görmedikleri ata toprağı çoğunun psikolojik yakınlık sınırından çok uzakta. Öyle kalabalıklar ki artık, çevrelerindeki bir sürü yabancı da onlardan etkilenmiş ve zaman zaman taklit etmeye başlamış. Döneri ağzının suyu akarak yiyen bir Alman'dan halay çekene, kuru fasulye-turşu ikilisini geleneğine ekleyenden nargilenin şekillendirdiğı Batılı oturma biçimine kadar sayısız örnekle karşılaşmak mümkün.

Yüzlerce akademik çalışma yapılmış, yapılmakta. Başta din olmak üzere birçok önemli parametresi olan ve son yıllarda ana vatandan özellikle siyasal anlamda fevkalade ilgi gören gurbetçi fenomeni muhteşem insan hikâyeleriyle dolu.

“Geri dönmemiz için teklif edilenleri yıllar önce niçin kabul etmedim biliyor musun? Direnmek istedim. O trene koyulup gönderilen gençlerin kendi kaderini kendilerinin çizmesi gerekiyor diye düşündüm. Savaşlar biter, masa başında kararlar verilir, insanlar bir yerden başka bir yere gider, yine savaş olur sonra yine masalar kurulur, anlaşmalar imzalanır, böyle bir dünya düzenini reddettim. Artık sınırlara da o masalara da inancım kalmamıştı. Yerin bilmem kaç metre dibi her yerde aynıydı. Maden ocağı denilen yer sınırların çok ötesindeydi. Kafanı karıştırdım değil mi?”

Hemen ileride başka bir meydan var, adı Theaterplatz. Tiyatro mekânlarıyla süslenmiş sempatik bir alan. Tarihi Grillo-Theater'ın heyecan verici görüntüsüne dalmışken, birlikte kahve içip muhabbet ettiğimiz “genç” gurbetçinin sustuğunu fark ettim. Söylediğini yapmış, aykırı cümlelerle anlattığı öyküsüyle kafamı karıştırmış ve gazetesini okumaya

dalmıştı. Bileğindeki çok eski olduğu belli Omega saati düzelterek konuştuğunda, gözümün takıldığını fark edip “Yola çıktığımızda kolumdaydı, ondan hiç vazgeçmedim. İlk günkü heyecanım taptaze duruyor onun sayesinde,” demiş ve anlatmaya devam etmişti.

“Acı vatan falan yok artık, yepyeni bir düzen var ve adı Euro. Cumhuriyet kurulduğunda neler hayal edilmişti, geldiğimiz noktaya bak şimdi. Kader deyip geçmiyorum ama keşke hasretlerimizden azıcık aydınlık biriktirseydik. Maden ocakları kapandı ama karanlığı hep tepemizde. Torunlarımız yürüyor şimdi meydan taşlarının üstünde, çoğu dedelerinin türküsünü bilmeden hem de!”

Bütün gurbetçi dostlarıma sevgiyle, muhabbetle...

Palyaço'nun Günlüğü

XIII

Unutulmayı istediğini biliyor, hatırlıyorum. Birkaç kez söylemişti. İz bırakmaya çalışmanın, hatırlanmak için çabalamanın çok saçma hat-ta yakışksız olduğunu, mümkünse öldüğü andan itibaren çabucak unutulmak istediğini ortalık yerde söylediğine şahit oldum. Özellikle ya-kınındakilerin böyle bilmesini istiyor, sahici bir vasiyet gibi son zamanlarında sıkça tekrar-lıyordu. Oysa o günlerde ülkenin, yakın coğ-rafyanın, Avrupa'nın bir kısmının tanıdığı bir isimdi. Nasıl unutulacaktı? Böyle bir vasiyet gerçekleşebilir miydi? Daha doğrusu insanlardan böyle bir şey istenebilir miydi? Kabul etseler bile kendilerine rağmen başarabilirler miydi? Unutun, unutsunlar beni!

Bazı insanların sadece belli dönemleri-ni kaydedersiniz belleğinize, biraz da ken-diliğinden olur bu. Her hâli, hikâyesinin her parçası size dokunanlar için durum farklıdır. Onları tastamam bir resim gibi bütün varlığıy-la saklarsınız dağarcığınızda. Sinirli olduğu zamanları hatırlıyorum mesela, kızgın, zaman

zaman öfkeli. Bizim toprağımızda iyi insanlar sinirli olur derler, doğru. İyi bir insandı eminim.

İyi niyetli, sevgi dolu bir yaşam seçmenin buralarda en zor tercih olduğu çok açık. Sabır gibi kocaman bir sonsuzluğa ihtiyaç var direnebilmek için ve tabii ısrarla içindeki öteki kahramanın öfkesini dindirmek, onu ılıman sulara çekmek gerekiyor. Bir yandan kendine söz geçirmek, öte yandan bu insanca ateşi yangına çevirmek isteyenlere dur diyebilmek; yaman bir mücadele bu. Ressam olup sadece tek bir resmin satılmışken genç yaşta veda etmeye karar vermek, senden sonra adına müzelerin kurulduğu, her fırça darbesinin dünyevi bir zenginliğe ulaştığı zamanları aynı elinin tersiyle itmek de bir seçenek elbette. Ya da şiir yazmak, roman yazmak, ruhunu kötülükten arındıramayanların en çok ürktüğü şeyi yapmak; olan biteni kâğıda dökmek! İnadına yaşamak! Her sabah yeniden başlamak. İşte heyecan veren seçeneklerden biri daha. İçinden çıkılamaz gibi görünen her şey aslında küçücük satranç hamleleriyle çözülecek cinsten. Sadece merak ediyor insan bazen, değer mi? Bence değer, kesinlikle. O mevsimleri karşılamak, küçük bir çocukla şakalaşmak, oyun oynamak, azıcık üşütüp nezle olmak, bir şarkı mırıldanıp yürümek, yorgun ayaklarıyla zamanı adımlamak var ya, bunlar için değer.

Az önce otobüse bizden yaşça büyük, kirli sakallı birkaç kişi bindi. Öğrenci olduğumuza tahmin ettiler ve doğrudan bize yaklaşıp "Kardeşler, bugün cuntayı protesto etmek için derslere girmiyoruz," dediler. Hemen ilk durakta inip kayboldular. 1981 Ocak ayı, soğuk bir hava, insanlar ürkek, gergin. Çok genciz,

çok acemiyiz biliyorum. O gün tesadüfen okula gelmeyenlere bile sıkıyönetim tarafından soruşturma açıldı. Kimine göre otobüse binen kirli sakallılar ajandı, kimine göre köşe bucak saklanmak zorunda kalan solculardı. Bugünleri nasıl aşacağız? Bilmiyorum! Sıradan insanların hayatına el koymuş bir güç var sanki dünyada. İşte o güç ne istiyorsa o oluyor, ne kadar isterse o kadar yaşanıyor. Bunları biraz da babamla konuşayım, bakayım ne diyecek? Tahmin ediyorum az çok, aman oğlum dikkat et! Kötülük kol geziyor ortalıkta.

Yol ve yolcu, hem açık seçik taşıdıkları anlamlarla hem de bol metaforlu soyut derinliklerle bir biçimde önümüze düşen iki kelime. Çoğu zaman var olmak kapısında denediğimiz iki anahtar. Basit ve çok yanıyla asil, insana yakışan bir kıyafet gibi sanki. Dönemsiz, her biçimin, her zamanın, her modanın karşılığı olabilen iki figür, iki çizim. Yaşadıklarımızı da yaşayamadıklarımızı da anlamlı kılan, anlaşılır olmak çabası taşımayan, geniş bir kabule ihtiyaç duymadan özümsenen, her dilde anlatılabilen bir adres tarifi. Uzun uzadıya açıklama, yol de yolcu de bitsin, bu kadar net ve açık. Hangi iki kelime böylesine bitmez bir kardeşlik ifade eder, böylesine sonsuz bir anlam yükünü sessizce taşır bilemiyorum.

Geçen gün arkadaşlar arası muhabbetin özeti şuydu; günlük tutanlar genelde bunalımlı karakterler oluyor. Ben ve birkaç kişi karşı görüştük ama biz aynı zamanda günlük notlar alan, hissettiklerini yıllar içinde bir kenara iliştirenlerdik. Diğer arkadaşların kastettiği de esasen, o kişisel notlar hep karamsar ve anlamsızlık, tıkanıklık güzellemesi kıvamında

oluyor, kımse hayatın eglenceli, keyifli yan-larını kaydetmiyor, hep acı hatırlansın iste-niyor şeklindeydi. Her şey yolundayken yazmak ihtiyacı azalıyor fikrini uzun uzun tartıştık. Söyledim onlara, şu konuştuklarımızı da azar azar not alacağım, yıllar sonra okuyunca ne düşüneceğimi merak ediyorum dedim. Şimdi bakı-yorum da epey uzun yazmışım aslında ve bildiğim kadarıyla o zaman günlük tutmayı çok da anlam-lı bulmayan arkadaşların bazıları epeydir not alıyor. Geçenlerde onlardan biri, günlük yaz-mak çok keyifli yahu dedi, hatırlatmadım. Ben-de kayıtlı aslında söyledikleri. Güzel, hoşuma gitti. Günlük dosttur vesselam.

Satırları, paragrafları karıştırın ara sıra. Karıştırın derken eşeleyin demiyorum; sırala-rını değiştirin, ben öyle yapıyorum bazen. Çok tuhaf bir şey oluyor. Tarihlerden işkillenme-den tüm yaşadıklarınızı, zamansız keyifli bir boşluğa salıveriyor bu rastgele dokunuş. Öz-gürlük kokusu alır gibi. Ne zaman hissettiği-nizle değil, nasıl hissettiğinizle biçimleni-yor hikâyeniz. Tabii az da olsa yazmayı deneyen palyaçolar için sözüm. Yazmak okumayı kovalı-yor, okumak yazmayı. Hayatın bu en güzel ko-şusunda keyifli satırlar eşlik etsin hepinize. Sevgilerimle...

Büyülü İlişki

Tek başına yürüdüğünü unutmuştu sanki. Yanında, etrafında birileri varmış gibi tanımadığı insanlarla göz göze gelmemek için sadece önüne ve ileriye bakarak yürümeye devam etti. Telaşlı, endişeli görünmesin diye çok hızlanmadı hatta her zamanki vitrinlere bakarak, kapalı dükkânları önemseyerek, küçük yavaşlamalar ekledi hedefsiz yolculuğuna. Üzgündü ama kendinden bile saklamaya çalışarak uzun caddenin sonuna kadar geldi ve durdu. Arkasına baktı, ağlamaya başladı. Cinsiyetsiz bir karartı gibiydi. Gecenin en derin saatlerinde vazgeçti önceki hayatından. Tek bir büyük adım atmaya, o adımda yitirdiği çocukluğunu bulmaya ve kalan zamanını o masumiyetle tüketmeye karar verdi.

Üniversitenin ilk günlerinde tanıştılar. Kıdemli öğrenciler çaylakların tepesinde dolaşır, daha önce kendi yaşadıklarını yeni gelenlere yaşatırdı. Acemiliklerinden faydalanıp geleneksel şakalar yapılır, özellikle kızlar var olan gruplara dâhil edilir, hocalar ve sınavlar hakkında dedikodular aktarılır ve üniversite öğrenciliğine henüz adım atmış olanlar her yıl kendini yenileyen organik çemberin içine dâhil edilirdi.

Neredesin be oğlum, seni bekliyoruz? Öğrenci işlerinin oradan geliyorum, küçük bir ekip yaptım, kayıt işleri bitsin buraya yanımıza gelecekler. Üç kız, bir tanesi biz yaşlarda. Bir

Fransız okulundan mı ne. Hazırlık okumuş, galiba bir yıl da geç girmiş. Diğerleri küçük ama tipler.

Duble çayların arasında hızlı bir tanışma gerçekleşti ve birkaç yıl takılacakları mekânda ilk sessizlikler, ilk bakışmalar kendilerine uygun köşelere yerleşti. Âşık olduğu delikanlıyla yürüyordu, ne çabuk olmuş bitmişti! Arkadaş grubunun içinden zar zor kurtulmuş ve bir köşede jet hızıyla duygularını anlatmış, bembeyaz teni kızarıklar içinde uzaklaşmıştı. Ancak bu kadarına nefesi yetmesine rağmen, doğru olanı yaptığına inanıyor, cümleleri daha fazla bekletmenin zamansız bir acıyı iyice körükleyeceğini düşünüyordu. Aniden olmuştu ama gerçektir. Dikkat çekici güzelliği, uzun boyu ve sahip olduğu her şeyi kucaklayan özgür fikirleri ilk günden bütün okulda konuşulur olmuştu. Kısa sürede etrafında oluşan kalabalık gittikçe yanına sokuluyordu. Kız okulundan kalma deneyimleri işine yaramadığı zaman fırsat bulup kaçıyor, olan bitene uzaktan bakmaya çalışıyordu. İşte böyle zamanlarda yine onu fark ediyordu. Kalabalığa karışmayan, kendine benzettiği özgür bir hikâyeyi keşfediyor, çevresindeki insan yığınının sıyrılıp, bir görünüp bir kaybolan bambaşka bir varlığın etkisi altına giriyordu.

Dersler, sınavlar hızlanmıştı. Bir süre uzaktan izlemeye devam etti ve sonunda ilk cümleyi kurdu.

Nasıl biri olduğunu hiç düşünmedi, sorgulamadı da. Onun hakkında konuşmamayı tercih etti hep. Meraklı arkadaşlar, yakın dostlar yetersiz bilgilerle fal bakmak zorunda kalsalar da bu büyüğü ilişkiyi hiç ortalığa sermedi. Bu onun sözüydü; büyüğü ilişki.

Elini tuttuğunda heyecanlanıyor, öptüğünde bayılacak gibi oluyordu. Bu kadar basit, bu kadar sıradan olmasına bile koskoca anlamlar yüklüyor, fena âşıkısın sen kızım cümlelerini el yordamıyla toplayıp çöpe atıyor, yaşadığı şeyin bambaşka bir sarsıntı olduğunu düşünüyordu. Bilindik okul aşkları

listesine eklenmek ağırına gitse de çok fazla umursamıyor, sonsuzluğu anlatmaya çalışmanın sahip olduğu her şeye ihanet olduğunu düşünüyordu. Belki de bu yüzden yıllarca ne yaşadı ne hissetti hiç kimse tam olarak bilemedi.

Az önce sen benim en büyük başarısızlığımsın lafını duymazdan gelmiş, böyle bir şeyi duymayı, anlamayı reddetmişti. Bizimki ayrılık bile değil, öyle pişmanım ki kaçmak istiyorum, geçen zamanı unutmak, yok etmek istiyorum. Çok fazla konuşmayı sevmez diye bilirdi ama bu yıkıcı cümleler bir avazda çıkmıştı ağzından. Ezberlenmiş, önceden planlanmış gibi. Dahası da vardı ama onları hissetmiyordu. Tuhaf bir yankı, zor anlaşılır ilkel homurdanmalar gibiydi kalanı.

Beş benzemezden kıymetli bir fotoğraf çıkarmak isteyen sıradan bir kurnazlık karşısında çaresiz kalmıştı. Yıllar önce üniversite öğrenciliğinin ilk günlerinde kapıldığı toz bulutu dağıldıkça, yaşlanmaya başlayan vücudu, yüz hatları ve yine kızarık dolu beyaz teni ortaya çıkmış, gerçeğin takvimi uçup giden yıllarını avucunun içine ilıştirmişti. Lafı eğip bükmeden aldatılmış, hırsızlığa uğramış, ilk gençliği çalınmıştı. Tanımak için hiç çaba sarf etmemeyi maharet saymış, büyülü ilişki yalanını kendi söylemiş, kendi inanmıştı. Kötülükle karşılaşmak değildi bu. Kötünün anlaşılabilir bir kimliği vardı ona göre. Yok edilmek, başına gelen buydu. Ölümünden de uzak bir şeydi yok edilmek. Çok kaptırmıştın kendini, yıllarca uyarmaya çalıştık seni ama umursamadın. Seni önemseyen herkese sırtını döndün.

Yalnız ikimiz varız diğerleri aksesuar dedin. Ne oldu şimdi? Büyülü aşk bitti mi? Büyülü aşk değil, büyülü ilişki. Her neyse işte.

Ayrılığı da kavuşmayı da aşkı da kutsayan çok cümle düşer önünüze. En çok da yalnızlık kutsanır gözle görünür bir yoğunlukta, bireyin yalnızlığı. Hepsinin kendi zaman parantezinde karşılığı vardır kuşkusuz ama hayat bize başka bir

pencere de sunar çoğu zaman. Sonsuzluk içinde karşılığını bulan, zamana direnen, aydınlık bir pencere; yoldaşlık, yol arkadaşlığı. Birlikte yaşlanmaya karar vermiş nice büyülü ilişki gördüm, onlardan bir tanesinin kahramanıydı bu üniversiteli genç kız. Caddenin köşesinde ağlarken gördüm en son, çocukluğunu aramaya karar vermişti. Yolun açık olsun dedim, vedalaştık, bir daha hiç görmedim.

Palyaço'nun Günlüğü

XIV

Aynı dili kullanmaya devam ediyoruz, aynı cümleleri kuruyoruz ama zaman ve dönemler kendine uygun anlamlar yüklüyor iletişimin çekirdeğine. Otuz yıl önce söylediğimiz ya da söyleyebildiğimiz bir şey bugün tehlikeli, sakıncalı olabiliyor hatta asıl anlamının tam tersi bir çeviriyle belgeleniyor. Özellikle günlük dil serseri mayın gibi dolanıyor yılların denizinde. Geniş zamanlara hâkim insanların yanlış bu, anlamı aslında şu, böyle kullanılmaz doğru değil gibi cılız uyarıları kaybolup gidiyor cehalet günlerinde ve konuşamaz, söyleyemez, öz dilini kullanamaz hâle geliyor milyonlarca insan. Resmi kurumlar eliyle kanıksatılıyor yalan yanlış anlamalar, kullanışlar ve elbette yasaklanıyor bütün güzel anlamlar. Dil bilgisi kurallarından çok daha ötede bir şey bu anlam yitimi. İnsani frekansları tıkayan, kısır ve kontrol altında tutulmuş bir iletişim hazinesi çürümeye terk ediliyor. Sondan bir önceki durak da tehlikeli kelimeler, cümleler. Yıllar önce tertemiz bir söyleyişken yıllar sonra suçlu mu-

amelesi görebiliyor bir sıfat, bir deyim, bir atasözü.

Bir gün mutlaka herkes susacak, bu mutlaka olacak. Şu yıllarda çoktan tükendi aslında söylenecekler ama insanoğlu bir ümit konuşmaya devam ediyor. Bir gün bu "tekrar" bitecek, belli bu. Belki de o sessizlik kurtaracak dünyayı.

Artık her şeyi tarif edebiliyoruz ya da bize öyle geliyor. Bir duyguyu, bir durumu ve bir bilinmezi elimizle koymuş gibi tanımlıyor, mektup adresi gibi yolunu yordamını belirtiyor, küçücük hata paylarıyla koordinatlar veriyoruz. Öyle mi acaba? Böylesine değişken, yerinde durmayan, sürekli kendini yenileme hâlindeki hayata bu kadar tartısız, ölçüsüz bir özgüven fazla değil mi? Ya da çok daha bariz bir söyleyişle, biz kimiz ki gözle görünmez bir noktayı bile kendi lisanımızla ölçüp biçiyoruz? Sahiden biz kim oluyoruz?

Dünyanın en yetenekli oyuncularını çocuklardır. Oyun oynama dürtüsü onlara doğanın, var oluşun hediyesidir. Büyümek, o muhteşem yetenekten uzaklaşmaktır. Sırf bu yüzden oyunculuk eğitiminin ilk ve en önemli adımı, bilinen bütün teknikleri kullanarak o dürtüyü yakalamaya çalışmaktır. Çocukluğuyla kavuşma çabası her oyuncunun yolculuğunun temelidir neredeyse. Yıllar geçmesine rağmen bunu başaramayan, kendi çocukluğunun elinden tutması gittikçe imkânsızlaşan yüzlerce oyuncu tanıdım. Çaresizlikleri gözlerinden okunuyordu. Bunun aynı zamanda iyi insan olma mücadelesi olduğu da gün gibi aşikâr. Ruhun bu kadar ince çizgilerinde yol alan bir çalışmanın, kötüleşmek, çocuklukla sonsuza kadar vedalaşmak ve hatta tedavisi zor bir hastaya dönüşmek gibi riskleri olduğu

kuşkusuz. Oyunculuğu anlatmak hayatı anlatmaktır der ustalar, çok doğru. Her insan ayrı bir hikâyedir gerçeği bize, her oyuncu ayrı bir tekniktir, ayrı bir malzemedir, bambaşka bir enstrümandır bilgilerini doğrudan söyler. Hal böyleyken genç bir oyuncu adayının yapması gereken en önemli şey kendi yöntemini keşfetmek ve onu çocukluktaki masumiyetiyle biçimlendirmektir. Bu ucu bucağı görülemez yolculuk bilinen en kıymetli arınma, sayfayı temize çekme çabasıdır öte yandan. Başarabileni hayat hiç vakit kaybetmeden ödüllendirir lakin kişi için o anda bile her şey daha yeni başlamıştır. Kısaca oyunculuk, hep yeniden başlamaktır.

Hava durumundan bahsederek başlayan öykülere öykü, romanlara roman, şiirlere şiir demek çok zor. Daha ilk cümlesi "Yağmurlu ve soğuk bir gündü" olan bir dünyaya hangi kapıdan gireceksiniz? Ya da "Yaz güneşi tepemizdeydi, rutubet yüreğimizi sızlatıyordu," diye konuşmaya başlayan kahramanın elinden nasıl tutacaksınız? Yaşım daha genç, bir kenara not almalı bunu! Öyle ya; bir gün iki satır yazmak gerekir belki...

Geleneği olan, tarihini her köşesinde taşıyan bir mahallede doğup büyümek, insanın başına gelebilecek en güzel şeylerden biri ama en hassas ayrıntıyı atlamadan kucaklamalı bu güzelliği. Her anlamda öğretisi yüksek mahallelerden, yeteri kadar nefes aldıktan sonra ayrılmalı mutlaka. Doğdun, büyüdün ve serpildin. Gördüklerini, hissettiklerini, anladıklarını cebine koyup usulca veda edeceksin. Kalan zamanını yine orada tüketmeye kalkarsan, tersine işlemeye başlar kadim kültürün beslenme yolları. Sen ondan aldıklarınla doyuruyorken

ruhunu, bir anda o seni yudumlamaya başlar. Hem senin için hem de o yıpranmış sokaklar için gereklidir bu yenilenme. Öyle bir yaşam hazinesidir ki mahallende edindiğin, onu başka coğrafyalara götürür ve yaşatırsan kıymeti, parıltısı gün yüzüne çıkar. Durduğu yerde bir gün mutlaka paslanır, çürür. Sen de onunla birlikte çözülür, dağılırsın. Oradan aldıkların artık yaşamsal havayla temas etmiştir. Zamanı geldiğinde onu yeşertecek, yepyeni besinlerle güçlendirecek bölgelere göç etmelisin. Bu tarz öğretilerin en önemli özelliği budur; seni büyütür, besler, kanatlandırır. Başka diyarlara uçmak senin elindedir artık. Mahalle çok esaslı bir mirastır, onu çoğaltan şey de kıymetli bir vedadır.

Palyaço hep yazmış meğer! Bazen durmuş, bazen hızlanmış ama hep yazmış. Yine tarihsiz cümleler vesselam, yine tarifsiz günler, anılar. Nostalji zehrini içmeden onlara dokunabilmek, bir bölümünü paylaşabilmek ne güzel. Söz verdiğimiz gibi, size emanet bundan böyle. Biriktirdikçe sofrayı donatmak ümidiyle, eyvallah...

Veda Ustası

“Artık eskisi kadar telaşlı olmaya gerek yok. Farkında değ il misiniz, dünya bile yavaşladı.”

Bu iki kısa cümleyi tamamlayabilmesi dakikalar sürdü. Çok yaşlanmıştı, hastaydı ve umudunu yitirmişti. Yıllarca içtiği sigara, nefesini çoktan tüketmiş, bildiği, tahmin ettiği sona yaklaşırken göğüs kafesinin tutsağı olmuştu. Bu so-luksuz dönemin sorumlusu benim diyordu, bu yüzden tütün kokulu zamanlarımı suçlayamam. Tek bir isyanım var. Daha çok okuyabilir, daha çok yazabilirdim. İşte buna ıskalamak denir, ıskaladım ben! Hayatı, gördüklerimi ve bildiğim bütün yalanları size bırakabilirdim, yapamadım. Şimdi vaktim de yok nefesim de. Genç bir hemşire girdi odaya, tansiyonunu ölçtü, serumu kontrol etti.

“Nasılsınız bugün?”

“Bilmiyorum.”

“İyisiniz, iyisiniz.”

Hiç cevap vermedi. Bu durumların geleneksel rutinleri vardır; hemşire üzcrinden espriler, sahte mutluluk oyunları gibi. Buna rağmen içimizden biri, hemşiren çok güzelmiş şans-lısın deyiverdi. Zoraki bir gülümseme oluştu yüzünde, nefesini kontrol ederek, gerek yok dedi. Gerek yok bu ısıltılı alış-kanlıklara. İzin verin hak ettiğim gibi veda edeyim. Mutsuz,

pişman ve umutsuz! Çocukken mahallede bir çetemiz vardı. Kötü şeyler yapan değil, iyi çocukların çetesi. Hani, sanki iyiler de örgütlü olabilirmiş gibi. Kötülere savaş açma oyunu kurmuştuk, büyük bir ciddiyetle planlıyorduk tatil günlerimizi. Okullar açılana kadar bu işi bitirmeliydik. Birkaç ay içinde mahallemizde kötülük kalmamalı, iyiler huzur içinde yaşamalı, çocuklar tozpembe sokaklarda büyümeliydi. Yapamadık hem de hiçbir zaman yapamadık. Bugünkü mağlubiyetimizin sebebi bu işte; hep boş zamanlara sıkıştırdık “iyi”nin savunmasını. Tatiller bitip, okullar, işler, yaşamak, doymak telaşları başlayınca hep yarım kaldı ideallerimiz. Kötü bolca zaman buldu kendine, yeteri kadar kök salmak için asırlar ayırdı kendi döngüsüne.

Ziyaretçi sayısı fazlaydı, doktorlar moral açısından bunun iyi bir şey olduğunu ama süreleri mümkün olduğu kadar kısa tutmak gerektiğini söylüyordu. Geçenlerde bir akşam geç vakitte iki tane eski arkadaşı hafif alkollü bir halde uğramışlar, nöbetçi hemşire bu ziyarete izin vermemiş önce, kurallardan bahsetmiş. Sonra ikna olmuş azıcık görmelerine, henüz uyumadıysa beş on dakika uğrayabilirsiniz demiş. Bir tanesi efsane bir aktör diğeri belki de yüzyılın romancısı, kıyamadım. Onları görmek bile beni heyecanlandırdı, kuralları mutluluk lehine biraz esnettim, kusur varsa benimdir dedi. Kusur yoktu, tam tersine okyanusa bir denizyıldızı atmıştı. Üç arkadaş neredeyse sabaha kadar sohbet etmişler hastane odasında. İlk gençliklerinden başlayıp her dakikalarını güzelce temize çekmişler. İnanır mısınız o sabah bütün değerleri, tahlilleri hiç olmadığı kadar iyi çıktı dedi başhemşire.

Tuhaf bir heyecan vardı içimizde. Veda eden cümleler kuruyordu sürekli ve biz anlamazdan geliyorduk. Ustamızdı. Ona bu biçim bir vedayı konduramıyorduk belli ki. Onlarca hoca, usta arasından gönlümüze, hikâyemize dokunan birkaç isimden biriydi. Farkı sahici olması, hayattan damıttığı en te-

miz bilgileri hiç düşünmeden, kendine saklamadan, hesapsızca bizimle paylaşmasıydı. Bütün bunları yaşamız ilerledikçe, birileri bize de ustam, hocam dedikçe anlamaya başlamıştık. Nasıl bir öğretinin mirasçısı olduğumuzu, kaba saba yıllarımız tükendikten sonra fark etmiştik. Şu vedayı azıcık erteleyebilirsek kendimize sahip çıkmış olacaktık. Evet, anlaşılabilir bir bencillikle, o istese bile biz henüz hazır değildik el sallamaya. Oysa o tam bir veda ustasıydı. Bu tanımı ilk kez bir arkadaşımız yıllar önce söylemişti. Yavaşça kendi kanatlarımızla uçmaya başladığımız zamanların birinde, çalışmalar bitmiş, yerimize yeni çıraklar gelmeye başlamıştı. Her birimiz onunla epeydir yan yana olmanın rahatlığıyla, sanki hiç ayrılmayacakmışız, o sonsuza kadar bize öğretmeye devam edecekmiş gibi dolanıyorduk ortalıkta. Birlikte bir meyhaneye gittik. İlk kadehler henüz yudumlanırken içimizden biri, hocam birkaç şey söylemeyecek misiniz dedi. İşte orada, tam da ayrılığa çeyrek kala öyle bir konuşma yaptı ki! “İnsanın asaletle sınıandığı andır ayrılık. Veda etmeyi basit bir şey sanmayın. Her seferinde daha da zorlaşır. Neyse ki hayat hep yakışıklı vedalar çıkardı önüme. Sizlerle harika zamanlarımız oldu, sizden öncekilerle de öyle. Şimdi yeni yolculukların zamanı. Ne kadar şanslıyız ki heybemiz güzelliklerle dolu. Ben den bir cümle kalırsa masalınızda, işte o benim sonsuzluğum.

“Siz de kendi sonsuzluğunuzun, kendi ışığınızın peşinde koşun. Karşılaştık, güzeldi. Veda ediyoruz, bu da çok güzel. İyi yolculuklar arkadaşlar.”

Kadehini bitirdi ve sofrayı bize emanet edip gitti. Haydi gidin artık, yok mu işiniz gücünüz? Olur mu öyle şey diyecek olduk, hepimizi susturdu. Şaka yaptım, hepinizle gurur duyuyorum iyi ki geldiniz, çok mutlu oldum. Fırsatınız olursa uğrayın yine, bir süre buradayım belli. Ağrı kesiciler izin verirse şu kitapları bitireceğim, bir de söz verdim eski bir öğrencime, yarın kısa bir röportaj yapacak benimle. Fotoğraf çekmeden,

sadece ses kaydı dedim kabul etti. Doktorun uyarısına uyduk, dokunmadan uzaktan selamlaşarak ayrıldık yanından.

İki gün sonra ölüm haberi geldi. Röportaj dediği, haki-
katen eski bir öğrencisine rica etmiş, ölümünde paylaşılacak
üzere bir ses kaydı bırakmış.

“Önce ve özellikle rica ediyorum tören falan yapılmasın,
lütfen. Sıradan yolcu etmelerde ne yapıyorsa o kadar. Kimse
hayatını zorlaştırmamasın. Bu bir vasiyet falan değil, hiç sevmem
öyle şeyleri. Bu bir veda. Hayatıma dokunan herkese heye-
canla teşekkür ediyorum. Bir yolculuk daha diye düşünün,
hatırlamak isterseniz sevdiğim şiirleri okuyun yeter. Bilirsiniz
şairlere hep hayrandım.”

Yedi sekiz dakikalık bir kayıt, yine bir veda ustası kıva-
mında, bilgece. Söylediği gibi yeni bir yolculuğa çıktı ve belki
de kendi ışığının son parıltısını bulana dek yola devam ede-
cek. Bize kalan şiir okumak şimdi, belli ki vardı ustanın bir
bildiği...

Bahriyeli

Korktuğumu söyleyemedim. Bahriyeli olmanın bilinen askerlikten farklı olduğunu söylüyorlar. Öyle bile olsa istemiyorum. Kasımpaşa deniz subayı dolu. Annemin çocukluk arkadaşlarının çoğu onlardan biriyle evli. Babam da oldum olası deniz subaylarına hayran zaten. Bizim mahallede bu konu tartışılmaz. Bahriyeli bambaşkadır. İlkokula zaten ikinci sınıftan başlamışım, hep benden büyüklerle okuyorum, şimdi de ortaokul bitti, ufacık halimle Heybeliada'da Deniz Lisesi sınavına gireceğim. Arkadaş sen ileride orduvine rahat gir diye ben ölene kadar askerlik mi yapacağım? Çok ayıp, ne ilgisi var? Seni şöyle beyazlar içinde bahriyeli teğmen olarak görelim yeter. Amiral olmama gerek yok yani.

İlk sınav kolaydı. Heyecanlandım ama yine de kolaydı. Daha çok spor içerikli, koşu, barfiks, şınav, yara izi var mı, boyun bosun uygun mu, konuşmada bozukluk kontrolü falan. Deniz Kuvvetleri Komutanı olmaya adaysın ya, mecburen ortalamanın üstü özelliklerin olmalı fiziken, üniformaya zarar verecek alametifarikaların olmamalı. Anlaması zor değil, haklılar, sonuçta subaylık, komuta kademesi. Geçtim sınavdan. Yazılı sınav hafta sonu ana binada. Biraz ders çalış diyorlar, sınavın zor olduğunu herkes biliyor. Sabah en erken vapurla Heybeliada'ya gittik. Veliler çocukları kapıda teslim

ediyor, kendileri yakındaki çay bahçesinde beklemeye başlıyor. Dualar, muskalar, zihin açıklığı için tam donanmanın göbeğinde gerçekleşen şamanik hareketler, anne git artık ya tamam fısıltıları, aktardan alınıp okunmuş baharat kokuları ve daha neler neler. Hepsi bu masum işçi-memur çocuklarının geleceği için. Zaten uzaktan o anda çay bahçelerine bakan bir uzman hemen tanımlayabilir, sınıfsal kaderin bir araya getirdiği bu kalabalığın ortak dürtülerini. Kendileri için olmasa da çocukları için güvenli, saygın bir yarın. Ha, bir füzenin vurduğu hcumbotta ya da denizaltı denilen araçta olma ihtimali, bomba isabet eden bir muhribin güvertesinden el sallama riski henüz bahse konu değil. Canım kutsal bir meslek bu. Anladım da bir sürü kutsal meslek var! Cepheden evine gönderilen hat ustası hikâyesini duymadınız mı? Hani Atatürk demiş ya; sen evine dn, bu sanatı yaşat ve çıraklarına devret, vatana böyle hizmet et diye. Onun annesi nizamiye kapısında bağrışmış mı, hayır hat mat yok, savaşacaksın, asker olacaksın diye?

Yahu daha sınav sırasındayız, böyle bir yanaşık düzen yok! Sanki birazdan hücum borusu alacak ve yüzlerce tıfıl yüzerek Bostancı'ya geçeceğiz. İlkokuldan arkadaşım da orada, Zeki. Benden iki yaş büyüktür, nasıl da meraklı ve istekli. Bak o girsin kazansın işte, çok istiyor çünkü. Kapıdaki disiplinden üstüme bir ağırlık çöktü. Tek sıra salonlara alındık, sert ve volümlü talimatlardan sonra sınav başladı.

İnsanı tedirgin eden bir sessizlik var yüksek tavanlı salon-da. Göz ucuyla etrafa bakıyorum, herkes harıl harıl soruları çözmeye başladı. Köşedeki devasa pencereden sabah güneşi vuruyor yüzüme. Korunmak için kafamı eğip durmak zorundayım. Eğildike sınav kğıdıyla göz göze geliyorum ama bakış-larımı kaçırıyorum. Tek bir soruya bile bakmak istemiyorum.

Zaman geçmek bilmiyor. Kısa sürede cevap kğıdını verip ıkamam. Oylece bekliyorum. Tiyatrocu ya da futbolcu

olacağım ama burada ne işim var? Ailemin hayalini gerçekleştirmek için mi geldim dünyaya?

Subay olsam mutlu olacak mıyım? Ayrıca donanma da bana meraklı değil zaten. Sonuçta sınav bu, çok istesem de kazanabilecek miyim? Kâğıttakinden daha zor sorular. Belki de kazanmaktan korkuyorum, dokunamıyorum cevap anahtarına.

Bu adaların hepsine geldik daha önce. Mahalleden bir sürü insan, hafta sonu, güle oynaya. Bir daha gelmeyebilirim, bilmiyorum. Bir keresinde babama zorla palet aldırıştım. Hafta sonu tatilcilerini kazıklayan dükkânların birinde kısıtlı parasıyla, daha iyi yüzebileyim diye adamcağız cebini boşaltmıştı. Onu üzmesem mi, soruları çözmeyi denesem mi? Belki de yeteri kadar doğrum olmaz ama en azından denedim derim, uğraştım. İlkokulda ilçe resim birincisi olmuş çocuğa bu yapılır mı? Acaba bütün bunlar başıma müsamerede Yunan generali oynadım diye mi geliyor? Etraftakiler soru kâğıdında sonraki sayfalara geçti bile. Üniformalı bir gözetmen dolaşıyor, mecburen ilgilenmiş gibi yapıp ilk soruya baktım. Çok basit, bir doğrum garanti. Dokunmadım.

Nihayet bir kişi kağıtlarını verdi ve salondan çıkıyor, biri daha, biri daha. Biraz daha bekleyeceğim, inandırıcı olsun. Sonunda ayağa kalktım, kâğıtları katlayıp teslim ettim ve çıktım.

Nasıl geçti, sorular kolay mıydı, sence kazanır mısın? Bilmem, yaptım işte hepsini.

Gazetelerde kazananların listesi yayınlandı, üç kere falan kontrol edildi bizim evde. Sonra konu kapatıldı bir daha açılmamak üzere. Liseden mezun olduktan sonra söyledim; biliyor musunuz, boş kâğıt vermiştim Deniz Lisesi sınavında.

Yetmişli yılların o genç çocuklarından, o gün orada olanlardan kim bilir hangileri giydi üniformayı? Kim bilir kaç tanesi bahriyeli olarak sürdürdü ve belki de hâlâ sürdürüyor

hayatını? Yaşıtlarımdan emekli amiral var biliyorum. Acaba o tarihi binada benimle aynı salonda, ilk basit soruyu çözüp çay bahçesinde bekleyen ailesine selam çakan kaç kişi, sonradan vazgeçti? Ya da kim bilir hangisi en doğru yerdeydi ve bembeyaz üniforma belki de en çok ona yakıştı?

Bir dönemi anlamak için sıradan insanların hikâyesine bakmalı mutlaka. Çünkü o sıradanlık olan biten her şeyden etkilenmiş, dönemin bütün renklerini giyinip kuşanmış bir çıplaklık aslında. Üzerlerinde çeşitli kıyafetler oluyor o insanların ama her koşulda içleri görünüyor, derinlikleri, özlemleri, ayakta kalmak için feda ettikleri masumiyetleri.

Hayat tam da böyle bir şey işte. Senin mi değil mi yine sen karar veriyorsun. Bu bazen cevabını bildiğin bir soru sayesinde oluyor bazen de bilmediğin. İlk sorunun cevabı “sanat”tı. Sonraki sorulara bakmadım zaten, biliyorsunuz...

Yürümek

Uzun yürüyüşlerin, en derin düşünebildiği, en doğru kararları verebildiği zamanlar olduğunu keşfettiğinden beri, konu ne olursa olsun bir sonuca ulaşabilmek için adımların sağduyusuna emanet etmişti hayatını. Neredeyse artık sıradan, gündelik tercihlerini bile yürüyüş sonrasına bırakıyordu. Etrafındaki herkesi bu haline alıştırmış, abartılı bir mizansen gibi kullandığı yürüme ritüelini yakınlarının, arkadaşlarının ciddiye almasını sağlamıştı. Ona bir şey mi soracaksın, yürüyüp gelsin ancak o zaman alırsın cevabını. Diğer insanlar için elbette çok sıkıntılı bu durum onun için huzurlu yaşamının anahtarıydı.

Yaşadıkları, gördükleri her insanı biçimlendirir. Değişmez naturanın şeklen de olsa başkalaşması yeni bir durumdur. İçerik aynı kalsa da artık dikkatli gözler alışık olmadığı bir resimle karşılaşır ve bu tartışmasız zamanın jandarmalığında olur.

İçinden çıkamadığı, sorunlar yaşadığı, her türlü ikilemin saldırısı altında olduğu bir gün, sadece biraz daha nefes almak için tek başına yürüyüşe çıktığı o gün, kendi gezegeninin en büyük keşfini yapmış olarak döndü. Ondaki beklenmeyecek kadar net kararlar, telaşsız analizler ve işe yarar cevaplar dökülüverdi ortaya.

Bir keresinde de yine ikilemler arasında bunaldığı bir anda çıktığı yürüyüşte, kendisi gibi olduğunu düşündüğü yaşça daha büyük bir kadınla tanıştı. Tespiti doğrudu, kadın da karar vermekle yürümenin bağınyı yıllar önce keşfetmiş, bunu sportif bir görünüm içinde kendiyle toplantı yapmaya dönüştürmüştü.

“Yıllar önce oldu bu. Eşimden ayrılmaya karar verdim bir yürüyüşte. Çocuklarım vardı, hayatımın en zor kararıydı. Yeni hayatımı, geçmişle kavgamı, yaş bunalımını, yeniden başlayabilmeyi, tıkandığım ne varsa böyle aştım. Sonra bir baktım, yürürken kendimle karşılaşıyorum. Kendime dostluk ediyorum ve en doğru kararları veriyorum.”

Bu kaçık ruh haline ve bilindik bir yürüyüşle kurulan bu tuhaf ilişkiye ilk kez başkasında tanık olmuştu. Hoşuna gitti ve çoğu kez aynı güzergâhta birlikte yürüdüler.

“Hiç evlenmedim, çocuk çok severim aslında.”

Bu arada, bu muhabbetler her ikisi için de dönüşe yaklaşıırken oluyor, kendi analitik zamanlarından hiç fire vermiyorlardı. Yoksa bu karar ritüelinin hiçbir anlamı kalmazdı.

“Bir gün çocukların olursa şunu hatırla! Anneleriyle mesafeni hep yakın tut, gözlerini, kokusunu asla unutma. Çocukların gittiğinde, hayat seni çocuklarını özlemekle sınıdığında ışığın o kadın olacaktır. Son saniyeye kadar bir annenin gözünde çocuğunun bakışını, teninde çocuğunun kokusunu bulabilirsin. Bu tanrısal bir kurgu, anneler çocuklarını sonsuza kadar bedeninde taşır.”

Benim kısa yoldan dönmem gerek çünkü bir karar verdim, uygulamalıyım. Görüşmek üzere, ben daha yürüyeceğim, bugün herhangi bir karar vermem gerekmiyor.

Kan basıncı ve benzeri tıbbi anlatımların, son dönem yaygın sağlıklı yaşam tavsiyelerinin baş köşesinde sunulan yürümek, insanoğlunun ata sporu kıvamında resmedilen bu devinim, felsefi karşılığını bulmalıydı belki de. En azından

var olmak zehrinin yegâne panzehri felsefe eklenince, hayatı doyuran bir besine dönüşüyordu bu adımlama senfonisi. Hep ileriye ve düşünceler eşliğinde. Zamanın metronomuyla, evrimin baş döndüren ivmesiyle.

Sokak köpeklerinin sanki bir işi varmış, kiralık ev bakıyormuş ya da toplantıya geç kalmış telaşıyla bir yerden bir yere gidişlerine, insanlık tarihinin unutulmaya yüz tutmuş kavramlarını ekleyince ortaya çıkan bir durumdu bu. Nasıl olsa binlerce ironinin, benzetmenin anahtar kelimesiydi. Geleceğe yürümek, kutlu yürüyüş, asla yalnız yürümeyeceksin. Yine de kendi keşfinin bambaşka olduğunu düşünüyordu. Bir çeşit hesap makinesi, ilkel bir abaküs.

Bir gün yağmurlu ve soğuk bir havada yeteri kadar da vakti varken, mış gibi yapmak geldi içinden; yürümüş gibi, beynini, ruhunu kandırmaya çalışarak karar vermeye zaten hazırmış gibi! Olmadı. Düşünceler içinde boğuldu, anlamları yitirdi, basit bir karar verme anını içinden çıkılamaz bir kararsızlık yumağına dönüştürdü. Adım atmakla yaşamanın kopmaz bağıni umursamamak, evreni algılayan tüm duyularını işlemez hale getirdi. Koşarak kaçırdığı fırsatı yakalamaya çalıştı, pişmanlığını nefessiz kalarak saklamaya, kalp atışlarının sesiyle kendine söylediği yalanları örtbas etmeye kalktı. Tam bir hüsrandı yaşadığı. Bir köşede durdu! Yeniden başlamaktan başka çaresi yoktu, en baştan adımlamaya başlamak. Öyle de yaptı.

Orta yaşlı kadına rastlamıyordu epeydir, hani adımlarını benzer duygularla yaşamsal bir karar makinesine dönüştüren. Belki de vazgeçmişti bu saçmalıktan, dönemsel bir yönelim, ihtiyaçtan keşfedilmiş sıradan bir ritüel olduğunu fark etmiş, popüler rahatlama, konfor alanı yaratma yöntemlerinden biri olduğunu anlamış ve son vermişti. Sadece spor olsun diye yapmakla yetiniyor, deniz kenarında biraz tempolu yürüyüp dönüyor, gereksiz bunalımları da hiç taşıtmıyordu adımlarına

belki de. Karşılaştılar söyleyecekleri vardı oysa. Yeni bir boyut eklemişti son zamanlarda yürümek hadisesine: yazmak. Her yürüyüş sonrası iki satır bile olsa not düşüyordu. Bir özet gibi değil sadece hatırlatır gibi. Tek kelime bile yetiyordu çoğu zaman. Böylece her yürüyüşün bir adı oluyordu, bir şifresi, aklını, duygularını emanet ettiği bir sözü. Bir sonraki için anahtar gibiydi, ondan başka hiç kimsenin bilmediği bir kapının anahtarı gibi.

Kendi kendine kurduğu bu çılgın mizansen yıllar içinde sosyal bir yalnızlığa, dışarıdan bakıldığında abartılı bir anlamlandırma çabasına benzedi. En azından yakınları, fiziksel sağlığını korurken ruhsal bir tuzığa düştüğünü, neredeyse günün her saati yürüyerek iyice gerçek hayattan koptuğunu düşünüyorlardı. Gündelik cevapları bile vermekte zorlanması, sıradan bir tercihe bile kocaman bir kararmış gibi bakması yeteri kadar üzücüydü etrafındakiler için. Birileri onun için üzülüyordu, bunu düşünmesi ve bir karar vermesi gerekliydi, yine yürümeliydi.

En son hava kararırken kapıdan çıktı, her zamankinden çok daha hızlı adımlarla yürümeye başladı. Gülümsüyordu, esnafa selam veriyordu ama sanki acelesi vardı. Bu en uzun yürüyüşüydü, en zor karardı. Önceki adımların sonunda, her zamanki gibi aynanın altındaki sehpa bıraktığı deftere notunu almıştı.

“Son...”

Palyaço'nun Günlüğü

XV

Kirlenmiş bir şeyi nasıl olsa kirli ve yıkanacak deyip daha da kirletiriz ya, hayata da aynı muameleyi yapıyoruz zaman zaman. Kötülüğe elimiz dokunduğunda biraz daha kötüleşip öyle vazgeçiyoruz, dilimiz çirkinleştğinde fazladan birkaç zehirli cümle daha kurup öyle susuyoruz. İzi kalıyor ruhumuzda vahşetin, kokusu siniyor ömrümüze ilkel cehaletin.

Kırk yaşında olmanın bir ayrıcalığı var sanki. Gençlikle olgunluğun buluşma noktası gibi. Bu cümleleri küçük bir kâğıda yazalı on beş yıl olmuş.

Sonbahar olsun diye bekleyen bir arkadaşım var. Özellikle o dönemde yaşanan doğal değişimi, dönüşümü her şeyin başlangıcı sayıyor. Hayran bırakan renk cümbüşü içinde mucize bir arınma, yeniden başlama tarifi yapıyor ve bunun evrenin en önemli sır paylaşma, kendi gerçeğini senede bir kez dışa vurma yöntemi olduğunu söylüyor. Bu notu neden almışım bilmiyorum. Bazen böyle oluyor işte. Sonbahardan herhalde.

Tepebaşı'na çıktım, oradan Taksim'e yürüdüm. Trolleybüse binip Beşiktaş'a indim. Vapura binip Üsküdar'a geçtim. Kar yağıyor, deniz sakin ama hava çok soğuk. Yün bere kafamda, pantolonumun altında içlik, kat kat üstlüklerin en üstünde annemin ördüğü V yaka kazak, çift çorap ve geçen kış aldığımız süet bot, yün eldiven; donuyorum! Üsküdar Meydan'dan Doğancılar'a doğru yürüyorum, birazdan yokuş başlayacak. Hızlı hızlı çıkarsam ısınırım belki. Epeyce bir mesafe Doğancılar'daki tiyatro binası, tepede, parkın tam karşısında. Yün eldiven hiçbir işe yaramıyor hatta daha da soğuk yapıyor. Unuttum, hepsinin üstünde babamın eski paltosu var. Göbekli, kilolu olduğu için bol bir kırçillı palto. Vapura binerken kenardaki karlardan bir kartopu yapıp denize fırlattım. Yün eldivenle yapılmaz ki deri olsa tamam. Ellerimi hissetmiyorum.

Cumartesi sabah saat dokuz buçuk. En geç saat onda tiyatroda olmak zorundayım. Oyundan bir saat önce, kural bu. Cumartesi, pazar sabah çocuk oyunları var, sonra matine suare büyük oyunlar. Bu hafta oynadığım çocuk oyunu Üsküdar Sahnesi'nde, büyük oyun da Harbiye'de. Soyunma odasında üstümdekileri çıkarıp kaloriferin üstüne koydum, giyerken sıcak olsunlar. Oyun kostümlerimi giydim, bir bardak ıhlamur aldım kendime. Çaycının bir defteri var, onda adım yazılı, karşısına çarpı işareti koydu. Bu büyük bardak, duble demek. Ay başında toplu ödüyoruz çay, kahve, ıhlamur paralarını. Bazen sorun çıkıyor, ben o kadar içmedim, başkasının çayları bana mı yazıldı diyen oluyor. Şimdi istese veremem zaten. Cebimdeki para eksilmemeli, çok az. Annem evden çıkarken bana mutlaka kahvaltı

hazırlar, tokum bu yüzden. Sabah oyununa poğa-
çayla gelen oyuncular var.

Oyun bitti. Sabahki yolun tersine yürüyö-
rum. Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçip oradan da
dolmuşla Harbiye'ye gideceğim. Artık karnım
aç, matineden önce bir tabak yemek yeter çünkü
matine suare arasında da bir şeyler atıştırmak
gerekliyor. Biraz da ders çalışsam iyi olurdu
ama yanıma kitap falan almadım. Geçen hafta iki
oyun arası soyunma odasında çalışmıştım. Hava
daha da soğumuş sanki. Kaloriferde ısıttığım
kıyafetler anında buz gibi oldu. Beşiktaş'tan
dolmuşla Harbiye'ye gittim, ara sokaktaki lo-
kantada yemek yedim. Her yer kar olmuş, tiyat-
roya yürüdüm, kıyafetler yine kaloriferin üstü-
tüne. Matine bittikten sonra hemen yandaki Spor
Sergi Sarayı'na gittim, kapıdaki görevliler
tanıyor, ücretsiz giriyoruz. Oradaki sosisli
çok güzel oluyor. Basket maçlarını izledim,
karnımı doyurdum, tiyatroya döndüm. Büyükler
kuliste muhabbet ediyor. Oyun kostümünün üstü-
ne bol paltomu giymiştim, aslında yasak kostüm-
le dışarı çıkmak ama benim oyun kostümüm normal
kıyafetlere çok benziyor. Hava kararınca daha
da soğudu, kar hızlandı. Pencereden oyuna gelen
seyircileri görebiliyorum. Suare saat on bire
doğru bitti. Servis minibüsü kalabalık. Belli
yerlerde duruyor sadece, dolana dolana gidiyor
ama başka çare yok. Saat on ikiyi geçiyordu,
Tarlabaşı'nda indim, eve yürüdüm. Annem çorba
yapmış beni bekliyordu. Sabah sekiz buçukta
evden çıktım, üç oyunda oynadım, gece eve dön-
düm. Yarın yine aynı şeyleri yapacağım. Pazar-
tesi sabahı okula gideceğim. Bir tek o akşam
oyun yok hafta arası, diğer günlerde hep oyun
var, hafta sonları da bütün gün çalışıyorum.

Geceleri oyundan donduğumde sınıt arkadaşlarım çoktan uykuya dalmış oluyor, ben mecburen az uyuyorum. Bütün gün okul, geceler ve hafta sonları tiyatro. On dört yaşımdayım.

Çorba çok iyi geldi, sağ ol anneciğim. Bu hafta bana bir deri eldiven alabilir miyiz? Yevmiyemi alınca yani. İyice uykuya dalmadan söyleyeyim; tiyatrodan aldığım paranın hepsini anneme veriyorum, o bana yeteri kadar harçlık veriyor. Kalırsa eve bir şeyler alması çok hoşuma gidiyor. Bu ay zor, eldiven şart.

Çocukluk çok kıymetli bir hazine. Ne kadar kötü şartlarda yaşanırsa yaşansın kıymetini yitirmiyor, ışıltısını kaybetmiyor. Kırık bir tencere kapağıyla büyülü masallar yaratmak, tozdan topraktan umut dolu oyunlar kurmak sadece çocukluğa emanet edilmiş bir armağan. Günlük tutan palyaçoların sırrını sormuştunuz, işte bu. Sır falan değil. Bir köşede unutulmuş çocukluğunuz. Usulca kapıyı çalın, girin içeri. Kaldığınız yerden devam edin oyununuza. Uyku vakti geldiğinde büyüyeceksiniz, aldırmanın. Çocukluk gerçek, büyümek rüya. Siz gerçeğe güvenin.

Dünya yeni bir sofrayı kurmuşken önümüze, herkeste bir günlük tutma koşusu görüyorum, iyi bir şey bu. "Karantina Günlükleri" kıvamında ne telaşlar görüyorum bir bilerseniz! Huzurla takip etmekteyim yaşamak güzel şey diye başlayan notaları.

İki Bin Yirmi Yokuşu

Daracık Tarlabası yokuşunun bittiği yerde tam köşede duruyorum öyle. Yıl bin dokuz yüz seksen üç. Akşam yerini geceye bırakmak üzere. Tuhaf bir sessizlik var şehirde. Belki de moralim bozuk ve endişeliyim gelecek günlerden, yıllardan, ondan böyle. Yeniden âşık mı olsam, okulu mu bıraksam, kendime yeni bir meslek seçip bambaşka bir yolculuğa mı çıksam bilmiyorum. Arkamı dönüp yürüsem mahallem oracıkta, cumbalı evimiz, çini sobamız yerli yerinde. Yokuş yukarı koşmaya başlasam, her şeyden uzaklaşsam, en fazla kaç yıl boşa geçmiş olabilir ki?

Ya da en uzak hangi tarihe kadar yeter acaba nefesim? Yazlık sinema vardı az ileride. Önünde fındık sattığımız günden beri on yıla yakın geçmiş. İşte en fazla bu kadar oluyor, ne yaşarsan yaşa on yıl geçiyor. Şu an bıraksam akışına her şeyi bin dokuz yüz doksan üç olacak, iki bin bile değil. Aman emeklilik işine dikkat et, senelerin boşa geçmesin, bir gün çok pişman olursun diyen babam farkında mı acaba, öyle bir zamanı hayal dahi edemeyeceğimi?

Şu gelen Yüksel Abi. Biraz daha geç vakit, durduğum köşede lüks bir arabanın önüne atacak kendini, sonra kaza yaptırdığı insanlardan hastane parası alıp kaybolacak. Üç beş gün şarap falan derken tekrar aynı numara. Öyle ustalaşmış

ki hep küçük sıyrıklarla atlatıyor. Arabadan inenler hasta-neye götürmek isterse kabul etmiyor, parasını alıyor. Geçen sene sahte zabıta kostümüyle ceza keserken fark edildi, dayak yedi. Artık kaza oyunuyla geçiniyor sadece. Onun için hangi senedeyiz ve daha kaç sene geçecek böyle önemli mi acaba? Geçen ve geçmesi muhtemel zamanla bu kadar haşır neşir olmak, tarihin hangi dönemindeyiz tam bilemeden iki binli seneleri hiç umursamamak kafamı karıştırıyor. Çok uzağız diye unutmak istiyorum mesela iki bin on yılını. Sonrası zaten uzayda boşluk, bilinmezlik diyarında bir karanlık. Otuz yılı hangimizin yaşına ekleyeyim? Babamın, annemin, ablamın? Olmaz! Kendi yaşıma eklersem de olmaz. Denedim biraz, yer sallandı sanki. Yıl bin dokuz yüz seksen üç, bu bilgi doğru, kalan bütün hesaplar yalan. Yüksel Abi çalışmaya başladı galiba, engel olmayayım. Beni görürse köşede çekinir belki.

Şöyle hızlı bir hesap yaptım kafamdan, askerlik falan derken hayatın kabasını atmam doksanların başına denk gelecek. İki binli yılların başlamasına çok var ve o günler geldiğinde ne olacak meçhul. Bir an önce yaşlanmak istiyorum sanki. Sadece bu bilinmezlik duygusu içimi kemiriyor. Yokuş yukarı koşmaya başlasam şimdi, tepeye vardığımda sene iki bin yirmi olsa mesela. Otuz yedi yıl geçmiş olsa. Hayat yokuşu dedikleri böyle bir şey olsa gerek. Çıkmak-inmek kısmına hiç girmiyorum. Yokuş işte!

Sayılar, seneler, yaşananlar çok acayip bir denklemin içinde, kar taneleri gibi birbirine dokunmadan dökülüyor bugünün üstüne. Genç bir adamın tıkandığı anı kolluyor ve ortalığı kaplıyorlar. İşte böyle anlarda çok daha zor oluyor o yokuşu inmek ya da çıkmak. Düşen her parça ayakta durmayı zorlaştırıyor, yürümek, koşmak ne mümkün. Böylesine kaygan bir zeminde hangisine tutunacaksın, yıllara mı?

Birazdan arkadaşım ile buluşup Çiçek Pasajı'na gideceğiz. Sohbet mutlaka zaman, seneler gibi bir şeylere gelecek ve ben

gençliğimin ilk kadehlerinde bu konuyu halletmeden kalkmayacağım masadan. Gerekirse Madam Anahit'e sorarım. Akordeon da çözemeyecekse bu denklemi, yokuş yukarı koşmaktan başka çare yok. Yaşı ilerlemiş olanların, çok önceden bu yolları adımlamış büyüklerin emniyet dolu, aman dikkat et tedirginliğiyle başlayan cümlelerini duymak istemiyorum. Sadece kendim hayal etmek istiyorum o yokuşun sonunda nereye varacağımı. İki binse iki bin, iki bin yirmiyse iki bin yirmi. Bir başıma anlamak istiyorum böylesine sır dolu bir takvimin her sayfasını.

Uzay 1999 izliyorduk yetmişli yıllarda. Daha on altı yıl var Ay Üssü Alfa'nın yeryüzüne dönmesine ama fotoselli kapılar açılıp kapanmaya başladı bile her tarafta. Senelerin fütursuz koşusunu anlamak, gözümün önündeki yokuşun sonunda neyle karşılaşacağımı bilmek istiyorum ama bu sorunun endişesiz tanığı olarak bitirmek niyetindeyim yolculuğumu. Evet, belki de sonraki endişeleri yok etmek için şimdiyi harcıyorum azıcık. Yine de çözersem düğümü, belki o zaman babamın yaptığı hataları yapmam, genetik kırgınlıklar yaşamam ve yaşlandığımda anlatacak huzurlu bir öyküm olur.

Yıl hâlâ bin dokuz yüz seksen üç, yer Tarlabası yokuşu. Son yarım saattir kafamdan bunlar geçiyor. Yıllar sonrasını tahmin etmek, fal bakmak, geleceği görmek, olacakları keşfetmek değil asla düşlediğim. Sadece felsefesini kavrayıp tek nefeslik bir an için iki binlere gidip dönmek istiyorum. Kendimle karşılaşıp döneceğim, o yıllardaki kendimle.

Şu andan itibaren bu dar yokuşun adı benim için iki bin yirmi yokuşu. Tam otuz yedi yılım var. Yokuşun sonunu hep merak edeceğim ve bir anlık bile olsa gidip görmeyi hep isteyeceğim.

Başardım, yıl iki bin yirmi, ben oradayım. Bir anlık demiştim, hemen dönmeliyim. Neler gördüğümü bin dokuz yüz seksen üçte anlatırım.

Arkadaşım geldi, dar yokuşun köşesinde küçük bir kaza oldu. Çiçek Pasajı'na doğru yürümeye başladık. Endişe duymuyorum artık çünkü olacakları biliyorum.

Darülbedayi

I

“Tiyatro yanıyor Mehmet Abi!” diye bağırdı mahallenin gençleri. Dönemin aksesuar şefi pijamasını henüz giymiş, sabah okuyamadığı gazetesini okumaya başlamıştı. 1970 yılının Nisan ayında bir gece vakti babamı Aynalıçeşme’den Tepebaşı’na terlikleri ve pijamasıyla koşmaya çalışırken hatırlıyorum. Dumanlar evimizin içine kadar ulaşmıştı çoktan. Önceki yıl küçük bir yangın daha atlatan efsane Dram Tiyatrosu Darülbedayi’nin göz bebeği, kısa bir sürede küle döndü. Binanın arka tarafındaki aksesuar deposu büyük bir çabayla kurtarıldı. Şimdilerin paha biçilmez müzelik aksesuarları işte o yangının en kıymetli tanıklarındır. Seneler içinde onlarca kez bir Darülbedayi Müzesi oluşturmak için çaba sarf edildi ama bütün girişimler başarısız oldu. Takip eden yıllarda Türk tiyatro tarihinin muhteşem eserlerini barındıran aksesuar deposu oradan oraya taşınıp durdu. Gönderildiği her alan kısa sürede kıymetlendiği için başka bir ücra köşeye tıklan bu canlı müze, otobüs garajları, rutubetli perşembe pazarı depoları gibi alanlarda göçebe hayatı sürdürdü. Seksenlerde gönderildiği Kasımpaşa Hamamı’nı lağım suları basınca, yine şef Mehmet ve arkadaşları yarı bellerine kadar balçık içinde gün-

lerce Darülbedayi'nin ilk oyunu olan *Çürük Temel*'den kalma parçaları ayıklayıp temizlediler.

Muhsin Ertuğrul, yanan, eriyen mumlara benzettir Darülbedayi emektarlarını. Benim çocukluk masalım da onları çok kıymetli aksesuarlarla ve yitirdiğimiz o eşsiz Dram Tiyatrosu'nun yanmasıyla betimler. Tiyatro'nun gençlerinden Beklan Algan ve arkadaşlarının da çabasıyla kül olan bina'nın yerine Tepebaşı Deneme Sahnesi yapılır. İptidai ve yetersiz bir mekân olmasına rağmen geleneği taşımaktadır ve üretime önemli katkılar sunmaktadır. Yeni dönemin Belediye Başkanı ustalarımıza söz verir: "Merak etmeyin Deneme Sahnesi'ni yıkacağız ama yerine sizin için modern bir tiyatro salonu yapacağız." Bahsettiği proje şu an Tepebaşı ve Pera'nın yüz karası olan televizyon binası. Gerisini uzmanlarına bırakıyorum.

Hamdi Şarlıgil ustadan görevi genç yaşta devralan aksesuar şefi Mehmet Davran'ın emekliliğine kadar kendi özel merakı ve çabasıyla biriktirip koruduğu ve müzenin ilk adımları sayılacak muhteşem eserler günümüzde hâlâ o eski depo mantığı içinde nefes almaya, yaşamaya çalışıyor.

Cumhuriyet'ten eski bu muhteşem kurumdan bahsederken bir yangınla ve o yangından kurtarılan aksesuarlarla başlamak istemezdim ama hem çocuk tanıklığım hem de neredeyse hayatımın en yoğun ve en önemli dönemine dair kişisel hikâyem bana şunu söylüyor: Darülbedayi çoktan yandı, bitti, kül oldu. Hem de hepimizin gözleri önünde. Sadece kenarda köşede efsane ustaların dokunduğu aksesuarlar, kostümler, cılız hatıralar duruyor ve belki bir ümit onlar, bu asil geleneğin tekrar yaşamasına vesile olur. Öyle ya, Vasfi Rıza'nın kullandığı monokl, Behzad Butak'ın belindeki hançer oracıkta, üstleri yüz yıllık terle kaplı halde duruyor. Kaç yangına daha dayanırlar kim bilir?

Yüzlerce yıllık deneyimlere, önceden sonraya aktarılan öğretilere dayanan bir sisteminiz yoksa geleceğinizden bah-

setmek mümkün değildir. Oluşan köksüz parıltının çabucak söneceği ve üretiminizi olumsuz etkileyeceği, hele konu tiyatroya ise üzücü bir gerçektir. Mesela son dönem örneklerinden bir tanesi Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi, yıkılıp yeniden yapıldı. Hiç laf etmeyin, o eski binayı yıktık ve yerine modern bir bina yaptık! Projeye karar verenin, çizenin, uygulayanın geleneğe vurduğu darbeden haberi bile yoktu. Hiçbiri mühendislik, mimarlık etkinliklerinin mutlaka bir hikâyeye ihtiyaç duyduğunu bilmiyordu. Herkes ustaları ve anlatılarını dinlemeden parlak taşlara, kumaşlara, ruhsuz dış cephe tasarımlarına odaklanmıştı. Oysa eski binanın girişinde ayaküstü bir çayhane, kulislere ve sahneye komşu bir buluşma mekânı vardı. Orada günün her saati tiyatroyun tüm jenerasyonları karşılaşır, birbirinden etkilenirdi. Küçükçük pratik bir alan içinde yüzlerce yıllık bilgiler, hatıralar, teknikler... Tiyatroyun tüm hafızası ortalıkta dolardı, herkesin üstüne sinerdi. Basit gibi gelebilir ama bir bardak ıhlamur isterken kurduğunuz yanlış bir cümle, herhangi bir davranış ya da söyleyiş hatası bile anında düzeltilir, oyunlar, rejiler, oyunculuklar, sanatın her dalı en şık cümlelerle büyümenize eşlik ederdi. Geleneğin emektarları, ustalar, hocalar küçük yürüyüşlerinde mutlaka uğrar, gençler onları tanır, bilir, dinler ve onlara saygı gösterirdi. Kısacası burayı yok edip yepyeni projeye bu duyguyu taşıyacak bir köşe koymayan hikâyesizler, usta-çırak bağını bıçak gibi kesti. Bunun gibi yüzlerce yok edici darbe oldu zaman içinde. Aslında yangın devam ediyordu, kimse farkında değildi.

Ortalıkta iyice kirlenmiş kadrolar, atamalar, repertuvarlar, yönetmelikler gibi konulara yeri geldiğinde dokunup çıkacağım ama en kıymetli bulduğum, olmazsa olmaz diye bildiğim gelenek, Darülbeyti geleneği yok olmaya yüz tutmuşken görev bildim tanıklığımı yazmayı. Sayfalar, satırlar yetmeyecek farkındayım. Neresinden başlasam telaşımı an

cak çocukluğumun en hüznü yangını hatırlamak bitirdi ve başladım. Şimdi hikâye tadında akmaya başladı ruhumdan yakın tarihin üstü örtülü yalanları.

Yetmişlere dönerek bitirelim şimdilik bu dost muhabbetini.

Maaş zarflarına yaşlılar emekli olsun artık, gençlere yer açılsın notlarını ilıştirenler de oldu o yıllarda, her sahneyi kendi karargâhı gibi kullanan beli silahlı abilerin slogana boğduğu prodüksiyonlar da oldu. Bunlar hep yangındı ama o küçük çayhanede vücut bulan gelenek her seferinde söndürmeyi bildi. Darülbedayi bir Türkiye özetiydi esasen. Bir gün fark edilirse sonsuzu kucaklayabilecek kadar güçlü bir geleneğin varlığı, belki o zaman bizi yakıp bitiren yangınları söndürebiliriz. Dilerim o gün hâlâ dumandan, isten etkilenmemiş aksesuarlarımız, köşe bucağımız, kıymetli anılarımız kalmış olsun.

Darülbedayi

II

Çocukluk dediğimiz hazinenin tamamı Darülbedayi'dir benim için. Ne mutlu ve ne hüznü ki hatıralarım hâlâ tapta-ze. Kendini sakınan bir masumiyetle gönlümün en ışıklı yerinde duruyorlar. Şimdi nereden çıktı diyorum bu tanıklık ifşası? Yangın bitti, dumanlar tütüyor, iş işten geçti. Kibriti çakanlar ile söndürmeye çalışanların çoğu el ele göçtü bu dünyadan. Kalanları üzmemek, gidenlerin ruhlarını incitmemek yakışır çocukluğuma. Öyle yapıyorum. Kavuk devreder gibi bırakıyorum cümleleri tarihin boşluğuna, biraz da dua niyetine.

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu provasındaız. Gülistan Güzey, Behice Boran'ı oynayacak, daha kimler kimler. Sevgi Soysal'ın kitabı oyunlaştırıldı, işin başında Çetin İpekkaya var, büyük tiyatro adamı, efsanelerimden. Asistanlık yapıyorum ve genç jandarmayı oynayacağım. Prova bitti Tepebaşı Deneme Sahnesi'nde, evlere dağıldık, bir daha geri dönmedik. Darbe...

Evler aranıyor, prova notlarını aceleyle yaktık çini sobada, çok üzgünüm. *Şafak Karakolu* için de çok üzgünüm. Türk Tiyatrosu'nun borcu var bu oyunlara. Darbenin atadığı Coşkun Paşa ve arkadaşları genel provada izleyip bir emirle

kaldırdılar *Şafak Karakolu*'nu. Ertesi gün perde açacak, seyirciyle buluşacaktı.

Listeler olduğu söyleniyordu, doğrudu. İki liste açıklandı ve tiyatronun çok önemli isimleri 1402 denilen kanunla atıldı. Yerinden yönetim denemesiyle parçalanmış Darülbedayi, sağlam bir darbe yedi ve yaralı güvercin misali kaderine boyun eğdi. Kendi evlatları sokağa atılmıştı, tam yetkiyle atanan Vasfi Rıza Zobu bu kıyıma engel olabilir miydi bazen hâlâ tartışılıyor, bence olabilir. Çoğu rahmetli olmuş bazı isimlerin hocayı yanlış yönlendirmesi gibi sağlam bir detay da var ama olsun. Bu bölüm kendi başına bir kitap konusu. Sönük ve hüznü iki yılın sonunda tekrar “demokrasi” ve belediyeye bağlı Darülbedayi'nin başına yeni bir atama yapılacak. Pozisyon meraklıları bir an önce ortalıkta dolaşan isimlerden hangisi gelecek bilmek istiyor. Öyle acayıptır ki yakasındaki rozetlerden iktidarda kimin olduğunu anladığımız abilerimiz bile var. Bak rozete, altı ok olabilir, şahlanmış kırat olabilir hatta kara kuvvetleri amblemi bile olabilir, öylesine. Hayat işte, bu dostların tamamı kedi rozetleri takmak zorunda kaldı, bu hiç hesapta yoktu.

Yıldız Kenter'e teklif edildi, hoca kabul etmedi, o zaman isim önermesini istediler ve hariciye kökenli Devlet Tiyatrosu Baş Dramaturgu Gencay Gürün bir sabah kapıdan girdi. Darülbedayi için yeni bir dönem başlıyordu. Kedilere ve sahnede güzel kızlara, güzel erkeklere meftun Gencay Hanım muhteşem bir dönemin ilk adımlarını atmaya başladı. İnanılmaz bir repertuar, dünya çapında prodüksiyonlar, kurum içi eğitim, yenilenme, anlatmakla bitmeyecek kadar mükemmel bir dönem. Sevapları fazla olmakla birlikte acı veren günahları da olan tam bir altın çağ. Benzer her dönem gibi kendi zaman dilimi ve dinamikleriyle değerlendirilmesi gereken özel bir süreç, özellikle ilk beş yıl. Sonra mahkeme yoluyla birer birer haklarını alan 1402 mağduru Darülbedayi evlatları kuruma

dönmeye başladı. Bazıları 12 Eylül öncesi maaş alabilme gayesiyle yerleştirildikleri garip kadrolardan tekrar hak ettikleri sanatçı kadrosuna alındı. Aslında keyifli bir kavuşma yaşıyordu ta ki Nurettin Sözen belediye başkanlığını kazanana kadar. Gürün ve Darülbedayi için ikinci dönem başlamıştı. Eski solcu abilerin önderliğinde kurum içi yine karıştırılıp belediye koridorları adımlanmaya başlandı ve sanatsal-idari iktidarı ele geçirmek için son derece keyifsiz bir dönem hortlatıldı.

Hikâye bu ya, bu karışıklıkta başı çeken isimlerin çoğu sonraki yıllarda Gencay Gürün'ü mumla arayacak ve karşılaştıklarında sevgi gösterisinde bulunacaktı. Tam beş yıl Genel Sanat Yönetmeni'ni devirmek için uğraştılar ama başaramadılar çünkü karşılarında İnönü ailesi ve Deniz Baykal gibi ağır toplar ve elbette Gürün ailesinin kuvvetli devlet geçmişi vardı.

Sözen faciasından sonra belediye başkanlığı seçimi bir sürprizle sonuçlandı ve Refah Partisi kazandı. Tarih böyle yazmalı, buna eminim ve tanığım. Tiyatroyla pek de ilgisi olmayan yeni belediye yönetimi, Darülbedayi iktidarını Gürün karşıtlarına verdi. Özgürlükçü bazı abilerimiz bana göre büyük hata yaptı ve ikram edileni hemen kabul etti. Gencay Gürün devrilsin de nasıl olursa olsun. Bugüne de dokunan bir kayıplar döneminin başlangıcı oldu bu. Geçiş döneminde elde ettikleri Darülbedayi yönetimini tek bir sezon güç bela koruyabilen Gencay Gürün karşıtları başarısız bir dönem yaşadı ve bir daha kavuşmamak üzere iktidarı kaybetti. O kadar gözü kapalı bir halleri vardı ki; bakın Faşist Gürün gitti yerine özgürlükçü Erol Keskin abimizi getirdik, ilk iş genel sanat yönetmeni odasındaki çift kapıdan birini söktürdü, tiyatroya demokrasi getirdi, herkes kapıyı vurup girebilir dediler. Oysa Erol Abi tüm masumiyetiyle, kapıyı açınca ikinci kapıya kafamı çarpıyorum, çift kapıdan birini sökelim demişti, oradaydım.

Farkındaysanız eleştirsem de yapılan bazı şeyleri yanlış bulsam da cümlelerime özen göstermeye, abilerimiz ablalarımız tadında aktarmaya çalışıyorum çünkü her ne olursa olsun onlar hâlâ çok kıymetli benim için.

Sonraki karmakarışık yılların birinde, seçimle gelmiş iki yönetim kurulu üyesi olarak Macit Koper ve ben belediyenin tiyatrodaki yanlış tasarruflarına dikkat çekmek için istifa etmiştik, koskoca kurumdan bir kişi hariç hiç kimse, seçtiğimiz insanlar niçin ayrılıyor, ne oluyor demedi. Yönetmelik gereği yeni seçim yapıldı, içimizden birileri aday oldu ve cazibeli yöneticilik makamına sarılıp devam ettiler. O gün bu duruma isyan eden ve ne oluyor diye soran tek kişi rahmetli Arslan Kacar'dı.

Seneler içinde atlaya zıplaya özetlemeye çalıştığım şey esasen bir imkânsızın peşinden koşmak. Yaklaşık elli senelik bir olay örgüsü bu. Birçok arkadaşımızın balıklama atladığı Darülbedayi iktidarı bana son kez teklif edildiğinde nazikçe reddettim ve emeklilik dilekçesi verdim. Dram Tiyatrosu yangınıyla başlayan hikâyem işte böyle son buldu.

Darülbedayi Türkiye'dir derdi ustalar, öyleydi gerçekten. Geleneği aydınlıkla, gelecekle buluşturmanın en kıymetli anahtarıydı. Şimdi artık her şey değişmeli. Yepyeni bir dünya var ve bu asil kurum o dünyada mutlaka yerini almalı. Aksi hâlde o yanan, eriyen mumların canı acıyacak biliyorum.

Palyaço'nun Günlüğü

XVI

Kar yağdığında Yıldız Yokuşu bambaşka oluyor. Doğduğun şehir sanatsal bir özetle karşına çıkıveriyor. Arabalar kaymaktan, kaza yapmaktan korkmaya başladığında, sen baş başa kalıyorsun bembeyaz bir sonsuzluk yokuşuyla. Küçük bir adımla Boğaz'ın sularına dokunabileceğini biliyor ama denemiyorsun. Bu yokuşun karla kaplı hâli insana zaman kazandırıyor.

Yaşamakla, geçen zamanla tuhaf bir savaşı var insanın. Ne kadar insan varsa o kadar. Her savaş diğeriyle de savaşıyor, savaşların savaşı gibi kaotik bir fotoğraf önü sonu. Genç bir üniversite öğrencisiyim, heyecanlarım, acemiliklerim, yerinde duramayan fikirlerim var. Kendime dair net bilgiler bunlar. Savaşım gizli saklı geliyor bana, etrafa çaktırmamaya özen gösteriyorum ama küçücük bir şiir okuyunca ele veriyorum sırrımı. İşte o tuhaf savaşlar yumağı beni de sarıp sarmalıyor bu durumda. Karla kaplı Yıldız Yokuşu'na sığınmam bundan belki de. Seksenlerin bir yerindeyim, İstanbul elimden tutuyor, yol gösteriyor. Ben yine de

kendime kızıyorum. Daha ne yapsın koca şehir? Oğuz Atay'ın hocalık yaptığı okuldayım, her taraf kar altında, annem ekmek kızartıyor belki gelirim diye, dönmemi bekleyen insanlar benim yerime üşüyor bu soğuk günlerde. Oysa ben...

Geçmiş günlerin hepsini bir sandıkta saklıyor gibiyim. Ne zaman canım istese açıyorum kapağı, hangisini istersem çekip alıyor ve yeniden yaşıyorum. Yüzlerce yıl aynı şeyi tekrar yaşamak gibi. Uсталıkla yapıyorum bunu, heyecanla yapıyorum. Daha önce yaşadığım için olabilecekleri biliyorum, sonunu görüyorum ama yine de heyecanlanıyorum. Ne tuhaf ki değiştirmek istemiyorum. Geçmişte ne varsa seviyorum. Onlarla tekrar karşılaşmak bana yetiyor. Her seferinde günü geceyi son demine kadar tüketiyorum, hiçbir zamanı har vurup harman savurmuyorum, kıymetini biliyorum. Böyle yaptıkça sandığım daha çok doluyor, tıka basa gün doluyor.

Çok yaşlı bir adam vardı yetmişli yıllarda. Ayda bir kere hafta sonları bize uğrar, çay içer, annemle babamla sohbet eder giderdi. Akraba değil, yakın bir tanıdık değil, hiç kimse değil. Darülaceze'de yaşıyormuş, bütün yakınları ölmüş. Sağlığı da fena değil hani. Bazı hafta sonları çıkıp dolaşma hakkı varmış. Yıllar önceden bir komşuluktan mı ne babamları tanıyormuş. Hayatta kimsesi olmayan değişik bir adam...

Sadece bizimkileri azıcık tanıdığı için uğramaya başlamış, babam da hiç bozmamış bu oyunu. Çok acayip değil mi? Seni bilen kimse yok dünyada, yoksun. Güneşli bir günde dışarı çıktın, ne yapacaksın?

Başınıza ne geldiyse başınızın üstünde yeri olmalı. Misafir ağırılıyormuş gibi ağırlamalı

hayatın bize sunduklarını. Kapıyı çalan acıyı da mutluluğu da aynı sofraya davet etmeli. Sahici bir gülümseme ikram etmeli gelene gidene.

Hiçbir yere gitmeyenleri bilir misiniz? Coğrafyalardan, şehirlerden, ülkelerden, mahallelerden gitmeyenler. Unuttuğumuz bir ırktır onlar. Doğarlar, büyürler ve öyle kalırlar. Özlemekten korkarlar, özlenmekten de. Durdukları yerde kök salar sımsıkı tutunurlar kendi dallarına. Gitmek ölüm gibidir, kalmak sonsuzluk; böyle derler, böyle hissederler. Hiçbir yere gitmeyenler kimsesizdir, öksüzdür, yetimdir. İki satır yazar silerler, aynı şarkıyı yıllar boyu dinlerler. Sesleri buğulu, gözleri ağlamaklı, gülüşleri utangaçtır. İsimleri bilinsin istemezler. Dönenleri karşılar, gidenleri görmezler. Yaşılsalar da bilmezler. Hiçbir yere gitmeyenler cevapsız mektuplar gibidir, küçük bir çekmecenin köşesinde unutulmayı beklerler.

Eski fotoğrafları çok önemsiyoruz, iyi değil bu. Hani fazladan anlamlar yüklemek var ya, öyle bir önemsemek. Her seferinde yeniden baktığımızda o güne kadar hiç görmediğimiz bir detayı fark etmek umudu, nostaljinin gündelik arabeske kurban edilişi ve çaktırmadan bugünün fotoğrafını üstüne koyup aradaki bilmem kaç farkı bulmak çabası çok belli oluyor. Eski fotoğrafları kanıt diye sunuyoruz işte kendi mahkememizde, anlamıyor musunuz?

Geçmiş zamanlardan günlük parçacıkları paylaşırken bugün kaçınılmaz bir dönüşümle karşı karşıya kaldık. Şimdi ne yazıyorsak yüzlerce yıllık sorumluluk var üzerimizde. En azından ben böyle hissediyorum. Siz bunları okuduğunuzda birkaç hafta geçmiş olacak ve virüs salgını felaketi dünyayı neye benzetmiş olacak kesti-

remiyorum. Cehennem benzeri yakıcı bir sona mı, yoksa geçti artık çıkın evlerinizden, sarılın birbirinize, çöpe attığınız hayatın kıymetini bilin artık, bu bir sınavdı geçtiniz iyimserliğine mi? Hangi fotoğraf bekliyor bizi? Elinizde günlüğün bu kadarı varken hangi yağlı boya tablonun içindeyiz şimdi? Dilerim daha güzel olmuştur her şey. Balkonlarda söylenen şarkılar sokaklara dolmuştur, yeni tip füzelerin yerini senfonik enstrümanlar almıştır. Yaşlıları feda etmekten bahseden matematik formülleri Pi sayısının asaletinden utanmış, geçmişin öğretileri kuşatmayı kırmış, yaraları sarmıştır. Kısacık bir sürede dilerim insanlık kazanmıştır. Sağlık olsun! Ne güzel bir söyleyiş. Hem de hepimize, hem de hep. Bugüne ve yarına! Sıhhatinize...

Mösyö Dimitro'ya Mektup

Lades kemiği diye bir şeyi ilk kez sizden duymuştum. Bilmem hatırladınız mı Mösyö Dimitro? Galiba 1970 yılbaşı gecesi. Küçük, üç katlı bir evin üst katındaydık biz, annem hazırlık yapmıştı, yeni yıla birlikte girmek üzere toplanmıştık. Sizin sevdiğiniz gibi patates kızartması, pilaki, çoban salata, ortada büyük bir tavuk. Hindi değildi nedense. Daha bir sürü meze vardı da ben sizin tabağınıza aldıklarınızı söylüyorum. Unuttum, bir de cacık ve beyaz peynir. Yanı başınızda rakı şişesi, sakiliği daha önce duymuştum. Babam masada ne varsa silip süpürürken siz sevdiklerinizden azar azar tabağınıza koydunuz ve bir daha hiçbir şey almadınız sofradan. Ben aslında hep Dimitro Amca derdim size ama annem ile babam, mahalledekiler Mösyö Dimitro derdi, benim de aklımda böyle kalmış. Aslında amca demek daha çok hoşuma giderdi o zamanlar.

Sofra adabı, rakı nasıl içilir, çatal, bıçak nasıl kullanılır ve nasıl sohbet edilir... Hep sizi izledim. Bembeyaz saçlar, hafif çelimsiz zayıf bir vücut, genelde gri tonlarda takım elbise ve gömlek. Kravat hiç hatırlamıyorum, sevmezsiniz herhâlde. Yaşlı bir yüzünüz vardı, kara kalem çizimlerdeki gibi derin hatları olan ve gözleriniz, gözlerinizdeki çocuksu ifade... Oğlunuz Yani, Rum ilkokulunda düşüp vefat ettiğinden beri, yüreğinizde hap-

solan sevgiyi benimle paylaşma çabanızı hiç unutmadım çünkü ben de sizi çok severdim. Altılı ganyan benim için sonsuza kadar Mösyö Dimitro'nun oyuncağıdır mesela. Ya da Lefter adını duyduğumda, bir yerlerde “Seninle Bir Dakika” çaldığında hep siz gelirsiniz aklıma. Hatırladınız mı? Şarkı yarışmasını yine ailecek birlikte izlemiştik, bize puan vermeyen ülkelere nasıl bağırıp çağırmıştınız. “Muhteşem bir beste, bunu nasıl yaparlar, bizi sevmiyorlar, siyaset yapıyorlar,” demiştiniz. Bizi demenizi kime nasıl anlatsam şimdilerde?

Babamın içmekle pek arası olmadığını, nezaketle size eşlik etmeye çalıştığını anlardınız, bir süre aynı nezaketle karşılık verir, sofranın düzenine sadık kalır, acemice yudumlardınız çok sevdiğiniz Kulüp Rakısı'nı. Etiketinde iki şık adamın resmi olan şişe, hiç unutmadım. Başınızı ağrıtmak istemem, bilirsiniz o zaman da meraklı bir çocuktum; araştırdım sonra, çok şey söylenmiş o resim hakkında. Belli ki bir dönemi işaret eden tarihsel bir anlamı var. Etiketin yaratıcısı İhap Hulusi Görey anlatmış. Kendisinin, Ahmet Haşim, Mithat Cemil, Orhan Seyfi Orhon, Yahya Kemal Beyatlı ve Yusuf Ziya Ortaç'ın Lebon Pastanesi'nin müdavimleri olduklarını, orada bir akşam rakılarını yudumlarken o anı ölümsüzleştirmek isteğiyle bu etiketi çizdiğini, resimdeki kişilerden birinin kendisi diğerinin de Fazıl Ahmet Aykaç olduğunu söylemiş. Tabii başka iddialar, düşünceler de var. Mesela kimine göre etiketteki iki kişi Atatürk ve İnönü. Bunları size neden mi anlattım? Biliyorum çok seversiniz okuyan, araştıran, merak eden insanları, siz de öylesiniz. Eminim şu anlattığımı ve daha fazlasını çoktan biliyorsunuzdur. Çocuk aklımla sofrada sizi izlememin bir sebebi de buydu zaten; hep çok kıymetli, çok özel şeyler anlatır, beni meraklandırıran bilgiler verirdiniz.

Geçenlerde şöyle bir laf ettim genç arkadaşlara, anlatacak şeyi olmayan, bilmek, öğrenmek, dinlemek istemeyen bu sofraya oturmamalı. Nasıl, beğendiniz mi?

Unutmadan, Atatürk'ü sizin kadar güzel anlatan birisine daha rastlamadım. Çok severdiniz bilirim.

Annem tavuğu parçalayıp servis ederken özellikle küçük bir parçasını istediniz, annem gülümseyerek o parçayı özenle ayırdı ve sizin tabağınıza koydu. Ustası olduğum sapana benzer, Y harfi şeklindeki kemiği ayırdınız ve bana lades oyununu anlattınız. İki ucundan tuttuk kemiği; nesinc, gofretine, ladesim lades olsun mu, vermeyen gâvur olsun mu? Olsun!!! Gâvur konusuna girmeyeceğim izninizle Mösyö Dimitro. Böyle şeyleri nasıl bir asaletle karşıladığınızı, tarihsel, toplumsal süreçleri insani süzgecinizden nasıl geçirdiğinizi çok iyi biliyorum. Sırf bunun için, böyle bir yaklaşımın varlığını gösterdiğiniz için bile ayrıca teşekkür ederim. Zaten oyunu hemen bilerek kaybetmiştiniz, anlamadım sanmayın. Peynir tabağını istediğinizde unuttunuz sanmıştım önce. Tam tabağı tutmuşken aklımda dediniz ama çoktan lades diye bağırmıştım. Bu küçük oyunun kazancını derhâl cebinizden çıkarıp gofreti bana verdiniz, kaybetmeye hazırlıklıydınız. Hatta iki tane çıkarıp birini ablama verdiniz. Tekrar teşekkür ederim.

“Bir şey değil pedimu, bileğinin hakkıyla kazandın, afiyet olsun.”

Uzun yıllar sonra bir televizyon programı hayatımı anlatan bir bölüm yapmıştı. Benden habersiz hikâyemde önemli olan bir sürü insana ulaşmışlar, herkesi alıp stüdyoya getirmişlerdi. Öğretmenim, okul arkadaşlarım, onlarca kişi... Sunucu çaktırmadan bana sorular sorup, kapının ardındaki kişiyi tahmin etmemi istiyordu. Aşağı yukarı her seferinde kimin geleceğini tahmin etmiştim, bir tek sizi tahmin edemedim. Kapı açıldı, siz geldiniz, lades oyunu oynadığımız günkü hâlinizle. Karşımdaki koltuğa oturdunuz, cebinizden bir vesikalık fotoğrafımı çıkarıp sunucuya verdiniz. “Çekim bitince isterim ama. Evimdeki camekânın önünden aldım, yıllardır hep orada durur, oğlumuzdur.” Sunucu hemen nasıl bir ço-

cuktu diye sordu. Tam sizin söylediğiniz gibi yazıyorum, ne olur yanlışa uyarın: “Asil bir çocuk idi...” Bu cevabınızı da hiç unutmadım Mösyö Dimitro. Daha onlarca şey söylediniz, o tatlı dilinizle hatıralar anlattınız, mahallemizden, ailelerden bahsettiniz. Ayrılırken neredeyse stüdyonun kurucusu dâhil herkese teşekkür etmeniz, şakacı eğlenceli hâliniz, nezaketiniz hep arkanızdan konuşuldu. Bant çekimdi, yayınlandığında umarım izleyebilmişsinizdir.

Bu sizi son görüşümdü Mösyö Dimitro. Birkaç kez mahalleye uğradım, eskilerden kalan yoktu pek, sizi sordum kimse bir şey söylemedi inanın. Evinizde de yoktunuz. Ben de bu mektubu yazıp köşedeki büfeye bıraktım, hani hep Kulüp Rakısı aldığınız, umarım elinize geçer. Öyle bir şey olursa yani mektubu alırsanız aklımda demeyi unutmayın olur mu? Lades oyununun kuralı böyle...

Sonsuz saygılarımla, sizi çok seviyorum Mösyö Dimitro.

Palyaço'nun Günlüğü

XVII

Aylar sonra ilk kez kalabalığa karışacağım. Levent Çarşı'nın içindeyim. Çok büyük bir yoğunluk yok aslında. Mekânların çoğu kapalı. Karnım aç, köfte siparişi verdim, boş bir masaya oturdum. Çalışanlar çok dikkatli, herkes kurallara uyuyor ve maskelerden artakalan gözlerde tedirginliği, endişeyi, yaşanan trajedinin izlerini görebiliyorsunuz. Uzaktaki masada orta yaşlı bir beyefendi var, siparişini beklerken dergi okuyor. Çok enteresan, tam karşımda salgın sessizliği içinde, önünde açık olan sayfada ben varım. Göz göze geldik, o da şaşırdı. Sanki çoğunluk gitmiş, terk etmiş, kalanlar yeniden hayata tutunmaya çalışır gibi. Başka zaman olsa heyecan verici bu tesadüf, korku kokan bir şaşkınlık ekledi soframıza. Elinde dergiyle yanıma doğru geldi ve nazik bir üslupla: "Şansa bakın, tam sizin yazınızı okuyordum, karşımdasınız. Oğlumun adıyla imzalamanız mümkün mü?" İmzaladım, beyefendi teşekkür edip yerine geçti. Uzaktan birkaç cümle daha paylaştık, bitti. Köftemi yedim, biraz tele-

tonla oynadım, ayrıldım oradan, biraz yurudum. Beyefendi az önce Mösyö Dimitro'nun hikâyesini okumuştı. Yıllar önce yitirdik demiştim, yazıyı beğenmişti. Acaba sahiden herkes gitmişti ve sadece biz mi kalmıştık? Belki daha kalabalıktık da onlar okumayı sevmeyenlerdi.

Böyle bir sonuç mu kalmıştı elimizde? Okumayanları göremiyor muyduk ya da okuyanlar sadece birbirlerini mi görebiliyorlardı? Nasıl bir körlük içine düşmüştük?

Yalnızlığı öğrenmek tam bir ustalık işi. Sadece kendin için değil, komşu yalnızlıklar için de öğrenmelisin; nedir, nasıl bir derinliktir, kaç kişilik ve kaç ömürlüktür? Sahiden öğrenenler gördüm, çok güzeldiler, dahası hiç ölmediler. İnce bir bağ var öyleyse yalnızlık ve sonsuzluk arasında; en küçük bir sahtelikte kopacak kadar narin, en şiddetli fırtınaya dayanabilecek kadar güçlü ve dayanıklı. Ustalık neresinde? Bütün kadim ustalıklar gibi, karşılığında sözü olan bir hikâye istemesinde. Yalnızlığı öğrenmek niyetine saygıyla, şimdilik.

Kolay yolları da oluyor her hedefin. İnsanı büyüleyen, gözüne perde çeken bir ışıksızlık sanki kolay, kolayın da kolayı, en kolay. Sürtünme katsayısı azalıyor, bolluk, boşluk hissi artıyor, kendi ağırlığını bilmeden, hissetmeden varıyorsun istediğini sandığın hedefe. Bir bakıyorsun yakından, hedef küçülmüş, ezilmiş, büzülmüş. Arkana bakıyorsun yol diye bir şey yok, boşlukta uçarak, en küçük bir buluta dahi dokunmadan gelmişsin. Gözün, gönlün acemi, kolayı seçmekten iyi niyetlerin kirlenmiş, düşlerin renksizleşmiş, cazibesini yitirmiş bir hedefin boyutsuz köşesindesin. İletken bir tellin içinden geçen akımın gördüğü direnç, te-

sadüfen olduğunu sandığın gerilim ve sonunda yanan ışık, çalışan makine, dönen zaman çarkı. Kolay olsaydı bunların hiçbirini yapamazdı, hayatı aydınlatamazdı ürettiğimiz enerji. Hiç düşünmeyiz ama gerçektir; bir uçtan bir uca, olduğumuz yerden hedefe gidebilmesi için atomlarımızın, küçük parçacıklarımızın gerilime ihtiyacı vardır. Yaşamsal bu iki nokta arasındaki farkın, zıtlığın yarattığı gerilim hem de. Bütün bu olanlar eksi yüklerin hareketiyle gerçekleşir. Işığı görmeyi için oluşan mucize eksiden artıya doğru bir devinimdir. Kolay denilen şey sana gerçek bir resim sunamaz çoğunlukla.

Geçmişten tek bir sene seçmek diye bir oyun oynamıştık. Öncesi ve sonrasındakilere sarkmayacak, başlayacak ve bitecek. Hangi seneyi seçersin, niye onu seçersin? İlk ve en kuvvetli motivasyonun hangisi? Özlem, pişmanlık, bir şeyleri değiştirebilme, belki rastgele belki de bambaşka bir sebeple. Yazdık bir yere seneleri, aynı yaşta insanları, bir baktık herkesin senesi farklı. Tuhaf! Sekiz kişiyiz, kâğıtlarda sekiz yaşında bir çocuk var sanki. Karışık ya da saçma gelmesin, çok keyifli bir oyun. Aynı yılı yazan olsaydı toplama ömürden eksilecekti. Kimine göre aynı seneyi katmerli yaşa da ömrün biraz kısa olsun, ne olacak! Bu tarafına girmeden yani ömürlerden birer sene cımbızlayarak oluşan hormonlu hikâyeyi umursamadan sebeplere geçtik. Çoğunlukta hafif pişmanlık kokan değiştirebilme dürtüsü, öncede sorun yok ama sonrayı nasıl etkilerdi sorusu ve şimdinin fotoğrafındaki belirsizlik telaşı elbette kendini gösterdi hemen. Merak eden vardı azıcık, sadece merak. Öyle muhteşemdi ki o seneyi bir

daha aynı şekilde yaşamak istiyorum, sadece bu diyen de vardı. Tabii bunların bütün detaylarına girildi. Benim yazdığım sene mi? 1984.

Bir dönem geldiğinde yeniden okumak gerekiyor aynı kitapları. Yeniden izlemek şart oluyor aynı filmleri. Sonra o dönem de geçiyor, toplamından bir masal çıkıyor, son cümlesinden yeni bir sen filizleniyor. Böyle hayatlar çok sahici oluyor illaki. Ezberindeki şarkıları, şiirleri mümkünse unutacaksın o sıra çünkü elinde tertemiz sayfalar varken ne gerek var tembellik etmeye. Çok da emek vermeden, yorulmadan yol alıyorsun, hayat sımsıkı tutuyor elinden kendi dönüşümünü tamamladığında. İşte böyle! Hayat söylendiği gibi kısa falan değil, upuzun esasında.

Dünya yeni bir sofraya kurmuşken önümüze, herkeste bir günlük tutma koşusu görüyorum, iyi bir şey bu. "Karantina Günlükleri" kıvamında ne telaşlar görüyorum bir bilerseniz! Huzurla takip etmekteyim yaşamak güzel şey diye başlayan notaları. Elbette güzel şey, hem de çok güzel şey. Bana gelince, söyledim, söylerim. Büyük usta, yarın kıyamet kopacağını bilsem bir tiyatro daha açarım demişti, ben de öyle diyorum. Kıyamete benzer bir şeyler oldu işte, o hâlde tam sırası. Üçüncü zil verildi, perde açılacak, iyi seyirler efendim..

Ve Panayır Köyden Gider

İki tane senaryo var önümde, sırayla okuyacağım ve beğenirsem profesyonel muhabbetler başlayacak. Biliyorum kendimi; bir senaryoyu beğenmek ile bir masalın peşinden koşmak aynı şey değil benim için. Ruhumun, yüreğimin bir köşesinde tuhaf bir heyecan, abartılı bir çarpıntı başlarsa bütün profesyonel teoriler, modern stratejiler çöküyor ve ben koşmaya başlıyorum karakterin, hikâyenin peşinden.

İlkini okudum bitirdim. Güzel bir senaryo, tecrübeli ve ünlü bir yönetmenin işi, büyük bir ihtimalle kabul ederim. Diğerine de akşamüstü zaman ayırır, kendi kaderini yaşaması için onu da son satıra kadar okurum.

Ve Panayır Köyden Gider: böyle yazıyor ilk sayfada, sonra bir yabancı geliyor var ile yok arası bir köye, tedirgin oluyor köyün bütün yaşamayanları. Hepimizin derinindeki yüzleşmelere, hesaplaşmalara benzer bir vicdan alıyor sazi eline, atonal melodilerle birlikte kocaman bir panayıra dönüşüyor beyinler, ruhlar ve herkes kendi cezasını kendi veriyor. Günahlar, suçlar ıslıl ıslıl bir buğday tarlasının içinde sessizce yok oluyor.

Bir daha okudum, sonra bir daha. Senaryoyu koltuğumun altına sıkıştırdım ve sahibinin yolunu tuttum. Verdikleri adres Teşvikiye’de bir otel. Kafka, Dostoyevski hatta özellikle

Marquez karakterleri kafamda cirit atıyor, Santiago Nasar'ın öldürüleceğini bilmeme rağmen hiçbir şey yapamamış gibiyim, soğuk bir endişeyle odanın kapısını çaldım. Hayatını Amerika'da sürdüren, tutkusunu, yüreğindeki heyecanı gözlerinden rahatça anlayabileceğiniz pırıl pırıl bir sinemacıyla karşılaştım, Mete Sözer.

“Merhaba, ben Yabancı,” dedim, içeri girdim, prodüksiyon merkezine dönüşmüş otel odasında rejî ekibinin içine karıştım ve ruhumuzun en ücra köşesindeki köye ulaşabilmek için çırpınmaya başladım. O andan sonra ilk sahneyi çekene kadar sabahları gecelere katarak çalıştık. Müthiş bir psikoloji bilgisi ve eğitimi olan Mete, en yalın hâliyle hiç üşenmeden Yabancı'nın keşfinde yolumu aydınlattı, ustaca kendi panayırımın içindeki alev yutan adamların izini bulmama yardım etti.

“Hissetmenin zayıflık, tokadın güç, okşamanın yalan, alkışın güven, esaretin cennet, cesaretin cehennem olduğu yerde, sevgi ahmaklık, ölüm ise başkasının gururudur...”

İlk planı çekene kadar konuştuk ve sonra sustuk. Beyşehir'in köylerinde zamansız bir zaman kurdük kendimize, kırmızı ahşap bir bavula sakladık sırlarımızı, bütün metaforları özgür bırakıp kayıt dedik.

“Bir de bakarsın ki bir tarlanın ortasında... Tek başına... Kalakalmışsın... Ve belki de bir gün gelir anlarsın ki sen hayattan değil, hayat senden göçüp gitmiş.”

Bazen yaşananları akla ilk düşen kelimelerle anlatmak acı veriyor insana. Oysa hayatın hayran olunacak bir karmaşası var ve acılar bile o karmaşada kendine yakışan bir sahicilikle tanımlanabiliyor. Belki herkesin çoktan öldüğü bir köye bir Yabancı geliyordu, orada hâlâ nefes alıp verebilen Filiz'le karşılaşıyordu, belki de kimse hiçbir yere gitmemiştir, herkes oradadır ve Yabancı o trenden hiç inmemiştir. Geçmişte işlenen bir cinayet, üstü aşkla örtölmüş bir mezar, hafızasını

dağlara saklamış bir insan yığını. Sonsuza kadar gitmeyecektir elbet bu sahte körlük, bir gün o trenden kendi yabancımız inecek ve yine kendi düğünümüzde bizi bizle yüzleştirecektir. “Temiz olmayan çok şey oldu buralarda. Bir tek toprağın altı temiz Filiz... O zaman en temiz köy bizimki. Bir rüya gördüm ben Filiz... Uzun bir rüya. Bazen senin rüyan, başkasının kâbusudur.”

Bütün çekimler küçük bir hard disk içinde Los Angeles’a gitti. Mete, uğruna kıta değiştirdiği Andy Summers’a bütün görüntüleri ve senaryoyu verdi. Efsane The Police grubunun üyesi Andy müzikleri yapmayı kabul etti ve Türkiye’den bir bağlama istedi. Yılların ismi bu enstrümanla ilk kez tanışıp çalışmaya başladı.

Zaman kendi tekrarını kusursuzca işletirken, hepimiz beynimizin içindeki köylere, geçmişimizin bugünümüzle yüzleştiği renkli panayırlara dağılmıştık. Mete, filmin afiş tasarımını yollayıverdi Amerika’dan bir gece. Hayatın büyülu kurgusuna bakın ki tam o sırada bir kafatasının manyetik görüntüleme sonucuna bakıyordum, bakmak zorundaydım ve iki resim neredeyse birbirinin aynıydı: belli belirsiz bir kafatası ve içinde bir yabancı.

Ve Panayır Köyden Gider hikâyesi işte bu afiş tasarımı-hayat buluşmasıyla son buldu kendi beyaz perdemde. Bir kapıyı çalıp “Merhaba, ben Yabancı” dediğim andan bugüne yeteri kadar zaman tükendi. Bütün bunlar bir avazda ruhumdan düşenler. Bir aktörün, bir yönetmenin içinde olduğu bir filmle bağı hiçbir zaman bir sinema izleyicisi rengine bürünemiyor. Üretimin doğasına aykırı bu. Ömer Kavur’un filmle-riyle ilişkisini özetlediği şu satırları çok iyi anlıyorum.

“Benim gözümde her film bitmiş bir aşk gibidir. Ama hâlâ o filmle ilgili içimde de yaşayan bir şey vardır. Onlarla yüzleşmek istemiyorum. Bende hüznü yaratıyor. Türkiye’nin birçok yerinde film çektim, bir daha o mekânlara gitmedim.

Hatta o şehirlere bile gitmedim. Bu çok kişisel bir şey. Bunun benim için anlaşılır bir açıklaması da yok.”

Hepimizin yabancıları ayrı şeyler söyler kuytudan, sessizce ve sahiden içimizdeki panayırlar günü geldiğinde düşlerimizdeki köylere uğrar ve gider. Ardından her hayat perdesinin üstüne bambaşka yazılar düşer.

“Keşke üç hayatım olsaydı. İlkinde bakardım, ikincide oynardım, üçüncü sefer ise yaşardım.”

Aslında çoğumuz kalıcı değildik, görebiliyordum bunu. O yılların hikâyemize belirttiğı, heyecanlı ruhumuzu bağıladığı kalın bir zincir vardı, kimimiz kırabildi o zinciri, kimimiz kıramadı.

Yok Olmak

Kapı çalınıyor biriniz baksanıza. Hiç bitmeyen bir yağmur sesinin arasında nasıl duydun? Bu saatte, bu havada kim gelecek? Duydum diyorum, demir kapının tokmağı mıdır nedir, onun sesi... Zil yaptırdık oraya, gelen olsa ona basar. Yarım kat aşağı ineceksiniz tembel sürüsü, ben bakarım. İki dakika bekleyin, ben yokken taş çalanın!

Asmalımescit çocukluğumun, ilk gençliğimin sepya fotoğrafları, tiyatro dekoru gibi sokaklar, binalar. Pera Palas'ın komşusu, bir ucu Tünel'e açılan, her sokağı ne yapıp edip Beyoğlu'nun masallarını kucaklayan, Osmanlı'nın, Cumhuriyet'in tüm asaletini omuzlarında taşıyan muhteşem bir mahalle. Hangi zamanını anlatsan, bir yerlerde okusan mutlaka sanatla, eğlenceyle, bohem hayatın renkleriyle karşılaşacağın, sahici ve sürekli küllerinden doğan gölgeli, karanlık sokaklar ailesi.

Yaz bitmek üzere, cılız müzik sesleri geliyor çevre binalardan, meyhaneler kapı önü masaları toparlamış, müşteriler yağmurla yolcu ediliyor. Yıkıyor yüzyılların hatıraları, tam köşeye kusmuş birileri, büfeci küfrediyor, ıslak darbuka tıngırtısıyla alaturasız dolanan birkaç müzisyen ve başıboş sokak hayvanları; dinleniyor Asmalımescit.

Bir cumbanın içindeyiz. Tam karşımızda Refik, aşağıda Yakup, Sofyalı Sokak burası anlayacağınız. Mahalleye adını

veren “asma mescidi” az ilerideymiş meğer, 1900 öncesi yok olup gitmiş diyorlar. Çok yazılan çizilen var ama hiçbir şey bilmesen dahi şöyle on dakika dolarsan kokusunu alırsın bütün hayatların, öyle bir dekor var etrafımızda. Demir kapılı sıska bir apartman bizimkisi. Arkadaşım kiracı galerici, girişi meyhane sergi karışımı bir şeye dönüştürdü, üst katlar da resim dolu. Zaman zaman çeşitli sergiler yapılıyor sonra aşağı katta meyhane sohbeti, bolca sanat atıp tutmaları falan. Yakın arkadaşlar için buluşma yerine dönüşen mekân, bazı günler kimsecikler kalmadığında okey masası eşliğinde tatlı bir muhabbet ortamına dönüşüyor. İşte bu akşam da onlardan biri, keyfimiz yerinde. Duvarlarda dönem ressamlarının çeşitli çalışmaları asılı, sürekli oturduğum köşenin duvarına da küçük bir şiir ilâştirip imza atmışım geçen zamanların birinde.

Birkaç yıl önce yapılan bir tadilatla binanın giriş kapısının hemen yanındaki duvarda bazı boyamalara, çizimlere rastlandı, hemen usulüyle ortaya çıkarılıp koruma altına alındı. Önceki kiracılar küçük binanın bunun gibi bir sürü özelliğini kapatmış, üstüne badana çekmiş yok etmişti ama onlar gömüldükleri yerde yaşamaya devam ediyordu.

Dışarıdan binaya girerken, iki mermer basamaktan sonra demir kapı karşılıyor sizi. Yukarıdan gelen kablonun ucu duvarda parıldayan modern zilin düğmesine bağlı, bastığınız an küçük binanın her yanı, kendi bitene kadar durduramayacağınız bir elektronik sesle doluyor. Ben az önce demir kapının üzerindeki oymalı tokmağın sesini duydum oysa. Gelen her kimse böyle tercih etmişti bir sebepten.

Kapı açılınca küçük bir mermer zemin ve üzerinde ustaca işlenmiş altı köşeli bir yıldız, girişteki duvarda arkadaşımın keşfedip koruma altına aldığı çok güzel ikonik bir resim var. Yarım kat merdiven çıkıp okey oynadığımız mekâna açılan bir sahanlığa, yeniden başlayan basamaklarla da üst katlara çıkılabiliyor. Böyle yapıların bu bölgede yüzlerce örneğini

gördüm, şimdilerde çoğu ticari amaçla şekillendirilmiş halde yeni dünya düzenine uyum sağlamaya çalışıyorlar.

Kapıya yaklaşırken üstteki vitrayların arasından birkaç şemsiye gördüm, bir kez daha demir tokmağın sesi ve küçük küçük anlamadığım çekingen konuşmalar duydum. Bazıları kadın sesiydi, başka bir dilde konuşuyorlardı.

Güçlü bir hareketle kapıyı açtım, hızlanan yağmurun altında vazgeçip gitmek üzere olan beş kişiye, buyurun diye seslendim. İkiisi yaşlı diğerleri ben yaşlarda, belli ki bir aile. Bozuk bir Türkçeyle, ışık yanıyor, kapandı mı meyhane diye sordu yaşlı kadın. Kapalı ama dilerseniz biraz soluklanabilir, yağmurun dinmesini bekleyebilirsiniz, biz biraz daha buradayız. Turistik bir gezi mi, misafir misiniz? Yaşlı kadın, yine zor anlaşılır bir dille, ben bu evde doğdum büyüdüm oğlum...

Her katı her odayı dolaştık hüzünlü bir sessizliğin eşliğinde. Bir tek hanımefendi konuştu, anlattı, sustu, tekrar konuştu. Yetmiş yıl önce koşarak inip çıktığı merdivenleri ezbere adımladı, nefesi yetmediğinde durdu, soluklandı ve tereddütsüz devam etti. Burası ablamın odasıydı, annem ile babamın odası vardı burada, duvarı yıkılmış, tam şurada girişteki resmin benzeri vardı, üstünü boyamışlar, çok güzeldi, neden?

Sahiden, neden, var mı cevaplamak isteyen, nedenini bilen? Girişte okey oynadığımız odaya geldik, cumbanın tam üstüne. Akşam yemeğini burada yedik, bu pencereden babamın işten dönüşünü beklerdim, her zaman eli dolu gelirdi eve.

Oturdular, kahve ikram ettik, Zeki Müren çalışıyordu mekânda, biliyorum bu şarkıyı dedi hanımefendi. Göç ettikten sonra yıllarca bunları dinledi ailem. Neden gittiniz diye sormak istedim ama sormadım, çok anlamlı da değildi zaten. Nedenlerden bir ders almadıktan, yaşananlardan yepyeni güzellikler çıkaramadıktan sonra, kime ne faydası olabilirdi ezber soruların?

Misafirlerden bir tanesiyle çat pat İngilizce konuştuk, seyahatlerinin sebebini anlattı, küçük oğluydu. Son yıllarda

öyle çok istiyormuş ki doğup büyüdüğü yeri görmek, hastalığının uygun bir dönemini bulup hemen getirmişler. Çok mutlu şu an dedi, bize hep anlatırdı, merak da ederdik, aramızda planladık ve geldik, sizlere de çok teşekkür ederiz. İki gün daha kalacağız, yarın hava güzel olursa Boğaz gezisi yapacağız, muhteşem bir şehir, annem haklıymış. Vedalaştık, hanımefendi yıllanmış avuçlarını evin duvarlarına sürterek indi basamaklardan, demir kapıya bir kez daha dokundu, size emanet, iyi bakın ona. Çocukluğuna mı acaba?

Bıraktığımız gibi bulamıyoruz hiçbir şeyi, ne acı. Tam biz büyürken birileri gelip siliveriyor çaktırmadan bütün izlerimizi. Unutulsun bunlar der gibi, geçmişiniz yok, geleceğiniz de benim der gibi, bugünün de yarının da sahibiyim der gibi. Tek bir tuğla, bir duvar yahut bir ıhlamur ağacı saklıyor varlığımızı, biliyorlar, onu da yok ediyorlar. Düşüncelerden başka sığınacak bir cumbalı evimiz kalmıyor günlerin sonunda. Pencereden annemiz bağırıyor, babamız işten eve dönmüyor, yoruluyoruz ve biz de unutuyoruz. İşte buna yok olmak deniyor, yok oluyoruz...

Son Masal

Koşarak girdi buluttan içeri gün kokusu. Aslında koşarak değil, siyah bulutun yanına ulaşana kadar seslerin üstüne tutunup en az on yıl uçtu, sonra indi son sesin üstünden ve koşmaya başladı. Siyah bulut zaten hep ulaşması zor bir yerde olur, belki de her isteyen çat kapı gelemesin diye. Gelmek sorun değil, bir de Sevko'yu orada bulabilmek mesele. Sevgi kokusu aslında tıpkı gün kokusu gibi ama şu kısaltma alışkanlığı yok mu? Gönko diyorlar ona da çoğu zaman. Siyah bulut bütün kokuların bulunduğu tek yer. Vaktinde haber verirsen, zamanı da biraz yavaşlatırsan, yüzyılda bir kez o muhteşem buluşmaya katılabilir, ortak bilgilere ulaşabilir, hiç tanışmadığın kokularla karşılaşabilir ve en güzeli veda eğlencesinde çılgınlar gibi dans edebilirsin.

Aslında vakit varken biraz anlatmalı; siyah bulut nedir, neden bir tanedir, ona neden zor ulaşılır, kokular neden mutlaka bir kez de olsa ona uğramak zorundadır ve neden siyahtır? Bulutların renksiz olduğu, yaşamın henüz başlamadığı zamanların birinde ilk kez yalnız bir yağmur yağmaya başlar. Yalnızdır çünkü kavuşacak, dokunacak hiçbir şey yoktur, öyle ya, yağmur ne işe yarar ki küçücük bir toz tanesi bile ıslatamadıktan sonra. Düşünmeye çalışın, yağmurun sonsuz bir boşluğa yağdığını. Kimileri buna ilk yağmur diyor hatta

bulutların ağladığını söyleyenler bile var, neyse, işte ne olduysa o ilk yağmurda olmuş. Evrenin her yanını bir koku kaplamaya başlamış; toprak kokusu, sonra başka bir koku, başka bir koku derken yağmur taneleri milyonlarca kokuyu ortaya çıkarmış. Aslında yaşamın böyle, kokuların doğuşuyla başladığına inanmış o zaman tüm canlılar. Kafamızı karıştırmadan, önce kokular sonra varlıklar hayat bulmuş. Kuşların kokusu duyulmuş önce, daha sonra kanat çırpırmaya başlamışlar. Ağaçların kokusu fark edilmiş, sonra dallar, gövdeler, çiçekler, yapraklar. Her bir insanın kokusu, aşk, sevgi, nefret, özlem kokusu, uzatmayayım düşlerinizde ne varsa her şey işte. Bu mucize ilk yağmurla olmuş. Milyonlarca, milyarlarca koku, inanılmaz değil mi? Her bir yağmur tanesi bir kokuya ve sonra bir varlığa, düşünceye, düşlere can verir gibi. Bu mucize devam ettikçe bulutlar pırıl pırıl bir renge bürünüyor, sanki yaşamın mucizesini kutluyor gibilermiş. Söylentiye göre, bütün bulutlar aynı renge büründüğünde evren gerçek sonsuzluğa ve mutluluğa kavuşacakmış. Gelin görün ki bu binlerce yıl boyunca bir türlü olamamış. Bütün bulutlar aynı renkte olmasına rağmen, tek bir bulut hep simsiyah kalmış. Evrende ne varsa, bir duygu, düşünce, bir varlık, akılların hayal bile edemediği her ne varsa hepsinin bir kokusu olması, her kokunun bir yağmur tanesi kadar özgür kalması ve sonunda bulutların sonsuz mucizeyi kutlar gibi yaşamı kutsaması; işte son masalın sonu diye bilinen, anlatılan buymuş.

Yüzyıllar sonra gerçekleşen buluşmaya yavaş yavaş bütün kokular katılmaya, siyah bulutun sessiz ve hüzünlü bahçesinde toplanmaya başlamışlar. Bu sefer belki bir umut, tastamam olur her şey, eksik kalmaz ve binlerce yıldır beklenen mucize gerçekleşir diye yağmur taneleri son bir çağrı gibi dökülmeye başlamış evrenin her tarafına. Siyah bulut bütün sesleri susturup sonsuzlukta yankılanan bir çığlık atmış, hoş geldiniz kardeşlerim.

Varoluşumuzdan bu yana yüzlerce yılda bir bu büyük buluşmayı gerçekleştiriyoruz. Benden ne beklediğinizi biliyorum. Elbette sonsuza kadar tek başıma karanlık bir köşede beklemek istemem. Sayısız yağmur tanesi dokundu evrenin her yanına binlerce yıldır. Her biri yeniden doğuşumuzun müjdecisi oldu. Bugüne kadar tek bir koku saklandığı yerden çıkıp, nefes alıp aramıza katılmadı, belki de katılamadı. Barış kokusu. Bütün ailemiz bir araya gelene kadar benim lanetim simsiyah ve yalnız olmak. Sizlerden tek dileğim, barış kokusunu arayan yağmur tanesini bulun ve başarmasına yardım edin. O başardığında ne kadar uzakta olursanız olun göreceksiniz, ben de diğer bulutlar gibi ıslıl ıslıl olacağım ve son dansınıza katılıp sonsuzluk şarkısını söyleyeceğim. Bir gün mutlaka masamız eksiksiz anlatılacak, seslere tutunarak uçan kokular ve bulutların kardeşliği dilden dile aktarılacak. Toplantımıza umut kokusu başkanlık edecek, veda ederken yine eğlencemiz olacak. Tek simsiyah ve tek karanlık bulut olmamın sebebini artık biliyorsunuz. Veda ederken son bir ses bırakın ardınızda. Kim bilir belki bu sefer barış kokusu o sese tutunup gelir çok uzaklardan. Mucizem mucizenizdir, hoşça kalın.

Siyah bulutun son konuşması, seslere tutunan kokular, barış kokusunu arayan yağmur tanesi ve evrenin beklediği mucize yıllarca dilden dile anlatılmış. Son masal diyorlarmış ona. Rivayete göre, gökyüzünde siyah bulut kalmadığında, barış kokusu saklandığı yerden çıkıp büyük buluşmaya ve son dansa katıldığında lanet bitecek, sonsuzluk tüm evreni ödüllendirecekmiş. İşte o andan itibaren bir daha masal anlatılmayacak, gerçeğin ışığıyla aydınlanan varlıklar hiç karanlık görmeyecek, sesler melodilerine kavuşup şarkı olacak, türkü olacak, sonsuz bir şenlik başlayacakmış.

Mucizem mucizenizdir diyen siyah buluta ve son masalın hepimize vadettiği sonsuzluğa inanarak her gün tek bir ses bırakın ardınızda. Kim bilir belki bir gün barış kokusu sizin

sesinize tutunup gelir uzaklardan, tek bir yağmur tanesi düşer üstüne, can bulur hayatın içinde, filizlenir, büyür ve selam verir aydınlık geleceğe.

Palyaço'nun Günlüğü

XVIII

Boşluk seviyor bazıları, bildiğiniz boşluk. Etraflarında hiçbir geometrik biçim istemiyorlar. Hızları, hırsları ve dahi kendi boyutları anlaşılmaz diye sonsuz bir boşluk ihtiyacıyla çırpınıyorlar. Çok ısrar edilirse derin bir yalnızlık tarifiyle sarıp sarmalıyor, temelden anlaşılmaz bir fotoğrafla kaçamak dövüşüyorlar. Oysa bilen, hissedene kolayca çözüyor bu anao-kul labirentini. Boşluk denilen şahaneliğe talip olmanın, yüce bir sonsuzluğa, boyutsuzluğa ulaşmanın, kavuşmanın sıradan bir yetersizliğe kapısını açacağını ummak ne fena, ne acı. Küçük bir noktayı bile kıskanır insan bu saklanmak telaşında. Boşluk dediğin en kalabalık mahalle, nasıl anlamazsın?

Şimdi gençliğin en heyecanlı dönemindeyiz biliyorum. Yeteri kadar büyüdük, yeteri kadar doldurduk kısa hikâyemizi. Birkaç kişiyiz, cümlelerimiz, düşlerimiz kardeş birbiriyle, ummadığımız kadar çabuk ilerledik ve büyüdük birdenbire. Bundan sonrasını keşfetmek konusunda tedirginiz. Okuyoruz, düşünüyoruz, tartışıyor-

ruz. Ayrılıktan söz etmeye korkuyoruz ama ayrılık kadar yakın bir şey yok bize, burnumuzun dibinde. *Hasta Siempre* diyor aramızdan biri; sonsuza kadar unutmak yok o hâlde. Besleyip büyüttüğümüz her cümle yaşamalı bizimle. Bundan sonra neredeysek, kimlerleysek değişmesin masureti sözümüz, unutmasın hiç kimse. Sessizce dağıldık, bir daha hiç konuşmadık.

Yüksek matematik dersi, yaşlıca bir profesör. Yıllar önce emekli olmuş, bırakmış akademik hayatı, son yıllarda yaşananlardan midesi bulanmış sanki ve köşesine çekilmiş. Köşesini seviyor aslında, mutlu oracıkta, dönmeye niyeti yok. 12 Eylül koskoca bilim yuvalarında hoca bırakmamış, dersler boş geçecek, eğitim zaten meşakkatli böylesine karanlık bir zamanda. Yine de gencecik insanlar amfide bekliyor belki dersin hocası gelir diye. Köşesinde hüzünleniyor efsane profesör, tamam dönerim bir süreliğine diyor. Karmaşık yakın dönemlerde arkadaşları vurulmuş üniversiteler önünde. Onca yıl diferansiyel integral peşinde koştururken, kendi gençliklerinin katledilişini görmüş, anlamak zor elbette, niye?

Çocuklar büyümüş habersizce, üniversiteye girmişler yine habersizce, yeniden başlamak için gençlerin ışığı yeterli diye düşünmüş efsane hoca. Herkes yerlerine, ders başlıyor, yüksek matematik bu, kolay değil. Madem buradasınız, ben de bıraktım geçmişi size koştum işte. İlk ders: Şiir sever misiniz, ezbere bilen var mı aranızda? Ne oluyor? Darbe sonrası ilk dersler bir tuhaf, bu da öyle bir şey mi acaba? İkinci derece denklemin köklerini bulmayı beklerken, yüksek matematiğin zirvesine dokunmayı düşünürken, şiir soruldu, şair so-

rudu ya bize ilk derste, çaresiz suskun kaldık masamızda T cetveliyle. Elimi kaldırdım, hocam dedim, Behçet Necatigil. Harika dedi matematik profesörü, var mı aklında bir şeyler? Var hocam: sevgileri yarınlara bıraktınız, çekingen, tutuk, saygılı...

Bir cesaret birkaç şiir daha okundu, üstüne konuşuldu. Diller çözüldü, şairlere uğrandı, matematiğin felsefesine dair muhteşem dokunuşlarla ilk ders tamamlandı. Dersin adı tam olarak "Diferansiyel İntegral"di. Şimdilerin "Yüksek Matematik (1)" diye anılan ilk dönem kredisi. Bir daha böyle bir hoca hiç görmedik yalan yok, göreceğimizi de sanmam hem de, üzülerek.

1980'in sonlarındayız, kaybolmuşuz, yolumuzu bulmaya çalışıyoruz. Ertesi günlerimiz çalındığı için yeniden başlamak mecburiyetiyle baş başayız. Şiirle başladığımız matematik serüveninden çıkıp yemekhaneye geldik. Derste yan yana düştüğümüz bir arkadaş var, benden iki yaş büyük, tertemiz yüzlü bir delikanlı. Hatırladığım bir o bir de ben emin gibiydik, kararlı sayılırdık ne olacağımız konusunda. Öğrenci yemeklerimizi aldık, bir masaya iliştik. Nereden biliyorsun o kadar şiiri dedi, tiyatrocuyum dedim, Şehir Tiyatrosu'nda stajyer kadrodayım. Ne işin var burada? Bilmiyorum, herkesi memnun etmek hassasiyeti sanırım ama tiyatrocuyum ben, değişmeyecek bu. Araya not olsun: Bir yıl sonra o yemekhanede üniversite tiyatro kulübünü kurdum.

Sen ne yapmayı düşünüyorsun dedim. Ben geçen yıl matematik mühendisliğini kazandım, tekrar sınava girdim şimdi de elektrik mühendisliği, tekrar gireceğim sınava, tıp fakültesine gi-

rene kadar devam. Burada kalıcı değilim yani. Sonraki yıllarda bir daha hiç görmedim onu.

Aslında çoğumuz kalıcı değildik, görebiliyordum bunu. O yılların hikâyemize belirttiği, heyecanlı ruhumuzu bağıladığı kalın bir zincir vardı, kimimiz kırabildi o zinciri, kimimiz kıramadı.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin efsane profesörlerinden birini gördüm bir haberde, tanıdık bir yüzdü, baktım: böbrek transplantasyonu. Bizden genç bir cerraha sordum, bizim harika hocamızdır dedi.

Ertesi yıl söylediği gibi tekrar sınava girmiş, tıp fakültesini kazanmış, başarmıştı. İçimden umarım ilk derslerinde öğrencilerle şiir konuşuyordur dedim. Hiç kimse şairlere uğramadan yolunu bulamaz.

Salgın günleri, günlük tutmanın yaygınlaştığı bir dönem. Yeni bir sayfa açılıyor insanlık tarihinde, öğreti dolu, endişeli bir sayfa. Doğayı dinlemek, sesine kulak vermek gerek. Yeni bir tiyatro kurdum, çılgınlık diyorlar. Tarihçesi çok eski bir tiyatro aslında. İlk çığılığı bugünlere kısmet oldu. Elbette günlükte başköşede yerini aldı. Bütün haylazlıklarını, heyecanlarını yazıyorum, bir gün hepsini paylaşırım. İlk satır şöyle: Efsane aksesuar şefine saygıyla, Davran Tiyatrosu...

Rabarba

Seksenlerin sonuna yaklaşıyoruz. Video kaset furyası sarmış her tarafı. Çeşitli yollarla yabancı filmler giriyor ülkeye, binlerce kaset. Hemen çevirmenlere dağıtılıyor, dublaj yönetmenleri kadroları oluşturup karanlık kayıt stüdyolarında filmlerin Türkçe dublajını gerçekleştiriyor ve kasetler dükkânlara dağıtılıyor, kiralanmak ya da satılmak için. Yıllar süren çok ciddi bir ekonomi oluşuyor o günün koşullarında. Bir gemiden kaçak girmiş bir film, limana adım attığı andan itibaren elden ele dolaşıp sonunda tüketiciye dublajı yapılmış hâlde ulaşıyor, bu yolculukta herkes kazanıyor, hem de iyi kazanıyor. Konuya hâkim olmayanlar için karmaşık gibi görünen dönem sektörü, aslında kendi koşullarını ve kurallarını kendi pratiğinden çıkaran, son derece basit ve özellikle ekonomik sıkıntı çeken tiyatrocuların en önemli geçim kaynağı o sıralar. Küçük bir örnek üzerinden basitçe anlayabileceğiniz bu ilginç, küçük ve geçici piyasanın benim için anahtar sözcüğü rabarba. Şimdilerde çoktan yok olmuş video kaset dünyasının az bilinen ama çok kârlı yolculuğunda genellikle atlanmış bir dönemdir bu, rabarba dönemi.

Şehirdeki onlarca mekândan biri, Stüdyo Gala, Fındıkzade'de ara sokakta, yerin altında küçük bir dublaj stüdyosu. Haftada en az üç dört yabancı filmin dublajını ya-

pıyoruz, sürekli iş. Bu yüzden çekirdek bir seslendirme kadromuz var Çoğu zaman filmi izlemeden, çevirisi bile gelmeden seans dağıtıyoruz kadroya. Seans dağıtmak bir saatleme, filmi parçalarına ayırma işi, dekupaj diyoruz. Tıpkı filmlerin karışık çekilmesi gibi. Başrolü konuşan giriyor stüdyoya, en az iki seans çalışıyor. Bu arada bir seans üç saat. Sonraki seansa taşarsa yarım kaşe daha ödemek gerekiyor. Her dublajcının kaşesi var, o kaşe bir seans ücreti demek.

Filmi ne kadar iyi parçalar, dekupajı ne kadar iyi yaparsan dublaj maliyeti o kadar az oluyor. Ana rolleri dağıttıktan sonra bir de rabarba kadrosu ayarlanıyor. Hem kısa replikli rolleri seslendirecek hem de filmin tamamındaki yarı anlaşılır ya da anlaşılmaz kalabalık sesleri yapacak bir kadro bu. Genellikle acemilerden ve dublaj pratiği yeterli olmayanlardan kurulan, kaşesi düşük seslendirmeciler. Binlerce kişilik sahneleri bile bu küçük ekiple seslendiriyoruz, bir de o sırada etrafta başka birileri varsa, herkesi stüdyoya sokup bütün rabarbaları kaydediyoruz. Garsonu konuşan bir sonraki sahnede polisi, başka yerde sesini değiştirip şoförü falan konuşuyor. İnmeler, çığlıklar, kalabalık mekân sesleri, ne varsa işte. Öyle kayıtlar yapıyoruz ki rabarbaları incelesen filmlerin konusuyla ilgilenmezsin.

Savaşta düşmana saldırı hazırlığı var, dublaj tekstinde sen oraya git, dikkatli olun, ateş, hücum gibi notlar yazılı yani aşağı yukarı böyle şeyler söylenecek. Rabarba ekibini stüdyoya aldık, görüntülerin üstüne kâğıtta yazılanlara benzer sesler kayıt edilecek. Belli bir yerden sonra da zaten orijinal sesler kullanılacak. Bu da yazılı, parantez içinde orijinal notu var, oradan sonra bizim sesler bitecek. Orijinal notu yazılırken parantez açılmış ama kapanmamış yanlışlıkla. Şimdi o rabarbayı bulun dinleyin, arada şu sesleri duyarsınız: Dikkat edin, ateş, siz arka taraftan saldırın, sen benimle gel korjinil. Bir arkadaş onu da rabarba cümlesi zannedip araya sıkıştırmış. Sen benimle gel korjinil.

Kraliyet sarayında kalabalık seslerin içinde futbol muhabbetleri, kovboy barında kumar oynayan silahşor rabarba-sında pişti, elli iki nidaları, daha neler neler.

Bir süre binlerce Hint filmi gelmeye başladı, alıcısı da çok, gece gündüz Hint filmlerinin Türkçe dublajını yapıyoruz. Hintçe bilen mi? Tanımıyoruz öyle birini. Çeviriler saldım çayıra mevlam kayıra. Oyuncuların tavırlarından, görüntülerden kim kimdir, ne söylemektedir, filmin konusu ne, tahmini atmasyon çeviriler yazılıyor hatta bazen hiç yazılmıyor. Küçük notlar var, ona göre seslendirme yapılıyor. Sahneyi iki sevgili diye seslendirmeye başlıyorsunuz, sonra o iki kişi bambaşka bir ilişkide çıkıyor. Bir süre sonra bu saçma durumun öyle bir pratiği gelişti ki ufaktan Hintçe anlamaya başlayanlar, az fireyle filmlerin çevirisini doğruya yakın yapanlar oldu. Şöylesine abartılı sahneler konuştuğumu net hatırlıyorum; dublaj tekstinde, iki arkadaş önce sevgi üstüne konuşurlar, sonra kavga ederler, uzunca olan diğerini silahla vurur, yazıyor, bu bilgilerle sahneyi seslendiriyoruz, vallahi oldu bunlar. Tabii bu doğaçlama dublajı yapabilecek seslendirmeci sayısı o kadar da çok değil. Senkron problemi yaşamayacak, kıvrak zekâsı olacak, seans sarkıtmadan karakteri konuşacak... Gelelim Hintçe filmlerin Türkçe rabarba bölümlerine. Bu bölümde hiç bilgi yok tekslerde. Filmin tamamına ilişkin bir çeviri yok, rabarba için nasıl olsun? Sahnede yüzlerce insan var, biz hep birlikte yedi sekiz kişi dublajını yapıyoruz. Mecburen aynı sahnede rabarba içinde kim ne kadar ses değiştirebilirse o kadar anlaşılmaz ses kayıt ediliyor. Şu bilgi de tarihe geçmeli: Bu ve benzeri film dublajlarında yüzlerce kez karşılıklı oynayan oyuncular aynı kişi seslendirdi. Yakala onu diyen ile emredersiniz diyen hatta yakalanıp yapmayın ne olur diye yalvaran oyuncuların sesi aynı kişi oldu. Bu kombinasyonun rekoru kaçtı hatırlamıyorum.

Rabarba dönemi diye işaretlediğim yıllar tıpkı kendine benzeyen, kendi saçmalıklarını barındıran ve sonunda ses-

sizce yok olan ilginç bir zaman dilimiydi. Havasız, karanlık stüdyolarda, o yılların en önemli ustaları en yüksek kaşelerle seanslarını tamamladılar, kiralarını ödediler, geçindiler. Dönemin bizzat kendisi rabarbaydı, aklımızda kalan anlaşılmaz fısıltılar, fondaki gürültüler.

Palyaço'nun Günlüğü

XIX

Pelé'nin gollerini ve Neil Armstrong'un Ay'daki yürüyüşünü izledik bütün mahalle. Yazlık sinemada bin dokuz yüz yetmiş yılında. Aylan bebeğin cansız bedenini ve ortalık yerde patlayan bombaları izledik bütün mahalle. Sosyal medyada iki bin on beş yılında. Hikâyemiz bu kadar aslında, ne eksik ne fazla. Böyle not almışım; bin dokuz yüz yetmişte başlamış, iki bin on beşte bitmiş hüznü macera. Şimdi her yer yazlık sinema. Babanızın elinden tutun, girişte çekirdek alın yanınıza. Yaz akşamı da olsa serin olur, hırka falan bulunsun kolunuzun altında. Yıl mı? Hâlâ iki bin on beş dedim ya! Sonrası yok, sonrası rüya. İnsanlığın filmi biteli çok oldu, pek yakında yine yazlık sinemalarda.

Suyun üstüne çıkmak, nefes almak, kendi ağırlığını hissetmek için bütün bu temizlik, arınma. Gereksiz yükleri bırakarak yapılıyor çoğu zaman. İster istemez kurtulduğumuz fazla-

dan ağırlıklar takılıyor kafama. Sen bırakınca daha da derine düşüyorlar, sen suyun üstüne doğru çıkarken onlar tam tersine bir yolculuğa çıkıyor. Sadece birkaçı kendi kulaçlarıyla uygun bir derinlik buluyor kendine, diğerleri diplere doğru gözden kayboluyor. Ne ağırlıklıymış meğer, ne yükmüş!

Yeni mi yıl acaba? Kâğıt üstünde öyle. Yazmaya doyamadığımız, yazmaktan bıkmadığımız günler. İşte hepsi son günler. Yeni bir şeyler başlıyor, doğru ama biz eski, günler yeni. Yeni yıl yok aslında, bundan sonra hiçbir yıl yeni olamaz.

Kaçıncı kez dinleyeceğim bilmiyorum! Bir kez daha şimdilik ama belli ki unutamayacağım. *Mama, I'm coming home.* Ozzy Osbourne dinlemekle başlıyor bütün karmaşam. Seviyorum bu dağınık çocukluk haykırışını. Bırak annen toplasın ortalığı. Söylenir biraz, kızar, beli ağırır ama yine de kıyamaz sana.

Rol, ne geniş bir alan, nasıl da dipsiz bir yolculuk. Hayatın herhangi bir köşesine kendini iliştirip yine kendine benzemeyenleri didikleyip, her seferinde yeniden yeni kendini bulup, en uygun zamanda da bütün keşiflerini terk etmek; rol böyle bir şey işte. Arınmalar, öykünmeler arasından bir ışık bulup onu dokunulabilir, görülebilir hale getirmek ve tam zamanında kendi ellerinle yok etmek o tatlı rüyayı.

Daha başlarken, henüz tanışırken bile nasıl veda edeceğini dahi planlamak, taammüden can katıp can almak. Faili belli, suçu da cezası da belli. Rol, düşüncelerimizin melodisi gibi.

*Yapraksız ormanda
"Küller burcu burcu
Bülbüller saksağan
Melekler taburcu
Belki ileride
Belki bir ülkede
Beyaz güller açar
Yapraklar turuncu"*

Büyük usta Nüvit Özdoğru bir şiir kitabı çıkarmış 1966'da. İsmi, *Siğil Taş Olsa*. Bir tanesi bende, ara sıra açıp okuyorum.

Ön sözünde diyor ki "Tiyatroyla şiirin kardeş olduklarına inanıyorum. Bir tiyatrocunun şiirle uğraşmasını dağılma olarak değil, tiyatronun özüne yaklaşma çabası olarak görüyorum."

Şimdilerde adı hiç geçmiyor Nüvit Özdoğru'nun, üzüldüyorum. Karşılaştığım, çalıştığım ve çok şey öğrendiğim müthiş bir birikimdi. Şimdilerde o ayarda insan pek yetişmiyor. Beni önemserdi daha küçücükken, öyle işe yarar cümleler emanet etti ki bana hâlâ taptaze duruyor hayatımın her anında. Müzik dinlemeyi, kitap okumayı, yazmayı, hep yazmayı, tiyatrocunun yolculuğunu onun rotasıyla düzenledim desem yeridir. Şimdinin en büyük sorunu, usta çırak muhabbeti. Büyük eksik vesselam. Her nesil bir öncekinden şanssız, her nesil bir öncekinden natamam. Her şey için sonsuz teşekkürler Nüvit Hocam...

Atlet, külot, çorap, mayo, mendil, şort, kemer. O kadar hızlı ve bir çırpıda söylüyor ki bunları hem de defalarca. Çerçi diyorlar ona. Vücudunun her yanı, elleri, kolları yüzlerce eşyayla dolu. Aynı melodiyle tekrar ettiği cümleler eşliğinde, hiçbir parçayı düşürmeden, bin küsur yıllık bir şaman görünümüyle kahvehaneden içeri giriyor. Resmini çizmek isterdim, tarif etmek yetmiyor, eksik kalıyor. Cılız omurgasının her yanından bir eşya fışkırıyor, rengârenk, irili ufaklı. Muhteşem bir tiyatro kostümü gibi giymiş üstüne dükkânını, sürekli yürüyor, mekânlara girip çıkıyor, satış yapıyor ve devam ediyor. Atlet, külot, çorap, mayo, mendil, şort, kemer. Neredeyse her gün rastlıyorum çerçiye. Evet, ezberledim türküsünü. Çaktırmadan onunla birlikte mırıldanıyorum. Fazladan cümle kurmuyor. Çorapsa çorap, söküp üstünden uzatıyor. Para üstü vermek gerekirse tek elindeki eşyaları dirseğine kadar sıyırıp, o tek boşta kalan eliyle iç cebine ulaşıyor. Jimnastikçi kadar esnek postürünü alıştığı, bildiği koreograflerle süslüyor. Bir omzunu hafif sarsarak hemen önüne deri kemerleri düşürüyor, çıkarıp sana uygun olanı veriyor ve aynı hareketin tersini yaparak kalan kemerleri tekrar yerine yolluyor. Çok acayip, çok. Bunun gibi daha onlarca devinim, hepsi denenmiş, çalışılmış, hepsi dans eder gibi. Bu arada, hiç bağırıyor, rahatsız etmeyecek bir volümle tekrar ediyor ağıtını. Biten ürün varsa librettoyu anında düzenliyor tabii. Onun yerine başka bir ürün ekleyip, prozodiyi bozmadan tekrarlı-

yor yine. Atlet, külot, kasket, mayo, mendil, şort, kemer.

Gazeteler arayıp soruyor, geçen yıl için ne söylemek istersiniz? Ünlülerden yeni yıl mesajları. Yeni yıl için bir cümle alabilir miyiz sizden? Ne öğrendiniz 2020'den? Şöyle demek geliyor içimden:

Siz? Siz ne öğrendiniz?

Yeni yılınız kutlu olsun, hem de hepinizin...